02

วารสาร

อินทนิลทักษิณสาร

INTHANINTHAKSIN JOURNAL

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2569)
Vol. 21 No.2 May - August 2026

ISSN : 3027-6403 (Online)

วารสาร อินทนิลทักษิณสาร

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
INTHANINTHAKSIN JOURNAL Thaksin University

อินทนิลทักษิณสาร INTHANINTHAKSIN JOURNAL

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2569 **ISSN : 3027-6403 (Online)**

Vol. 21 No.2 May - August 2026

● ที่ปรึกษา

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริฉัตร ตู้ดำ)

รองคณบดีฝ่ายบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล (อาจารย์ ดร.ปรียารัตน์ เชาวลิตประพันธ์)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิจัยและนวัตกรรม (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศันสนีย์ จันทร์อานุภาพ)

● บรรณาธิการประจำฉบับ

อาจารย์ ดร.อนินทร์ พุฒิโชติ	มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

● กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ เพ็ชร์แสงศรี	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรณีย์ สายศร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟารีดา เจะเอาะ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ ฤทธิมา	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หนึ่งหทัย ขอผลกลาง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุมาน จันทวงศ์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมิทธ์ชาต์ พุมมา	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นครินทร์ น้ำใจดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พชญ อัคพราหมณ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อาจารย์ ดร.องค์ บรรจุน	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
อาจารย์ ดร.กฤติยา สิทธิเชนทร์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์ปริยากรณ์ ชูแก้ว	มหาวิทยาลัยทักษิณ

● กองจัดการวารสาร

นางสาวจิตตานันท์ ทองสุริวงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
นายประภัสสร นุ่นแก้ว	มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

สถานที่ติดต่อ กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา อ. เมือง จ. สงขลา 90000
โทรศัพท์ 0-7431-7607 โทรสาร 0-7444-3972, 0-7444-3970

>>>พิมพ์ที่ บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด
32 ถ.นิพัทธ์สงเคราะห์ 1 ซอย 10 ต. หาดใหญ่ อ. หาดใหญ่ จ. สงขลา 90110
โทรศัพท์ 074-236637

วัตถุประสงค์

นำเสนอบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทรรศน์ ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ ภาษาศาสตร์ พัฒนาสังคม นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจจากองค์กรต่าง ๆ

กระบวนการพิจารณา

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา (peer reviewer) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสถาบันอย่างน้อย จำนวน 3 คน ต่อ 1 บทความ และที่ไม่ใช่สังกัดมหาวิทยาลัยเดียวกับผู้เขียนบทความ และต้องผ่านการพิจารณา 2 ใน 3 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) ซึ่งเป็นการประเมินแบบ (double blinded)

กำหนดออก

ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 (ม.ค.-เม.ย.), ฉบับที่ 2 (พ.ค.-ส.ค.) และฉบับที่ 3 (ก.ย.-ธ.ค.)

การเผยแพร่

Online

การพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์

บุคคลทั่วไปที่ประสงค์จะเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ กำหนดให้ส่งบทความผ่านระบบ Thaijo ได้ที่ https://so02.tci-thaijo.org/index.php/HUSOTSU/ เมื่อบทความผ่านการพิจารณาคุณภาพและรูปแบบจากกองบรรณาธิการวารสารเบื้องต้นแล้ว ทางวารสารจะมีการแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าตรวจประเมินบทความ (ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ) จำนวน 3,000 บาท ต่อบทความ ชำระผ่านบัญชีธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 868-0-04540-3 และแจ้งชื่อ ที่อยู่พร้อมสำเนาหลักฐานการโอนเงิน มาที่กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ. เมือง จ. สงขลา 90000 หรือทางอีเมล sumalee@tsu.ac.th

การติดต่อ

กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ. เมือง จ. สงขลา 90000 หรือทางอีเมล chittanan.t@tsu.ac.th

โทรศัพท์ : 0-7431-7600 ต่อ 1106, 0-7431-7607

E-mail : chittanan.t@tsu.ac.th

ข้อเขียนทั้งหมดที่ปรากฏในวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
เป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียนโดยเฉพาะไม่ใช่ความเห็นและความรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ หรือกองบรรณาธิการวารสาร

บทบรรณาธิการ

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มีเป้าหมายในการเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่องค์ความรู้ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Social Science) อาทิ ภาษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา วัฒนธรรมศึกษา พัฒนาสังคม นิติศาสตร์ นิเทศศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ ศึกษาศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษย์และสังคมศาสตร์ ซึ่งฉบับนี้เป็น ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม - เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2569 ยังคงมีผลงานวิชาการที่มีคุณภาพที่ได้รับการคัดเลือกของกองบรรณาธิการ โดยแบ่งเป็นบทความวิจัยจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ 1) บทความเรื่อง ปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมือง (สตรี) ท้องถิ่นแห่งคุณภาพจังหวัดสุราษฎร์ธานี : กรอบวิเคราะห์แนวคิดสตรีนิยมและอุดมการณ์ 2) บทความเรื่อง ตำรายาฉบับตระกูลนาคราช: โรคและการรักษาโรคในลุ่มน้ำตาปี ทศวรรษ 2390–2460 3) บทความเรื่อง การอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านกูบังบาเดาะ จังหวัดปัตตานี มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 4) บทความเรื่อง บรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา 5) บทความเรื่อง กลวิธีการสร้างความสยองขวัญในนวนิยายเรื่องโลงลิเกของภาคินัย 6) บทความเรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิต

ปริญญาตรี และ 7) บทความเรื่อง การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) โครงการการเพิ่มศักยภาพแพลตฟอร์มบูรณาการการศึกษาสุวรรณภูมิเชื่อมโยงโลก และบทความปริทัศน์ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ 1) บทความเรื่อง บทวิจารณ์หนังสือ “คัมภีร์เจ้าของธุรกิจ” Book Review: The Entrepreneur’s Handbook

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทั้งหมดได้รับการตรวจสอบคุณภาพของบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา (Peer Reviewer) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสถาบัน จำนวน 3 คน ต่อ 1 บทความ และเป็นบุคคลที่ไม่ใช่สังกัดมหาวิทยาลัยเดียวกับผู้เขียนบทความ โดยบทความที่เข้ารับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องได้ผลประเมินเห็นชอบ 2 ใน 3 (Peer Review) ซึ่งเป็นการประเมินแบบ (Double-Blinded) ทั้งนี้ทางกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ประพันธ์ทุกท่านที่เลือกให้วารสารอินทนิลทักษิณสารเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ หากการดำเนินงานของวารสารมีข้อผิดพลาดใด ๆ เกิดขึ้น ท่านสามารถให้ข้อเสนอแนะหรือท้วงติงมายังวารสารได้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารอินทนิลทักษิณสารจะได้รับความไว้วางใจจากนักวิจัย นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่องในวาระถัดไป

อาจารย์ ดร.อนินทร์ พุฒิโชติ
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย

ปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมือง (สตรี) ท้องถิ่นแห่งคุณภาพ จังหวัดสุราษฎร์ธานี : กรอบวิเคราะห์แนวคิดสตรีนิยมและอุดมการณ์ 9
Political Practices of Award-Winning Local Female Politicians in Surat -Thani Province: An Analytical Framework of Feminist Concepts and Ideologies
อภิรดี จิโรภาส (Apiradee Jiropas)
อัศว์ศิริ ลาปีอี (Aussiri Lapi-e)
ทวนธง ครุฑจ้อน (Thuanthong Krutchon)

ตำรายาฉบับตระกูลนาคราช: โรคและการรักษาโรคในลุ่มน้ำตาปี ทศวรรษ 2390–2460 39
The Nakharat Family's Medical Text: Diseases and Therapeutics in the Tapi River Basin 1847-1917 1
พิมพ์ชนก เดชมณี (Pimchanok Dachmanee)
นิภาพร รัชตพัฒนากุล (Nipaporn Ratchatapattanakul)

การอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านลวดลายเครื่องปั้นดินเผา บ้านกูบังบาเดาะ จังหวัดปัตตานี มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น ในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 65
Conserving Cultural Identity through Pottery Patterns of Kubang Badao Village, Pattani Province Local Wisdom Heritage in the Creative Economy Era
ฉวีวรรณ ขวัญชุม (Chaweewan Khuanchum)
สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์ (Suthisak Nimtip)

บรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา 95
Organizational Climate Affecting Learning Organization, Betong Municipality, Yala Province
วรัญญู มณีอินทร์ (Warunyu Manee-In)
ปรารถนา หลีกภัย (Pradthana Leekpai)

สารบัญ (ต่อ)

กลวิธีการสร้างความสยองขวัญในนวนิยายเรื่องโลงลิเกของภาคินัย 119
Horror-Creating Techniques in the Novel Long Likay by Phakinai
นันทพร แสงมณี (Nantaporn Sangmanee)

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ 145
เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R
และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถ
ในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี
The Development of an Interactive Electronic Book on English Reading
Comprehension through Using SQ6R and Think-Pair Share Strategies
to Enhance the Undergraduate Students' Reading Comprehension Ability
จุรีภรณ์ มะเลโลหิต (Jureeporn Malelohit)

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) 181
โครงการการเพิ่มศักยภาพแพลตฟอร์มบูรณาการการศึกษา
สุวรรณภูมิเชื่อมโยงโลก
A Social Return on Investment Evaluation of the World Integrated
Suvarnabhumi Education Platform (WISE Platform)
วิทวัส เหมทานนท์ (Wittawat Hemtanon)
อริศรา ร่มเย็น (Arisara Romyen)
พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณรัตน์ (Pimpawee Suwannarat)

บทความปริทัศน์

บทวิจารณ์หนังสือ "คัมภีร์เจ้าของธุรกิจ" 215
Book Review : The Entrepreneur's Handbook
วลัยลักษณ์ รัตนวงศ์ (Walailak Rattanawong)
นวิทย์ เอมเอก (Nawit Amage)

ปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมือง (สตรี) ท้องถิ่นแห่งคุณภาพ จังหวัดสุราษฎร์ธานี : กรอบวิเคราะห์แนวคิดสตรีนิยมและอุดมการณ์

Political Practices of Award-Winning Local Female Politicians in Surat -Thani Province : An Analytical Framework of Feminist Concepts and Ideologies

อภิรดี จิโรภาส[1*] (Apiradee Jiropas)[1*]
อัศว์ศิริ ลาปีอี[2] (Aussiri Lapi-e)[2]
ทวนธง ครุฑจ้อน[3] (Thuanthong Krutchon)[3]

บทคัดย่อ

เป้าหมายการศึกษาปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นแห่งคุณภาพในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้กรอบแนวคิดสตรีนิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองนี้ ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าการเมืองของสตรีมิได้เป็นเพียงการแสดงบทบาทในพื้นที่อำนาจเท่านั้น หากแต่สวมทับกับการก่อรูปของอุดมการณ์ที่หลากหลายและสะท้อนมโนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับอำนาจ ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางเพศ งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษา ผ่านตัวแบบนักการเมืองสตรี

[1] อาจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา 90000, อีเมล: japiradee@tsu.ac.th
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา 90000, อีเมล: aussiri@tsu.ac.th
[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา 90000, อีเมล: Thuanthong@tsu.ac.th
[1] Lecturer Dr., Program in Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: japiradee@tsu.ac.th
[2] Asst. Prof. Dr., Program in Social Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla 90000, Thailand, E-mail: aussiri@tsu.ac.th
[3] Asst. Prof. Dr., Program in Public Administration, Management for Development College (TSU-MDC), Thaksin University, Songkhla 90000, Thailand, E-mail: Thuanthong@tsu.ac.th
*Corresponding author : E-mail address : japiradee@tsu.ac.th
Received November 5,2025 Revised: December 22,2025 Accepted: January 1,2026

ซึ่งได้รับรางวัล “นักการเมืองท้องถิ่นแห่งคุณภาพ” ประจำปี พ.ศ. 2567 ได้แก่ เทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอพุนพิน และองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก เพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง บทบาท และกลยุทธ์ทางการเมืองที่สะท้อนกลไกเชิงบูรณาการระหว่างอุดมการณ์ส่วนบุคคลกับปฏิบัติการในพื้นที่สาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีทั้งสองกรณีสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมบนฐานอุดมการณ์สตรีนิยมเชิงวัฒนธรรมและหลังสมัยใหม่ รวมทั้งแนวคิดสตรีนิยมเชิงโครงสร้าง และ 2) ปฏิบัติการทางการเมืองเป็นผลจากกระบวนการจัดวางตัวตนในสนามการเมืองท้องถิ่นซึ่งผสมผสานกลไกระหว่างการเมืองแบบเป็นทางการกับการเมืองแบบไม่เป็นทางการ อันเป็นเงื่อนไขในการสร้างผลิตภาพผ่านผลงานเชิงประจักษ์แต่ละพื้นที่ ภายใต้ข้อค้นพบนี้แสดงถึงเงื่อนไขนักการเมืองสตรีที่ไม่เพียงเป็นผู้ปฏิบัติการทางการเมืองในเชิงโครงสร้างเท่านั้น แต่ยังเป็นตัวแสดงสำคัญรองรับการสร้างพื้นที่และเชื่อมร้อยอัตลักษณ์ของสตรีนิยมในเวทีการเมืองท้องถิ่นไทยร่วมสมัย จึงนำไปสู่การเสนอให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกแบบกลไกสนับสนุนที่ยืดหยุ่น โดยส่งเสริมการทำงานในพื้นที่แบบไม่เป็นทางการของนักการเมืองสตรี เพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์สตรีนิยมเชิงวัฒนธรรมที่ค้นพบ

คำสำคัญ : ปฏิบัติการทางการเมือง, นักการเมืองสตรี, สตรีนิยม, อุดมการณ์ทางการเมือง

Abstract

This study aims to examine the political practices of competent local female politicians in Surat Thani Province under the framework of feminism and political ideology. It is based on the hypothesis that women’s political participation is not merely the performance of roles within power structures, but is intertwined with the formation of diverse ideologies and reflects new concepts of power, equality, and gender justice. This research uses a qualitative case study methodology, employing the model case studies of female politicians who received the “Quality Local Politician” award in the year P. Professor 2567 2024 (B.E. 2567), including those from Tha Kham Municipality,

Phunphin District, and Chaiyakhram Sub-district Administrative Organization, Don Sak District, to analyze the structure, roles, and political strategies that reflect the integrated mechanism between personal ideology and public space operations. The research findings indicate that 1) the political actions of both female politicians align with feminist concepts based on cultural and postmodern feminism, as well as structural feminism. 2) The political actions are the result of self-positioning in the local political arena, which combines formal and informal political mechanisms. This is a condition for creating productivity thru tangible achievements in each area creates tangible achievements through productive political engagement. Under this finding, it shows that These findings show that female politicians are not only political actors in a structural sense but also key players in creating space and connecting feminist identities in the contemporary Thai local political arena. Therefore, it is proposed that the government and relevant agencies to design flexible support mechanisms, promoting to promote the informal on-the-ground work of women politicians to align with the cultural feminist identity discovered identified in this study.

Keywords : Political Practices, Female Politicians, Feminism, Political Ideology

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 บทบาทของสตรีในทางการเมืองได้กลายเป็นดัชนีสำคัญของการพัฒนาในระบอบประชาธิปไตย (United Nations Development Programme, 2022) สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองไม่เพียงสะท้อนถึงความเสมอภาคทางเพศเท่านั้น หากยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของธรรมาภิบาลและการบริหารภาครัฐในระดับท้องถิ่นด้วย (Squires, J., 1999) ขณะเดียวกันในบริบทของประเทศไทยนั้น การพัฒนาบทบาทสตรีในทางการเมืองได้รับการผลักดันภายใต้กรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ 5 ว่าด้วย “ความเท่าเทียมระหว่างเพศ” ซึ่งกำหนดให้รัฐส่งเสริมโอกาสของสตรีในการ

เป็นผู้นำในทุกระดับของการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) อย่างไรก็ตาม แม้สตรีไทยจะมีโอกาสเข้าสู่สนามการเมืองเพิ่มมากขึ้น แต่สัดส่วนของนักการเมืองสตรียังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นพื้นที่ฐานรากของการเมืองประชาธิปไตย ซึ่งจากการศึกษาของถวิลวดี บุรีกุล และรัชวดี แสงมหะหมัด (2559) สะท้อนว่าการมีส่วนร่วมของสตรีในทางการเมืองยังถูกจำกัดด้วยอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (patriarchal ideology) และโครงสร้างอำนาจที่สตรีต้องต่อรองอยู่เสมอในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งส่งผลให้สตรีจำนวนมากต้องใช้ปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงบริบทเชิงพื้นที่ และเงื่อนไขเฉพาะเพื่อยืนยันความชอบธรรมในอำนาจที่มีอยู่ (Hooks, 2014)

ภายใต้บริบทดังกล่าวสะท้อนความสำคัญของการเมืองท้องถิ่น สำหรับใช้ทำความเข้าใจปรากฏการณ์การต่อรองอำนาจการเมืองของสตรี โดยเฉพาะในจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งมีพลวัตทางการเมืองอย่างเข้มข้นทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น สะท้อนจากงานวิจัยของนิตยา เทพแป้น (2565) ที่พบว่านักการเมืองสตรีท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเริ่มมีบทบาทในฐานะผู้นำทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มที่สามารถออกแบบกลไกการสร้างสมดุลระหว่าง “อุดมการณ์ส่วนบุคคล” กับ “ปฏิบัติการเชิงนโยบาย” เพื่อรองรับกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล ขณะเดียวกันการประยุกต์ใช้แนวคิดสตรีนิยม (feminist theory) ช่วยทำให้เห็นว่าการเมืองของสตรีในสถานการณ์ปัจจุบันไม่ควรถูกนำเสนอเพียงในฐานะการมีส่วนร่วมเพียงเท่านั้น หากแต่ควรฉายภาพในฐานะปฏิบัติการทางอุดมการณ์ (ideological action) ที่นักการเมืองสตรีใช้เพื่อประกอบกระบวนการสร้างความหมายใหม่ผ่านกลไกเชิงอำนาจและแสดงบทบาทในพื้นที่ทางการเมืองที่มีลักษณะเฉพาะอีกด้วย (Fraser, 2013) จากเงื่อนไขดังกล่าวตอกย้ำเป้าหมายของการประยุกต์แนวคิดสตรีนิยมผสานกับกรอบอุดมการณ์ทางการเมืองครั้งนี้ที่คาดว่าช่วยสร้างมุมมองใหม่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองของสตรีซึ่งปรากฏผ่านการกระทำ การสื่อสาร รวมทั้งการบริหารงานในระดับท้องถิ่นสำหรับกรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีความลึกซึ้งมากขึ้น

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เบื้องหลังชุดความสัมพันธ์ระหว่าง “อุดมการณ์ทางการเมือง” ที่สะท้อนผ่านอัตลักษณ์และบริบทของนักการเมืองสตรี และ “ปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรี” ด้วยบทบาทการแสดงออกในเวทีการเมืองท้องถิ่นร่วมสมัย ซึ่งเป็นสมมติฐานหลักของการวิจัยที่มุ่งศึกษาผ่านตัวแบบนักการเมืองสตรีที่ได้รับรางวัลนักการเมืองท้องถิ่นแห่งคุณภาพ ประจำปี พ.ศ. 2567 โดยศูนย์ความเป็นเลิศเพื่อการพัฒนาศักยภาพพลเมือง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เนื่องจากมีเกณฑ์พิจารณาบริบทรายบุคคล ซึ่งแตกต่างจากการประเมินรางวัลผลสำเร็จภาพรวมขององค์กรท้องถิ่นดังที่ผ่านมา (รางวัลพระปกเกล้า โดยสถาบันพระปกเกล้า รวมทั้งรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี โดยสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงรางวัลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง) ประกอบกับรางวัลดังกล่าวพบว่าผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้รับรางวัลเพียง 2 คน และเป็นนักการเมืองสตรีทั้งหมด ได้แก่ ตัวแทนผู้บริหารเทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอพุนพิน และองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเป็นเงื่อนไขรองรับการกำหนดกรอบวิเคราะห์บทบาทของนักการเมืองสตรีสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครั้งนี้ที่คาดว่าสามารถจุดประกายข้อค้นพบใหม่ ที่ใช้ผลักดันให้เกิดความเสมอภาคทางการเมืองรวมทั้งกระตุ้นให้เกิดแนวทางการสร้างความเป็นธรรมทางเพศ ผ่านการก่อรูปของชุดอุดมการณ์แนวสตรีนิยมเชิงปฏิบัติการ ที่หลากหลายและถือเป็นภาพสะท้อนความก้าวหน้าของการเมืองระดับฐานรากต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีในระดับท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่สามารถอธิบายได้ทั้ง “มิติของเพศสภาพ” และ “มิติของอุดมการณ์ทางการเมือง” ซึ่งสะท้อนการดำรงอยู่ของสตรีในระบบอำนาจและการต่อรองทางสังคมการเมืองร่วมสมัย ดังนั้นการทบทวนกรอบแนวคิดสตรีนิยม (feminist theory) และแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology) จึงถือเป็นกรอบสำคัญที่ช่วยทำความเข้าใจพลวัตของบทบาทสตรีในพื้นที่ทางการเมือง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นเวทีที่สตรีต้องเผชิญกับโครงสร้างชายเป็นใหญ่ (Connell, 1987) และระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองที่หยั่งรากลึกในสังคมการเมืองไทยมาเป็นระยะเวลานาน

1. แนวคิดสตรีนิยม (Feminist Theory) ถือเป็นกระแสความคิดที่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อการศึกษาทางสังคมและการเมืองในศตวรรษที่ 20–21 โดยมุ่งตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจและระบบสังคมที่ยึดโยงอยู่กับอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (patriarchal ideology) ซึ่งส่งผลให้สตรีถูกลดทอนบทบาทในเชิงอำนาจและการตัดสินใจทางการเมืองในทุกระดับ (Hooks, 2014) สตรีนิยมจึงมิได้เป็นเพียงขบวนความคิดที่เน้นสิทธิสตรีเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการท้าทายและรื้อสร้างความหมายของอำนาจ อัตลักษณ์ทางเพศ และพื้นที่ทางการเมืองใหม่อีกด้วย ทั้งนี้ในทางทฤษฎี Fraser (2013) ได้จำแนกประเภทแนวคิดสตรีนิยมได้พัฒนาขยายออกเป็นหลายสำนัก เช่น สตรีนิยมเสรี (liberal feminism) เน้นความเสมอภาคในสิทธิทางกฎหมายและการเมือง โดยมุ่งผลักดันให้สตรีได้รับโอกาสเท่าเทียมกับบุรุษในระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ขณะที่สตรีนิยมเชิงมาร์กซิสต์และสังคมนิยม (marxist/socialist feminism) มองว่าการกดทับสตรีเกิดจากระบบทุนนิยมที่ผูกขาดการผลิตและแรงงาน ผลิตซ้ำกลไกการทำให้ผู้หญิงถูกจำกัดบทบาทไว้เพียงในพื้นที่ครัวเรือนเท่านั้น นอกจากนี้สตรีนิยมเชิงวัฒนธรรม (cultural feminism) เน้นคุณค่าความเป็นหญิง เช่น ความห่วงใย ความสัมพันธ์ และการดูแล เป็นต้น ซึ่งถูกยกย่องเทียบเท่าคุณค่าของความเป็นชาย รวมทั้งสตรีนิยมหลังสมัยใหม่ (postmodern feminism) ซึ่งมุ่งวิพากษ์อำนาจของภาษาและวาทกรรมที่สร้างเพศสภาพ โดยเสนอว่าสตรีควรสร้างพื้นที่ตัวตนผ่านกระบวนการต่อต้านการนิยามจากแนวคิดโครงสร้างชายเป็นใหญ่ ขณะเดียวกันสตรีนิยมเชิงโครงสร้าง (structural feminism) เน้นการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมและสถาบันทางการเมืองที่ผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมทางเพศ และสตรีนิยมเชิงปฏิบัติ (pragmatic feminism) เสนอว่าการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมควรอยู่ในรูปของการลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่ ไม่จำกัดอยู่ในเชิงทฤษฎี เป็นต้น

2. แนวคิดอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) โดยใช้กรอบของ Heywood A. (2017) ที่อธิบายว่าอุดมการณ์ คือชุดความคิดที่หล่อหลอมทัศนะทางการเมือง การตัดสินใจ และการปฏิบัติของบุคคล ซึ่งภายใต้เงื่อนไขการวิจัยนี้

พยายามทบทวนชุดอุดมการณ์ทางการเมืองของสตรีที่สามารถแบ่งออกเป็นหลายมิติ เช่น อุดมการณ์ส่วนบุคคล (personal ideology) สะท้อนความเชื่อในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และการรับใช้ประชาชน ขณะที่อุดมการณ์ระดับชุมชน (communal ideology) ที่เน้นการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมถึงอุดมการณ์สตรีนิยมเชิงปฏิบัติ (pragmatic feminism) ที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างบทบาททางเพศกับอำนาจในพื้นที่ ด้วยอุดมการณ์ของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นมักไม่ใช่การผลิตซ้ำแนวคิดจากพรรคการเมืองระดับชาติ หากแต่เป็นอุดมการณ์แบบท้องถิ่น หรือ localized women's ideology ที่สะท้อนบริบทเฉพาะและประสบการณ์ของนักการเมืองสตรี สอดคล้องกับแนวทางศึกษามุมมองระหว่างแนวคิดสตรีนิยมกับอุดมการณ์ทางการเมืองนี้ ซึ่งคาดว่าทำให้เห็นถึงเบื้องหลังชุดอุดมการณ์ที่ผลักดันปฏิบัติการของนักการเมืองสตรีในรูปแบบการต่อรองและต่อสู้เพื่อนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ รวมทั้งกำหนดวาทกรรมใหม่ของอำนาจในสนามการเมืองท้องถิ่นไทยร่วมสมัยผ่านกรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานีครั้งนี้

กล่าวโดยสรุปแนวคิดสตรีนิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองนับเป็นกรอบทฤษฎีสำคัญในการทำความเข้าใจปฏิบัติการทางการเมืองของสตรีในระดับท้องถิ่น เนื่องด้วยสามารถประกอบการอธิบายมโนทัศน์ใหม่ทั้งในมิติอำนาจเชิงโครงสร้าง (structural power) และอำนาจเชิงวัฒนธรรม (cultural power) พร้อมทั้งเผยให้เห็นบริบทและองค์ประกอบเฉพาะของการเมืองที่สะท้อนการก่อรูปอุดมการณ์สตรีนิยมเชิงปฏิบัติการในบริบทไทยร่วมสมัยอย่างลึกซึ้ง

วิธีการศึกษา

ปฏิบัติการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในลักษณะกรณีศึกษา ตามแนวคิดของ Yin (2018) ครั้งนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองของนักการเมืองสตรีในระดับท้องถิ่นที่ได้รับรางวัล "นักการเมืองท้องถิ่นแห่งคุณภาพ" ประจำปี พ.ศ. 2567 ผ่านกรอบแนวคิดสตรีนิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อนำเสนอปฏิบัติการเชิงอุดมการณ์ที่สะท้อนผ่านกลไกการสร้างความหมายใหม่ของอำนาจสู่เป้าหมายการสร้างความเสมอภาคทางเพศ ซึ่งการวิจัยลักษณะนี้มุ่งทำความเข้าใจเชิงลึก

ต่อบริบทพื้นที่ รวมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางการเมืองกับโครงสร้างทางอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยกำหนดวิธีดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1. พื้นที่และหน่วยวิเคราะห์การวิจัย

พื้นที่ศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ถือเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ และมีความเข้มข้นทางการเมืองในระดับสูงของภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีนักการเมืองสตรีท้องถิ่นได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำท้องถิ่นแห่งคุณภาพ จำนวน 2 หน่วยวิเคราะห์ ได้แก่ 1. เทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอพุนพิน โดยสะท้อนตัวแบบนักการเมืองคุณภาพระดับเทศบาล และ 2. องค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก ที่สะท้อนตัวแบบนักการเมืองคุณภาพระดับตำบล ซึ่งทั้งสองกรณีศึกษาเป็นพื้นที่ที่นักการเมืองสตรีดำรงตำแหน่งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและได้รับรางวัล “นักการเมืองท้องถิ่นแห่งคุณภาพ” ปี พ.ศ. 2567 จากศูนย์ความเป็นเลิศเพื่อการพัฒนาศักยภาพพลเมืองวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งสะท้อนถึงความโดดเด่นทั้งเชิงโครงสร้างและปฏิบัติการทางการเมืองชัดเจน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกโดยวิธีการแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ 1. นักการเมืองสตรีในระดับเทศบาล และองค์การริหารส่วนตำบล ผ่านบริบทผู้นำท้องถิ่นแห่งคุณภาพ จำนวน 2 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีท่าข้าม และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม ซึ่งกำหนดให้เป็นตัวแทนของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งบริหาร ที่มีประสบการณ์ทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสะท้อนความหลากหลายทางอุดมการณ์ในระดับท้องถิ่นในพื้นที่ 2. สมาชิกสภาท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง และการบริหารงานของทั้งสองหน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 8 คน และ 3. ประชาชน และผู้นำชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์กับนักการเมืองสตรีในเชิงนโยบายและโครงการพัฒนา จำนวน 5 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ทั้งสิ้นจำนวน 15 คน เพื่อให้เกิดความสมดุลของข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนบริบทภาพรวมของพื้นที่

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview guide) โดยออกแบบคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมือง ปรัชญาการบริหาร การตัดสินใจทางนโยบายและประสบการณ์ในการต่อรองอำนาจในฐานะการสถาปนาบทบาทของสตรีในกิจกรรมทางการเมือง

2. แบบสังเกต (observation checklist) สำหรับใช้ในการสังเกตพฤติกรรมการบริหาร การสื่อสารในที่ประชุม และการปฏิบัติงานในพื้นที่จริง เพื่อบันทึกลักษณะของปฏิบัติการทางการเมือง ที่ปรากฏจริงในบริบทท้องถิ่น

3. เอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ รายงานงบประมาณรายจ่ายประจำปี แผนพัฒนาท้องถิ่น นโยบายท้องถิ่น และข้อมูลจากศูนย์ความเป็นเลิศเพื่อการพัฒนาศักยภาพพลเมือง เป็นต้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดการดำเนินงานโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลเอกสารและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบวิเคราะห์เบื้องต้น รวมทั้งศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากรายงานราชการ บทความวิชาการ และสื่อสิ่งพิมพ์ ที่เกี่ยวกับบทบาทนักการเมืองคุณภาพ เฉพาะกรณีนักการเมืองสตรี บริบทของการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี และแนวคิดสตรีนิยม

ระยะที่ 2 การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย 3 วิธีหลัก ได้แก่ (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) กำหนดแนวคำถามหลักที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดสตรีนิยมและอุดมการณ์ทางการเมือง (2) การสังเกต (observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม สำหรับเก็บข้อมูลเชิงพฤติกรรม และบรรยากาศทางสังคม การเมืองในภาพรวมทั้งสองพื้นที่ (3) การวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อสนับสนุนกระบวนการตีความสร้างข้อสรุปในภาพรวม

4. การวิเคราะห์และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและตีความ ภายใต้กรอบแนวคิดสตรีนิยมและอุดมการณ์ทางการเมือง ใช้วิธีการถอดรหัสข้อมูลจากเทปสัมภาษณ์และจัดหมวดหมู่รหัสตามธีม (Theme) ได้แก่ อุดมการณ์ส่วนบุคคล บทบาทเชิงอำนาจ ปฏิบัติการทางเพศ และการเมืองแบบไม่เป็นทางการ โดยวิเคราะห์ประเด็นที่สะท้อนรูปแบบเฉพาะปฏิบัติการทางอุดมการณ์ของนักการเมืองสตรี รวมทั้งการเชื่อมโยงทฤษฎีสตรีนิยม (Fraser, 2013) และอุดมการณ์ทางการเมือง (Heywood, 2017) เพื่อแสดงรายละเอียดเชิงพฤติกรรมของนักการเมืองสตรีตัวแบบผ่านกรณีศึกษา

ขณะที่การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลสำหรับสรุปผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ โดยใช้แนวทางของ Lincoln & Guba (1985) ประกอบด้วยความน่าเชื่อถือของข้อมูลผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับผู้ให้สัมภาษณ์ ตรวจสอบความคงทนของข้อมูลด้วยการบันทึกกระบวนการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการสามเส้า (triangulation) สำหรับใช้เปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักการเมืองกับข้อมูลเอกสารที่หลากหลาย รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้สนับสนุนนักการเมืองในบทบาทกลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ตลอดจนตัวแทนภาคประชาชน ขณะที่การตรวจสอบความสอดคล้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอิงหลักฐานเชิงประจักษ์ รวมทั้งมุมมองจากผู้เชี่ยวชาญด้านการเมือง

5. มาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ปฏิบัติการวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างการวิจัยตามกรอบจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนมหาวิทยาลัยทักษิณ ดำเนินการให้การรับรองโครงการวิจัยตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม 2568 (หมายเลขอ้างอิง COA No.TSU 2025_186 REC No.0380)

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา

ผลการวิจัยสะท้อนข้อค้นพบสำคัญตามกรอบวัตถุประสงค์ว่าด้วยการศึกษาลักษณะและรูปแบบปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นแห่งคุณภาพในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผ่านการนำเสนอใน 2 ประเด็นสำคัญดังนี้

1. การก่อรูปอุดมการณ์ทางการเมืองของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การเมืองท้องถิ่นไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาภายหลังจากเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อปี พ.ศ.2557 (พ.ศ. 2558 - 2568) เป็นต้นมาแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ที่สตรีเริ่มเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองมากขึ้น แม้จำนวนผู้หญิงที่เข้าสู่สนามการเมืองยังมีสัดส่วนน้อยกว่าผู้ชาย สอดรับกับมโนทัศน์รวบยอดโดยกมลชนก เรือนคำ (2567) ที่ระบุชัดเจนว่า ผู้หญิงในการเมืองท้องถิ่นไทย จำนวนมากขึ้นแต่สัดส่วนยังน้อยมาก หากแต่การเกิดขึ้นของผู้นำสตรีในตำแหน่งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่สะท้อนถึงกระบวนการเสริมพลังสตรี (women empowerment) ที่ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีตัวแทนผู้นำสตรีระดับท้องถิ่นที่มีความโดดเด่น ได้แก่ นางวสุ ประดิษฐพร นายกเทศมนตรีเมืองท่าข้าม และนางสาวนิตยา เทพแป้น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม ซึ่งทั้งสองถือเป็นนักการเมืองที่ได้รับรางวัลนักการเมืองท้องถิ่นแห่งคุณภาพ ประจำปี 2567 สะท้อนการยอมรับจากผลงานที่ถ่ายทอดผ่านภาพลักษณ์การเมืองเชิงประจักษ์

อย่างไรก็ตามด้วยบริบททั่วไปของสตรีในการเมืองท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีที่พบว่าแม้จำนวนสตรีเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นเพิ่มขึ้น แต่สัดส่วนยังน้อยมากเมื่อเทียบกับผู้ชาย โดยเฉพาะตำแหน่งผู้บริหารสูงสุด เช่นเดียวกันกับบทบาทของผู้หญิงมักถูกจำกัดให้อยู่ในงานด้านสังคม สวัสดิการ การศึกษา หรือการดูแลกลุ่มเปราะบางมากกว่าการแสดงบทบาทในการวางแผนและกำหนดนโยบายเชิงยุทธศาสตร์หรือเศรษฐกิจ ตอกย้ำค่านิยมสังคมยังคาดหวังให้ผู้หญิงมีภาพลักษณ์สุภาพ เรียบร้อย ซื่อสัตย์ ซึ่งบางครั้งกลายเป็นข้อจำกัดเมื่อเผชิญการแข่งขันทางการเมืองที่ต้องใช้ภาพลักษณ์เข้มแข็งแบบผู้นำชายอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นด้วยเงื่อนไขอันมีลักษณะเฉพาะดังกล่าว คาดว่ามีผลต่อการฉายภาพปฏิบัติการทางการเมืองในระดับ

ฐานรากผ่านตัวแบบนักการเมืองท้องถิ่นแห่งคุณภาพครั้งนี้ จึงนำเสนอการก่อรูปอุดมการณ์ทางการเมืองของนักการเมืองสตรีท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากกรณีศึกษา 2 พื้นที่ ดังนี้

1.1 การก่อรูปอุดมการณ์ทางการเมืองของนายกเทศมนตรีเมืองท่าข้าม

จากมุมมองต่อการเมืองท้องถิ่นไทยทั้งในภาพรวม และบริบทเฉพาะพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้วาทกรรม “ผู้หญิงในการเมืองท้องถิ่นไทย จำนวนมากขึ้น แต่สัดส่วนยังน้อยมาก” พบว่า “ผู้หญิงเข้ามาในการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะการเป็นสมาชิกสภา แต่ยังไม่สามารถก้าวไปถึงตำแหน่งผู้นำสูงสุดได้มากนัก ต้องยอมรับว่าบทบาทผู้หญิงมักถูกจำกัดอยู่ในงานที่อ่อนโยน เช่น งานด้านสังคม สวัสดิการหรือการดูแลกลุ่มเปราะบาง มากกว่างานเชิงยุทธศาสตร์หรือเศรษฐกิจ นอกจากนี้ส่วนตัวมองว่าภาพลักษณ์ของผู้หญิงยังถูกกำหนดโดยค่านิยม เช่น ต้องสุภาพ เรียบร้อย ซื่อสัตย์ ซึ่งบางครั้งถูกทำให้กลายเป็นข้อจำกัดในการแข่งขันทางการเมืองที่ต้องการภาพลักษณ์แข็งแกร่งแบบผู้นำชาย” (ST1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อภิรดี จิโรภาส และอัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่สำนักงานเทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2568.)

ในขณะที่ความท้าทายของนักการเมืองสตรีในระดับท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี สะท้อนมุมมองจากเงื่อนไขความท้าทายเชิงวัฒนธรรมการเมืองและทุนทางสังคม/เศรษฐกิจ ที่ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ในลักษณะเพดานแก้ว (glass ceiling) กล่าวคือเป็นแนวโน้มที่นักการเมืองสตรีไม่สามารถก้าวขึ้นตำแหน่งในระดับสูงได้ “แม้จะมีผู้หญิงได้รับเลือกเข้าสู่สภาท้องถิ่นมากขึ้น แต่เส้นทางก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารยังเต็มไปด้วยข้อจำกัด โดยมักถูกผลักและมองว่าเหมาะที่จะไปทำงานด้านสังคม สวัสดิการ การศึกษา มากกว่าบทบาทด้านเศรษฐกิจหรือการบริหารโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้นด้วยตำแหน่งที่ดำรงอยู่ จึงต้องเผชิญกับการถูกคาดหวังให้สุภาพ เรียบร้อย ไม่แข็งกร้าว ซึ่งอาจขัดแย้งกับการแสดงบทบาททางการเมืองที่ต้องแข่งขันและต่อสู้ ถือเป็นความท้าทายอย่างมาก” (ST2 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อภิรดี จิโรภาส และอัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2568.) นอกจากนี้การผลิตซ้ำมุมมองเกี่ยวกับค่านิยม

ทางสังคมและวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีบทบาทและสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองสตรีอย่างมาก “ผู้หญิงมักถูกสังคมจับตามองเป็นพิเศษ ทั้งในด้านบุคลิกภาพ ความสุภาพ หรือแม้แต่การแต่งกายมากกว่าผลงานทางการเมือง และที่สำคัญเลยคือเรื่องภาพลักษณ์ผู้นำหญิงจึงมักถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบของความสุภาพ เรียบร้อย และไม่ขัดแย้ง ซึ่งบางครั้งกลายเป็นอุปสรรคต่อการสร้างภาพลักษณ์ความเข้มแข็งในฐานะผู้นำ” (ST3 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2568.)

อย่างไรก็ตามกลยุทธ์การสร้างความเชื่อมั่นและความชอบธรรมในสนามการเมืองท้องถิ่น พบว่าจำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การพิสูจน์ด้วยผลงาน กล่าวคือ เน้นการทำงานเชิงประจักษ์ การขับเคลื่อนโครงการฯ ที่เห็นผลจริง โดยเฉพาะงานด้านพัฒนาเมืองและคุณภาพชีวิตประชาชนเพื่อสร้างความไว้วางใจ 2) การสร้างภาพลักษณ์ของผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต กล่าวคือ ผู้บริหารต้องมีคุณลักษณะสุภาพ เรียบร้อย และโปร่งใส เป็นจุดแข็งที่แตกต่างจากการเมืองชายที่มักถูกมองว่าแข็งกร้าวหรือมักโน้มเอียงไปสู่ความเชื่อมโยงระหว่างอำนาจกับผลประโยชน์มากกว่านักการเมืองสตรี และ 3) การเข้าถึงประชาชน กล่าวคือ การสร้างการยอมรับผ่านความใกล้ชิดกับประชาชน ชุมชน โดยลงพื้นที่พบปะและรับฟังปัญหาโดยตรงอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

ท้ายที่สุดแนวทางการพัฒนาบทบาท/เสริมพลังให้ผู้หญิงรุ่นใหม่ก้าวเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี “ต้องสร้างการยอมรับในบทบาทผู้หญิงผ่านผลงานเชิงประจักษ์ เพื่อทำลายอคติทางสังคมโดยผู้เกี่ยวข้องต้องเน้นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้นำหญิงรุ่นใหม่ให้มีความรู้ ความเข้าใจด้านการบริหารท้องถิ่น การสื่อสารทางการเมือง และการวางยุทธศาสตร์” (ST3 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อภิรดี จิโรภาส และอัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2568.) ซึ่งสะท้อนแนวคิดหลักที่กระตุ้นให้สังคมต้องเลิกมองผู้หญิงว่าเหมาะกับเพียงงานอ่อนโยนแต่ต้องยอมรับว่าผู้หญิงก็สามารถเป็นผู้กำหนดนโยบายระดับโครงสร้างได้แม้ในระดับท้องถิ่นก็ตาม

1.2 การก่อรูปอุดมการณ์ทางการเมืองของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม

ภายใต้ฉากทัศน์เกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองท้องถิ่นไทย สะท้อนบริบทจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้วาทกรรม “ผู้หญิงในการเมืองท้องถิ่นไทย จำนวนมากขึ้นแต่สัดส่วนยังน้อยมาก” พบว่า “ยอมรับว่าจำนวนผู้หญิงเข้าสู่การเมืองมากขึ้นจริงแต่ส่วนใหญ่ยังอยู่ในตำแหน่งฝ่ายสภา มากกว่าการขึ้นสู่ฝ่ายบริหาร แม้ผู้หญิงจะมีศักยภาพ แต่ยังต้องพิสูจน์ตนเองมากกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะการสร้างภาพลักษณ์ด้านความเข้มแข็งและความสามารถการบริหารเพื่อให้ได้รับการยอมรับโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนผู้หญิงเข้าสู่การเมืองควรมาจากทั้งพรรคการเมืองท้องถิ่น ชุมชนและครอบครัว” (ST4 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่องค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2568.)

นอกจากนี้ด้วยพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม ยังคงเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้างอำนาจและการสร้างความชอบธรรมในฐานะผู้นำหญิงในพื้นที่ ที่ผู้ชายครองอำนาจมายาวนาน อันเนื่องมาจาก “การเมืองท้องถิ่นยังคงเป็นสังคมแบบชายเป็นใหญ่และตระกูลการเมืองมีอิทธิพลสำคัญ ผู้หญิงที่ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำต้องเผชิญการตั้งคำถามถึงความเหมาะสมจึงต้องแสดงให้เห็นถึงความสามารถด้านการบริหาร ความเด็ดขาด และความเข้มแข็ง มากกว่าผู้ชายเพื่อสร้างการยอมรับ พร้อมกับต้องแบกรับความคาดหวังด้านครอบครัวไปพร้อมกับการทำงานทางการเมือง” (ST2 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อภิรดี จิโรภาส และอัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2568.) ในขณะที่เงื่อนไขและปัจจัยเสริมพลังสตรีในการเมืองท้องถิ่นสุราษฎร์ธานี ตอกย้ำเป้าหมายเพื่อสร้างความชอบธรรม โดยมีผลให้ผู้หญิงจำเป็นต้องแสดงความเด็ดขาด กล้าตัดสินใจ และทำงานหนักกว่าผู้ชายเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ ขณะเดียวกันยังต้องรักษาความลงตัวระหว่างบทบาททางการเมืองและความรับผิดชอบในครอบครัวเช่นเดียวกันกับค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ในบทบาทและภาพลักษณ์ของนักการเมืองสตรีที่ยังอยู่ภายใต้สถานการณ์ “การเมืองท้องถิ่น (ส่วนใหญ่)

ยังถูกครอบงำโดยตระกูลการเมืองที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ผู้หญิงที่เข้ามามักถูกตั้งคำถามความสามารถจริงหรือแค่เป็นตัวแทนของครอบครัว (เพื่อสร้างความเชื่อมั่น) ต้องแสดงความเด็ดขาด กล้าตัดสินใจ และทำงานหนักกว่าผู้ชายเพื่อให้ภาพลักษณ์นักการเมืองหญิงที่เข้มแข็งที่ถูกยอมรับ ไม่ใช่เพียงแค่เอาชนะคะแนนเสียงนักการเมืองด้วยกัน แต่ต้องตอบคำถามประชาชนให้ได้ด้วย" (ST4 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อภิรดี จิโรภาส และอัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2568.)

ในขณะที่กลยุทธ์สร้างความเชื่อมั่นและความชอบธรรมในสนามการเมืองท้องถิ่นกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม สอดรับกับแนวทางดำเนินงานประกอบด้วย 1) การแสดงภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง โดยผู้หญิงต้องแสดงให้สังคมเห็นและเชื่อมั่นว่าเด็ดขาด กล้าตัดสินใจ และทำงานหนักกว่าผู้ชาย เพื่อให้ประชาชนเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับผู้หญิงในภาพลักษณ์ใหม่ ว่าเป็นเพศที่สามารถบริหารองค์กรและเป็นผู้นำท้องถิ่นได้จริง และ 2) การต่อสู้กับโครงสร้างตระกูลการเมือง ภายใต้กลยุทธ์การสร้างฐานการยอมรับใหม่จากประชาชนโดยตรงมากกว่าการพึ่งพากลุ่มหรือเครือข่ายการเมืองเดิม (รูปแบบเดิม) นอกจากนี้ 3) การผสมผสานบทบาทโดยต้องรักษาสมดุลภาพลักษณ์สองด้าน คือ ความเข้มแข็งเชิงผู้นำ และความอ่อนโยนเชิงเพศสภาพ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับทั้งในเชิงการเมืองและสังคมปราศจากข้อโต้แย้ง

ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาบทบาทสตรี/เสริมพลังให้ผู้หญิงรุ่นใหม่ก้าวเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีอาจจำเป็นต้องใช้แนวคิดหลักไปสู่การเปลี่ยนผ่านภาพลักษณ์เกี่ยวกับผู้หญิงรุ่นใหม่ที่ควรแสดงออกถึงภาวะผู้นำเชิงเข้มแข็งกล้าตัดสินใจ และไม่ถูกลดทอนด้วยภาพลักษณ์ "อ่อนแอ" แต่ไม่ใช่ไปต่อสู้หรือขัดแย้งกับผู้ชาย (รวมถึงนักการเมืองผู้ชาย) กล่าวคือ "การต่อสู้กับระบบเครือข่ายหรือตระกูลการเมืองและเครือข่ายชาย โดยเสนอให้ผู้หญิงรุ่นใหม่ สร้างฐานทางสังคมด้วยตัวเอง เช่น กลุ่มเยาวชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายพลเมือง" (ST5 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อภิรดี จิโรภาส และอัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2568.)

จากผลวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการก่อรูปอุดมการณ์ทางการเมืองของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นคุณภาพจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากกรณีศึกษาผ่านตัวแบบผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าการก้าวสู่ตำแหน่งผู้นำการเมืองท้องถิ่นของสตรีในสุราษฎร์ธานี เป็นผลผลิตเชิงความคิดที่เป็นผลจากการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ และโครงสร้างการเมืองของตระกูลรวมถึงภาระครอบครัว ตลอดจนภาพลักษณ์ทางสังคมที่ผลิตซ้ำบทบาทและตัวตนของผู้หญิงที่อาจต้องเผชิญกับความท้าทายที่มากกว่าผู้ชายในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง ด้วยบริบทดังกล่าวสามารถจำแนกการก่อรูปชุดอุดมการณ์ที่แตกต่างกันผ่าน 2 กรณี กล่าวคือ

1. กรณีเทศบาลตำบลท่าข้าม สะท้อนผ่านปรากฏการณ์ภายใต้บริบทของการติดเพดานแก้ว (glass ceiling) นับเป็นเงื่อนไขและข้อจำกัดในการผลักดันให้ผู้หญิงเข้าสู่การเมือง เนื่องจากโครงสร้างการเมืองท้องถิ่นยังไม่สามารถก้าวข้ามวัฒนธรรมเดิมเกี่ยวกับค่านิยมชายเป็นใหญ่ ซึ่งสัมพันธ์กับความท้าทายสำคัญคือการพิสูจน์ว่าผู้หญิงสามารถทำงานด้านการบริหารและนโยบายเชิงโครงสร้างได้เป็นอย่างดี ไม่ใช่เพียงถูกจัดวางให้รับผิดชอบเพียงงานอ่อนโยนที่สังคมกำหนด สะท้อนเบื้องหลังการขับเคลื่อนอุดมการณ์ด้วยแนวคิดสตรีนิยมที่สวมทับกับแนวคิดสตรีนิยมเชิงวัฒนธรรม และหลังสมัยใหม่ (cultural & postmodern feminism) ที่มักปรากฏการตั้งคำถามต่อภาพลักษณ์และวาทกรรมที่สังคมสร้างขึ้นให้ผู้หญิงแตกต่างจากผู้ชายอยู่เสมอ สะท้อนผ่านข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่ทำให้สตรีติดเพดานแก้ว แม้จำนวนผู้หญิงที่เข้าสู่สนามการเมืองมากขึ้นก็ตาม

2. กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม เป็นผลจากความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ผู้หญิงต้องเผชิญในสนามการเมืองท้องถิ่น จากการต่อสู้กับนักการเมืองผู้ชายที่เป็นกลุ่มอำนาจการเมืองอื่น และโดยเฉพาะอุปสรรคจากค่านิยมชายเป็นใหญ่ที่หยั่งรากลึก ดังนั้นเพื่อสร้างความชอบธรรมและก้าวข้ามข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลให้ผู้หญิงจำเป็นต้องแสดงความเด็ดขาด กล้าตัดสินใจ และทำงานหนักกว่าผู้ชายเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ขณะเดียวกันยังต้องรักษาสมดุลระหว่างบทบาททางการเมืองและความรับผิดชอบในครอบครัว ด้วยกรอบมโนทัศน์นี้จึงสะท้อนแนวคิดสตรีนิยมเชิงโครงสร้างที่เปิดเผยว่าอุปสรรคหลักของผู้หญิงอยู่ที่ระบบอำนาจและสถาบันการเมืองที่ยังไม่เอื้อให้สตรีก้าวสู่ความเท่าเทียม

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณากรณีศึกษาของนักการเมืองคุณภาพครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการเสริมพลังสตรีสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดเหล่านี้ได้ผ่านการพิสูจน์ผลงาน ความเด็ดขาด และการสร้างความเชื่อมั่นในฐานะผู้นำท้องถิ่นเชิงประจักษ์ ประกอบกับเงื่อนไขเฉพาะการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีชี้ให้เห็นว่าค่านิยมชายเป็นใหญ่ยังเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดทั้งบทบาทและภาพลักษณ์ของนักการเมืองสตรี โดยทำให้ผู้หญิงต้องเผชิญกับการตรวจสอบเข้มงวดและความคาดหวังสองมาตรฐานมากกว่าผู้ชาย ถือเป็นความท้าทายสำหรับการพิสูจน์ตนเองผ่านผลงาน ความเด็ดขาด และการสร้างสมดุลระหว่างบทบาททางการเมืองและความเป็นผู้หญิงทำให้ผู้นำสตรีที่จำเป็นต้องก้าวข้ามข้อจำกัดและสร้างการยอมรับในเวทีการเมืองท้องถิ่นได้ เป็นต้น ด้วยข้อค้นพบดังกล่าวจึงนำไปสู่การสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับการก่อรูปอุดมการณ์ที่ผสานกับจุดยืนแนวคิดสตรีนิยม ซึ่งสอดรับกับเงื่อนไขการปรากฏตัวของนักการเมืองสตรีระดับท้องถิ่นกรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่รองรับด้วย 3 กรอบมโนทัศน์สำคัญ ดังนี้ “กรอบมโนทัศน์เชิงสังคม” สะท้อนมโนทัศน์หลักในการเสริมพลังผู้หญิงรุ่นใหม่ไม่เพียงช่วยเพิ่มบทบาทสตรี หากแต่ยังเป็นการเปลี่ยนทัศนคติทางสังคมต่อความเท่าเทียมทางเพศ ขณะที่ “กรอบมโนทัศน์เชิงโครงสร้าง” ช่วยปรับบริบทของทั้งในเชิงจำนวนและคุณภาพให้ผู้หญิงรุ่นใหม่ที่ก้าวสู่การเมือง ใช้เป็นแรงผลักดันให้เกิดการปรับสมดุลอำนาจระหว่างเพศ ลดการผูกขาดของระบบชายเป็นใหญ่และตระกูลการเมือง รวมทั้ง “กรอบมโนทัศน์เชิงการเมือง” ช่วยสนับสนุนให้สตรีรุ่นใหม่สามารถนำเสนอวาระการเมืองใหม่ที่อาจถูกมองข้ามจากนักการเมืองชายที่มุ่งหวังมากกว่าการต่อสู้แข่งขันเพื่อเอาชนะในท้ายที่สุด สะท้อนกลไกทางอุดมการณ์ (Ideological apparatus) กับเงื่อนไขการปรากฏตัวของนักการเมืองสตรีในระดับท้องถิ่นกรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานีครั้งนี้ช่วยจุดประกายมุมมองทางการเมืองรูปแบบใหม่ให้กับนักการเมืองสตรีคุณภาพทั้งสองกรณีศึกษา เป็นภาพแสดงตัวแทนของความสัมพันธ์ในระดับจินตนาการระหว่างปัจเจกบุคคลกับการดำรงอยู่ที่เป็นจริงในบริบทการเมืองท้องถิ่นอย่างชัดเจน

2. รูปแบบปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีคุณภาพจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การนำเสนอมุมมองเกี่ยวกับปฏิบัติการท้องถิ่นในบริบทของการเมืองสตรีครั้งนี้ กำหนดกรอบอธิบายด้วยลักษณะของพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและปัจเจก ซึ่งช่วยสร้างภาพความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างตัวแสดงที่เป็นทางการ (formal actors) ได้แก่ นักการเมืองสตรีและสมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการ เจ้าหน้าที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและตัวแสดงที่ไม่เป็นทางการ (informal actors) ที่หลากหลายประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน เครือญาติ เครือข่ายสตรี ผู้นำศาสนา ภาคประชาสังคมตลอดจนเครือข่ายผลประโยชน์ในพื้นที่ (Leftwich, 2010) ดังนั้น ภายใต้รูปแบบของปฏิบัติการท้องถิ่นนี้จึงมิใช่เพียงการนำเสนอรูปแบบกระทำเชิงนโยบายหรือการบริหารเท่านั้น หากแต่ช่วยคลี่คลายมุมมองใหม่เกี่ยวกับกลไกการต่อรองอำนาจ การเข้าสู่สนามอำนาจที่มีโครงสร้างและวัฒนธรรมเฉพาะตัว การผลิตซ้ำอิทธิพลในระดับจุลภาคที่ฉายภาพพลวัตของอำนาจทางเพศ รวมทั้งโครงสร้างทางสังคมในพื้นที่การเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีให้มีความกระจ่างชัดมากขึ้น ดังนั้นเพื่อสะท้อนเงื่อนไขเกี่ยวกับพลวัตอำนาจในระดับท้องถิ่นและบทบาทของนักการเมืองสตรีอย่างลึกซึ้ง จึงจำแนกรูปแบบปฏิบัติการทางการเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานีจาก 2 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 ปฏิบัติการท้องถิ่นในฐานะพื้นที่อำนาจ (Local Political Space) กล่าวคือเป็นเสมือนเวทีที่นักการเมืองสตรีต้องเข้าไปต่อรองและแสดงบทบาทท่ามกลางโครงสร้างอำนาจเดิมทั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับชุมชน ซึ่งพื้นที่ทำให้เห็นได้ว่าบทบาทผู้นำไม่ได้ถูกกำหนดเพียงจากตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการยอมรับจากเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย ซึ่งเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิด “พื้นที่ทางอำนาจ” (political space) ในมิติของการเมืองท้องถิ่น โดย Gaventa (2006) ที่มิได้นิยามขอบเขตพื้นที่ด้วยเชิงภูมิศาสตร์หรือขอบเขตการบริหารเท่านั้น แต่พื้นที่ดังกล่าวคือสนามทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการต่อรองอำนาจระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการต่างเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการกำหนดทิศทางของนโยบาย กิจกรรมการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างความชอบธรรมของนักการเมืองสตรีระหว่างฉากทัศน์ที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน ได้แก่

1) ฉากทัศน์ของพื้นที่ทางการ กล่าวคือเป็นเสมือนพื้นที่ทางอำนาจของนักการเมืองสตรีที่สามารถปฏิบัติการผ่านโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่ได้ให้อำนาจผ่านกลไกทางกฎหมายและกลไกการบริหารที่ชัดเจน ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณ การออกข้อบัญญัติ และการกำหนดนโยบายท้องถิ่น เป็นต้น อย่างไรก็ตามการเข้าถึงและใช้อำนาจในเชิงโครงสร้างนี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของตำแหน่งเพียงมิติเดียว หากแต่ต้องอาศัยการยอมรับในเชิงสังคมและวัฒนธรรมด้วย

“ในตำแหน่งนายก เรามีอำนาจตามกฎหมายแน่นอน แต่ในพื้นที่จริง ถ้าชาวบ้านหรือผู้นำชุมชนไม่ยอมรับ ไม่ให้ความร่วมมือ งานก็ไม่เดินต้องเข้าใจเขา และพูดคุยให้เขาเห็นว่าเราทำเพื่อส่วนรวมจริง ๆ” (ST1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อภิรดี จิโรภาส และอัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่สำนักงานเทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2568.) จากข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ทางการเป็นเพียงโครงสร้างเบื้องต้นของอำนาจ แต่การทำงานทางการเมืองในพื้นที่จริงจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับมิติทางสังคม เพื่อสร้างความไว้วางใจและความชอบธรรมต่อบทบาททางการเมืองของตนบนฐานการการแสดงอำนาจที่อยู่ในระบบราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ฉากทัศน์ของพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือนอกจากพื้นที่ทางการแล้ว อีกด้านหนึ่งคือมิติที่อำนาจและอิทธิพลดำเนินผ่านการผสานเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมร่วมในชุมชน ซึ่งมักมีอิทธิพลสูงกว่ากลไกทางราชการ (ฉากทัศน์ของพื้นที่ทางการ) ในหลายกรณี โดยเฉพาะสำหรับนักการเมืองสตรีที่ต้องมีความเข้าใจ และกล้าเข้าไปมีบทบาทร่วม รวมถึงสามารถเข้าถึงเครือข่ายเหล่านี้ได้ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งให้มีความมั่นคง

“เราไม่ได้ทำงานแค่ในห้องประชุม ต้องลงพื้นที่ พูดคุยกับผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน พระ ผู้นำศาสนา ทุกคนมีอิทธิพลในแบบของเขา ถ้าเราทำให้เขาเห็นว่าเราจริงใจ เขาจะช่วยเราผลักดันโครงการต่อไปได้” (ST2 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่องค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2568.) ด้วยการแสดงบทบาท

ผ่านพื้นที่ไม่เป็นทางการชี้ให้เห็นชัดว่าทำหน้าที่เหมือนสนามต่อรองอำนาจที่สำคัญที่นักการเมืองสตรีต้องเข้าไปสร้างพันธมิตร เพื่อให้การดำเนินโครงการและการขับเคลื่อนนโยบายได้รับการสนับสนุนและความชอบธรรมจากคนในชุมชน ตอกย้ำถึงปฏิบัติการผ่านเครือข่าย สายสัมพันธ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักการเมืองสตรีที่อาศัยพื้นที่ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการสู่การสร้างพื้นที่อำนาจสำหรับกรณีท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าปฏิบัติการท้องถิ่นในฐานะพื้นที่อำนาจช่วยสร้างฉากทัศน์เกี่ยวกับพื้นที่ทางอำนาจในฐานะพื้นที่ต่อรองและแสดงอัตลักษณ์ทางเพศกรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรี จึงมิใช่เพียงการใช้อำนาจตามตำแหน่งทางการเมือง แต่ถูกทำให้มีสถานะและรูปแบบการต่อรองระหว่างบทบาททางเพศกับความคาดหวังทางสังคม (Connell R.W., 1987) ที่พยายามก้าวข้ามวาทกรรมเกี่ยวกับบทบาทการเป็นผู้นำหญิงที่มักต้องเผชิญกับความท้าทายจากค่านิยมชายเป็นใหญ่ที่มองว่าสตรีไม่เหมาะกับการเมือง ขณะเดียวกันจากข้อมูลครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ทางอำนาจในระดับท้องถิ่นคือสนามแห่งการต่อรองเชิงเพศที่นักการเมืองสตรีใช้ทั้งกลยุทธ์ทางสังคมและความสามารถเชิงนโยบายเพื่อสร้างพื้นที่แห่งการยอมรับใหม่ซึ่งไม่เพียงเปลี่ยนบทบาทของผู้หญิงในพื้นที่เท่านั้นแต่ยังปรับเปลี่ยนวาทกรรมทางอำนาจในระดับฐานรากด้วย ซึ่งตอกย้ำว่าพื้นที่ทางอำนาจ ถือเป็นกระบวนการที่ถูกสร้างและต่อรองอยู่ตลอดเวลาผ่านปฏิบัติการของนักการเมืองสตรีที่ต้องผสมผสานบทบาทผู้นำทางการเมืองเข้ากับบทบาทอื่นอย่างมีพลวัต

2.2 ความสัมพันธ์ของตัวแสดงท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในเชิงเครือข่าย (Networked Power Relations) กล่าวคือกรอบการอธิบายถึงการที่อำนาจในพื้นที่ท้องถิ่นไม่ได้ดำเนินไปอย่างเส้นตรงจากบนลงล่าง (top-down) แต่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแสดงหลากหลายประเภทที่มีผลประโยชน์วาระทางการเมือง และทุนทางสังคมต่างกัน (Marsh & Smith, 2000) ภายใต้บริบทการเมืองท้องถิ่นไทยเครือข่ายเหล่านี้อาจรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน กลุ่มผลประโยชน์ ผู้นำศาสนา กลุ่มอาสาสมัคร รวมถึงภาคประชาสังคม ซึ่งเชื่อมโยงกัน

ผ่านความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในพื้นที่ สำหรับกรณีศึกษานักการเมืองสตรีจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้นิยามเครือข่ายเหล่านี้เป็นทั้ง “โอกาส” และ “ข้อจำกัด” เนื่องจากต้องมีโอกาสในการเข้าไปต่อรองและสร้างความสัมพันธ์กับตัวแสดงที่มีอิทธิพล เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนนโยบายหรือโครงการพัฒนาในพื้นที่ได้จริง ขณะเดียวกันก็ต้องระวังข้อจำกัดเพื่อป้องกันไม่ให้สูญเสียอิสระทางการเมืองหรือถูกกลืนในระบบอุปถัมภ์ที่เข้มแข็ง ซึ่งสะท้อนชุดปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวได้ 3 มิติ ดังนี้

2.2.1 ความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่เป็นทางการ โดยนำไปสู่กระบวนการสร้างความร่วมมือในเชิงสถาบันในระดับโครงสร้างทางการ ซึ่งสะท้อนจากปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกับส่วนงานราชการตามภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย หากแต่ในความเป็นจริงแล้วอำนาจที่มีอยู่ไม่ได้กระจายอย่างเท่าเทียม ส่งผลให้ตัวแสดงที่มีบทบาทต่อกระบวนการตัดสินใจหลายอย่างต้องผ่านกลไกความเห็นชอบร่วมจากหลายฝ่ายซึ่งกลายเป็นพื้นที่ต่อรองทางอำนาจระหว่างผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งกับเจ้าหน้าที่ประจำ

“ในระบบราชการท้องถิ่น เราต้องร่วมมือกับปลัดเทศบาล หัวหน้ากองต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งเขาทำงานมานานกว่าเรา การจะเสนอแนวทางใหม่หรือปรับเปลี่ยนระบบต้องค่อย ๆ พูด ค่อย ๆ สร้างความเข้าใจ ไม่ใช่ใช้อำนาจสั่ง เพราะเขาคือคนที่ขับเคลื่อนงานจริงในพื้นที่” (ST1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อภิรดี จิโรภาส และอัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่สำนักงานเทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2568.) ด้วยมุมมองนี้สะท้อนถึงมิติของอำนาจในเชิงสถาบันที่ไม่ได้อยู่ที่ตำแหน่งเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เชิงความไว้วางใจและการสื่อสารเชิงอำนาจ ซึ่งนักการเมืองสตรีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) เช่น ความนอบน้อม การสื่อสารแบบเข้าใจบริบท และการให้เกียรติ ดำเนินการเพื่อสร้างความร่วมมือในระบบราชการที่ยังมีลำดับชั้นนับเป็นเงื่อนไขสำคัญในกระบวนการผลิตซ้ำค่านิยมแบบชายเป็นใหญ่

2.2.2 ความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือ นอกเหนือจากเครือข่ายทางราชการแล้ว นักการเมืองท้องถิ่นยังต้องเชื่อมโยงกับตัวแสดงที่ไม่เป็นทางการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งตัวแสดงดังกล่าวถือเป็นกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางทางการเมือง เช่น เครือข่ายผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มเยาวชน หรือแม้แต่เครือญาติและกลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่

“เวลาจะทำโครงการอะไร ถ้าไม่ได้พูดคุยกับผู้ใหญ่บ้าน หรือกลุ่มแม่บ้าน เขาจะไม่ร่วมมือ เราต้องให้เขาเห็นว่าโครงการนี้มีประโยชน์กับลูกหลานของเขา แล้วเขาจะช่วยพูดให้คนในชุมชนยอมรับ” (ST6 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่องค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2568.) กรอบคิดดังกล่าวสะท้อนถึงทุนเชิงสัมพันธ์ (relational capital) ที่นักการเมืองสตรีต้องใช้เพื่อสร้างเครือข่ายสนับสนุนและอำนาจเชิงยอมรับ ซึ่งจากกรณีศึกษาได้ตอกย้ำว่าการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มตัวแสดงดังกล่าวร่วมออกแบบการดำเนินงาน จะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพมากกว่าการอาศัยกลไกทางราชการเพียงด้านเดียว เพราะสามารถเชื่อมโยงความไว้วางใจทางสังคมกับการตัดสินใจทางนโยบายได้อย่างแนบเนียน

2.2.3 เครือข่ายอำนาจเชิงพหุระดับ (multi-level power networks) โดยเฉพาะปฏิบัติการทางการเมืองในเชิงโครงสร้าง พบว่าเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นมักไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในพื้นที่ แต่จะกระจายตัวและเชื่อมโยงกับหน่วยงานระดับจังหวัด เขต (เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) หรือส่วนกลาง ซึ่งส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณที่แต่ละท้องถิ่นควรได้รับหรือการอนุมัติโครงการต่าง ๆ ที่นำไปสู่การพัฒนาในพื้นที่ท้องถิ่น ดังนั้นนักการเมืองสตรีจึงต้องรู้จักสร้างเครือข่ายทั้งแนวดิ่ง (vertical) และแนวราบ (horizontal) เพื่อรักษาดุลอำนาจและขยายขอบเขตของอิทธิพลไว้ด้วย

จากเงื่อนไขเกี่ยวกับเครือข่ายเชิงอำนาจพหุระดับ สะท้อนผ่านมุมมองของนายกเทศมตรีท่าข้ามสะท้อนว่า “บางโครงการต้องประสานกับจังหวัดหรือกระทรวง ถ้าเราไม่มีเครือข่ายหรือไม่รู้จักใครเลย โอกาสได้งบก็น้อย แต่เราไม่ได้ใช้เส้นสาย ใช้การเข้าร่วมประชุมกับเขา สร้างความรู้จักในเชิงวิชาการ

เขาจะเห็นว่าเราทำงานจริงจัง" (ST1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อภิรดี จิโรภาส และอัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่สำนักงานเทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2568.) นอกจากนี้ในมุมของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม เสริมในประเด็นดังกล่าวว่า "เครือข่ายระดับจังหวัดช่วยเราเยอะ เพราะบางเรื่องต้องผ่านขั้นตอนเยอะ เราจึงเลือกใช้วิธีสื่อสารตรงกับหน่วยงานและชี้ให้เห็นปัญหาของพื้นที่ เขาก็พร้อมช่วยถ้าเห็นว่าเราตั้งใจทำงาน" (ST3 (ผู้ให้สัมภาษณ์). อัศว์ศิริ ลาปีอี (ผู้สัมภาษณ์). ที่องค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2568.)

ด้วยบริบทข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่านักการเมืองสตรีท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ใช้กลยุทธ์สร้างเครือข่ายอำนาจแบบพหุระดับที่เชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นกับส่วนกลางใช้ทุนทางความรู้และความน่าเชื่อถือแทนโดยไม่พึ่งพาอุปถัมภ์

ภายใต้บริบทข้างต้นสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของตัวแสดงท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในเชิงเครือข่าย กรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของตัวแสดงทั้งที่ทางการและไม่เป็นทางการในเชิงเครือข่าย ถือเป็นหัวใจของปฏิบัติการท้องถิ่นที่แท้จริง เนื่องด้วยเพราะการเมืองในระดับนี้ไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยกฎเกณฑ์หรืออำนาจตามกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพิจารณาทางเลือกในการดำเนินผ่านเครือข่ายของความไว้วางใจ การต่อรอง และการสื่อสารข้ามระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักการเมืองสตรีสตรีท้องถิ่นแห่งคุณภาพนั้นต่างยืนยันตรงกันว่าการบริหารเครือข่ายเหล่านี้เปรียบเสมือนการทอใยอำนาจ ที่ต้องอาศัยทั้งทักษะทางสังคม ความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรม ตลอดจนความสามารถในการบริหารความสัมพันธ์กับทุกฝ่ายอย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Rhodes (1997) ที่เสนอแนวทางการบริหารสำหรับรัฐสมัยใหม่มิใช่การสั่งการแต่คือการจัดการเครือข่าย (governance through networks) อย่างมีประสิทธิภาพ และในท้ายที่สุดความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายนี้ที่ช่วยให้อำนาจของนักการเมืองสตรีการเมืองท้องถิ่นมีความมั่นคงและยั่งยืนมากขึ้นเนื่องด้วยไม่ใช่เพียงเพราะตำแหน่งที่ได้รับเลือกตั้งเท่านั้น แต่เพราะสามารถเชื่อมโยงและประสานทุกภาคส่วนให้ขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิผล

เชิงประจักษ์ นับเป็นเงื่อนไขตอกย้ำเป้าหมายการยกระดับนักการเมืองท้องถิ่นแห่งคุณภาพที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

2. อภิปรายผล

การวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นแห่งคุณภาพ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผ่านกรอบแนวคิดสตรีนิยมทางการเมือง (feminist political theory) และการก่อรูปชุดอุดมกาณ์ทางการเมือง ประกอบการใช้ข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านตัวแบบนักการเมืองแห่งคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นเป็นภาพสะท้อนกระบวนการต่อรองและสร้างพื้นที่อำนาจที่สัมพันธ์กับทุนทางสังคม วัฒนธรรม และอุดมการณ์การเมืองในพื้นที่ ซึ่งช่วยขยายมุมมองใหม่เกี่ยวกับแรงผลักดันทางบวกและข้อจำกัดจากโครงสร้างทางเพศและวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านข้อค้นพบสำคัญผ่านข้อสรุปประกอบการอภิปรายรายประเด็นดังนี้

1. การก่อรูปอุดมการณ์นักการเมืองสตรีท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่านายกเทศมนตรีตำบลท่าข้าม มีจุดยืนทางการเมืองที่สวมทับกับชุดอุดมการณ์สตรีนิยมเชิงวัฒนธรรมและหลังสมัยใหม่ ขณะที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม สะท้อนจุดยืนอุดมการณ์บนฐานแนวคิดสตรีนิยมเชิงโครงสร้าง โดยทั้งสองกรณีแสดงถึงบริบทเฉพาะของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีลักษณะเด่นในด้านความเป็นผู้นำที่อิงคุณค่าของชุมชน ตอกย้ำมโนทัศน์การเมืองที่เน้นการดูแลและการมีส่วนร่วมมากกว่าการแข่งขันช่วงชิงอำนาจกับนักการเมืองผู้ชาย สะท้อนจุดเด่นอุดมการณ์ทางเพศในมิติสตรีนิยมเชิงปฏิบัติ (pragmatic feminism) ที่ไม่มุ่งหวังให้เกิดเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในทันที แต่พยายามสร้างการยอมรับผ่านการปฏิบัติจริง สอดคล้องกับข้อสรุปของ Wolbrecht et al. (2008) ที่ศึกษาการเมืองสตรีในอเมริกา พบแนวโน้มคล้ายกันคือปฏิบัติการของนักการเมืองผู้หญิงในระดับท้องถิ่นมักใช้อุดมการณ์แห่งการเสริมสร้างความร่วมมือ (collaborative politics) แทนการเผชิญหน้าเพื่อลดแรงต้านจากค่านิยมเกี่ยวกับระบบชายเป็นใหญ่ (patriarchal structure) โดยอาศัยการเลือกใช้กลยุทธ์แห่งการปรับตัว (adaptive strategy) เพื่อแทรกซึมในโครงสร้างชายเป็นใหญ่ที่สั่งสมอยู่ในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลานาน ประกอบกับการก่อรูปอุดมการณ์ทางการเมืองของ

นักการเมืองสตรีในสุราษฎร์ธานีตอกย้ำภาพสะท้อนการเมืองแห่งความห่วงใยและความรับผิดชอบต่อสังคมหรือกล่าวอีกนัยว่าอุดมการณ์ของนักการเมืองสตรีมีลักษณะมุ่งเน้นคุณธรรมและชุมชนมากกว่าการผลิตซ้ำอุดมการณ์เชิงอำนาจในอดีต สอดคล้องกับอัจฉราพรรณ สิ่วไธสง และเพ็ญณี แนรอท (2562) ที่ได้ศึกษานักการเมืองท้องถิ่นผู้หญิงในจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งมีผลต่อการบริหารงานท้องถิ่นหลายประการ โดยเฉพาะการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อกระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนความคิดที่เกี่ยวกับค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงและการเมืองให้เกิดการยอมรับมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการใช้จุดเด่นของความเป็นผู้หญิงที่เป็นข้อได้เปรียบในการบริหารงาน เป็นต้น ยืนยันถึงอุดมการณ์ของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นแห่งคุณภาพทั้งสองกรณีศึกษา ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ต่างมุ่งสู่การสนับสนุนกลไกขับเคลื่อนการเมืองด้วยเป้าหมายความเท่าเทียมทางเพศเชิงปฏิบัติ (pragmatic feminism) ที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดพรรคการเมืองหรือทฤษฎีอุดมการณ์แบบตะวันตกเท่านั้น หากแต่เป็นผลของปฏิบัติการอุดมการณ์ท้องถิ่นรูปแบบเฉพาะของผู้หญิงที่เกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการปฏิบัติรวมทั้งการต่อรองในสนามการเมืองจนนำไปสู่ผลสำเร็จผ่านตัวแบบนักการเมืองแห่งคุณภาพ

2. รูปแบบปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีคุณภาพจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาพรวมพบว่าปรากฏในลักษณะของปฏิบัติการท้องถิ่นในฐานะพื้นที่อำนาจ (local political space) ซึ่งเปรียบเสมือนเวทีที่นักการเมืองสตรีต้องเข้าไปต่อรอง และแสดงบทบาทโดดเด่นท่ามกลางการต่อสู้ระหว่างโครงสร้างอำนาจเดิมทั้งในบริบทการเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเมืองในระดับชุมชน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวทำให้เห็นว่าบทบาทผู้นำไม่ได้ถูกกำหนดเพียงจากตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการยอมรับจากเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย ซึ่งเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิด “พื้นที่ทางอำนาจ” (political space) ในมิติของการเมืองท้องถิ่น โดย Gaventa (2006) ที่มิได้นิยามขอบเขตพื้นที่ด้วยเชิงภูมิศาสตร์หรือขอบเขตการบริหารเท่านั้น แต่พื้นที่ดังกล่าวคือสนามทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการต่อรองอำนาจระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการกำหนดทิศทางของนโยบาย กิจกรรมการจัดการ

ทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองผ่านบทบาทนักการเมืองสตรีในหลากหลายบริบทเชิงพื้นที่ สะท้อนภาพความสัมพันธ์ของตัวแสดงท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในเชิงเครือข่ายที่มีส่วนสนับสนุนบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นให้สามารถใช้อำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งช่วยทำความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับบริบทเฉพาะการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ก้าวข้ามความสัมพันธ์อำนาจระดับท้องถิ่น ที่ไม่ได้ดำเนินไปอย่างเส้นตรงจากบนลงล่าง (top-down) ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการผลิตซ้ำระบบอุปถัมภ์ แต่เกิดจากการขับเคลื่อนปฏิสัมพันธ์ผ่านกลุ่มตัวแสดงในแนวราบระหว่างกลุ่มที่เป็นทางการและกลุ่มที่ไม่เป็นทางการที่ต่างมีผลประโยชน์ วาระทางการเมืองและทุนทางสังคมต่างกัน สอดคล้องกับฒาลัศมา จุลเพชร (2565) สรุปว่าการที่สตรีก้าวเข้ามาสู่ผู้นำท้องถิ่นได้ต้องมีบทบาทการต่อสู้ที่เริ่มตั้งแต่ภายในครอบครัวจนถึงสังคมภายนอกและมีปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้นำสตรีสามารถเข้ามาสู่การเมืองท้องถิ่นได้สำเร็จ ประกอบด้วยความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มนักการเมือง ค่านิยมในฐานะความเป็นผู้นำสตรี พลังกลุ่มเครือข่ายสตรี และอำนาจการครอบครองปัจจัยการผลิต ซึ่งต่างมีความสำคัญต่อการสร้างอำนาจทางการเมืองและกำหนดกรอบความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง สะท้อนบทบาทผ่านปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นแห่งคุณภาพจังหวัดสุราษฎร์ธานีครั้งนี้

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นแห่งคุณภาพ กรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้กรอบแนวคิดสตรีนิยมและอุดมการณ์ทางการเมือง สรุปสาระสำคัญดังนี้

1. การก่อรูปอุดมการณ์ทางการเมืองของนักการเมืองสตรีท้องถิ่น สะท้อนว่าการเมืองของสตรีในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมิได้ดำเนินไปบนพื้นฐานของอุดมการณ์แบบพรรคการเมือง แต่เกิดจากการผสานระหว่างอุดมการณ์ส่วนบุคคลกับอุดมการณ์เชิงสังคมและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมจากประสบการณ์ชีวิตและบริบทท้องถิ่น

นักการเมืองสตรีแต่ละคนสร้างจุดยืนทางอุดมการณ์โดยอิงคุณค่าของความซื่อสัตย์ โปร่งใส การดูแลประชาชน และการพัฒนาอย่างเป็นธรรม ซึ่งสะท้อนรูปแบบของอุดมการณ์สตรีนิยมเชิงปฏิบัติ (pragmatic feminism) ที่มุ่งเน้นการพิสูจน์บทบาทผ่านการปฏิบัติจริงมากกว่าการเผชิญหน้าเชิงโครงสร้าง สำหรับ “กรณีเทศบาลเมืองท่าข้าม” การเมืองของสตรีสะท้อนอุดมการณ์เชิงวัฒนธรรมและหลังสมัยใหม่ (cultural & postmodern feminism) ที่พยายามก้าวข้ามวาทกรรมชายเป็นใหญ่ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ผู้นำหญิงเชิงบวก ขณะที่ “กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม” แสดงถึงแนวคิดสตรีนิยมเชิงโครงสร้าง (structural feminism) ที่ท้าทายกับบริบทของปฏิบัติการทางการเมืองที่ต้องอาศัยการขับเคลื่อนบทบาทความเป็นผู้นำยุคใหม่ไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างความชอบธรรมและการยอมรับในฐานะผู้นำหญิงในเวทีการเมืองท้องถิ่น

2. รูปแบบปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรี พบว่าการเมืองของนักการเมืองสตรีคุณภาพในระดับท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีลักษณะเฉพาะภายใต้รูปแบบปฏิบัติการท้องถิ่นในฐานะพื้นที่อำนาจ ซึ่งต้องเข้าไปต่อรองอำนาจทั้งในโครงสร้างทางการ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพื้นที่ไม่เป็นทางการ เช่น เครือข่ายชุมชน ผู้นำศาสนา กลุ่มสตรี หรือกลุ่มอาสาสมัคร ซึ่งตอกย้ำให้เห็นว่ากระบวนการสร้างพื้นที่ และจัดวางอำนาจทางการเมืองของนักการเมืองสตรีจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในระบบราชการเท่านั้น โดยจำเป็นต้องเข้าถึงโครงข่ายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางการและไม่เป็นทางการอีกด้วย ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้นักการเมืองสตรีคุรภาพในระดับท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีสามารถใช้ทุนทางสังคม วัฒนธรรม และความรู้ สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ ผู้นำชุมชน ตลอดจนเครือข่ายต่าง ๆ จนเกิดเป็นอำนาจเชิงพหุระดับ (multi-level power networks) ที่ส่งผลให้สามารถขับเคลื่อนนโยบายท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ทั้งนี้ภายใต้ข้อค้นพบเชิงสังเคราะห์จากการวิจัยชี้ให้เห็นว่าปฏิบัติการทางการเมืองของนักการเมืองสตรีกรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี นับเป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการระหว่างอุดมการณ์ส่วนบุคคล อุดมการณ์ทางสังคม และการปรับมโนทัศน์เกี่ยวกับนิยามและโครงสร้างอำนาจทางเพศ โดยนักการเมืองสตรีใน

จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ใช้การเมืองเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างการยอมรับในระดับพื้นที่ รวมทั้งขยายบทบาทของสตรีในระดับท้องถิ่น และเปลี่ยนภาพลักษณ์ของผู้หญิงจากผู้ตามให้กลายเป็นผู้นำในเชิงนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงถือเป็นภาพสะท้อนของการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองไทยจากโครงสร้างอำนาจแบบชายเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การเมืองแบบมีส่วนร่วมที่ให้คุณค่ากับความเท่าเทียมและการบริหารเชิงจริยธรรมของสตรีอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะ

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรสร้างกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในเวทีการเมืองท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนการจัดตั้ง “ศูนย์พัฒนาศักยภาพสตรีทางการเมืองท้องถิ่น” ในแต่ละจังหวัด เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะภาวะผู้นำ และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างนักการเมืองสตรีรุ่นใหม่กับภาคประชาชน

2. กลไกการเมืองระดับท้องถิ่นควรกำหนดมาตรการด้านความเท่าเทียมทางเพศในการสรรหาแต่งตั้งคณะกรรมการหรือผู้บริหารองค์กรท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้นรองรับกระบวนการออกแบบและพัฒนานโยบายเชิงโครงสร้างที่ลดอคติทางเพศในสถาบันการเมืองท้องถิ่น

3. ควรสนับสนุนการใช้สื่อท้องถิ่นและสื่อดิจิทัลในการนำเสนอผลงานของผู้นำหญิงเพื่อสร้างแบบอย่าง (role model) ที่ดีให้กับสตรีรุ่นใหม่ และลดอคติทางเพศในสังคม ผ่านแนวทางผลักดันการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างภาพลักษณ์บวกให้กับนักการเมืองสตรีอย่างเป็นรูปธรรม

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นข้อค้นพบส่วนหนึ่งภายใต้ปฏิบัติ การวิจัยเรื่อง “จุดยืน สถานภาพ และภาพลักษณ์นักการเมืองสตรีต่อการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากงบประมาณเงินรายได้ ประเภททุนวิจัยพื้นฐานและประยุกต์ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

บรรณานุกรม

กมลชนก เรือนคำ. (2567). **ผู้หญิงในการเมืองท้องถิ่นไทย จำนวนมากขึ้น แต่สัดส่วนยังน้อยมาก.** สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2568, จาก https://prachatai.com/journal/2024/05/109378.

ฒาลัศมา จุลเพชร. (2565). **บทบาทผู้นำสตรีในการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบล**. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถวิลวดี บุรีกุล และรัชวดี แสงหะหมัด. (2559). การเสริมพลังของผู้หญิงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประเทศไทย, **วารสารสถาบันพระปกเกล้า.** 14(2), 63-86.

นิตยา เทพแป้น. (2565). **ปรากฏการณ์การเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองของสตรีผู้นำการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี.** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). **รายงานการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อัจฉราพรรณ สิ่วไธสง และเพ็ญณี แนรอท (2562). ภูมิหลัง แรงจูงใจ และบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์, **วารสารการเมืองการปกครอง.** 9(2), 78-92.

Connell, R.W. (1987). **Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics**. Stanford, Calif. : Stanford University Press.

Fraser, N. (2013). **Fortunes of Feminism: From State-Managed Capitalism to Neoliberal Crisis.** London : Verso.

Gaventa, J. (2006). **Finding the spaces for change: A power analysis, IDS Bulletin.** 37(6), 23–33.

Heywood, A. (2017). **Political Ideologies: An Introduction** (6th ed.). London : Palgrave.

Hooks, B. (2014). **Feminism is for Everybody: Passionate Politics** (2nd ed.). New York : Routledge.

Leftwich, A. (2010). **The Political Approach to Human Behaviour : People, Politics and Political Institutions.** New York : Routledge.

Lincoln, Y.S. and Guba, E.G. (1985). **Naturalistic Inquiry.** Beverly Hills, CA : Sage.

Marsh, D., and Smith, M. (2000). **Understanding policy networks: Towards a dialectical approac, Political Studies.** 48(1), 4–21.

Rhodes, R. A. W. (1997). **Understanding governance.** Buckingham and Philadelphia : Open University Press.

Squires, J. (1999). **Gender in Political Theory.** Cambridge : Polity Press.

United Nations Development Programme. (2022). **Human Development Report 2021/2022**. Retrieved September 13, 2025, from Chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/ https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/ hdr2021-22overviewen.pdf.

Wolbrecht, C., Beckwith K. and Baldez L. (2008). **Political Women and American Democracy**. Cambridge : Cambridge University Press.

Yin, R.K. (2018). **Case Study Research and Applications: Design and Methods** (6th ed.). Thousand Oaks, CA : Sage.

ตำรายาฉบับตระกูลนาคราช : โรคและการรักษาโรคในลุ่มน้ำตาปี ทศวรรษ 2390–2460[1]

The Nakharat Family's Medical Text: Diseases and Therapeutics in the Tapi River Basin 1847-1917 [1]

พิมพ์ชนก เดชมณี[2*] (Pimchanok Dachmanee)[2*]
นิภาพร รัชตพัฒนากุล[3] (Nipaporn Ratchatapattanakul)[3]

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะโรคกับองค์ความรู้ การรักษาในชุมชนลุ่มน้ำตาปี ช่วงทศวรรษ 2390–2460 โดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของความรู้และการรักษาโรคของหมอโบราณลุ่มน้ำตาปี ผ่านการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของแหล่งที่มาของความรู้ ชนิดของโรคที่รักษา วิธีการรักษาและสูตรยาที่ใช้รักษาแต่ละโรค การศึกษานี้ใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) โดยวิเคราะห์หนังสือบุดตำรายาฉบับตระกูลนาคราชจำนวน 4 เล่ม ซึ่งเขียนขึ้นระหว่างทศวรรษ 2390 ถึง 2460 โดยเล่มที่ 1 และ 2 สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในช่วงทศวรรษ 2390 ส่วนเล่มที่ 3 และ 4 สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นระหว่างทศวรรษ 2430

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "ตำรายาฉบับตระกูลนาคราช : ความรู้และการรักษาโรคของหมอโบราณลุ่มน้ำตาปี ทศวรรษ 2390-2470"

[2] นักศึกษาระดับปริญญาโท, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 10200, อีเมล: pimpimpim225@gmail.com

[3] รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 10200, อีเมล: nipaporn.r@arts.tu.ac.th

[1] This article submitted in partial of the thesis entitled "The Nakharat Family's Medical Text: Knowledge and Healing Practices of Traditional Healers in the Tapi River Basin, 1847-1927"

[2] Master of Arts Program in History, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, 10200, Thailand. Email: pimpimpim225@gmail.com

[3] Assoc Prof Dr., Department of History, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, 10200, Thailand. Email: nipaporn.r@arts.tu.ac.th

*Corresponding author: E-mail Address: pimpimpim225@gmail.com

Received February 16,2026 Revised: May 12,2026 Accepted: May 21,2026

ถึง 2460 ควบคู่กับการศึกษาจากเอกสารราชการ หลักฐานด้านการตั้งถิ่นฐาน และข้อมูลการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ตำรายาฉบับตระกูลนาคราชซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ มีลักษณะเด่นแตกต่างจากหนังสือบุดอื่นเท่าที่พบในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากเป็นชุดตำรายาจำนวน 4 เล่มที่เขียนขึ้นต่อเนื่องระหว่างทศวรรษ 2390–2460 ลักษณะดังกล่าวทำให้สามารถใช้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้และการรักษาโรคของหมอโบราณได้อย่างชัดเจน โดยใช้ตำรายาฉบับตระกูลนาคราชเป็นกรณีศึกษา ดังนั้น บทความเสนอว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โครงสร้างแรงงาน และเครือข่ายคมนาคม มีอิทธิพลต่อรูปแบบความเจ็บป่วย และส่งผลต่อการปรับตัวขององค์ความรู้ทางการแพทย์ท้องถิ่นในชุมชนลุ่มน้ำตาปี

คำสำคัญ: ลุ่มน้ำตาปี, หมอโบราณ, ตำรายา, หนังสือบุด, ประวัติศาสตร์การแพทย์,

Abstract

This article examines the relationship between disease patterns and medical knowledge in the Tapi River Basin communities during 1847–1917. It analyzes changes in the medical knowledge and healing practices of traditional healers through an examination of the sources of knowledge, types of diseases, methods of treatment, and medicinal formulas used in treating illnesses. The study employs the historical method through an analysis of four samud khoi medical texts of the Nakharat family written continuously between 1847 and 1917. Volumes 1 and 2 are presumed to have been composed around 1847, while Volumes 3 and 4 were likely written between 1887 and 1917. These texts are examined alongside official documents, evidence of settlement patterns, and data concerning economic expansion. The Nakharat family's medical texts are distinctive from other samud khoi medical texts found in Surat Thani Province because they constitute a continuous series produced over a period of more than seventy years. This characteristic makes the texts particularly valuable

for investigating the development and adaptation of local medical knowledge over time. The article argues that economic transformation, changes in labor structures, and the development of transportation networks influenced patterns of illness and contributed to the adaptation of local medical knowledge among traditional healers in the Tapi River Basin communities.

Keywords : Tapi River Basin, traditional healers, medical texts, samud khoi manuscripts, history of medicine

บทนำ

ช่วงทศวรรษ 2390–2460 พื้นที่ลุ่มน้ำตาปีและลุ่มน้ำพุมดวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เผชิญความเปลี่ยนแปลงสำคัญทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการปกครอง ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูป การปกครองแบบเทศาภิบาลในปี พ.ศ. 2439 การขยายตัวของเศรษฐกิจ เกษตรกรรมและกิจการเหมืองแร่ ตลอดจนการพัฒนาโครงสร้างคมนาคมที่เชื่อมโยงพื้นที่ชายฝั่งกับหัวเมืองภายใน ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิได้ส่งผลเพียงแค่โครงสร้างทางเศรษฐกิจหรือรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน หากยังสัมพันธ์กับลักษณะความเจ็บป่วย ตลอดจนแนวทางการรักษาโรคของผู้คนในท้องถิ่นด้วย

องค์ความรู้การรักษาโรคส่วนใหญ่สืบทอดในสายตระกูลและบันทึกไว้ในหนังสือบุดหรือสมุดไทย โดยเฉพาะในภาคใต้ซึ่งพบหนังสือบุดจำนวนมากในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พัทลุง และนครศรีธรรมราช ปัจจุบันสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ได้จัดทำฐานข้อมูลและพบหนังสือบุดตำรายาในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีมากกว่า 100 เล่ม ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนความสำคัญขององค์ความรู้ที่ผสมผสานสมุนไพรกับพิธีกรรมเข้าด้วยกัน

แม้ในส่วนกลางตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2–3 จะมีการรวบรวมและชำระคัมภีร์แพทย์อย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการส่งแพทย์จากส่วนกลางเข้ามารักษาในช่วงเกิดโรคระบาดในพื้นที่จังหวัด สุราษฎร์ธานี เช่น การระบาดของไข้ทรพิษในปี พ.ศ. 2435 และ พ.ศ. 2446 ซึ่งเป็นมาตรการแก้ไขปัญหาแบบเฉพาะกิจ แต่ในชีวิตประจำวันของผู้คนในท้องถิ่น เมื่อมีอาการป่วยไข้จากโรคทั่วไปและโรคประจำถิ่นยังคงพึ่งพา

หมอโบราณเป็นหลัก กระทั่งถึงทศวรรษ 2480 การแพทย์สมัยใหม่จึงเริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างชัดเจน และนำไปสู่แนวคิดการก่อสร้างโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานีในปี พ.ศ. 2484

อย่างไรก็ตาม ลุ่มน้ำตาปีและอำเภอพุนพิน ซึ่งมีการขยายตัวของชุมชนตั้งแต่ทศวรรษ 2390 เป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและการคมนาคมย่อมส่งผลต่อรูปแบบการดำรงชีวิตและลักษณะความเจ็บป่วยของผู้คน หนังสือบุดตำรายาจึงมิได้เป็นเพียงคู่มือทางการแพทย์ หากยังเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และการปรับตัวของชุมชนภายใต้ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ดังนั้นบทความนี้จึงเสนอว่า ลักษณะโรคและองค์ความรู้การรักษาในลุ่มน้ำตาปี ช่วงทศวรรษ 2390–2460 มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โครงสร้างแรงงาน และเครือข่ายคมนาคม ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบความเจ็บป่วยและการผสมผสานองค์ความรู้ทางการแพทย์ของท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของความรู้และการรักษาโรคของหมอโบราณลุ่มน้ำตาปีช่วงทศวรรษ 2390-2460 ว่าเป็นอย่างไร โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของแหล่งที่มาของความรู้ ชนิดของโรคที่รักษา วิธีการรักษา และ สูตรยาที่ใช้รักษาแต่ละโรค ตามที่ปรากฏในตำรายาฉบับตระกูลนาคราช เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้และการรักษาโรคของหมอโบราณในพื้นที่

การทบทวนวรรณกรรม

ประทีป ชุมพล (2541 : 1-7) ได้ตั้งข้อสังเกตว่างานศึกษาการแพทย์แผนไทยจำนวนมากยังไม่สามารถลงลึกถึงโครงสร้างความรู้และบริบททางสังคมได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากมักละเลย การวิเคราะห์ตำรายาและคัมภีร์ ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนปรัชญาและโลกทัศน์ทางการแพทย์โดยตรง หลังจากข้อสังเกตของประทีป งานวิชาการ

ในประเทศไทยได้ให้ความสนใจศึกษาตำรายาโบราณเพิ่มมากขึ้น โดยมีผลงานตีพิมพ์มากกว่า 30 ชิ้น ในช่วงทศวรรษ 2540–2560 โดยงานศึกษาเหล่านี้สนใจศึกษาในสี่ประเด็นหลัก คือ ภาพรวมของตัวยาและสมุนไพรตามที่ปรากฏในตำรายา การศึกษาตำรับยา การวินิจฉัยและการดูแลรักษา งานที่มุ่งศึกษาภาษาและวรรณกรรม และ สุดท้ายท้ายคือกลุ่มงานที่ศึกษาตัวยาและอาการของโรคเฉพาะด้าน (ภัครพล แสงเงิน และกังวล คัชชิมา, 2563 : 64–81)

Jean Mulholland ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้ตำรายาในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไว้แล้วในบทความเรื่อง Thai Traditional Medicine : Ancient Thought and Practice in a Thai Context โดยเสนอว่าความรู้ของ “หมอโบราณ” (คำที่ Mulholland เลือกใช้ในบทความ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นคำที่ใช้โดยทั่วไปจนถึงทศวรรษ 2520 ก่อนที่คำว่า แพทย์พื้นบ้านและแพทย์แผนไทยจะเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง) เป็นระบบความรู้ที่มีรากฐานสืบเนื่องมาอย่างยาวนาน และยังคงมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยร่วมสมัย (ทศวรรษ 2520 ที่บทความตีพิมพ์เผยแพร่) โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่การแพทย์สมัยใหม่ยังเข้าไม่ถึงอย่างทั่วถึง ดังนั้น ความรู้ของหมอโบราณจึงเป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติที่ถูกใช้จริงในชีวิตประจำวัน เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายไม่สูงและสามารถเข้าถึงได้ง่าย (Mulholland, 1979 : 80-115)

แม้งานศึกษาตำรายาโบราณในประเทศไทยจะเพิ่มขึ้น แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับบริบทสังคมและประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในฐานะหลักฐานอธิบายความเปลี่ยนแปลงของสังคมท้องถิ่น ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาตำรายาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่ออธิบายพัฒนาการการรักษาโรคควบคู่บริบทสังคม และขยายมุมมองประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านมิติสุขภาพและการแพทย์พื้นบ้าน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) โดยวิเคราะห์หนังสือบุดตำรายาฉบับตระกูลนาคราชจำนวน 4 เล่ม โดยเล่มที่ 1 และ 2 สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นทศวรรษ 2390 ส่วนเล่มที่ 3 และ 4 สันนิษฐานว่าเขียนระหว่างทศวรรษ 2430 ถึงทศวรรษ 2460 ควบคู่กับหลักฐานด้านการตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. การขยายตัวของชุมชนลุ่มน้ำตาปีพุมดวง ช่วง ทศวรรษ 2390-2420

ตำรายาฉบับตระกูลนาคราช เล่มที่ 1 และเล่มที่ 2 ซึ่งเป็นตำรายาที่เก่าแก่ที่สุดของ ชุดตำรายานี้ สันนิษฐานว่าน่าจะเขียนขึ้นอย่างน้อยตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2390 ถือเป็นหลักฐานสำคัญของภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำพุมดวง อันเป็นลำน้ำสาขาย่อยของลุ่มน้ำ ตาปี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตำราดังกล่าวถูกรวบรวมและสืบทอดโดยหมอโบราณตระกูลนาคราช ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบลบางงอน อำเภอพุนพิน โดยทำเลที่ตั้งใกล้ลุ่มน้ำพุมดวงเอื้อให้เกิดความเชื่อมโยงกับพื้นที่ภายนอก โดยเฉพาะบริเวณท่าข้าม เมืองด่านสำคัญในลุ่มน้ำตาปี ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่าง เมืองไชยาและเมืองนครศรีธรรมราช และมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์มาอย่างต่อเนื่อง (สาร์นสมเด็จ, 2478) อีกทั้งความรู้ที่ปรากฏในตำรายาช่วงนี้มีเนื้อหาสอดคล้องกับแนวคิด เรื่องอยุรเวท แนวคิดดังกล่าวอธิบายว่าร่างกายมนุษย์ดำรงอยู่บนพื้นฐานของธาตุสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ดิน น้ำ ลม และไฟ ซึ่งต้องรักษาความสมดุลจึงจะก่อให้เกิดภาวะปกติของร่างกาย หากธาตุใดเกิดการแปรปรวนหรือเสียความสมดุล ย่อมส่งผลให้เกิดความเจ็บป่วย (ธนโชติ เกียรติณภัทร, 2569 : 19-27) ลักษณะเช่นนี้สะท้อนชุดความรู้และความเชื่อที่มีความใกล้เคียงกับเนื้อหาในตำรายาที่จารึกบนศิลาจารึก ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ด้านการแพทย์จากส่วนกลางที่รวบรวมไว้ในปี พ.ศ. 2375 (ประทีบ ชุมพล, 2556 : 20) ประเด็นดังกล่าวจึงอาจสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเชิงแนวคิดระหว่างองค์ความรู้ท้องถิ่นกับกระแสความรู้ทางการแพทย์ส่วนกลางในช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์

แม้พื้นที่ดังกล่าวจะมิใช่ศูนย์กลางเมืองขนาดใหญ่ แต่ก็ไม่เคยเป็นพื้นที่ร้าง หากมีความต่อเนื่องของการตั้งถิ่นฐานอย่างน้อยตั้งแต่ทศวรรษ 2310 ดังสะท้อนจากหลักฐานเหตุการณ์สำคัญ เช่น สงครามพระเจ้าตากสินปราบชุมนุมเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช สงครามเก้าทัพ การเกณฑ์เลกต่อเรือ และหลักฐานจารึกวัดน้ำรอบ จนถึงช่วงทศวรรษ 2390 พื้นที่ลุ่มน้ำตาปีได้พัฒนาไปสู่ชุมชนที่มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

ภายใต้บริบทดังกล่าว เมื่อชุมชนเริ่มขยายตัวตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2390 เป็นต้นมา หมอโบราณจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยทั้งความรู้ด้านโหราศาสตร์ใน การตัดสินใจเรื่องคู่ครอง อันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างครอบครัวและการเพิ่มจำนวนประชากร ตลอดจนความรู้ด้านการแพทย์แผนโบราณและยาสมุนไพรในการดูแลสุขภาพของบิดามารดาและทายาท อันมีส่วนสำคัญต่อการเสริมสร้างความมั่นคงและความต่อเนื่องของชุมชนในระยะขยายตัว

1.1 ชุมชนลุ่มน้ำตาปีก่อนทศวรรษ 2390

อำเภอพุนพินเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยโบราณ หลักฐานจากจดหมายเหตุของพ่อค้าชาวอาหรับและจีนชี้ให้เห็นว่า ชาวอินเดียตอนใต้เคยใช้เส้นทางเดินเรือผ่านปากน้ำคีรีรัฐนิคมหรือคลองพุมดวง เพื่อติดต่อค้าขายกับดินแดนสุวรรณภูมิ ส่งผลให้บริเวณจุดบรรจบระหว่างแม่น้ำตาปีกับแม่น้ำคีรีรัฐพัฒนาเป็นเมืองท่า และสถานีพักพิงทางการค้า ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าจะเป็นที่ตั้งของเมืองในอดีต และสอดคล้องกับพื้นที่อำเภอพุนพินในปัจจุบัน (จารุรัตน์ คุ้มรักษ์, 2548 : 12)

พื้นที่ลุ่มน้ำตาปีมีแม่น้ำตาปีและแม่น้ำพุมดวงเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก โดยแม่น้ำพุมดวงไหลผ่านหลายตำบลในอำเภอพุนพินก่อนบรรจบที่ตำบลท่าข้าม (ปัทมาพร ทองเฝือ, 2555 : 12–13) ส่งผลให้ชุมชนตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตัวตามแนวลำน้ำ โดยเฉพาะตำบลบางงอน ขณะเดียวกัน ท่าข้ามยังเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการค้าระหว่างกรุงสยามกับอ่าวเบงกอลและช่องแคบมะละกา (กรมศิลปากร, 2515 : 99) ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีบทบาทด้านการตั้งถิ่นฐาน คมนาคม และเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องตั้งแต่หลังทศวรรษ 2310 ดังปรากฏหลักฐานอู่ต่อเรือ จารึกวัดน้ำรอบ และอิทธิพลกฎหมายตราสามดวงจนถึงทศวรรษ 2390 ซึ่งเป็นช่วงที่ชุมชนมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

อู่ต่อเรือบริเวณลุ่มน้ำตาปีมีบทบาทสำคัญมาอย่างยาวนาน ดังหลักฐานที่กล่าวถึง การที่เจ้าพระยานครน้อยมาตั้งการต่อเรือรบและเรือพระที่นั่งถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านดอน และนำเรือบางส่วนไปเก็บรักษาที่คลองมหานาคและคลองบางกอกใหญ่ (สาร์นสมเด็จ, 2478) นักประวัติศาสตร์

สันนิษฐานว่าพื้นที่นี้เป็นแหล่งต่อเรือสำหรับการเดินเรือในทะเลแหลมมลายูก่อนแล้ว เนื่องจากลำน้ำตาปีหรือ “ทางน้ำหลวง” เอื้อต่อการจัดหาไม้เนื้อแข็งประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ แรงงานไพร่ที่ชำนาญงานไม้ และบริบทที่รัฐยังมิได้ควบคุมทรัพยากรป่าไม้อย่างเข้มงวด (นิวัติ เรืองพานิช, 2556 : 66) จึงสะท้อนว่าลุ่มน้ำตาปีมีเงื่อนไขเหมาะสมต่อกิจการต่อเรือ

หลักฐานจากหนังสือเกณฑ์เลก เมืองสมุย จ.ศ. 1188 (พ.ศ. 2369) ยืนยันบทบาทของ ลุ่มน้ำตาปีด้านการต่อเรือ โดยมีการเกณฑ์เลกจากเมืองสมุยและท่าสะท้อนให้ต่อเรือกุและและเรือมาด ณ แขวงเมืองท่าทอง จำนวน 10 ลำ ความยาว 520, 500 และ 600 วา เพื่อบรรทุกสิ่งของทูลเกล้าฯ ถวาย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเลกเมืองสมุยไม่ชำนาญงานต่อเรือ จึงต้องขอช่างไม้ จากเมืองนครมาช่วยดำเนินการให้แล้วเสร็จทันกำหนด (กรมศิลปากร, 2530 : 64)

การเลือกสมุย แขวงท่าทอง เป็นสถานที่ต่อเรือสะท้อนความพร้อมด้านทรัพยากรและเครือข่ายคมนาคม พื้นที่ดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์ของไม้สามารถระดมแรงงานได้สะดวก และเชื่อมต่อเส้นทางน้ำเข้าสู่ส่วนกลางได้โดยตรง โดยเฉพาะบริเวณท่าข้าม เมืองด่านสำคัญในลุ่มน้ำตาปี ซึ่งเป็นด่านยุทธศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราชและจุดเชื่อมระหว่างเมืองไชยากับ เมืองนครศรีธรรมราช โครงสร้างทางน้ำดังกล่าวเอื้อต่อการลำเลียงไม้และกำลังคนอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสะท้อนว่าลุ่มน้ำตาปีมิได้เป็นเพียงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ หากยังมีศักยภาพด้านคมนาคมที่เกื้อหนุนกิจการต่อเรือของรัฐในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ อันเป็นยุคที่การคมนาคม ทางน้ำมีความสำคัญอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาใกล้เคียงกับที่ลุ่มน้ำตาปีมีบทบาทด้านการต่อเรือ ชุมชนริม แม่น้ำพุมดวงก็เริ่มแสดงพัฒนาการด้านการจัดระเบียบสังคมและการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน หลักฐานสำคัญคือจารึกวัดน้ำรอบ พ.ศ. 2372 ณ ตำบลน้ำรอบ อำเภอพุนพิน ซึ่งสะท้อน การฟื้นฟูวัดร้างให้กลับมาเป็นศูนย์กลางชุมชน และความสัมพันธ์กับศูนย์กลางการปกครองตั้งแต่สมัยอยุธยา เนื้อหาในจารึก โดยเฉพาะการแช่งด่าผู้ทุจริตทรัพย์วัดและการให้พรแก่ผู้ซื่อตรง มีลักษณะใกล้เคียงกับจารึกวัดสมุหนิมิตร เมืองไชยา หลักฐานบนจารึกสร้าง พ.ศ. 2319 อันสะท้อนแบบแผนความเชื่อร่วมกันของชุมชนลุ่มน้ำพุมดวงและ

หัวเมืองไชยา ภายหลังการฟื้นฟู วัดน้ำรอบกลับมามีบทบาทเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานและการทำนาในเขตวัดโดยกลุ่มข้าพระและโยมสงฆ์

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาควบคู่กับรูปแบบการปกครองของเมืองไชยาก่อนการใช้ระบบเทศาภิบาลในปี พ.ศ. 2439 ซึ่งอาศัยกฎหมายตราสามดวงร่วมกับกฎหมายท้องถิ่น ดังปรากฏ ในสมุดข่อยจากวัดสมุหนิมิตรและวัดโพธาราม (สารูป ฤทธิ์ชู, 2526 : 12-16) สามารถสันนิษฐานได้ว่าพื้นที่ลุ่มน้ำพุมดวงได้รับอิทธิพลจากเมืองไชยาในด้านการปกครอง โดยยึดกฎหมายตราสามดวง เป็นกรอบหลักและปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ทั้งนี้ อิทธิพลที่ปรากฏเด่นชัดคือพระอัยการลักษณะผัวเมีย (กรมศิลปากร, 2505 : 205-284) ซึ่งสะท้อนโครงสร้างอำนาจและความไม่เสมอภาคทางเพศในสังคมไทย อันสอดคล้องกับค่านิยม “ช้างเท้าหน้า” และการยอมรับระบบพหุสมรสในสังคมชนบทไทยช่วงเวลาดังกล่าว

ดังนั้น การดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของชุมชนในลุ่มน้ำตาปีและพุมดวง ซึ่งสะท้อนผ่านหลักฐานข้างต้น ตั้งแต่ก่อนทศวรรษ 2390 จนถึงช่วงทศวรรษ 2420 ที่ชุมชนมีความมั่นคงและต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ ศาสนา ความเชื่อ และความสัมพันธ์กับหัวเมืองใกล้เคียงอย่างนครศรีธรรมราชและไชยา บริบทเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมแนวคิดของหมอโบราณตระกูลนาคราช และมีอิทธิพลต่อการบันทึกและ เรียบเรียงตำรายาในช่วงทศวรรษ 2390 โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องการผลิตและดูแลประชากร เพื่อรองรับการขยายตัวและเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชนลุ่มน้ำพุมดวง

1.2 อิทธิพลความเชื่อต่อการขยายตัวชุมชนลุ่มน้ำตาปีช่วงทศวรรษ 2390-2420

ตำรายาฉบับตระกูลนาคราชที่นำมาศึกษาในประเด็นนี้คือสองเล่มแรก ซึ่งเก่าแก่ที่สุดของชุดตำรา สันนิษฐานว่าเรียบเรียงขึ้นราวทศวรรษ 2390 โดยเล่มแรกว่าด้วยความเชื่อและกรอบคิดเชิงจักรวาลวิทยา ส่วนเล่มที่สองรวบรวมสูตรยาและตำรับยา เนื้อหาในเล่มแรกมีลักษณะคล้ายตำราเพศศาสตร์ของภาคกลางในช่วงรัชกาลที่ 3–4 (ทศวรรษ 2360-2420) ซึ่งเป็นยุคที่มีการรวบรวมองค์ความรู้ทั้งที่

เปิดเผยและจำกัดเฉพาะกลุ่ม ครอบคลุมนรลักษณ์ ราคะลักษณะ สังวาสวิธี กามจร โยนีลักษณะ ตลอดจนการบำบัดด้วยยา คาถา และพิธีกรรม สะท้อนการมองเรื่องเพศในฐานะส่วนหนึ่งของระเบียบจักรวาลและชะตากรรมมนุษย์ (สุกัญญา สุจฉายา, 2563 : 1-324) ด้วยความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างพื้นที่ลุ่มน้ำพุมดวงกับเมืองไชยา จึงเป็นไปได้ว่าองค์ความรู้ดังกล่าวแพร่เข้าสู่ท้องถิ่นและมีอิทธิพลต่อเนื้อหาในตำรายานาคราช ทั้งนี้ การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะมุ่งเน้นหลักฐานจากเล่มที่หนึ่งซึ่งว่าด้วยความเชื่อ โดยพิจารณาทั้งองค์ความรู้ที่รับจากภายนอกและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่กับบทบาทของหมอโบราณในฐานะผู้สืบทอดและปรับใช้ความรู้เพื่อรองรับการก่อรูปและเสริมสร้าง ความมั่นคงของชุมชนลุ่มน้ำพุมดวงในระยะเริ่มต้น

ในตำบลบางงอน อำเภอพุนพิน การแพทย์พื้นบ้านสืบทอดผ่านสายตระกูลหมอโบราณควบคู่กับความเชื่อเรื่องความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ องค์ความรู้ที่บันทึกในหนังสือบุดใช้ร่วมกับสมุนไพรพื้นถิ่น โดยก่อนรักษาต้องประกอบพิธีไหว้ครู การสืบทอดตำแหน่งทำผ่านพิธีรับมอบหนังสือ ผู้ผ่านพิธีจึงมีสิทธิเปิดใช้ตำราได้โดยตรง ส่วนผู้ยังไม่ได้รับการสืบทอดต้องทำพิธี “ยืมมือทวดอ่านหนังสือ” (พิมพ์ชนก เดชมณี, 2565 : 32) และต้องเป็นบุคคลในสายตระกูลเดียวกัน ค่านิยมท้องถิ่นมักให้เพศชายเป็นผู้สืบทอดจากความเชื่อเรื่องสถานะ (ดนัย ไชยโยธา, 2538 : 112-117) และความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ ครูหมอจึงมิได้มีบทบาทเพียงรักษาโรค หากยังเป็นศูนย์รวมความเชื่อในการคุ้มครองลูกหลานสะท้อนความสัมพันธ์แนบแน่นระหว่างสุขภาพ ศรัทธา และเครือญาติ

พิธีกรรมไหว้ครูหมอยาและบรรพบุรุษของตระกูลนาคราชประกอบด้วยของไหว้ 12 อย่าง ได้แก่ ข้าว แกง ยำ น้ำพริกผักลวก กล้วย อ้อย ขนมถั่วตัด ขนมงา ข้าวเหนียวขาว ข้าวเหนียวเหลือง ขนมโค และขนมแดง พร้อมไก่ต้มทั้งตัว น้ำมะพร้าวอ่อน และการจุดเทียนอัญเชิญครูหมอ มีเครื่องบูชาเฉพาะเรียกว่า “กาก” ทำจากลำไม้ไผ่ผ่าเป็นกรวยหลายชั้น ใส่เทียน ดอกไม้ และขนม รวมถึงบายศรี 7 ชั้น 9 สำรับ ใส่ไข่ เงิน เนื้อมะพร้าว ด้ายขาวแดง และหมากพลู เมื่อเสร็จพิธีจะนำไปแขวนหน้าบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล พิธียังครอบคลุมการไหว้ศาลพระภูมิเจ้าบ้านเจ้าเรือน และเจ้าที่เจ้าทางสวน (พิมพ์ชนก เดชมณี, 2565 : 32) สะท้อน

ความเชื่อเรื่องลำดับชั้นของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และ การแสดงความกตัญญูต่อผู้คุ้มครองพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน

ในด้านความเชื่อเกี่ยวกับครอบครัว หมอโบราณตระกูลนาคราชมองว่าการสร้างมนุษย์ที่มีสุขภาพแข็งแรงและชุมชนที่มั่นคงควรเริ่มต้นจากการมีคู่ครองที่เหมาะสม จึงนำความรู้ด้านโหราศาสตร์มาใช้ประกอบการตัดสินใจ โดยแบ่งหลักการออกเป็นภาคคำนวณ ภาคพยากรณ์ และภาคพิธี ควบคู่กับการพิจารณาความสมพงษ์ของดวงชะตาและคุณลักษณะของสตรีผู้จะเป็นภรรยาและมารดา การดูความสมพงษ์ครอบคลุมทั้งธาตุประจำปีเกิด ความสัมพันธ์ตามคู่นักษัตร บทบาทผู้นำ ทรัพย์สมบัติ ตลอดจนการทำนายความเป็นความตายของคู่ครอง ความสอดคล้องของธาตุหรือปีเกิดที่เกื้อหนุนกันจึงถูกมองว่าจะทำให้ชีวิตคู่ราบรื่นและส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อันสะท้อนบริบทของชุมชนลุ่มน้ำพุมดวงในระยะเริ่มก่อตัวซึ่งให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของครอบครัวและการสืบสายโลหิต

ภายใต้กรอบคิดเดียวกัน ตำรายาฉบับตระกูลนาคราชยังอธิบายลักษณะสตรีที่ไม่ควรเลือกเป็นภรรยา โดยเชื่อมโยงลักษณะทางกายภาพ กลิ่นกาย เสียง พฤติกรรมการพูด และพฤติกรรมทางเพศ เข้ากับความเหมาะสมในการเป็นคู่ครองและการให้กำเนิดบุตร ลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ถูกจำแนกเป็นสี่ประเภท ได้แก่ “หญิงกาลากินี” ซึ่งมีกลิ่นกายแรง เสียงดัง ตาแดง และมีความต้องการทางเพศสูง สตรีที่มีลักษณะนมห่าง ตาแดง พูดจาไพเราะแต่แฝงนัยยั่วยุ สตรีที่มีกลิ่นกายไม่พึงประสงค์ พูดคล่องเสียงดังแต่ถูกมองว่าไม่ซื่อสัตย์ และสตรีรูปร่างสูงยาว มีลักษณะเด่นจนถูกตีความว่าอาจแสวงหาชายอื่น การจำแนกดังกล่าวสะท้อนกรอบคิดเชิงศีลธรรมและค่านิยมชายเป็นศูนย์กลาง ซึ่งประเมินคุณค่าของสตรีผ่านมิติทางเพศ ความประพฤติ และบทบาทในการธำรงความมั่นคงของครอบครัว

นอกจากนี้ ตำรายายังกล่าวถึงหลักการกำหนดช่วงเวลาการร่วมเพศตามลักษณะวันข้างขึ้นข้างแรม โดยเชื่อว่าการเลือกเวลาที่เหมาะสมจะช่วยให้การปฏิสนธิเกิดผลดีและให้กำเนิดบุตรที่แข็งแรง แนวคิดดังกล่าวสะท้อนความพยายามผสานความรู้ด้านโหราศาสตร์กับการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อควบคุมทั้งคุณภาพของคู่ครอง เวลาในการสืบพันธุ์ และสุขภาวะของทายาท อันเป็นกลไก

สำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงและการขยายตัวของชุมชนลุ่มน้ำพุมดวงในระยะเริ่มต้นอย่างเป็นระบบ

1.3 ยารักษาโรคทางเพศในช่วงการขยายตัวของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ทศวรรษ 2390–2420

แนวคิดเรื่องการสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์ของหมอโบราณตระกูลนาคราช มิได้ตั้งอยู่เพียงบนระบบความเชื่อและโหราศาสตร์เท่านั้น หากยังให้ความสำคัญกับการใช้ยารักษาโรคเพื่อเสริมสมรรถภาพทางเพศทั้งชายและหญิง โดยประเด็นด้านการรักษานี้อาศัยข้อมูลจากตำรายาเล่มที่ 2 ซึ่งรวบรวมตำรับยาที่เกี่ยวข้องกับโรคและภาวะทางเพศโดยตรง ทั้งนี้ เนื่องจากการมีเพศสัมพันธ์ถูกมองว่าเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับความมั่นคงของชีวิตคู่และการสืบทอดทายาท ในบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำพุมดวงซึ่งได้รับอิทธิพลจากกฎหมายตราสามดวง โดยเฉพาะกฎหมายลักษณะผัวเมียที่สะท้อนโครงสร้างความไม่เท่าเทียมทางเพศและการเน้นบทบาทชายในฐานะผู้สืบสายโลหิต จึงพบว่าตำรับยาส่วนใหญ่มุ่งแก้ไขภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศชาย ซึ่งมักเกิดในวัยกลางคนและสูงอายุ อันส่งผลต่อทั้งความสามารถในการมีบุตร ความมั่นใจ และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว แม้จะปรากฏตำรับยาสำหรับสตรีอยู่ด้วย แต่มีสัดส่วนค่อนข้างน้อย สะท้อนลำดับความสำคัญทางเพศในโครงสร้างสังคมร่วมสมัยนั้นอย่างชัดเจน

จากการศึกษาหนังสือบุดตำรายาเล่มที่ 2 ซึ่งแปลจากภาษาไทยถิ่นใต้เป็นภาษาไทยปัจจุบัน พบตำรับยา 31 ตำรับ ใช้สมุนไพร 44 ชนิด โดยสมุนไพรที่ใช้บ่อย 10 อันดับแรก ได้แก่ ผักโขม สวาท พริก ทับทิม มะเขือ ลำเจียก (เตยทะเล) หมาก กรุงเขม้า ขัดมอน และชะเอม ส่วนที่ใช้ส่วนใหญ่คือราก โดยเฉพาะมะเขือ ลำเจียก และขัดมอน (100%) ขณะที่บางชนิดไม่ระบุส่วนที่ใช้ เช่น พริก หมาก และชะเอม ซึ่งอาจเป็นวิธีสงวนองค์ความรู้เฉพาะสายตระกูล

เมื่อจำแนกตามกลุ่มอาการ พบว่าสมุนไพรส่วนใหญ่ใช้รักษาระบบอวัยวะสืบพันธุ์ชาย เช่น ผักโขมและสวาท (4 ตำรับ) พริกและมะเขือ (3 ตำรับ) ส่วนทับทิมใช้รักษาระบบอวัยวะสืบพันธุ์หญิงมากที่สุด (2 ตำรับ) สะท้อนว่าการรักษาโรคด้านสมรรถภาพทางเพศ โดยเฉพาะของเพศชาย เป็นประเด็นสำคัญในระยะก่อตัวของชุมชน

สอดคล้องกับตำรายาเล่มแรกที่สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในทศวรรษ 2390 ซึ่งยารักษาโรคทางเพศเป็นแกนหลัก โดยเพศชายใช้ “ลูกสวาท” รักษากะษัยและเสริมสมรรถภาพ ขณะที่เพศหญิงใช้ “ทับทิม” เพื่อส่งเสริมสุขภาพสตรีและภาวะเจริญพันธุ์ ทั้งยังมีนัยเชิงสัญลักษณ์ด้านความอุดมสมบูรณ์ อันสะท้อนแนวคิดการสืบทอดทายาทและความมั่นคงของครอบครัวในชุมชนลุ่มน้ำพุมดวงอย่างชัดเจน

2. ชุมชนลุ่มน้ำตาปีในช่วงทศวรรษ 2430-2460

ภายหลังทศวรรษ 2390 ชุมชนลุ่มน้ำพุมดวงมีความต่อเนื่องและมั่นคงมากขึ้น จนถึงทศวรรษ 2430 มีหลักฐานจากพระราชหัตถเลขาของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ. 108 (พ.ศ. 2432) โดยเฉพาะฉบับที่ 4 (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2468 : 60–66) ซึ่งบันทึกการตรวจเมืองกาญจนดิษฐ์และสำรวจตลาดเมืองสุราษฎร์ธานี สะท้อนการประเมินความพร้อมก่อนจัดตั้งระบบเทศาภิบาล พ.ศ. 2439 ทั้งด้านภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ การตั้งถิ่นฐาน และการค้าทางเรือของชาวจีนและชาวสิงคโปร์ โดยพบว่าชุมชนกระจุกตัวริมแม่น้ำและพึ่งพาการคมนาคมทางน้ำซึ่งมีข้อจำกัดตามฤดูกาล ส่งผลต่อเศรษฐกิจและการกำกับดูแลของรัฐ ภายหลังการปฏิรูป รัฐจึงเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน สะพาน และทางรถไฟ ในช่วงทศวรรษ 2430–2460 ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมรวมถึงระบบสุขภาพของชุมชนในระยะต่อมา

ภายใต้บริบทดังกล่าว การศึกษานี้จึงใช้หนังสือบุดตำรายาจำนวนสองเล่ม คือ เล่มที่ 3 และ เล่มที่4 เป็นหลักฐานสำคัญ แม้จะไม่ปรากฏปีที่เขียนแน่ชัด แต่มีข้อความระบุว่าเขียนในสมัย “พระพุทธเจ้าหลวง” เมื่อพิจารณาร่วมกับบริบททางสังคมและลักษณะโรคที่ปรากฏในเนื้อหา จึงสามารถสันนิษฐานได้ว่าน่าจะอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 5 และอาจเขียนขึ้นภายหลังการจัดตั้งระบบเทศาภิบาล พ.ศ. 2439 เนื้อหาในตำราสะท้อนโรคที่แพร่หลายในชุมชน โดยเฉพาะโรคทั่วไปและ โรคเกี่ยวกับระบบกล้ามเนื้อ ซึ่งแตกต่างจากตำรายุคก่อนที่มักเน้นโรคทางเพศเป็นสำคัญ ลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าแบบแผนของโรคอาจสัมพันธ์กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การพัฒนาคมนาคม และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่

ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงต้องการศึกษาปัญหาสุขภาพที่เกิดจากพฤติกรรมการดำรงชีวิตภายใต้บริบทความทันสมัย โดยวิเคราะห์ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาคมนาคม: ถนน สะพาน และทางรถไฟ (2) การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และ (3) ความเจ็บป่วยแบบใหม่ วิธีการรักษา และยาสมุนไพร

2.1 การพัฒนาระบบคมนาคม : ถนน สะพาน และทางรถไฟ

โครงสร้างคมนาคม โดยเฉพาะถนนและสะพาน มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเมืองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารราชการ เนื่องจากเอื้อต่อการค้าขาย การพบปะติดต่อ และการเคลื่อนย้ายผู้คนกับทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มศักยภาพของพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้สามารถเติบโตได้อย่างเต็มที่ (ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์, 2557 : 352-354) ภายหลังการจัดตั้งระบบเทศาภิบาล จึงมีการพัฒนาโครงสร้างคมนาคมในพื้นที่สุราษฎร์ธานี เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ภายในเมืองและสนับสนุนการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพื้นที่เพิ่งเข้าสู่ระบบการปกครองแบบรวมศูนย์รัฐจึงกำหนดกลวิธีในการดำเนินการก่อสร้างถนนและสะพาน โดยมักเริ่มต้นจากที่ว่าการอำเภอซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจระดับท้องถิ่น อันสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐในการกระชับอำนาจและควบคุมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจ้าเมืองเดิม สะท้อนให้เห็นจาก การตัดถนนในพื้นที่ตำบลท่าโรงช้าง อำเภอพุมดวง เมืองกาญจนดิษฐ์ใน ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) ซึ่งกำหนดให้เป็นทางหลวงสายใหม่ เปิดให้มหาชนและสัตว์พาหนะเดินทางได้สะดวก แสดงให้เห็นถึงการจัดวางโครงสร้างคมนาคมโดยมีศูนย์กลางอำนาจของรัฐเป็นแกนหลัก

ในกรณีอำเภอพุนพิน ครั้ง ร.ศ. 125 (พ.ศ. 2449) ซึ่งมีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำหลายสาย การตัดถนนจึงต้องดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างสะพาน โดยใช้ไม้เคี่ยมซึ่งเป็นวัสดุที่มีอยู่มากในท้องถิ่น เพื่อให้การเดินทางระหว่างสองฝั่งแม่น้ำเป็นไปอย่างสะดวก ทั้งในชีวิตประจำวันและ การขนส่งสินค้า ทั้งนี้ยังพบว่านโยบายการสร้างสะพานมักได้รับการสนับสนุนงบประมาณในรูปแบบการบริจาคจากผู้นำท้องถิ่น เช่น นายอำเภอหรือกำนัน อันสะท้อนบทบาทของผู้นำในพื้นที่

ในการมีส่วนร่วมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ควบคู่ไปกับการแสดงอำนาจและอิทธิพลต่อชุมชน

การขยายโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมเข้าสู่พื้นที่ชนบท โดยเฉพาะบริเวณใกล้แม่น้ำ พุมดวง ได้แก่ ตำบลบางมะเดื่อและตำบลบางเดือน อำเภอพุมดวง ครั้ง ร.ศ.128 (พ.ศ. 2452) สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่เศรษฐกิจดั้งเดิมซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ริมแม่น้ำและพึ่งพาการคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก ได้ถูกเชื่อมเข้าสู่ระบบถนนสมัยใหม่อย่างเป็นรูปธรรม การสร้างสะพานไม้เคี่ยมควบคู่กับการตัดถนนจึงเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงสองฝั่งแม่น้ำ และบูรณาการพื้นที่ลุ่มน้ำเข้าสู่โครงสร้าง การปกครองและระบบเศรษฐกิจของรัฐส่วนกลาง

ภายหลังการวางโครงข่ายถนนและสะพานเพื่อควบคุมพื้นที่ รัฐได้ขยายการพัฒนาคมนาคมสู่ระบบรถไฟเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการปกครอง การก่อสร้างทางรถไฟจึงเป็นทั้งสัญลักษณ์แห่งความเจริญและเครื่องมือรวมศูนย์อำนาจ โดยเส้นทางรถไฟสายใต้ได้รับการผลักดันอย่างจริงจังจากกรมหลวงนเรศรัชต์ธำรง เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ซึ่งเสนอแผนดำเนินงานและแต่งตั้งมิสเตอร์เฮนรี กิตตินส์ (Henry Gittins) วิศวกรชาวอังกฤษ เลขานุการกรมรถไฟหลวง เป็นผู้อำนวยการก่อสร้าง เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2449 พร้อมกำหนดสำรวจเส้นทางให้แล้วเสร็จภายใน 3 ปี การสำรวจแบ่งเป็น 3 ระยะ ครอบคลุมเส้นทางจากเพชรบุรีผ่านนครศรีธรรมราช ไชยา บ้านดอน และชุมพร โดยช่วงชุมพร–นครศรีธรรมราชเริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2453 และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2458 รวมระยะเวลา 6 ปี

หนึ่งในจุดยุทธศาสตร์สำคัญของเส้นทางดังกล่าวคือ สถานีรถไฟสุราษฎร์ธานี ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอพุนพิน การกำหนดให้พื้นที่นี้เป็นสถานีหลักประจำจังหวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงคมนาคมทางน้ำกับระบบราง อันช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าและการเดินทางระหว่างภาคใต้กับส่วนกลาง (ปก แก้วกาญจน์, 2534 : 83-84)

การปรับแผนก่อสร้างที่ให้เร่งเชื่อมเส้นทางระหว่างนครศรีธรรมราช ไชยา บ้านดอน และชุมพรก่อน สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญเชิงเศรษฐกิจของแนวเส้นทางดังกล่าว เพราะเป็นแกนกลางในการเชื่อมเมืองท่าสำคัญของภาคใต้เข้าด้วยกันก่อนขยายลงสู่พื้นที่ตอนล่าง การพัฒนาทางรถไฟสายใต้มิได้เป็นเพียงการสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม หากยังเป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้วย

2.2 การขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ในระยะแรก พื้นที่ภาคใต้ยังไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกขนาดใหญ่ โดยเฉพาะสวนผลไม้ เนื่องจากยังไม่ปรากฏหลักฐานการจัดเก็บอากรสมพัตสรจากพืชไร่ล้มลุก แต่ภายหลังการตัดไม้เพื่อก่อสร้างสะพานได้ก่อให้เกิดพื้นที่เปิดโล่งจำนวนมาก ประชาชนจึงนำพื้นที่ดังกล่าวมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลายและให้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้พื้นที่ลุ่มน้ำพุมดวงพัฒนาเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่มีความสำคัญ

การขยายตัวของการเกษตรอย่างรวดเร็วทำให้รัฐต้องออกข้อบังคับชั่วคราวเกี่ยวกับ การเพาะปลูกในสวนใหญ่ สมพัตสร ไร่ และนา เพื่อจัดระเบียบการใช้ที่ดินของราษฎรผู้ขอจับจอง ดังปรากฏในประกาศเรื่องอากรสวนใหญ่และอากรสมพัตสร ร.ศ.129 (พ.ศ. 2453) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ มณฑลชุมพร มณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลปัตตานี และมณฑลภูเก็ต สะท้อนถึงความเจริญของ การเพาะปลูกและความจำเป็นที่รัฐต้องกำกับดูแลอย่างเป็นระบบ ในเขตอำเภอพุนพินพบการทำไร่นาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะบริเวณทุ่งมะลวนและทุ่งหัวเตยซึ่งเป็นแหล่งปลูกข้าวสำคัญ ข้าวจึงกลายเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจหลักและมีการส่งออกไปจำหน่ายยังพื้นที่อื่นดังปรากฏในรายงานราชการมณฑลชุมพร ลงวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2456 ที่กล่าวถึงการตรวจพื้นที่และเสนอให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านการทำนบและชลประทาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวในทุ่งขนาดใหญ่ของมณฑล

ต่อมาเมื่อมีการเปิดใช้ทางรถไฟสายชุมพร–นครศรีธรรมราช ซึ่งตัดผ่านสถานีรถไฟสุราษฎร์ธานี ในอำเภอพุนพิน ทำให้การขนส่งสินค้าการเกษตร โดยเฉพาะข้าวมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ความเจริญของระบบคมนาคมดังกล่าว ส่งผลให้รัฐ

ปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีศุลกากร โดยโอนการจัดเก็บจากกรมสรรพากรไปขึ้นต่อกรมศุลกากร ตามประกาศวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2461 ครอบคลุมมณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลปัตตานี และมณฑลสุราษฎร์ อันเป็นผลโดยตรงจากปริมาณสินค้าเข้าออกที่เพิ่มขึ้นตามแนวเส้นทางรถไฟสายใต้

อย่างไรก็ตาม การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดสุราษฎร์ธานีต้องเผชิญกับอุทกภัยรุนแรงจากอิทธิพลลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงเดือนตุลาคม–มกราคม โดยเฉพาะพื้นที่ริมแม่น้ำตาปี เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ พ.ศ. 2458 ทำให้น้ำสูงกว่าระดับเดิมราว 40 เซนติเมตร ส่งผลให้สะพานรถไฟ ถนน และเสาโทรเลขเสียหาย กระทบต่อระบบคมนาคมและความเป็นอยู่ของประชาชน เกิดการขาดแคลนอาหาร น้ำสะอาด และปัญหาสุขภาพ โดยข้อมูลการจดทะเบียนคนเกิด–ตายระบุว่า ช่วงเมษายน–กันยายน พ.ศ. 2458 มีผู้เสียชีวิต 1,649 คน ขณะที่ช่วงตุลาคม พ.ศ. 2458 – มีนาคม พ.ศ. 2459 เพิ่มเป็น 1,748 คน ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่ม “โรคธรรมดา” ซึ่งอาจสัมพันธ์กับโรคทางเดินอาหารและปัญหาสุขอนามัยในช่วงน้ำท่วม เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่าแม้การพัฒนาเกษตรกรรมและคมนาคมจะส่งเสริมเศรษฐกิจของลุ่มน้ำพุมดวงและอำเภอพุนพิน แต่อีกด้านหนึ่ง ความเปราะบางทางภูมิศาสตร์กลับส่งผลกระทบต่อโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ และสุขภาวะของประชาชน

นอกจากการขยายตัวของภาคเกษตรกรรมแล้ว ระบบคมนาคมสมัยใหม่ยังเอื้อให้อุตสาหกรรมอย่างการทำเหมืองแร่เติบโตควบคู่กัน ส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจลุ่มน้ำพุมดวงมีความหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะแร่ดีบุกซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญพบมากตามหัวเมืองชายฝั่งทั้งสองฝั่ง ได้แก่ ภูเก็ตและนครศรีธรรมราช เมื่อความต้องการดีบุกในตลาดโลกเพิ่มสูงขึ้นช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรม เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมเหล็กเคลือบและอาหารกระป๋อง กิจการเหมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงขยายตัวและแผ่เข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทย (พรรณี อวนสกุล, 2522 : 9–14)

อย่างไรก็ตาม ก่อนการมาถึงของทางรถไฟ การทำเหมืองในลุ่มน้ำพุมดวงยังขยายตัวอย่างจำกัด เนื่องจากต้องพึ่งพาการคมนาคมทางน้ำและประสบปัญหาลำน้ำตื้นเขินจากตะกอนที่เกิดจากเหมืองต้นน้ำ รายงานราชการมณฑลชุมพร พ.ศ. 2456 ระบุว่าการทำเหมืองในเมืองไชยาและหลังสวนส่งผลให้แม่น้ำพุมดวงตื้นเขิน จนรัฐมีแนวโน้มจำกัดการอนุญาตเหมืองใหม่ กระทั่งการก่อสร้างทางรถไฟสายชุมพร–

นครศรีธรรมราช ระหว่าง พ.ศ. 2453–2458 กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ เมื่อระบบรางเชื่อมภาคใต้กับส่วนกลาง ทำให้การขนส่งแร่ดีบุกมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ระหว่าง พ.ศ. 2456–2468 จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีคำขอประทานบัตรถึง 46 ราย ครอบคลุมกว่า 14,000 ไร่ กรณีสำคัญคือการอนุญาตให้หลวงอร่ามสาครเขต (นายตันเพ็กฮวด) ทำเหมืองที่ตำบลเหมืองโขน อำเภอท่าขนอน (ปัจจุบันอำเภอท่าขนอน คือเทศบาลตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี) เนื้อที่ 9,112 ไร่ 6 ตารางวา ซึ่งเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดแต่ได้รับพระบรมราชานุญาตเป็นกรณีพิเศษภายใต้พระราชบัญญัติเหมืองแร่ พ.ศ. 2461 ที่กำหนดแรงงาน 1 คนต่อพื้นที่ไม่เกิน 2 ไร่ เหมืองดังกล่าวอาจต้องใช้แรงงานไม่น้อยกว่า 4,500 คน สะท้อนการเปลี่ยนผ่านสู่เหมืองขนาดใหญ่เชิงอุตสาหกรรม แรงงานส่วนใหญ่เป็นชายโสด ทำงานวันละราว 10 ชั่วโมง และมีการเคลื่อนย้ายสูง ส่งผลให้เกิดการบุกเบิกพื้นที่ใหม่และการดึงดูดแรงงานจำนวนมากเข้าสู่ภูมิภาค

การขยายตัวของกิจการเหมืองแร่ก่อให้เกิดทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจและความเสี่ยงด้านสุขภาพ แรงงานต้องทำงานยาวนาน ท่ามกลางฝุ่นควันและไอระเหยจากกระบวนการถลุงแร่ ภายใต้บริบท การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เพิ่มความต้องการแร่ธาตุอย่างต่อเนื่อง การได้รับโลหะหนักผ่านการสูดดมหรือสัมผัสโดยตรงย่อมส่งผลกระทบต่อร่างกาย โดยเฉพาะระบบกระดูก กล้ามเนื้อ และระบบประสาท (พรชนก เดชมณี, 2565 : 4–6) ซึ่งในทางการแพทย์ปัจจุบันจัดอยู่ในกลุ่มโรคทางระบบประสาท ได้แก่ โรคพาร์กินสันหรือสันนิบาต มีอาการสั่น แข็งเกร็ง และเคลื่อนไหวลำบาก (ชวนชม พืชพันธ์ไพศาล, 2560 : 165–172)

ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับเนื้อหาในตำรายาตระกูลนาคราช เล่มที่ 4 ซึ่งกล่าวถึงโทษ ของแร่ธาตุ ได้แก่ ตะกั่ว ทองแดง สัมฤทธิ์ เงิน และทอง อันจัดอยู่ในกลุ่มโลหะหนัก และมีสาระสำคัญเกี่ยวกับโรคสันนิบาตเป็นหลัก ความรู้เช่นนี้จึงอาจเกิดจากประสบการณ์การรักษาผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหมืองแร่ สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาสุขภาพในช่วงเวลาดังกล่าวมิได้มีสาเหตุจากปัจจัยธรรมชาติเท่านั้น หากยังสัมพันธ์กับโครงสร้างเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วด้วย

2.3 ความเจ็บป่วยแบบใหม่ วิธีการรักษาและยาสมุนไพร

จากการศึกษาหนังสือบุดตำรายาตระกูลนาคราชจำนวน 2 เล่ม ซึ่งพบในพื้นที่ลุ่มน้ำพุมดวง สะท้อนให้เห็นลักษณะโรคที่พบแพร่หลายในชุมชน โดยส่วนใหญ่เป็น “โรคธรรมดา” ที่เกิดจาก การดำรงชีวิตประจำวันและ ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ แตกต่างจากตำรายุคก่อนที่มักเน้นโรคเฉพาะทางหรือโรคทางเพศ ความเปลี่ยนแปลงของลักษณะโรคดังกล่าวจึงสัมพันธ์กับการขยายตัว ทางเศรษฐกิจ การพัฒนาคมนาคม และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน

ตำรายาเล่มที่ 3 พบตำรับยา 187 ตำรับ ใช้สมุนไพรรวม 223 ชนิด โดยสมุนไพรที่ใช้บ่อย ได้แก่ ขิง จันทน์ ดีปลี พริก เจตมูลเพลิง มะนาว ขมิ้นอ้อย ไพล กก และพริกไทย กลุ่มอาการที่พบมากที่สุดคือโรคระบบทางเดินอาหาร ซึ่งอาจสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำที่ประชาชนใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภค โดยเฉพาะในช่วงฤดูมรสุมและเหตุอุทกภัย พ.ศ. 2458 ที่ส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยและทำ ให้อัตราการเสียชีวิตจากโรคธรรมดาเพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลการตายในมณฑลสุราษฎร์ฯ ระหว่าง พ.ศ. 2458–2459

ส่วนตำรายาเล่มที่ 4 พบตำรับยา 164 ตำรับ ใช้สมุนไพร 211 ชนิด สมุนไพรที่ใช้บ่อย ได้แก่ ขิง จันทน์ ดีปลี พริก แห้วหมู บอระเพ็ด เทียนดำ สมอไทย กานพลู และมะตูม โดยเมื่อจัดกลุ่มอาการโรค พบว่าตำรับยาส่วนใหญ่มุ่งรักษาโรคระบบกระดูกและกล้ามเนื้อเป็นสำคัญ ความเปลี่ยนแปลงนี้อาจสะท้อนบริบททางเศรษฐกิจที่แรงงานจำนวนมากประกอบอาชีพหนัก โดยเฉพาะในกิจการเหมืองแร่ ซึ่งต้องใช้แรงงานกายอย่างต่อเนื่องและเผชิญสภาพแวดล้อมที่มีฝุ่นควันจากกระบวนการผลิต

การขยายตัวของเศรษฐกิจและการพัฒนาคมนาคมในลุ่มน้ำพุมดวงเอื้อให้เกิดการเคลื่อนย้ายผู้คนและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการแพทย์อย่างกว้างขวาง ขณะเดียวกัน ในระดับส่วนกลาง รัฐได้พัฒนาระบบการแพทย์สมัยใหม่อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการก่อตั้งโรงพยาบาลศิริราชใน พ.ศ. 2430 ภายใต้รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการทางการแพทย์อย่างเป็นระบบ ทั้งการตั้งโรงเรียนแพทย์และการบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างแพทย์แผนไทยกับแพทย์แผนตะวันตก (สรรใจ แสงวิเชียร, 2531)

ต่อมา รัฐยังเปิดพื้นที่ให้เกิดการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างแพทย์ส่วนกลางกับแพทย์หัวเมือง ดังปรากฏในรายงานการประชุมแพทย์ กระทรวงธรรมการ วันที่ 2 ตุลาคม ร.ศ. 125 (พ.ศ. 2449) ซึ่งมีทั้งแพทย์ชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าร่วม การประชุมดังกล่าวมีแพทย์จากหัวเมืองภาคใต้ ได้แก่ นายจัน เมืองไชยา ขุนจิตรโอสถ เมืองนครศรีธรรมราช และนายพุก เมืองหลังสวน เข้าร่วมด้วย การมีส่วนร่วมของแพทย์ท้องถิ่นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างการแพทย์แผนตะวันตกกับการแพทย์แผนไทย ตลอดจนการขยายเครือข่ายบุคลากรทางการแพทย์ไปยังหัวเมืองภาคใต้

ขณะเดียวกัน ชุมชนชาวจีนซึ่งเข้ามาค้าขายและทำเหมืองแร่ในพื้นที่ ได้มีบทบาทสำคัญในการนำเข้าสมุนไพรและองค์ความรู้จากจีน เช่น กานพลูและจันทน์เทศ ซึ่งปรากฏการใช้ในตำรายาตระกูลนาคราชอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะตำรายาเล่มที่ 2 ซึ่งเน้นรักษาโรคระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ อันอาจสัมพันธ์กับแรงงานเหมืองที่ต้องทำงานหนักและเผชิญฝุ่นควันโลหะ การรักษาโรคจึงมิได้อาศัยเพียงภูมิปัญญาท้องถิ่น หากเกิดจากกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหมอโบราณ แพทย์ส่วนกลาง แพทย์ตะวันตก และผู้ป่วยหลากหลายกลุ่ม ภายใต้บริบทเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ระบบการแพทย์ในลุ่มน้ำพุมดวงมีลักษณะผสมผสานและปรับตัวตามสภาพชุมชนอย่างชัดเจน

สรุปเนื้อหาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปเนื้อหา

การศึกษาตำรายาฉบับตระกูลนาคราชจำนวน 4 เล่ม พบว่า การเปลี่ยนแปลงลักษณะโรคและความรู้การรักษาในลุ่มน้ำตาปีและลุ่มน้ำพุมดวง ระหว่างทศวรรษ 2390–2460 มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของพื้นที่ มิได้เกิดขึ้นโดยลำพังในทางการแพทย์ แต่เป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน

ในช่วงทศวรรษ 2390–2420 ซึ่งชุมชนตามแนวลุ่มน้ำกำลังก่อตัวและขยายตัว ความรู้ การรักษาเน้นสุขภาพสตรี การตั้งครรภ์ การคลอดบุตร การบำรุงกำลัง

และสมรรถภาพทางเพศ แสดงให้เห็นว่าการแพทย์พื้นบ้านมีบทบาทสำคัญต่อการธำรงและเพิ่มจำนวนสมาชิกครัวเรือน ซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานของการผลิตในสังคมเกษตรกรรม การรักษาโรคจึงสัมพันธ์กับการดูแลร่างกายเพื่อให้สามารถทำงานและสืบต่อเครือญาติได้

ต่อมาในช่วงทศวรรษ 2430–2460 การเปลี่ยนแปลงด้านการปกครอง การขยายตัวของกิจการเหมืองแร่ และการพัฒนาเส้นทางคมนาคม ทำให้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและโครงสร้างแรงงานเปลี่ยน ลักษณะโรคในตำรายาจึงเปลี่ยนไป พบตำรับยาที่เกี่ยวข้องกับโรคทางเดินอาหาร อาการปวดเมื่อยจากแรงงาน และความเจ็บป่วยที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและการทำงานเข้มข้นขึ้น แสดงให้เห็นการปรับตัวของหมอโบราณและชุมชนต่อเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น หนังสือบุดตำรายาจึงมิใช่เพียงตำราทางการแพทย์ แต่เป็นหลักฐานสะท้อนวิถีชีวิต ความสำคัญของครัวเรือนและแรงงาน ตลอดจนการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นต่อความเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา

2. ข้อเสนอแนะ

เพื่อขยายความเข้าใจ ควรมีการศึกษาพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากลุ่มน้ำตาปี โดยเฉพาะเขตภาคใต้ที่มีตำรายาพื้นบ้านจำนวนมาก เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบด้านสุขภาพและการปรับตัวของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. (2515). **เอกสารของครอว์ฟอร์ด** (ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ, ผู้แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : การศาสนา.

กรมศิลปากร. (2505). **กฎหมายตราสามดวง เล่มที่ 2.** พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

จารุรัตน์ คุ้มรักษ์. (2548). **การศึกษาวิเคราะห์ภูมินามในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี**(วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระฯ, 2396-2453. (2468). **พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง เสด็จประพาสแหลมมลายู เมื่อรัตนโกสินทรศก 108, 109, 117, 120 รวม 4 คราว**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท.

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 เล่ม 2. (2530). กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์.

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 เล่ม 5. (2530). กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์.

ชวนชม พืชพันธ์ไพศาล. (2560). โรคพาร์กินสันกับปัญหาการหกล้ม, **Journal of Phrapokklao Nursing College.** 28(2), 165-172.

ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์. (2557). การตัดถนนในพระนครกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชนชั้นนำสยาม, **วารสารหน้าจั่ว**. 28(1), 347-380.

ดนัย ไชยโยธา. (2538). **ลัทธิ ศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์.

ธนโชติ เกียรติณภัทร. (2569). **ตำรายาวัดพระเชตุพน "ศิลาจารึก" ถึงบันทึกบน "แผ่นกระดาษ".** กรุงเทพฯ : สหมิตรพัฒนาการพิมพ์.

นิวัติ เรืองพานิช. (2556). **ป่าและการป่าไม้ในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : กองทุนจัดพิมพ์ตำราป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปก แก้วกาญจน์. (2534). **การสร้างทางรถไฟสายใต้กับผลกระทบทางเศรษฐกิจและการเมือง** (รายงานวิจัย). สงขลา : สถาบันทักษิณคดี.

ประทีป ชุมพล. (2554). **ประวัติศาสตร์การแพทย์แผนไทย: การศึกษาเอกสารจากตำรายา.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ประทีป ชุมพล. (2556). **ประวัติ ปรัชญา นายแพทย์ และตำรายาในแพทย์แผนไทย.** กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.

ปัทมาพร ทองเฝือ. (2555). **พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิมพ์ชนก เดชมณี. (2565). **หมอพื้นบ้าน ภูมิปัญญาการรักษาโรค กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมช่วงทศวรรษ 2430–2560: กรณีศึกษาข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือบุดฉบับตระกูลนาคราชหมอพื้นบ้านตำบลบางงอน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี** (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.

พรชนก เดชมณี. (2565). **การพัฒนาชีวภัณฑ์ในการใช้แบคทีเรียเปลี่ยนรูปธาตุโลหะหนักให้ไม่เป็นพิษ** (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรรณี อวนสกุล. (2522). **กิจการเหมืองแร่ดีบุกกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภาคใต้ประเทศไทย พ.ศ. 2411-2474** (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภัครพล แสงเงิน และ กังวล คัชชิมา. (2563). แนวทางการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตำรายาในประเทศไทย, **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. 39(4), 64–81.

สรรใจ แสงวิเชียร. (2531). **ศิริราชร้อยปี: ประวัติและวิวัฒนาการ.** กรุงเทพฯ : วิคตอรี่เพาเวอร์พอยท์.

สาร์นสมเด็จ. (2478). สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2569, จาก https://vajirayana.org

สุกัญญา สุจฉายา. (2563). **ไขความรู้วรรณกรรมตำราเพศศาสตร์.** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สารูป ฤทธิ์ชู. (2526). **การเมืองการปกครองของมณฑลชุมพร พ.ศ. 2439–2468** (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กระทรวงเกษตร. (2453–2468). **อนุญาตให้คนในบังคับสยามทำเหมืองแร่มณฑลสุราษฎร์** (กษ 6.1/3). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กระทรวงคมนาคม. (2453–2458). **น้ำท่วมรถไฟ** (คค5.2/1). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กระทรวงคมนาคม. (2454–2459). **สมุดรายงานการเดินรถไฟสายใต้** (คค5.2/5). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กระทรวงธรรมการ. (ม.ป.ป.). **ขอหมอไปวัดการปลูกไข้ทรพิษให้ราษฎรเมืองไชยา** (ศธ 8.4ก./11). กรุงเทพฯ: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กระทรวงธรรมการ. (ม.ป.ป.). **การปลูกไข้ทรพิษมณฑลชุมพร** (ศธ 8.4ก./43). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กระทรวงโยธาธิการ. (ร.ศ. 121–129). **สะพานต่าง ๆ มณฑลชุมพร** (ยธ 9/84). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, รัชกาลที่ 6, กระทรวงการคลัง. (ร.ศ. 129). **อากรสวนใหญ่และอากรสมพัตสร** (มร.6 ค.18/4). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, รัชกาลที่ 6, กระทรวงการคลัง. (ม.ป.ป.). **โอนด่านภาษีศุลกากรตามหัวเมืองไว้ในกรมศุลกากร** (ค.5/6). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, รัชกาลที่ 6, กระทรวงมหาดไทย. (ม.ป.ป.). **กฎเสนาบดีจัดการจดทะเบียนคนเกิดคนตายตามหัวเมือง** (ม1/41). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, รัชกาลที่ 6, กระทรวงมหาดไทย. (ม.ป.ป.). **รายงานราชการมณฑลชุมพร** (ม20/5). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, รัชกาลที่ 6. (ม.ป.ป.). **แผนกพยาบาล คำสั่งที่ 18/190 เรื่องย้ายเปลี่ยนแพทย์ประจำเมือง** (มร.6ม/10/1). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, รัชกาลที่ 6. (ร.ศ. 125). **รายงานประชุมแพทย์** (ศ.24/46). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

Mulholland, J. (1979). **Traditional medicine: Ancient thought and practice in a Thai context.** Retrieved February 15, 2026, from http://www.siameseheritage.org.

การอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านลวดลายเครื่องปั้นดินเผา บ้านกูบังบาเดาะ จังหวัดปัตตานี มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์

Conserving Cultural Identity through Pottery Patterns of Kubang Badao Village, Pattani Province Local Wisdom Heritage in the Creative Economy Era

ฉวีวรรณ ขวัญชุม[1*] (Chaweewan Khuanchum)[1*]
สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์[2] (Suthisak Nimtip)[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นผ่านลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านกูบังบาเดาะ จังหวัดปัตตานี พัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบนฐานอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมทั้งประเมินการยอมรับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ถ่ายทอดองค์ความรู้ และส่งเสริมช่องทางการจำหน่าย ใช้วิธีการวิจัยเชิงประยุกต์ โดยการศึกษาเอกสาร ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มภูมิปัญญา สำรวจความต้องการผู้บริโภค และออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ลวดลายท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ ลายลังกาสุกะ และลายมลายู ซึ่งสมาชิกกลุ่มเลือก “ลายดอกพิกุล” จากลายลังกาสุกะ มาประยุกต์ใช้ใน

[1] ชำนาญการพิเศษ, สาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลธุรกิจ วิทยาลัยชุมชนปัตตานี ปัตตานี 94000, อีเมล: chaweewan.khu@pncc.ac.th
[2] ชำนาญการพิเศษ, สาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลธุรกิจ วิทยาลัยชุมชนปัตตานี ปัตตานี 94000, อีเมล: suthisak.num@pncc.ac.th
[1] Specialist, Digital Business Technology Program, Pattani Community College, Pattani, 94000, Thailand, E-mail: chaweewan.khu@pncc.ac.th
[2] Specialist, Digital Business Technology Program, Pattani Community College, Pattani, 94000, Thailand, E-mail: suthisak.num@pncc.ac.th
*Corresponding author: E-mail address: chaweewan.khu@pncc.ac.th
Received January 21,2026 Revised: May 10,2026 Accepted: May 11,2026

การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ แจกัน และกระถางต้นไม้ ทั้งในรูปแบบเครื่องปั้นดินเผาดั้งเดิมและงานเคลือบดินเผา ผลการประเมินการยอมรับจากกลุ่มตัวอย่าง (n=100) พบว่า ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ได้รับการยอมรับในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.10–4.20) โดยปัจจัยที่ได้รับการยอมรับสูงสุด ได้แก่ ลวดลาย ความเป็นเอกลักษณ์ และความสวยงามของบรรจุภัณฑ์ นอกจากนี้ การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสจำนวน 21 คน นำไปสู่การเพิ่มสมาชิกกลุ่มผลิตเครื่องปั้นดินเผา 3 ราย ซึ่งสามารถสร้างรายได้เฉลี่ย 4,000–5,000 บาท/เดือน แสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อความยั่งยืนของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : เครื่องปั้นดินเผา, บ้านกูบังบาเดาะ, อัตลักษณ์จังหวัดปัตตานี, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, เศรษฐกิจสร้างสรรค์

Abstract

This research aimed to conserve the identity of the local cultural heritage through pottery patterns of Ban Kubang Badao, Pattani Province, and to develop pottery products based on the identity of local wisdom aligned with consumer demand in the creative economy. Additionally, it evaluated product and packaging acceptance, transferred knowledge, and promoted distribution channels. An applied research was employed, including document analysis, field interviews with local wisdom bearers, consumer needs surveys, and the co-design of products with the community. The findings revealed two main local pattern groups in Pattani: Langkasuka and Malay patterns. The community selected the “Phikun flower” motif from the Langkasuka patterns for new product designs—vases and plant pots—in both traditional pottery and glazed ceramic forms. Evaluation by 100 respondents showed high acceptance levels (mean = 4.10–4.20), with the highest-rated factors being pattern design, uniqueness, and packaging aesthetics. Furthermore, knowledge transfer to 21 disadvantaged

individuals led to three new group members who now earn an average income of 4,000–5,000 THB per month. This demonstrates that local wisdom can be effectively integrated into the creative economy to ensure community sustainability.

Keywords : pottery, Ban Kubang Badao, Pattani identity, local wisdom, creative economy

บทนำ

ปัตตานีเป็นดินแดนเก่าแก่ที่เคยเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรลังกาสุกะ ซึ่งเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลอมรวมอิทธิพลจากหลายอารยธรรม ไม่ว่าจะเป็นฮินดู-พุทธ มลายู อิสลาม จีน และตะวันตก จนกลายเป็น “เมืองงามสามวัฒนธรรม” ที่สะท้อนความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวิถีชีวิต (The Cloud, 2023) ความงดงามทางวัฒนธรรมดังกล่าวปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรม ลวดลายประดับ และศิลปะการแสดง ซึ่งล้วนเป็นผลผลิตจากการสั่งสมองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น หนึ่งในภูมิปัญญาที่โดดเด่นและมีคุณค่าเชิงสัญลักษณ์คือ “เครื่องปั้นดินเผาบ้านกูบังบาเดาะ” ตำบลสะกำ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ซึ่งสืบทอดมากว่า 200 ปี โดยใช้ดินเหนียวดำจากเขากาเดาะเป็นวัตถุดิบหลัก และมีเทคนิคเฉพาะในการขึ้นรูป ตกแต่งลวดลาย และการเผาแบบดั้งเดิม (วุฒิ วัฒนสิน, 2545 : 68-79)

อย่างไรก็ตาม ภูมิปัญญาดังกล่าวกำลังเผชิญกับความเสี่ยงต่อการสูญหาย เนื่องจากผู้สืบทอดลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่คนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพอื่นที่ให้รายได้รวดเร็วกว่า อีกทั้งกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผายังมีความยุ่งยาก ใช้เวลานาน และต้องอาศัยทักษะเฉพาะทาง ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าอุตสาหกรรมสมัยใหม่ได้ (สุธนี อินทนี, บุรินทร์ เปล่งดีสกุล และนงนุช ภู่มาลี, 2564 : 1-18) ในบริบทของยุคโลกาภิวัตน์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่เน้นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงไม่ควรถูกมองเพียงเป็น “มรดกโบราณ”

ที่รอการอนุรักษ์แบบนิ่ง ๆ แต่ควรได้รับการฟื้นฟู ต่อยอด และเชื่อมโยงเข้ากับตลาดสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งในเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ (อมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์, 2560 : 18-22)

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างรายได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560 : 4-5) จากแนวคิดทางวิชาการพบว่า การนำ “อัตลักษณ์ท้องถิ่น” มาเป็นจุดขายของผลิตภัณฑ์ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรม แต่ยังตอบโจทย์ผู้บริโภคยุคใหม่ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องราว ความหมายและความเป็นเอกลักษณ์ของสินค้า ในกรณีของชุมชนบ้านกูบังบาเดาะ ลวดลายบนเครื่องปั้นดินเผาไม่ได้เป็นเพียงการตกแต่งเท่านั้น แต่ยังแฝงคติความเชื่อ ค่านิยม และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นไว้อย่างลึกซึ้ง เช่น ลายดอกพิกุล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “ลายลังกาสุกะ” ที่พบบนมัสยิดอาโห อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ถือเป็นสัญลักษณ์ของการต้อนรับแขก สะท้อนวัฒนธรรมมลายูที่ให้ความสำคัญกับไมตรีและความเอื้ออาทร (สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์ และฉวีวรรณ ขวัญชุม, 2567 : 41)

งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการ อนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านกูบังบาเดาะ โดยดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยการศึกษา วิเคราะห์ และคัดเลือกลวดลายท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จากนั้นนำมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ ควบคู่ไปกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน งานวิจัยนี้ไม่เพียงแต่เป็นการบันทึกและรักษาองค์ความรู้ดั้งเดิม ทั้งนี้ เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่กลายเป็นเพียง “ตำนาน” ที่เล่าขาน แต่เป็น “ชีวิตจริง” ที่ดำรงอยู่และเติบโตไปพร้อมกับคนในชุมชนในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นเครื่องปั้นดินเผา จังหวัดปัตตานี

2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบนฐานอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดปัตตานี

3. เพื่อประเมินผลการยอมรับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่น

4. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. เพื่อส่งเสริมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาผ่านช่องทางต่าง ๆ

กรอบการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 4)

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้อิงกรอบแนวคิดหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หัตถกรรมพื้นบ้าน และ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งมีงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

พัชราภรณ์ คชินทร์ (2565 : 11) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีที่มาจากการสั่งสม หล่อหลอม และสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผลลัพธ์ที่ได้กลายมาเป็นทุนทางวัฒนธรรม ฉะนั้น “ทุนทางวัฒนธรรม” จึงถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาแห่งชาติที่มาจากรากเหง้าของบรรพบุรุษและสามารถนำมาเผยแพร่เป็นภูมิปัญญาสาธารณะ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงพาณิชย์ได้อย่างเป็นรูปธรรม สำหรับชุมชนบ้านกูบังบาเดาะ เครื่องปั้นดินเผาเป็นตัวอย่างชัดเจนของภูมิปัญญานี้ ที่สืบทอดมากว่า 200 ปี โดยใช้ดินเหนียวดำจากเขากาเดาะและมีเทคนิคเฉพาะในการขึ้นรูป ตกแต่งลวดลาย และเผา อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันภูมิปัญญานี้เสี่ยงต่อการสูญหาย เนื่องจากผู้สืบทอดลดลงและกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน จึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์และต่อยอดอย่างเป็นระบบ

2. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

สุพรรณสา ฉิมพาล (2565 : 6) กล่าวว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมของชุมชนที่มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะตัว ที่ถ่ายทอดมาจากรากเหง้าหรือวัฒนธรรม สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบทางวัฒนธรรม การรับรู้องค์ประกอบทางจินตภาพของผู้อยู่อาศัยและผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมในพื้นที่ รวมถึงการประเมินคุณค่าและความสำคัญของชุมชนที่ยังคงอยู่

สำหรับปัตตานีดินแดน “เมืองงามสามวัฒนธรรม”อัตลักษณ์ปรากฏชัดผ่านลวดลายท้องถิ่น 2 กลุ่ม ได้แก่ ลายลังกาสุกะ (มรดกจากอาณาจักรโบราณอายุ 400–500 ปี) และ ลายมลายู (สะท้อนอิทธิพลอิสลามและวัฒนธรรมมลายู) (สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์ และฉวีวรรณ ขวัญชุม, 2567 : 61) โดยเฉพาะ “ลายดอกพิกุล” บนมัสยิดอาโหอำเภอยะหริ่ง ที่ไม่เพียงเป็นลวดลาย แต่ยังสื่อคติความเชื่อเรื่องการต้อนรับแขกซึ่งเป็นค่านิยมสำคัญของชุมชน

3. หัตถกรรมพื้นบ้าน

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2553 : 10) กล่าวไว้ว่า ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน หมายถึง สิ่งที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยใน ชีวิตประจำวัน โดยกลุ่มชนแต่ละกลุ่มจะพัฒนาสิ่งของขึ้นมาใช้โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม ดังนั้น อาจจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าศิลปะชาวบ้านหรือศิลปะพื้นบ้าน เครื่องปั้นดินเผาบ้านกูบังบาเดาะตรงกับนิยามนี้อย่างยิ่ง เพราะทั้งวัตถุดิบ (ดินเหนียวดำ ทราย ฟืน) และกรรมวิธีการผลิต ล้วนมาจากทรัพยากรและองค์ความรู้ภายในชุมชน

4. เศรษฐกิจสร้างสรรค์

John Howkins (2002 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560 : 65) ได้ให้คำจำกัดความเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์คือการสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์” โดยเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ซึ่งมีความน่าสนใจ มีมูลค่าหรือคุณค่าผลิตสินค้าและบริการออกมานำเสนอแก่ลูกค้า เป็นการสร้างมูลค่าสินค้าโดยอาศัยพื้นฐานการใช้องค์ความรู้(Knowledge) การศึกษา(Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property)ที่เชื่อมโยงทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ทางสังคมและเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่เข้าด้วยกัน ซึ่งการผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นจะต้องทำควบคู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นหัวใจหลักสำคัญในการกำเนิดความคิดสร้างสรรค์

จากแนวคิดข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ควรเป็นเพียงการ “เก็บรักษา” แบบนิ่ง แต่ต้อง “ตีความใหม่” และ “ออกแบบใหม่” ภายใต้กรอบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมกลายเป็น “ชีวิตจริง” ที่ดำรงอยู่และเติบโตไปพร้อมกับชุมชนในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของงานวิจัยนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และพื้นที่วิจัย

1.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเครื่องปั้นดินเผา ส่งเสริมเสริมอาชีพสร้างรายได้จากการทำผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2566 – ธันวาคม 2567 พื้นที่วิจัย คือ หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านกูบังบาเดาะ ตำบลสะกำ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 215 คน คือ กลุ่มผู้บริโภคที่มีความสนใจใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา โดยสำรวจความต้องการรูปแบบประโยชน์ใช้สอยผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา จำนวน 100 คน ผู้ประเมินผลการยอมรับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา จำนวน 100 คน และกลุ่มผู้ที่มีความสนใจเรียนรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จำนวน 15 คน

1.2 พื้นที่วิจัย

การรวบรวมข้อมูลอัตลักษณ์ท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ด้านลวดลายพื้นถิ่น ดำเนินการศึกษาข้อมูลในสถานที่ซึ่งมีข้อมูลลวดลายพื้นถิ่นของจังหวัดปัตตานีปรากฏอยู่ จำนวน 13 แห่ง คือ 1) มัสยิดรายอฟาฏอณี ตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 2) กุโบร์รายอ ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 3) กุโบร์ 5 แม่ทัพ ตำบลคลองมานิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 4) พิพิธภัณฑ์ฯหะยีสุหลง ตำบลอาเนาะรู อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 5) วังยะหริ่ง หมู่ 1 ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี 6) สุเหร่าบางปู ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี 7) ปอเนาะแนบาแด หมู่ 5 ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี 8) สุเหร่าสิเดะ ตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี 9) มัสยิดกำปงอาตัส หมู่ 2 ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี 10) วังพระยาสายบุรี ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี 11) วังพิพิธภักดี ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี 12) ปอเนาะเมาะโง หมู่ 2 ตำบลสะกำ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี 13) มัสยิดนัจมุดดีน หมู่ 4 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

2. เครื่องมือวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือวิจัย 3 ประเภท ได้แก่

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ นางแยน๊ะ วาเย็ง และนายอาหามะ สาเมาะ รวมถึงผู้นำชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา กระบวนการผลิต ลวดลายดั้งเดิม และปัญหาในการสืบทอดภูมิปัญญา

แบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) ใช้สำรวจความต้องการของผู้บริโภคต่อรูปแบบ ประโยชน์ใช้สอย ลวดลาย และราคาของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา โดยแจกแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Facebook และ Line Group

แบบประเมินความพึงพอใจ ใช้ประเมินการยอมรับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงสร้างสรรค์ โดยกลุ่มตัวอย่างให้คะแนนตามระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ (1 = น้อยที่สุด, 5 = มากที่สุด)

3. วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) ที่ผสมผสานการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ โดยดำเนินการตามลำดับ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : วิเคราะห์ข้อมูลอัตลักษณ์ด้านลวดลายท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี

ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมลวดลายท้องถิ่นจากสถานที่สำคัญ 13 แห่งในจังหวัดปัตตานี ได้แก่ มัสยิดอาโห วังยะหริ่ง สุเหร่าบางปู พิพิธภัณฑ์หะยีสุหลง ฯลฯ แล้ววิเคราะห์จำแนกลายออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ ลายลังกาสุกะ และลายมลายู

ขั้นตอนที่ 2 : ศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านกูบังบาเดาะ

ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้สืบทอดภูมิปัญญา 2 ราย พร้อมสังเกตการณ์กระบวนการผลิตทั้ง 6 ขั้นตอน ได้แก่ การขุดดิน การเตรียมทราย การตำดิน การขึ้นรูป การตีลาย และการเผา แล้วจัดทำเป็นชุดองค์ความรู้และวิดีโอเผยแพร่

ขั้นตอนที่ 3 : วิเคราะห์ความต้องการรูปแบบประโยชน์ใช้สอยของผู้บริโภค

ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามออนไลน์ให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคตามแนวคิด 6Ws และ 1H (Kotler, 2003) พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับ “ประโยชน์ใช้สอย” (27%) และ “ลวดลาย/ความสวยงาม” (23%) มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 : ออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนและผู้เชี่ยวชาญ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์โอภาส นุชนิยม) ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ 2 รูปแบบ ได้แก่ แจกันและกระถางต้นไม้ ที่ใช้ “ลายดอกพิกุล” จากลายลังกาสุกะ เป็นลวดลายหลัก พร้อมออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 5 : ทดลองตลาดและประเมินการยอมรับ

ผู้วิจัยนำผลิตภัณฑ์ไปออกร้านในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ และใช้แบบประเมินความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ที่เข้าร่วมชมสินค้า ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลความต้องการรูปแบบประโยชน์ใช้สอยในขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ขั้นตอนที่ 6 : ถ่ายทอดองค์ความรู้

ผู้วิจัยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กลุ่มเป้าหมาย 21 คน (แม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้ด้อยโอกาส เยาวชน) เป็นเวลา 5 วัน เพื่อถ่ายทอดทักษะการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเชิงสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 7 : ส่งเสริมช่องทางการจำหน่าย

ผู้วิจัยอบรมการตลาดออนไลน์ให้ตัวแทนกลุ่ม และสนับสนุนการออกร้านในงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกจังหวัด ภายใต้การสนับสนุนของวิทยาลัยชุมชนปัตตานี และหน่วยงานท้องถิ่น

จากการดำเนินการตามขั้นตอนข้างต้น งานวิจัยนี้สามารถบูรณาการ “มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น” เข้ากับ “ความต้องการของตลาดสมัยใหม่” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยดำเนินการไปพร้อม ๆกับการศึกษารวบรวมข้อมูล และมีการทวนสอบข้อมูลร่วมกับผู้สืบทอดภูมิปัญญา ส่วนข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากข้อคำถามปลายปิด

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา อธิบายตามกรอบของวัตถุประสงค์การวิจัย ใน 8 ประเด็นดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอัตลักษณ์ด้านลวดลายท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี จำแนกลายพื้นถิ่นได้ 2 ประเภทคือ 1) ลายลังกาสุกะ พบเห็นได้ที่มัสยิดอาโหตำบลมะนังยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี รูปแบบคล้ายลวดลายเมฆศิลปะจีน แต่นำมาดัดแปลงตามแนวทางและจินตนาการของช่างที่มีปลายยอดสะบัดขึ้นเล็กน้อย ฐานด้านล่างจะขมวดกลับเป็นชั้น ๆ คล้ายคลึงก้อนเมฆขดกลับเป็นปมเล็ก ๆ คล้ายก้นหอย มีความคล้ายกับลายกนกของศิลปะไทย ไม่พบลายใบของพืชปรากฏให้เห็น แต่มีลายดอกอยู่บ้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งดอกพิกุลที่นำมาเป็นองค์ประกอบของลวดลายที่แสดงถึงสัญลักษณ์การต้อนรับแขก 2) ลายมลายู พบเห็นจากวัง มัสยิด บ้านเรือน และงานทัศนศิลป์อื่น ๆ เป็นลวดลายพรรณพฤกษามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นด้วยรูปแบบศิลปะประดิษฐ์ ที่ไม่เหมือนจริง แต่เป็นลักษณะศิลปะนามธรรม (Abstract Art) นอกจากนั้นยังพบเห็นลวดลายเรขาคณิต และอักษรประดิษฐ์ จากข้อมูลลวดลายพื้นถิ่นจังหวัดปัตตานีกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านกูบังบาเดาะ เลือกที่จะนำลายลังกาสุกะ มาเป็นลวดลายในผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาโดยเลือกที่จะนำลายดอกพิกุลมาใช้

ภาพที่ 2 แผนภาพลายลังกาสุกะที่แสดงให้เห็นลายดอก จากมัสยิดอาโห
ที่มา : สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์ และฉวีวรรณ ขวัญชุม (2567 : 64)

ภาพที่ 3 ลายดอกพิกุลถอดแบบสำหรับไม้ตีลาย
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 35)

ภาพที่ 4 ไม้ตีลายดอกพิกุล
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 35)

2. ผลการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา ปัจจุบันผู้สืบทอดภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านกูบังบาเดาะ ตำบลสะกำ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี เหลือเพียง 2 คนเท่านั้น คือ 1) นางแยนะ วาเย็ง ปัจจุบันอายุ 74 ปี ไม่สามารถทำงานปั้นดินเผาได้แล้ว ทำได้แค่การตีลายเครื่องปั้นเท่านั้น 2) นายอาหามะ สาเมาะ ปัจจุบันอายุ 37 ปี เป็นทายาทรุ่นที่ 4 ในการสืบทอดงานเครื่องปั้นดินเผา สาเหตุหลัก ๆ ที่ภูมิปัญญานี้สูญหายเนื่องจากการเสียชีวิตของบุคคลที่สามารถขึ้นรูปทรงต่าง ๆ ได้ เพราะการขึ้นรูปเป็นเทคนิคของแต่ละคนแตกต่างกัน และการทำเครื่องปั้นดินเผามีขั้นตอนยุ่งยาก หลายคนจึงเรียนรู้แต่ต่อยอดไม่ได้ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การเตรียมดิน เริ่มจากการไปขุดดินเหนียวที่ตีนเขากาเดาะ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการขุดดินจะเป็นในช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน เพราะดินจะค่อนข้างแห้งและไม่เหนียวจนเกินไปทำให้ง่ายต่อการขุด

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการการขุดดิน

ภาพที่ 6 ขั้นตอนการการตากดิน

ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 39)

2) การเตรียมทราย ทรายที่ใช้เป็นส่วนผสมในการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นทรายละเอียดที่ขุดจากคลองจาเราะกอแล ตำบลลางา อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ขุดในช่วงหน้าแล้ง เมื่อได้มาแล้วจะต้องนำมาร่อนด้วยตะแกรงเพื่อเอาเฉพาะส่วนที่เป็นทรายละเอียด

ภาพที่ 7 ขั้นตอนการเตรียมทราย

ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม(2567 : 39)

3) การตำดิน ใช้อัตราส่วนผสมดินเหนียวดำ 2 กระสอบ ต่อทราย 1 กระสอบ เริ่มตำดินเหนียวดำให้เข้ากับทรายที่โรยเอาไว้ที่พื้นและในระหว่างตำก็จะมีการโรยทรายและพรมน้ำเรื่อย ๆ จนดินกลายเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วใช้แผ่นไม้ไผ่บาง ๆ ค่อย ๆ ขูดดินออกเพื่อตรวจสอบว่ามีเศษไม้ รากไม้หรือขยะชิ้นเล็ก ๆ ที่ยังหลงเหลืออยู่หรือไม่ แล้วจึงนำดินมาทำการเหยียบแล้วพลิกกลับด้าน ในระหว่างที่มีการเหยียบ

จะค่อย ๆ พรมน้ำ แล้วเหยียบไปเรื่อย ทำซ้ำ ๆ กันประมาณ 4-5 รอบจากนั้นจะปั้นดินเหนียวดำเป็นก้อนสี่เหลี่ยมเพื่อ นำไปนวดไล่ฟองอากาศในดินป้องกันไม่ให้ดินหดตอนเผา แล้วทำการปั้นดินให้เป็นก้อนรอการขึ้นรูป

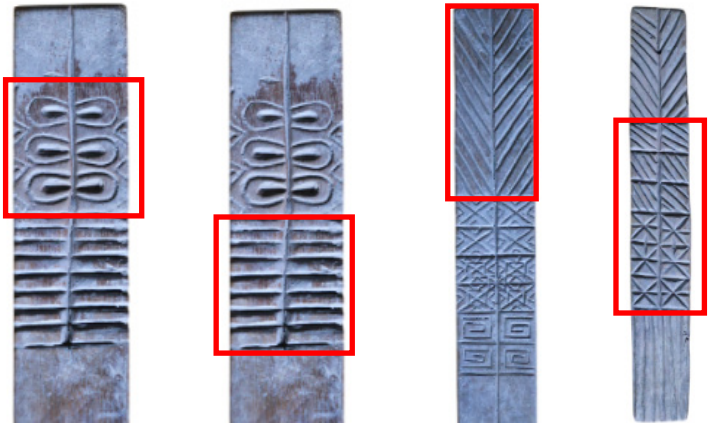
ภาพที่ 8 ขั้นตอนการตำดิน *ภาพที่ 9 ขั้นตอนการขุดดิน* *ภาพที่ 10 ขั้นตอนการนวดดิน*
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 40)

4) การขึ้นรูป เริ่มจากการนำดินที่ปั้นเป็นก้อนวางบนแป้นหมุนไฟฟ้า แล้วใช้มือดันดินให้ยกตัวสูงขึ้นแล้วใช้นิ้วหัวแม่มือทั้ง 2 ข้าง กดลงเพื่อให้เป็นรูปทรง

ภาพที่ 11 ขั้นตอนการขึ้นรูป
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 40)

5) การตีลาย นำเครื่องปั้นที่ขึ้นรูปทิ้งไว้แล้ว 1 คืน มาทำการตีลาย โดยเริ่มจากการนำไม้ตีด้านเรียบมาทำการตีโดยรอบภาชนะเพื่อให้เครื่องปั้นมีความแน่นและมีความหนาบางเท่ากันในทุกส่วน จึงเริ่มทำการตีลาย โดยการตีลายจะตีเป็นแถว ๆเรียงจากบนลงล่างแล้วหมุนเป็นวงกลมตามรูปทรงของภาชนะจนทั่ว

ภาพที่ 12 ลายเมล็ดแตงโม ภาพที่ 13 ลายรั้วกันผี ภาพที่ 14 ลายต้นข้าว ภาพที่ 15 ลายรั้วจีน
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 41)

ภาพที่ 16 แสดงขั้นตอนการตีลาย
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 41)

6. กระบวนการเผา ปัจจุบันใช้ถังเหล็กขนาด 200 ลิตร ที่มีการดัดแปลงเป็นเตา แทนวิธีการวางเรียงบนพื้นดินแล้วทำการเผา จุดเด่นของการเผาด้วยวิธีนี้คือสามารถควบคุมความร้อนได้ดีกว่า ใช้เชื้อเพลิงน้อยกว่าและลดปัญญาฝุ่นควันลงได้ และที่สำคัญปริมาณการแตกหักของเครื่องปั้นดินเผาลดลง

ภาพที่ 17 ขั้นตอนการจัดเรียงภาชนะ

ภาพทที่ 18 ขั้นตอนการเผาภาชนะ

ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 42)

ภาพที่ 19 ขั้นตอนการเก็บ

ภาพที่ 20 คลิปวิดีโอชุดองค์ความรู้การทำเครื่องปั้นดินเผา

ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 42, 44)

ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาแบบดังเดิมที่ชุมชนผลิต

ภาพที่ 21 บูยง (หม้อต้มยา)

ภาพที่ 22 ปาซู (อ่าง)

ภาพที่ 23 อาเนาะบาเต (ขันเล็ก)

ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 37)

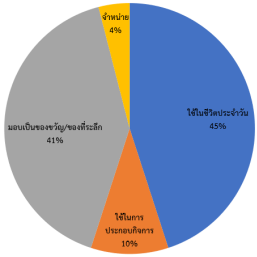
ภาพที่ 24 ฆือโทบลาฆอ (ที่ใส่กำยาน)

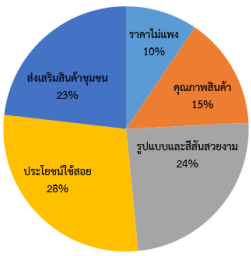
ภาพที่ 25 บือกะห์ลีเล็ง (เชิงเทียน)

ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 37)

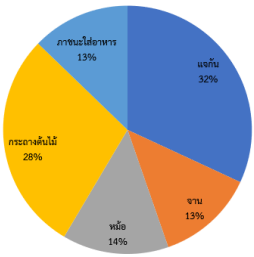
3. การวิเคราะห์ความต้องการรูปแบบประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา พบว่าผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายมีความต้องการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา โดยวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของผู้บริโภคส่วนใหญ่คือ เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 45 รองลงมาเพื่อมอบเป็นของขวัญ/ของที่ระลึก ร้อยละ 41 การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาอันดับแรกเพราะประโยชน์ใช้สอย ร้อยละ 27 รองลงมาคือเพราะรูปแบบและสีสันสวยงาม ร้อยละ 23 ผลิตภัณฑ์จากเครื่องปั้นดินเผาที่มีความสนใจจะเป็นแจกันมากที่สุด ร้อยละ 30 รองลงมาคือ กระถางต้นไม้ ร้อยละ 27 ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปั้นดินเผามากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ ด้านคุณภาพ และความคงทนของผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.55 รองลงมาคือ ด้านลวดลาย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.49 และด้านประโยชน์ใช้สอย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.40 โดยนำผลการวิเคราะห์นำเสนอดังภาพ

ภาพที่ 26 ผลการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 27 ผลการวิเคราะห์เหตุผลในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 28 ผลการวิเคราะห์ลักษณะชิ้นงานที่ให้ความสนใจซื้อ

ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 46, 47)

ตารางที่ 1 ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ของกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภค

ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
สีสัน	4.21	0.63	มาก
รูปแบบ	4.31	0.58	มาก
ลวดลาย	4.49	0.61	มาก
คุณภาพ และความคงทน	4.55	0.56	มากที่สุด
ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์	4.26	0.65	มาก
ประโยชน์ใช้สอย	4.40	0.66	มาก
ความทันสมัยของสินค้า	4.27	0.58	มาก
รวม	**4.36**	**0.03**	**มาก**

ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 50)

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่มีความสนใจผลิตภัณฑ์จากเครื่องปั้นดินเผาปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผ่าโดยภาพรวมอยู่ในในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.36 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องปั้นดินเผามากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ ด้านคุณภาพ และความคงทนของผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.55 รองลงมาคือ ด้านลวดลาย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.49 และด้านประโยชน์ใช้สอย อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 4.40 และปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อน้อยที่สุดคือ สีสัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.21

4. การออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ จากผลการวิเคราะห์ความต้องการรูปแบบประโยชน์ใช้สอยผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา และการศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมตลอดจนการขอรับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ ทางกลุ่มและผู้วิจัยจึงสรุปร่วมกันที่จะมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นสินค้าประดับตกแต่งบ้านในรูปแบบของแจกันดอกไม้ที่มีลวดลายอัตลักษณ์พื้นถิ่น โดยมีผลิตภัณฑ์ 2 รูปแบบ คือ งานเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม และงานเคลือบดินเผา และได้มีการนำชิ้นงานไปทดลองตลาดเพื่อประเมินผลการยอมรับผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 29 ตัวอย่างชิ้นงานเครื่องปั้นดินเผาที่ออกแบบใหม่
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 52)

ภาพที่ 30 ตัวอย่างชิ้นงานในลักษณะเครื่องเคลือบดินเผา
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 53)

ภาพที่ 31 ตัวอย่างการเพิ่มมูลให้เครื่องปั้นดินเผา
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 53)

ภาพที่ 32 ตัวอย่างบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา
ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 54)

5. ผลการทดลองตลาด และประเมินผลการยอมรับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์ต่อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา

ด้านผลิตภัณฑ์	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. รูปทรงและผิวสัมผัสของผลิตภัณฑ์	4.10	0.45	มาก
2. ลวดลายของผลิตภัณฑ์	4.20	0.43	มาก
3. โทนสีของผลิตภัณฑ์	4.00	0.70	มาก
4. ความประณีตของผลิตภัณฑ์	4.00	0.79	มาก
5. ความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์	4.20	0.65	มาก
6. ความทนทานอายุการใช้งาน	4.00	0.85	มาก
7. ข้อมูลของผลิตภัณฑ์มีความครบถ้วนถูกต้องและชัดเจน	4.20	0.53	มาก
รวม	**4.10**	**0.63**	**มาก**

ที่มา : ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม (2567 : 57)

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ประเมินผลการยอมรับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด้านผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.10 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด คือ ด้านลวดลายของผลิตภัณฑ์ ด้านความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และด้านข้อมูลของผลิตภัณฑ์มีความครบถ้วนถูกต้องและชัดเจน มีผลการประเมินการยอมรับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ผลการยอมรับอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.20 รองลงมาคือ ด้านรูปทรงและผิวสัมผัสของผลิตภัณฑ์ ผลการยอมรับอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.10 และปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยอมรับเป็นอันดับ 3 คือ ด้านโทนสีของผลิตภัณฑ์ ด้านความประณีตของผลิตภัณฑ์ ด้านความทนทานอายุการใช้งาน ผลการยอมรับอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.00

6. การถ่ายทอดองค์ความรู้ การสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงสร้างสรรค์บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและชุมชน ที่สนใจผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ดำเนินการโดยใช้วิธีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 21 คน ประกอบด้วย แม่เลี้ยงเดี่ยว จำนวน 2 คน กลุ่มผู้ด้อยโอกาส จำนวน 16 คน เยาวชน จำนวน 3 คน โดยการจัดอบรมดำเนินการ 5 วัน คือ ระหว่างวันที่ 7 – 8 ตุลาคม 2567 และ 14 – 16 ตุลาคม 2567 หลังจากการฝึกอบรมพบว่ามีผู้ผ่านการฝึกอบรมให้ความสนใจและสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้นจำนวน 3 ราย โดย 2 รายอยู่ในช่วงของการเรียนรู้เพิ่มเติม และฝึกฝนความชำนาญในการทำเครื่องปั้นดินเผา และ อีก 1รายเมื่อก่อนเคยทำเครื่องปั้นดินเผาร่วมกับสามี แต่เมื่อสามีเสียชีวิตก็ไม่ได้ทำต่อ แต่หลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมก็มาสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มเริ่มจากทำหน้าที่ผสมดิน แต่ในปัจจุบันสามารถขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาได้แล้ว ทำให้มีรายได้จากการทำเครื่องปั้นดินเผาเฉลี่ยเดือนละ 4,000 – 5,000 บาท/เดือน

ปัจจุบันหน่วยงานในพื้นที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเครื่องปั้นดินเผาในการที่จะอนุรักษ์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กลุ่มผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาในพื้นที่ หรือไปถ่ายทอดองค์ความรู้นอกพื้นที่ เช่น นักศึกษาจากชมรม อนุรักษ์ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี นักเรียนโรงเรียนบ้านสะกำ (ธันวาศิลป์) นักเรียนโรงเรียนสาธิตวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

7. การส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ผู้วิจัยได้จัดอบรมการตลาดออนไลน์ให้ตัวแทนกลุ่มเพื่อขยายช่องทางจำหน่าย แต่ปัจจุบันยังไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง เนื่องจากความต้องการในพื้นที่ยังสูงและกำลังการผลิตยังไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากวิทยาลัยชุมชนปัตตานีและหน่วยงานต่าง ๆ ในการออกร้านและสาธิตผลิตภัณฑ์ในงานสำคัญทั้งภายในและนอกจังหวัด เช่น งานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ งานกาชาดจังหวัดปัตตานี (โซน OTOP อำเภอมายอ) และงานกาชาดจังหวัดนราธิวาส รวมถึงกิจกรรมของสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

8. ข้อค้นพบเพิ่มเติม จากการศึกษา พบว่าชุมชนมี “หินสี” ที่สามารถนำมาใช้แต่งสีผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาได้ แต่เดิมชาวบ้านใช้หินนี้ขีดสัญลักษณ์บนภาชนะที่ตนเองทำ เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของหลังการเผา รวมทั้งนำไปเผาใช้เป็นส่วนผสมในยารักษาโรคผิวหนัง เช่น ผื่นแดง คัน หรือกลากเกลื้อน ในการวิจัย ได้ทดลองนำหินสีมาฝนในภาชนะดินเผา แล้วทาลงบนชิ้นงานที่ผ่านการเผาแล้ว 1 ครั้ง โดยใช้สีส้มอิฐ สีชมพูกะปิ และสีม่วง ปรากฏว่าได้สีที่สวยงาม เป็นธรรมชาติ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยและชุมชนจึงมีความสนใจศึกษาและพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านกูบังบาเดาะในอนาคต

2. อภิปรายผล

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การบูรณาการระหว่าง มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น กับ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อใช้ “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” เป็นจุดเชื่อมโยงหลัก แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากวิริยะ ฤชัยพาณิชย์ (2554 : 43) และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) (2562) ที่ชี้ให้เห็นว่าการยกระดับหัตถกรรมท้องถิ่นด้วยการเล่าเรื่องและการออกแบบใหม่ สามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้ชุมชนได้” งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่า ลวดลาย “ดอกพิกุล” จากลายลังกาสุกะ ซึ่งมีอายุไม่น้อยกว่า 400–500 ปี ไม่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังสามารถถูก “ตีความใหม่” ให้สอดคล้องกับรสนิยมและความต้องการของผู้บริโภคยุคปัจจุบันได้อย่างน่าทึ่ง

การที่ผู้บริโภคให้การยอมรับลวดลายดังกล่าวในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 4.20) สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริโภคยุคใหม่ไม่ได้มองหาเพียงแค่ “ประโยชน์ใช้สอย” เท่านั้น แต่ยังให้คุณค่ากับ “เรื่องราว” และ “ความหมาย” ที่แฝงอยู่ในผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler (2003 : 189) ที่ชี้ว่า ผู้บริโภคสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับ “เหตุผลในการซื้อ” ที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าทางจิตใจและวัฒนธรรม มากกว่าเพียงแค่คุณสมบัติทางกายภาพของสินค้า ดังนั้น การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถถ่ายทอด “อัตลักษณ์ท้องถิ่น” ได้อย่างชัดเจน จึงกลายเป็นกลยุทธ์ที่ตอบโจทย์ตลาดได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการ “มีส่วนร่วมของชุมชน” ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยหลายชิ้นที่เน้นการออกแบบโดยผู้เชี่ยวชาญภายนอกเพียงฝ่ายเดียว งานวิจัยนี้ได้ให้ชุมชนบ้านกูบังบาเดาะเป็นผู้เลือกลวดลายเอง ซึ่งเป็นการเสริมสร้าง “ความเป็นเจ้าของ” และ “ความภาคภูมิใจ” ในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง แนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธนิก เลิศชาญฤทธิ์ (2554 : 149) ที่เน้นย้ำว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมต้องคำนึงถึง “จิตวิญญาณ” ของชุมชน และการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ยังพบข้อจำกัดที่สำคัญ 2 ประการ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการขยายผลในระดับกว้าง ประการแรก คือ จำนวนผู้สืบทอดภูมิปัญญามีน้อยมาก โดยในปัจจุบันมีเพียงนายอาหามะ สาเมาะ ที่สามารถขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาได้อย่างครบถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของวุฒิ วัฒนสิน (2545 : 68-79) ที่ระบุว่าภูมิปัญญานี้กำลังเสี่ยงต่อการสูญหาย เนื่องจากกระบวนการผลิตที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจสืบทอด แม้ว่าโครงการนี้จะสามารถเพิ่มสมาชิกกลุ่มได้ 3 ราย แต่การสร้างทักษะขั้นสูงยังต้องใช้เวลาและความพยายามอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สอง คือ ข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการผลิต โดยเฉพาะการขาด “เตาเผาที่สามารถควบคุมอุณหภูมิได้สูง” ทำให้ไม่สามารถผลิตงานเคลือบดินเผาที่มีคุณภาพสูงและคงทนได้ในปริมาณมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรทัศน์ ดาวสมบูรณ์ (2564 : 19-33) ที่ชี้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาจำเป็นต้องมีการลงทุนในด้านเทคโนโลยีการผลิต เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน แม้ว่าชุมชนจะสามารถดัดแปลงถังเหล็กมาเป็นเตาเผาได้ แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อ

การผลิตเชิงพาณิชย์ในระดับที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดดังกล่าวกลับเป็น “โอกาส” ในการพัฒนาต่อยอดในอนาคต ดังที่ปรากฏในข้อค้นพบเพิ่มเติมเกี่ยวกับ “หินสี” ที่สามารถนำมาใช้เป็นวัสดุให้สีธรรมชาติ ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ แต่ยังสอดคล้องกับกระแสความนิยมในสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอีกด้วย นี่คือตัวอย่างที่ชัดเจนว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียง “มรดกโบราณ” ที่รอการอนุรักษ์ แต่เป็น “แหล่งนวัตกรรม” ที่สามารถสร้างคุณค่าใหม่ ๆ ได้อย่างไม่สิ้นสุด

ในภาพรวม งานวิจัยนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องแยกออกจากกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่สามารถดำเนินไปพร้อมกันได้อย่างกลมกลืนภายใต้กรอบของ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม” ดังที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560 : 68-70) ความสำเร็จของโครงการนี้ไม่ได้วัดเพียงแค่ยอดขายหรือจำนวนผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายได้ แต่คือการฟื้นฟู “จิตวิญญาณ” ของชุมชนให้เห็นคุณค่าในมรดกของตนเอง และสามารถสร้างรายได้อย่างยั่งยืนจากสิ่งที่เป็น “ตัวตน” ของพวกเขาเอง ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยนี้มีเป้าหมายหลักเพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นผ่านลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านกูบังบาเดาะ ตำบลสะกำ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี และพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบนฐานอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการศึกษาสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. เพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นเครื่องปั้นดินเผา จังหวัดปัตตานี

ผลการวิจัย ได้ทำการวิเคราะห์และคัดกรองลวดลายจากสถานที่สำคัญ 13 แห่ง แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ ลายลังกาสุกะ (ลายโบราณ) และ ลายมลายู (ลายร่วมสมัย) โดยมีการคัดเลือก “ลายดอกพิกุล” จากลายลังกาสุกะมาเป็นอัตลักษณ์หลักในการสืบทอด เนื่องจากมีความหมายเป็นมงคลสื่อถึง “การต้อนรับแขก” ซึ่งเป็นค่านิยมสำคัญของชุมชน

2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบนฐานอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดปัตตานี

ผลการวิจัย มีการรักษากระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมทั้ง 6 ขั้นตอน (ขุด เตรียม ตำ ขึ้นรูป ตีลาย เผา) โดยใช้วัสดุจากแหล่งธรรมชาติในพื้นที่ (เขากาเดาะและคลองจาเราะกอแล) และนำผลสำรวจความต้องการของผู้บริโภคมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ 2 รูปแบบ คือ แจกันดินเผาแบบดั้งเดิม และ แจกันเคลือบดินเผา ซึ่งตอบโจทย์ทั้งด้านประโยชน์ใช้สอยและความสวยงาม

3. เพื่อประเมินผลการยอมรับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่น

ผลการวิจัย ผลการประเมินจากกลุ่มตัวอย่าง (n=100) พบว่าผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ได้รับการยอมรับอยู่ในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ย 4.10–4.20) โดยจุดเด่นที่ได้รับคะแนนสูงสุดคือด้าน ลวดลาย ความเป็นเอกลักษณ์ และความสวยงามของบรรจุภัณฑ์

4. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการวิจัย ประสบความสำเร็จในการส่งต่อองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสจำนวน 21 คน ซึ่งส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของภูมิปัญญาโดยมี สมาชิกใหม่เพิ่มขึ้น 3 ราย เข้ามาสืบทอดและร่วมทีมผลิตอย่างเป็นรูปธรรม ลดความเสี่ยงจากการที่เดิมมีผู้สืบทอดเพียง 2 ราย

5. เพื่อส่งเสริมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาผ่านช่องทางต่าง ๆ

ผลการวิจัย การดำเนินงานสามารถสร้างผลกระทบเชิงเศรษฐกิจได้จริง โดยสมาชิกสามารถสร้าง รายได้เฉลี่ย 4,000–5,000 บาท/เดือน ผ่านการเชื่อมโยงภูมิปัญญาเข้ากับระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของตลาด และสร้างอาชีพเสริมให้แก่คนในชุมชน

โดยรวม งานวิจัยนี้สามารถบูรณาการ “มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น” เข้ากับ “ความต้องการของตลาดสมัยใหม่” ได้อย่างกลมกลืน ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ และการสร้างรายได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ส่งเสริมการฝึกทักษะการขึ้นรูปให้เยาวชนและผู้สนใจ ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นทักษะหลักที่ขาดแคลนในชุมชน เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ผลิตและรองรับความต้องการของตลาด

2. สนับสนุนเตาเผาที่สามารถควบคุมอุณหภูมิได้สูง ประสานหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพลังงานจังหวัด เพื่อจัดหาเตาเผาเซรามิกที่สามารถเผาได้เกิน 900°C ช่วยผลิตงานเคลือบที่มีคุณภาพ คงทน และมูลค่าเพิ่มสูง

3. พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายและตอบโจทย์ตลาด ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น ชุดของขวัญ ชุดตกแต่งโต๊ะอาหาร หรือของใช้ประจำวันที่ประยุกต์ลายดอกพิกุลพร้อมทดลองใช้วัสดุหรือเทคนิคใหม่เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มความแข็งแรง

4. ศึกษาและพัฒนา “สีธรรมชาติจากหินท้องถิ่น” วิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณสมบัติ การเตรียม และการประยุกต์ใช้หินสี เพื่อสร้างเอกลักษณ์และสอดคล้องกับกระแสสินค้าเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

5. พัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์อย่างเป็นระบบ แม้ความต้องการในพื้นที่ยังสูง ควรเริ่มวางรากฐานออนไลน์ เช่น สร้างเพจ/เว็บไซต์ ถ่ายภาพสินค้าอย่างมืออาชีพ ออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับขนส่ง และอบรมสมาชิกให้จัดการร้านค้าออนไลน์ได้เอง

6. ผลักดันให้เป็น “สินค้า OTOP ระดับ 5 ดาว” และ “สินค้าชุมชนสร้างสรรค์” ควรดำเนินการขอรับการประเมินและยกระดับผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน OTOP

7. บูรณาการเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาชุมชนให้เป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รองรับนักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยว และผู้สนใจทั้งในด้านการเรียนรู้ ลงมือทำ และซื้อของที่ระลึก ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างรายได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาและพัฒนา “สีธรรมชาติจากหินท้องถิ่น” อย่างเป็นระบบ
2. การพัฒนาเตาเผาที่ควบคุมอุณหภูมิได้สูงเพื่อผลิตงานเคลือบคุณภาพ
3. การวิจัยเชิงออกแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและตอบโจทย์ตลาดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ
4. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สถาบันวิทยาลัยชุมชน ผู้ช่วยศาสตราจารย์โอภาส นุชนิยม วิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องเคลือบดินเผา ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนปัตตานี และชุมชนบ้านกูบังบาเดาะ ที่ร่วมสร้างองค์ความรู้ในครั้งนี้

บรรณานุกรม

จิรทัศน์ ดาวสมบูรณ์. (2564). การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญ ตำบลบ้านแก่ง จังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์, **วารสารกระแสวัฒนธรรม.** 22(42), 19-33.

ฉวีวรรณ ขวัญชุม, สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์, ลาตีปะห์ ดอแม, ฮานีซะห์ บินยูโซ๊ะ และสุภณิดา วงษ์เดิม. (2567). **โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาจากอัตลักษณ์และฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

ธนิก เลิศชาญฤทธิ์. (2554). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

พัชราภรณ์ คชินทร์. (2565). ความเป็นไทยกับบทบาทการเป็นทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมในการท่องเที่ยวไทย, **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**. 10(2), 1-22.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2553). **ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน.** กรุงเทพฯ : ปานยา.

วิริยะ ฤๅชัยพาณิชย์. (2554). **เศรษฐกิจสร้างสรรค์: พลังขับเคลื่อนใหม่ของไทย.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

วุฒิ วัฒนสิน. (2545). เครื่องปั้นดินเผาหมู่บ้านกูบังบาเดาะ, **วารสารรูสมิแล.** 4(1), 68-79.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12** (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2562). **รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ไทย ปี 2562**. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์.

สุทธิศักดิ์ น้ำทิพย์ และฉวีวรรณ ขวัญชุม. (2567). **โครงการศึกษาลวดลายพื้นถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยธัชชาและสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.

สุธนี อินทนี, บุรินทร์ เปล่งดีสกุล และนงนุช ภู่มาลี. (2564). การศึกษาภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาบ้านกูบังบาเดาะ สู่การสร้างสรรค์ศิลปะเครื่องเคลือบดินเผาร่วมสมัย, **วารสารศิลปกรรมวิจัย.** 6(2), 1-18.

สุพรรณสา ฉิมพาล. (2565). **อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่า กรณีศึกษา: ชุมชนตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์. (2560). **เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาที่ยั่งยืน.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Kotler, P. (2003). **Marketing management: Analysis, planning, implementation, and control** (9th ed.). New Jersey : Prentice Hall.

The Cloud. (2023). **Pattani creative economy storytelling.** Retrieved October 20, 2024, from https://readthecloud.co/pattani-creative-economy-storytelling/.

บรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา

Organizational Climate Affecting Learning Organization, Betong Municipality, Yala Province

วรัญญู มณีอินทร์[1] (Warunyu Manee-In)[1]
ปรารถนา หลีกภัย[2*] (Pradthana Leekpai)[2*]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยบรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา จำนวน 260 คน โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา มีระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านแบบแผนทางความคิด สำหรับผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า บุคลากร

[1] นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ, เทศบาลเมืองเบตง ยะลา 95110, อีเมล : warunyu.tl@gmail.com
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ตรัง 92000, อีเมล : pradthana.l@psu.ac.th
[1] Plan and Policy Analyst, Betong Municipality, Yala, 95110, Thailand, E-mail : warunyu.tl@gmail.com
[2] Asst. Prof. Dr., Bachelor of Public Administration, Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang Campus, Trang, 92000, Thailand, E-mail : pradthana.l@psu.ac.th
*Corresponding author : E-mail Address : pradthana.l@psu.ac.th
Received June 4,2026 Revised: July 23,2026 Accepted: August 4,2026

ที่ปฏิบัติงานในเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และปัจจัยบรรยากาศองค์กรด้านการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง และด้านความสัมพันธ์ภายในองค์กร ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยอธิบายระดับการมีอิทธิพลได้ร้อยละ 65.90

คำสำคัญ : บรรยากาศองค์กร, องค์กรแห่งการเรียนรู้, เทศบาลเมืองเบตง, จังหวัดยะลา

Abstract

This study aimed to: 1) examine the level of the learning organization of Betong Municipality, Yala Province; 2) compare opinions regarding the learning organization according to personal factors; and 3) analyze the organizational climate factors influencing the learning organization. The sample consisted of 260 personnel working in Betong Municipality, Yala Province. Data were collected using a questionnaire. The statistical techniques employed for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and multiple regression analysis.

The findings revealed that Betong Municipality, Yala Province demonstrated a high level of a learning organization. The dimension with the highest mean score was mental models. Regarding the comparison of opinions on the learning organization of Betong Municipality, Yala Province, classified by personal factors, it was found that personnel with different educational levels exhibited statistically significant differences in their opinions at the .05 level. Futhermore, organizational climate dimensions of change management and internal organizational relationships significantly influenced the learning organization of Betong Municipality, Yala Province at the .01 level, with an explanatory power of 65.90 percent.

Keywords : Organizational Climate, Learning Organization, Betong Municipality, Yala Province

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 ที่กำลังเผชิญกับคลื่นแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อน ทั้งในด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้ออุบัติใหม่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงฉากทัศน์ของการพัฒนาทั่วโลก ประเทศไทยต้องเร่งปรับตัวให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่ ทั้งในเชิงนโยบายสาธารณะ โครงสร้างการบริหารภาครัฐ และรูปแบบการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ทำให้องค์กรต่าง ๆ ต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัว ไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานจากรูปแบบเดิมสู่ระบบการทำงานแบบดิจิทัล ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีและระบบใหม่ ๆ การสร้างนวัตกรรมในการให้บริการสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนที่คาดหวังในการได้รับบริการที่สะดวก รวดเร็ว ทันสมัย รวมไปถึงการเตรียมความพร้อมขององค์กรให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การพึ่งพากรอบแนวคิดเดิมจึงไม่เพียงพอต่อการจัดการกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ผู้ที่สามารถเอาตัวรอดได้ในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่เป็นผู้ที่สั่งสมความรู้ได้มากที่สุด หากแต่เป็นผู้ที่สามารถพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง (Toffler, 1970) การส่งเสริมองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จึงกลายเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้องค์กรและบุคลากรได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ที่ไม่เพียงแต่สิ้นสุดลงที่การสำเร็จการศึกษา แต่เป็นการเรียนรู้ที่สอดแทรกไปกับวิถีชีวิตของมนุษย์ (สุตาภัทร แก้วคัลณา, 2564) อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในการสรรค์สร้างนวัตกรรม และการบริการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ขององค์กรอย่างต่อเนื่องและสามารถปรับเปลี่ยนตนเองให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (Marquardt, 1996) โดยการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรทุนมนุษย์ ให้บุคลากรได้สร้าง

แสวงหา แลกเปลี่ยน ถ่ายโยงความรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้และความเข้าใจในสิ่งใหม่ ๆ (Garvin, 1993) เป็นการเรียนรู้ร่วมกันทั้งองค์กรด้วยวิธีการต่าง ๆ จนสามารถขยายทักษะความสามารถของตนอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร (Senge, 1990) จนนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานในภาพรวมขององค์กรที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

เทศบาลเมืองเบตงมีบทบาทสำคัญในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองภายใต้บริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นส่งเสริมการบริการสาธารณะ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดจนส่งเสริมเศรษฐกิจการค้าและการท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าเทศบาลเมืองเบตงจะมีความพร้อมทั้งในด้านทรัพยากรบุคคลและการบริการสาธารณะ แต่ด้วยบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล ตลอดจนสถานการณ์ความไม่แน่นอนจากภัยพิบัติ การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ และการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย ทำให้องค์กรปกครองส่วนถิ่นในฐานะกลไกหลักในการจัดบริการและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายและแรงกดดันในการยกระดับขีดความสามารถด้านการบริการสาธารณะให้มีมาตรฐานและยั่งยืน เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองความต้องการของประชาชน (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน, 2559) ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาเทศบาลเมืองเบตงให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้บุคลากรในเทศบาลสามารถจัดการและพัฒนาความรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์การทำงานเป็นทีม การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ตลอดจนการจัดเก็บและประยุกต์ใช้ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การต่อยอดและการสร้างนวัตกรรมใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ตัวแปรบรรยากาศองค์กร ถือเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรม ทัศนคติ และแรงจูงใจของบุคลากร อีกทั้งยังมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดความสุขในการทำงาน ตลอดจนสร้างความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน (กรปวีณ์ ตาก๋ำ, 2558)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยบรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา โดยผลที่ได้จากการศึกษา

จะนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวทางในการวางแผนพัฒนาศักยภาพองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา

2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาปัจจัยบรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา

สมมติฐานการวิจัย

1. การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา อยู่ในระดับปานกลาง

2. บุคลากรของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้แตกต่างกัน

3. ปัจจัยบรรยากาศองค์กรส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของบรรยากาศองค์กร

ฐาปณี บุณยเกียรติ (2559) ระบุว่า บรรยากาศองค์กร เป็นการรับรู้ของบุคลากรต่อสภาพแวดล้อมรอบตัวภายในองค์กร ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง

ต่อสมาชิกทุกคน เนื่องจากบรรยากาศองค์กรเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมบุคลากร และยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีส่วนกำหนดทิศทางและความสำเร็จขององค์กร โดยบรรยากาศที่ดีภายในองค์กรจะส่งเสริมให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิผลในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับคำนิยามของ ดวิษา สังคหะ (2559) ที่ได้กล่าวถึงความหมายของ บรรยากาศองค์กร ไว้ว่า เป็นการที่บุคลากรภายในองค์กรรับรู้ถึงสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยมีพื้นฐานมาจากความคิดและประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลในองค์กร สะท้อนให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมหมายรวมถึงสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งสภาพแวดล้อมขององค์กรจะมีความเป็นลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปตามแต่ละองค์กร และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อปฏิบัติงานของบุคคลในองค์กรนั้น

สรุปได้ว่า บรรยากาศองค์กร หมายถึง ลักษณะสภาพแวดล้อมภายในองค์กรที่บุคลากรสามารถรับรู้และมีประสบการณ์ร่วมกันภายในองค์กร ซึ่งมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรม ทัศนคติ แรงจูงใจ และผลการปฏิบัติงาน

แนวคิดที่เกี่ยวกับบรรยากาศองค์กร

Stringer (2002) ได้พัฒนาต่อยอดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับบรรยากาศองค์กร โดยแบ่งด้านของบรรยากาศองค์กรออกเป็น 6 ด้าน คือ

1. โครงสร้าง (Structure) คือ ความชัดเจนของบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคลากรภายในองค์กร บุคลากรควรรับรู้ได้ว่างานของตนถูกกำหนดไว้อย่างไรในโครงสร้างองค์กร องค์กรที่มีโครงสร้างชัดเจนจะช่วยลดความสับสนในการปฏิบัติงานและลำดับขั้นการบังคับบัญชา ส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานโดยรวมมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2. มาตรฐาน (Standard) คือ การวัดความรู้สึกบุคลากรที่ถูกกดดันจากองค์กรให้พัฒนาคุณภาพของงาน รวมถึงความภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติงานที่ดี หากคะแนนมาตรฐานสูงแสดงว่าบุคลากรมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานอย่างสม่ำเสมอ แต่หากคะแนนต่ำหมายความว่าผลการปฏิบัติงานของบุคลากรต่ำกว่าเกณฑ์ที่คาดหวัง

3. ความรับผิดชอบ (Responsibility) คือ การสะท้อนถึงความรู้สึกที่บุคลากรมีอิสระในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของงาน โดยที่บุคลากรที่ได้รับโอกาสและการสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง จะเกิดความรับผิดชอบที่สูงต่อการปฏิบัติงาน แต่หากต้องเผชิญกับการถูกกดดันจากการตรวจสอบอย่างเข้มงวด และมอบหมายงานที่มีความเสี่ยงหรือท้าทายทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง อาจทำให้เกิดความเครียดและลดความรู้สึกรับผิดชอบได้

4. การยอมรับ (Recognition) คือ การรับรู้และตอบสนองต่อผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทั้งในแง่ของรางวัลและคำวิจารณ์ องค์กรที่มีบรรยากาศแห่งการยอมรับสูง จะมีความสมดุลระหว่างการให้รางวัลและการให้คำติชมอย่างเหมาะสม แต่หากการให้รางวัลไม่สอดคล้องกับผลการปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นว่าบรรยากาศการยอมรับในองค์กรอยู่ในระดับต่ำ

5. การสนับสนุน (Support) คือ การแสดงถึงการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันในองค์กร ซึ่งบุคลากรที่รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของทีม จะสามารถขอความช่วยเหลือได้หากเกิดปัญหา โดยเฉพาะจากผู้บริหาร ซึ่งสะท้อนถึงบรรยากาศของการสนับสนุนที่เข้มแข็ง ในทางกลับกัน หากบรรยากาศมีการสนับสนุนน้อย จะส่งผลให้บุคลากรจะรู้สึกโดดเดี่ยวและถูกทอดทิ้ง

6. ความผูกพัน (Commitment) คือ ความรู้สึกภาคภูมิใจและความจงรักภักดีของบุคลากรต่อองค์กร บุคลากรที่มีความผูกพันสูงจะยินดีรับผิดชอบและมุ่งมั่นปฏิบัติงานเพื่อเป้าหมายขององค์กร ในขณะที่ความผูกพันต่ำจะทำให้บุคลากรแสดงออกด้วยความเฉยชาต่อการปฏิบัติงานและองค์กร

แนวคิดของ Forehand & Gilmer (1964) ได้กำหนดบรรยากาศองค์กรไว้เป็น 5 ด้าน คือ

1. ขนาดและโครงสร้างองค์กร (Size and Structure) โครงสร้างขององค์กรมีความสัมพันธ์กับขนาดขององค์กร โดยองค์กรขนาดใหญ่มักมีลำดับชั้นการบังคับบัญชาหลายระดับ ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้บริหารกับพนักงาน ช่องว่างดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคทางจิตวิทยา โดยเฉพาะเมื่อพนักงานที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการตัดสินใจ ส่งผลให้รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสำคัญในองค์กร

2. ความเป็นอิสระในการทำงาน (The Autonomy Climate) การที่บุคลากรมีอิสระและความรับผิดชอบในงานที่ตนได้รับมอบหมาย รวมถึงการเปิดโอกาสให้แต่ละหน่วยงานสามารถดำเนินงานได้โดยอิสระภายใต้กรอบของระเบียบข้อบังคับที่กำหนด อีกทั้งยังส่งเสริมให้บุคลากรได้แสดงออกถึงความสามารถอย่างเหมาะสม

3. การสนับสนุนจากองค์กร (Support) เป็นการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับระดับของความช่วยเหลือและการสนับสนุนที่ได้รับ ทั้งจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน โดยแสดงออกผ่านความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ส่งผลต่อความรู้สึกมั่นคงและมีคุณค่าในการทำงาน

4. การจัดการกับการเปลี่ยนแปลง (Dealing with Change) ความสามารถขององค์กรในการสร้างความตระหนักรู้ การยอมรับ และการเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนตำแหน่ง การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ หรือการปรับปรุงกระบวนการทำงานต่าง ๆ ทั้งนี้ องค์กรควรกระตุ้นให้บุคลากรเห็นถึงประโยชน์และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมในการปรับตัวอยู่เสมอ

5. ความสัมพันธ์ในองค์กร (The Familiar Climate) เป็นการรับรู้ของบุคลากรต่อบรรยากาศที่เป็นมิตรภายในองค์กร ซึ่งสะท้อนผ่านความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน มีการพบปะแลกเปลี่ยนอย่างเป็นกันเอง ก่อให้เกิดความไว้วางใจและการทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Forehand & Gilmer (1964) ได้กำหนดบรรยากาศองค์กรไว้เป็น 5 ด้าน เนื่องจากมีความเหมาะสมกับบริบทขององค์กรที่ใช้ในการศึกษา

ความหมายขององค์กรแห่งการเรียนรู้

Marsick & Watkins (2003) ได้กล่าวว่า องค์การแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรที่ใช้บุคลากรเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นเลิศแก่องค์กร และในขณะเดียวกันก็ใช้องค์กรเป็นพื้นที่ในการพัฒนาความเป็นเลิศให้แก่บุคลากร โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ที่ต่อเนื่องและบูรณาการเข้ากับการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่บุคลากร เพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม

และการสนทนาอย่างเปิดเผย อีกทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์และการพึ่งพาระหว่างบุคคล องค์กร และชุมชน และ Robbins & Coulter (2012) ได้ระบุว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรที่มุ่งพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ การปรับตัว และเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีการบริหารจัดการองค์ความรู้ภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมให้บุคลากรถ่ายทอดความรู้ใหม่ ๆ แก่ผู้อื่น เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์กรแห่งการเรียนรู้

Senge (1990) ได้เสนอแนวคิดการบริหารองค์กรให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยได้เสนอกรอบแนวคิด วินัย 5 ประการ (The Fifth Discipline) อันเป็นหลักการสำคัญในการขจัดอุปสรรคที่ขัดขวางกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในระดับบุคคล ระดับทีม และระดับองค์กร โดยวินัยทั้ง 5 ประการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับศักยภาพการเรียนรู้ให้ก้าวสู่ความเป็นมืออาชีพและสามารถปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมในหลากหลายบริบท ซึ่งประกอบด้วย 5 ประการ คือ

1. ความเชี่ยวชาญของบุคคล (Personal Mastery)
2. แบบแผนทางความคิด (Mental Model)
3. วิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision)
4. การเรียนรู้ของทีม (Team Learning)
5. การคิดอย่างเป็นระบบ (System Thinking)

นอกจากนั้น Marquardt (1996) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้และได้แบ่งองค์ประกอบออกเป็น 5 ประการ ดังนี้

1. การสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึงในองค์กร การสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องควรเกิดขึ้นในทุกระดับขององค์กร ทั้งระดับบุคคล กลุ่มงาน และระดับองค์กร โดยเน้นการพัฒนาการเรียนรู้จากประสบการณ์ปฏิบัติจริง เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การปฏิรูปองค์กรเพื่อยกระดับสู่ความเป็นเลิศในการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นไปที่ 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์ วัฒนธรรม กลยุทธ์ และโครงสร้างขององค์กร ซึ่งการปฏิรูปนี้ควรปรับเป้าหมายและรูปแบบการบริหารจากเดิมที่เน้นเพียงผลลัพธ์และเนื้องาน ให้หันมาสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปพร้อมกัน ตัวอย่างเช่น การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสร้างความเข้าใจร่วมกับพนักงาน เพื่อให้ทุกคนมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่นและมีความกระชับ พร้อมทั้งบูรณาการแนวคิดขององค์กรแห่งการเรียนรู้ และมีลักษณะเชิงบังคับให้บุคลากรทุกคนจำเป็นต้องใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานและมีการพัฒนาความสามารถอย่างต่อเนื่อง

3. การให้อำนาจแก่สมาชิกทุกระดับขององค์กร ครอบคลุมทั้งผู้บริหาร บุคลากร เครือข่าย และประชาชน เป็นการมอบสิทธิ์ทั้งในการปฏิบัติงานและการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังรวมถึงการปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความเชื่อมั่นในความสามารถและคุณวุฒิ ทำให้บุคลากรสามารถจัดการงานของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมการสร้างพันธมิตรและเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ระหว่างองค์กรกับเครือข่ายและประชาชน เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

4. การบริหารจัดการองค์ความรู้ขององค์กร ควรมุ่งเน้นไปที่การแสวงหาและสร้างสรรค์ความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดให้มีระบบการจัดเก็บข้อมูลทั้งจากแหล่งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งบุคลากรสามารถเข้าถึงและใช้งานได้อย่างสะดวก นอกจากนี้องค์กรควรมีระบบถ่ายโอนความรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริง รวมถึงการพัฒนากลยุทธ์และกลไกในการแบ่งปันความรู้ในทุกระดับขององค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาความสามารถของบุคลากรอย่างยั่งยืน

5. การนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ภายในองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญในการถ่ายโอนและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยีสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ออนไลน์หรือการเรียนรู้ทางไกล นอกจากนี้ยังรวมถึงการใช้ระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Performance Support Systems) ซึ่งช่วยให้บุคลากรในองค์กรสามารถเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรที่จำเป็นในการปฏิบัติงานและพัฒนาความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะที่ Marquardt (2002) ได้เสนอแนวคิดว่า องค์กรที่จะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว จำเป็นต้องมีการพัฒนาที่มีลักษณะยั่งยืน ไม่ว่าสภาพแวดล้อมภายนอกจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดก็ตาม ซึ่งแนวทางการพัฒนาองค์กรตามแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. การเรียนรู้ (Learning) - พลวัตแห่งการเรียนรู้ (Learning Dynamics)

2. องค์กร (Organization) - การปรับเปลี่ยนองค์กร (Organization Transformation)

3. บุคลากรในองค์กร (People) - การเพิ่มอำนาจแก่บุคลากร (People Empowerment)

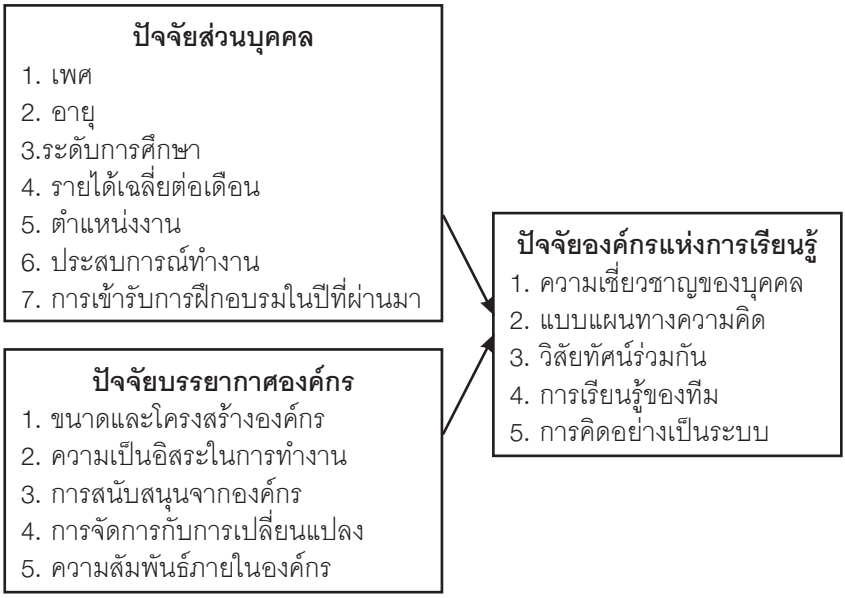
4. ความรู้ (Knowledge) - การจัดการความรู้ (Knowledge Management)

5. เทคโนโลยี (Technology) - การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี (Technology Application)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Senge (1990) ซึ่งเสนอแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ เนื่องจาก เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลายภาคส่วน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้กำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องดังนี้ ตัวแปรต้น ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งงาน ประสบการณ์การทำงาน และการเข้ารับการฝึกอบรมในปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2568) และปัจจัยบรรยากาศองค์กร ตามแนวคิดของ Forehand & Gilmer (1964) มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ขนาดและโครงสร้างองค์กร ความเป็นอิสระในการทำงาน การสนับสนุนจากองค์กร การจัดการกับการเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์ภายในองค์กร ส่วนตัวแปรตาม คือ องค์กรแห่งการเรียนรู้ ตามแนวคิดของ Senge (1990) ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญของบุคคล แบบแผนทางความคิด วิสัยทัศน์ร่วมกัน การเรียนรู้ของทีม และการคิดอย่างเป็นระบบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1) ประชากร กลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรในเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา ซึ่งประกอบด้วย ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง มีจำนวนรวม 667 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของ Yamane (1973) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 จากการแทนค่าสูตรทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 250.47 คน ทั้งนี้ เพื่อความสมบูรณ์และครบถ้วนของข้อมูลผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 260 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยแบ่งสัดส่วนตามโครงสร้างส่วนราชการของเทศบาล ซึ่งแบ่งออกเป็น 9 ชั้นภูมิและมีกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นภูมิ คือ สำนักปลัดเทศบาล 34 คน กองคลัง 17 คน กองช่าง 66 คน กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ 8 คน กองการศึกษา 54 คน กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม 64 คน

กองสวัสดิการสังคม 9 คน กองการเจ้าหน้าที่ 7 คน และหน่วยตรวจสอบภายใน 1 คน และทำการเก็บข้อมูลโดยการสุ่มตามสะดวก (Convenience Sampling)

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งงาน ประสบการณ์การทำงาน และการเข้ารับการฝึกอบรมในปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2568) โดยใช้แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยให้ผู้ตอบเลือกคำตอบเพียงข้อเดียว

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบรรยากาศองค์กร แบ่งข้อคำถามออกเป็น 5 ด้าน จำนวน 20 ข้อ ตามแนวคิดของ Forehand & Gilmer (1964) เพื่อสอบถามความคิดเห็นของบุคลากร เกี่ยวกับระดับบรรยากาศองค์กรของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา โดยใช้การวัดระดับแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ แบ่งข้อคำถามออกเป็น 5 ด้าน จำนวน 24 ข้อ ตามแนวคิดของ Senge (1990) เพื่อสอบถามความคิดเห็นของบุคลากร เกี่ยวกับระดับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา โดยใช้การวัดระดับแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

สำหรับเกณฑ์การให้คะแนนตอนที่ 2 และตอนที่ 3 โดยคำนวณและหาค่าเฉลี่ยคะแนนรวมทั้งหมด แบ่งออกเป็น 5 ระดับดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

3) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม

การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการ สังกัดมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 2 ท่าน และผู้บริหารเทศบาลเมืองเบตง จำนวน 1 ท่าน พิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์การวิจัยมากน้อยเพียงใด ผลการตรวจสอบ พบว่า แบบสอบถามแต่ละข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 แสดงให้เห็นว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และสามารถนำไปใช้ในขั้นตอนต่อไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4) การตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

การตรวจสอบความเชื่อมั่น ทำโดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลตาเนาะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ผลการตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

ของครอนบาค จำแนกตามตัวแปร พบว่า ตัวแปรบรรยากาศองค์กรมีค่าเท่ากับ 0.893 และตัวแปรองค์กรแห่งการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 0.953 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น และสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไปได้ (ยุทธ ไกยวรรณ์, 2561)

5) การวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการทางสถิติต่าง ๆ ที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล และวิธีทางสถิติที่ใช้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งงาน ประสบการณ์การทำงาน และการเข้ารับการฝึกอบรมในปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2568) วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการทดสอบค่าสถิติ t-test สำหรับตัวแปรที่จำแนกเป็น 2 กลุ่ม และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับตัวแปรที่จำแนกมากกว่า 2 กลุ่ม หากผลการทดสอบพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการทดสอบของ Post Hoc แบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อระบุว่ากลุ่มใดมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน และเพื่อศึกษาปัจจัยบรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมือง เบตง จังหวัดยะลา ใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 260 คน พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.92 รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 38.08 ด้านอายุ ส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.69 รองลงมา คือ อายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.77 ด้านระดับการศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 63.08 รองลงมา คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 21.92 ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนใหญ่จะมีรายได้อยู่ในช่วง 10,001 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.38 รองลงมา คือ 15,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.08 ด้านตำแหน่งงาน ส่วนใหญ่เป็นพนักงานจ้าง คิดเป็นร้อยละ 56.54 รองลงมาเป็นข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 41.92 ประสบการณ์การทำงาน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6 - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.92 รองลงมา คือ มากกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.54 ด้านการเข้ารับการฝึกอบรมในปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2568) ส่วนใหญ่อบรม 1 - 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 52.69 รองลงมาคือ ไม่เคยอบรม คิดเป็นร้อยละ 33.85

2) ผลการวิเคราะห์ระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา

พบว่า ระดับองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านแบบแผนทางความคิด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.67) รองลงมา ได้แก่ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = 0.69) ด้านความเชี่ยวชาญของบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.70) ด้านการเรียนรู้ของทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.73) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ร่วมกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.93, S.D. = 0.75)

3) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

พบว่า บุคลากรเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา ที่มีเพศ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งงาน ประสบการณ์การทำงาน และการเข้ารับการฝึกอบรมในปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2568) แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการ

เรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อย่างไรก็ตาม บุคลากรเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา ตามความคิดเห็นของบุคลากรในเทศบาลเมืองเบตง จำแนกตามระดับการศึกษา

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	จำแนกตามระดับการศึกษา				
		SS	df	MS	F	Sig.
องค์กรแห่งการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	2.76	2	1.38	5.56	0.004*
	ภายในกลุ่ม	63.86	257	0.25		

*หมายเหตุ : * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05*

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่จำนวน 2 คู่ คือ บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้น้อยกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา ตามความคิดเห็นของบุคลากรในเทศบาลเมืองเบตง จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	ระดับการศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
ต่ำกว่าปริญญาตรี	4.20	0.00	0.17*	-0.09
ปริญญาตรี	4.03		0.00	-0.26*
สูงกว่าปริญญาตรี	4.29			0.00

*หมายเหตุ : * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05*

4) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยบรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา

พบว่า ปัจจัยบรรยากาศองค์กรด้านการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง และด้านความสัมพันธ์ภายในองค์กร ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง มีค่าตัวพยากรณ์ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยพหุคูณของตัวแปรต้น เท่ากับ 0.289 และด้านความสัมพันธ์ภายในองค์กร ที่ค่าตัวพยากรณ์ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยพหุคูณของตัวแปรต้น เท่ากับ 0.258 โดยอิทธิพลของปัจจัยบรรยากาศองค์กร 2 ด้านดังกล่าว ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา คิดเป็นร้อยละ 65.90 ส่วนปัจจัยบรรยากาศองค์กร ด้านความเป็นอิสระในการทำงาน ด้านการสนับสนุนจากองค์กร และด้านขนาดและโครงสร้างองค์กร ไม่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณของตัวแปรบรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Tolerance	VIF
	B	Std. Error	Beta				
(ค่าคงที่)	1.251	0.136		9.166	0.000		
- ด้านขนาดและโครงสร้างองค์กร	0.053	0.044	0.068	1.200	0.231	0.419	2.388
- ด้านความเป็นอิสระในการทำงาน	0.073	0.045	0.100	1.640	0.102	0.361	2.767
- ด้านการสนับสนุนจากองค์กร	0.055	0.047	0.072	1.163	0.246	0.349	2.863
- ด้านการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง	0.289	0.045	0.390	6.492	0.000**	0.372	2.690
- ด้านความสัมพันธ์ภายในองค์กร	0.258	0.040	0.314	6.375	0.000**	0.555	1.803
R = 0.812 , R2 = 0.659 , Adjusted R Square = 0.652 , F = 98.075 , Sig. = 0.000							

*หมายเหตุ : ** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01*

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านแบบแผนทางความคิด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก บุคลากรในเทศบาลเมืองเบตงมีกรอบความคิดเชิงบวกและมีความยืดหยุ่นทางความคิด สามารถปรับเปลี่ยนมุมมองและวิธีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและเป้าหมายขององค์กรได้อย่างเหมาะสม ควบคู่กับความสามารถในการมองเห็นความเชื่อมโยงของภารกิจในภาพรวม และการใช้กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้บุคลากรยังให้ความสำคัญกับการรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน การทำงานเป็นทีมในองค์กรมีลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีการวางแผน การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน รวมถึงการยอมรับเหตุผลและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แต่การเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ยังอาจไม่ครอบคลุมทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจจิมา รัตนาจารย์ (2564) ที่พบว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ วิมลรัตน์ วงศ์หนายโกฏ, จารุกัญญา อุดานนท์ และกชกร เดชะคำภู (2568) พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีความคิดเห็นต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในระดับสูงที่สุด รองลงมา คือ บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ บุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ผลการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และบุคลากรที่มีระดับ

การศึกษาปริญญาตรีมีความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้น้อยกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี เนื่องจาก บุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีศักยภาพด้านกระบวนการรับรู้ การทำความเข้าใจ และการให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล สามารถมองเห็นความเชื่อมโยงของภารกิจและกระบวนการทำงานในลักษณะเชิงระบบ มีความเชี่ยวชาญในระดับบุคคลค่อนข้างสูง ตลอดจนสามารถรับรู้ ยอมรับ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในองค์กรได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสามารถจัดการกับความตึงเครียดจากการปฏิบัติงานในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรปวีณ์ ตาก่ำ (2558) ที่พบว่า บุคลากรในภาคอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของไทยที่มีเพศ ระดับการศึกษา ฝ่ายงาน และอายุการทำงาน ที่แตกต่างกันมีความเห็นต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของภาคอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของไทยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยบรรยากาศองค์กรส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลาธร แสงถนอม (2563) ซึ่งนำเสนอว่าถ้าบุคลากรในองค์กรสามารถรับรู้ถึงบรรยากาศองค์กรที่ดี จะส่งผลให้การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในองค์กรเพิ่มมากขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มุกดา ขวัญกลาง และปฏิมา ถนิมกาญจน์ (2563) ที่พบว่า บรรยากาศองค์กรมีความสัมพันธ์ในระดับสูงและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัทพงษ์ วังทะพันธ์ (2564) พบว่า บรรยากาศองค์การของโรงเรียน สามารถพยากรณ์ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เทศบาลควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในทุกระดับมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แนวคิด และแนวทางในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการทำงานของบุคลากรแต่ละบุคคล เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายหรือวิสัยทัศน์ขององค์กรให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายและความคาดหวังของบุคลากรในองค์กร อันจะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ เทศบาลควรส่งเสริมให้บุคลากรในทุกระดับที่ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไขปัญหา รวมทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน ผ่านการประชุมทีมหรือการสนทนากลุ่ม โดยอาจจะเป็นก่อนและหลังการดำเนินงานในแต่ครั้ง ควบคู่กับการส่งเสริมให้ผู้บริหารหรือบุคลากรที่มีอำนาจในการตัดสินใจเปิดใจรับฟังเหตุผลและข้อเสนอแนะจากผู้ปฏิบัติงานอย่างจริงจัง เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ เนื่องจากข้อมูลและข้อเสนอแนะจากผู้ที่ลงมือปฏิบัติงานจริงมักเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง หากความคิดเห็นของบุคลากรถูกจำกัดหรือถูกปิดกั้นอย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้ความรู้ไม่เกิดการต่อยอด การถ่ายทอดและสูญหายไปพร้อมกับบุคคล ดังนั้น การเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการยอมรับซึ่งกันและกัน จะเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม และนำไปสู่การพัฒนาเทศบาลสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

2. เทศบาลควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการระหว่างส่วนราชการในเทศบาลเมืองเบตง เพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการปฏิบัติงาน และลดความซ้ำซ้อนในภารกิจที่มีอำนาจหน้าที่หรือความรับผิดชอบที่คล้ายคลึงกัน และส่งเสริมให้บุคลากรสามารถขอคำปรึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งจากผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน เปลี่ยนการทำงานร่วมกันเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีและความไว้วางใจระหว่างบุคลากรภายในเทศบาล อีกทั้งเป็นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก ก่อให้เกิดมิตรภาพ ความสัมพันธ์ที่ดี และสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม

2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีศึกษาเพื่อเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ที่มีการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเกิดการสะท้อนกลับของข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทำให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อน และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

2. ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้ทั้งวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมมากขึ้น และเป็นการเพิ่มคุณภาพ ความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือในผลการวิจัยให้เพิ่มยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กรปวีณ์ ตาก่ำ. (2558). **บรรยากาศองค์กรที่สนับสนุนการเกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ในภาคอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของไทย**. (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. (2559). **ยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560 – 2569**. สืบค้นเมื่อ21 กรกฎาคม 2568, จาก https://www.dla.go.th/visit/stategics.pdf.

ชลาธร แสงถนอม. (2563). **การจัดการความรู้และบรรยากาศองค์การที่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของพนักงานบริษัทหลักทรัพย์ฟิลลิป (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่.** (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ฐาปณี บุณยเกียรติ. (2559). **การรับรู้บรรยากาศองค์การที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันขององค์การและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของพนักงานต่อองค์การ.** (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ดวิษา สังคหะ. (2559). **ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานศึกษาธิการภาค 1 – 13**.

(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลา นครินทร์.

ธนัทพงษ์ วังทะพันธ์. (2564). **บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม.** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่** (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

มุกดา ขวัญกลาง และปฏิมา ถนิมกาญจน์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์กรกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของพนักงานเทศบาลนครนครราชสีมา, **วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.** 7(1), 25-37.

ยุทธ ไกยวรรณ์. (2561). **หลักสถิติวิจัยและการใช้โปรแกรม SPSS** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิมลรัตน์ วงศ์หนายโกฏ, จารุกัญญา อุดานนท์ และกชกร เดชะคำภู. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์.** 14(6), 91-104.

สุตาภัทร แก้วคัลณา. (2564). **ปัจจัยที่สนับสนุนการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษา : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข**. (สังคมสังเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566 – 2570**. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2568, จาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/ T_0001.PDF.

อัจจิมา รัตนาจารย์. (2564). **การศึกษาคุณลักษณะที่ส่งผลในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Forehand, G. A., & Gilmer, B. V. H. (1964). Environmental Variation in Studies of Organizational Behavior, **Psychological Bulletin.** 62(6), 361–382.

Garvin, D. A. (1993). Building a Learning Organization, **Harvard Business Review.** 7(4), 78-91.

Marquardt, M. J. (1996). **Building the learning Organization: a Systems Approach to Quantum Improvement and Global Success.** New York : McGraw-Hill.

Marquardt, M. J. (2002). **Building the Learning Organization: Mastering the 5 Elements for Corporate Learning.** Palo Alto, CA : Davies-Black Publishing.

Marsick, V. J., & Watkins, K. E. (2003). Demonstrating the Value of an Organization's Learning Culture: The Dimensions of the Learning Organization Questionnaire, **Advances in Developing Human Resources.** 5(2), 132–151.

Robbins, S. P., & Coulter, M. A. (2012). **Management.** New Jersey : Pearson Education.

Senge, P. M. (1990). **The Fifth Disciplines: The Art and Practice of the Learning Organization.** London : Century Business.

Stringer, R. A. (2002). **Leadership and Organization Climate : The cloud chamber effect.** New Jersey : Upper Saddle River.

Toffler, A. (1970). **Future Shock.** New York : Random House Publishing Group.

Yamane, T. (1973). **Statistics: An introductory analysis** (3rd ed.). New York : Harper & Row.

กลวิธีการสร้างความสยองขวัญในนวนิยายเรื่องโลงลิเกของภาคินัย
Horror-Creating Techniques in the Novel Long Likay by Phakinai

นันทพร แสงมณี[1*] (Nantaporn Sangmanee)[1*]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการสร้างความสยองขวัญในนวนิยายเรื่อง โลงลิเก ของภาคินัย ใน 2 ประเด็นหลัก คือ (1) การผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านกับความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ และพิธีกรรม และ (2) กลวิธีทางวรรณศิลป์ในการสร้างความสยองขวัญ การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางวรรณคดีวิจารณ์ โดยศึกษานวนิยายเรื่อง โลงลิเก (พ.ศ. 2563, สำนักพิมพ์โซฟาพับลิชชิ่ง) เป็นแหล่งข้อมูลหลัก อาศัยกรอบแนวคิดเรื่องลักษณะนวนิยายสยองขวัญและการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ร่วมกับแนวคิดบทบาทวรรณกรรมต่อสังคมวัฒนธรรมและความเชื่อเรื่องวิญญาณในสังคมไทย เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบกลวิธีสำคัญ 2 ด้าน ด้านแรกคือการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านกับความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ และพิธีกรรม ผ่านการใช้ลิเกและโรงลิเกร้างเป็นพื้นที่กำกวมระหว่างโลกคนเป็นกับคนตาย ผสานความเชื่อเรื่องวิญญาณไร้ความยุติธรรมกับหลักกรรม และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกทอดทิ้งจนกลายเป็นพลังอันตราย ด้านที่สองคือกลวิธีทางวรรณศิลป์ ได้แก่ สัญลักษณ์ที่ขัดแย้งทางความหมาย การบรรยายด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ตัวละครกำกวมระหว่างสองโลก และโครงเรื่องพลิกผันที่

[1] อาจารย์, สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี 94000, อีเมล: nantaporn.s@psu.ac.th

[1] Lecturer, Thai Language and Literature Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani, 94000, Thailand, E-mail: nantaporn.s@psu.ac.th

*Corresponding author : E-mail: nantaporn.s@psu.ac.th

Received March 24,2026 Revised: August 3,2026 Accepted: August 3,2026

เชื่อมโยงกับหลักกรรม แสดงให้เห็นการผสานสัญลักษณ์วัฒนธรรมไทยกับเทคนิควรรณกรรมสากลอย่างมีเอกลักษณ์

คำสำคัญ : กลวิธีการสร้างความสยองขวัญ, โลงลิเก, พื้นที่กำกวม, วัฒนธรรมพื้นบ้าน, ภาคินัย

Abstract

This study analyses the techniques of horror construction in Long Likay, a novel by Phakhinai, in two principal respects: (1) the interweaving of folk culture with beliefs concerning ghosts, spirits, and ritual, and (2) the literary devices through which horror is generated. Adopting a qualitative design and the methodology of literary criticism, the study takes Long Likay (2020, Sofa Publishing) as its primary source, and the analysis is guided by conceptual frameworks concerning the generic characteristics of the horror novel and perception through the five senses, in conjunction with concepts of the sociocultural function of literature and of spirit beliefs in Thai society. The findings identify two salient sets of techniques. The first is the fusion of folk culture with beliefs concerning ghosts, spirits, and ritual, effected through the deployment of Likay performance and the derelict Likay playhouse as a liminal space between the worlds of the living and the dead; through the conflation of beliefs about spirits denied justice with the doctrine of karma; and through the figuring of sacred space that, once abandoned, is transformed into a malevolent power. The second consists of literary devices, namely semantically contradictory symbolism, description mobilizing all five senses, characters liminally positioned between the two worlds, and plot reversals articulated with the law of karma. Taken together, these demonstrate a distinctive synthesis of Thai cultural symbolism with universal literary technique.

Keywords : Horror-Creating Techniques, Long Likay, Liminal space, Folk culture, Phakinai

บทนำ

นวนิยายสยองขวัญเป็นนวนิยายที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับความน่าสะพรึงกลัวของภูตผี ปีศาจ ความเร้นลับมหัศจรรย์ หรืออำนาจของดวงวิญญาณ พลังจิต ตลอดจนอำนาจของสิ่งลึกลับต่าง ๆ ดังที่วนิดา บำรุงไทย (2544 : 17) ได้กล่าวไว้ว่า นวนิยายสยองขวัญมีลักษณะที่เด่นชัด คือ ความน่าสะพรึงกลัวและมีความลึกลับ สอดคล้องกับที่ วัชรีย์ อินทะชิต และกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2568 : 17) อธิบายว่า นวนิยายแนวสยองขวัญเป็นนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความน่าสะพรึงกลัวของภูตผี ปีศาจ ความเร้นลับมหัศจรรย์ หรืออำนาจของดวงวิญญาณ พลังจิต ตลอดจนอำนาจของสิ่งลึกลับต่าง ๆ รวมถึงความรุนแรง ความน่ากลัวที่เกิดจากผู้มีจิตวิปลาส

นอกจากนี้ นวนิยายไทยส่วนหนึ่งได้มีการเชื่อมโยงความน่ากลัวเข้ากับแนวคิดเรื่องความเชื่อ เห็นได้จาก นวนิยายบางเรื่องที่ตัวละครผีมักกลับมาเพื่อเปิดเผยความจริงที่เกิดขึ้นในอดีต หรือสะท้อนปมปัญหาที่ค้างคาอยู่จากการเสียชีวิตที่ผิดธรรมชาติ ทำให้ปมในเรื่องคลี่คลาย นอกจากเรื่องผีแล้ว นวนิยายสยองขวัญไทยยังสะท้อนปัญหาทางสังคมและจิตใจของมนุษย์ เช่น ความกดดัน ความขัดแย้งในครอบครัว และด้านมืดของจิตใจ ไม่เพียงเท่านั้น นวนิยายสยองขวัญบางเรื่องนักเขียนได้นำเอาวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยมาเป็นแกนหลักของความสยองขวัญ ซึ่งทำให้งานเขียนมีความโดดเด่นและแตกต่างจากนวนิยายสยองขวัญทั่วไป ดังเช่น นวนิยายสยองขวัญของภาคินัย

ภาคินัย กสิรักษ์ เป็นนักเขียนที่มีผลงานนวนิยายหลากหลายแนวและต่อเนื่อง เกิดเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2525 เติบโตที่จังหวัดเพชรบุรี ก่อนจะเข้ามาศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยนวนิยายแนวสยองขวัญของเขาได้รับความนิยมจากผู้อ่านอย่างแพร่หลาย และได้รับความสนใจจากนักวิชาการนำไปศึกษาอย่างต่อเนื่อง เช่น จิตติพร บุญพูล (2561) ศึกษาภาพเสนอผีในนวนิยายของภาคินัย กิจตปุณศ์ ดอนไพรเมือง (2562) ศึกษาการวิเคราะห์ตัวละครเอกในนวนิยายเรื่องนางซฎา วราพรรณ ทิ้งโคตร (2562) ศึกษาการใช้ภาษาสร้าง จินตภาพในนวนิยายสยองขวัญ ชุด 4 ทิศตาย ปรีชญา สุขมี (2562) ศึกษากลวิธีการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายผีชุด Six Scream และสุทธิดา สุวรรณพงษ์ (2566) ศึกษาสังคมเมืองร่วมสมัยในวรรณกรรมสยองขวัญของภาคินัย งานวิจัยที่พบส่วนใหญ่ศึกษา

ในประเด็นภาพแทนภาพเสนอเกี่ยวกับตัวละครผี การใช้ภาษาในการสร้างจินตภาพ การศึกษาโครงเรื่องและประเด็นทางสังคม ที่ปรากฏในนวนิยายของภาคินัย พบว่า มีช่องการการวิจัย (Reseaech gap) ที่สามารถศึกษาได้ในประเด็นกลวิธีการสร้างความสยองขวัญ แม้ว่า ภาคินัยจะเสียชีวิตไปเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2566 ด้วยอายุเพียง 41 ปี (มติชนออนไลน์, 2566) แต่ผลงานของเขายังคงได้รับความนิยมและมีคุณค่าทางวรรณศิลป์อย่างยิ่ง

นวนิยายสยองขวัญเรื่องโลงลิเก เป็นผลงานของภาคินัย กสิรักษ์ ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2563 ในเรื่องนี้ผู้แต่งได้นำลิเกซึ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทยมาเป็นแกนกลางในการสร้างความสยองขวัญ พร้อมทั้งผสมผสานความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ และพิธีกรรมเข้ากับโครงเรื่องอย่างแยบยล โลงลิเกเป็นนวนิยายสยองขวัญที่ดำเนินเรื่องในฉากหลังของโรงลิเกร้างซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่หรือสภาวะที่อยู่ “ระหว่างกลาง” คือ ระหว่างโลกแห่งความเป็นและความตาย ตัวละครหลักต้องเผชิญกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติและวิญญาณของนักแสดงลิเกผู้ล่วงลับที่ยังคงผูกพันอยู่กับเวทีก่อให้เกิดความสยดสยอง

ทั้งในเชิงจิตวิทยาและเชิงวัฒนธรรม ก่อนที่เรื่องราวจะคลี่คลายด้วยการเฉลยความจริงอันพลิกผันซึ่งสะท้อนแนวคิดเรื่องกรรมและความยุติธรรมตามครรลองไทย

งานเขียนชิ้นนี้จึงมีความโดดเด่นและแตกต่างจากนวนิยายสยองขวัญเรื่องอื่น ๆ ทั้งในด้านเนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลวิธีการสร้างความสยองขวัญในนวนิยายเรื่องโลงลิเก ของ ภาคินัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณกรรมไทยร่วมสมัยและสะท้อนให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้านในฐานะทุนทางวรรณศิลป์

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากลวิธีการสร้างความสยองขวัญในนวนิยายเรื่องโลงลิเกของภาคินัย

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่องกลวิธีการสร้างความสยองขวัญในนวนิยายเรื่องโลงลิเกของภาคินัย ซึ่งจะวิเคราะห์การผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ และพิธีกรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับนวนิยายสยองขวัญและกลวิธีการสร้างความสยองขวัญ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านในวรรณกรรม

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของภาคินัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับนวนิยายสยองขวัญและกลวิธีการสร้างความสยองขวัญ

นวนิยายสยองขวัญ (Horror Fiction) เป็นประเภทวรรณกรรมที่มุ่งกระตุ้นความรู้สึกกลัวและความตื่นตระหนกให้ผู้อ่านผ่านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความมืด และอันตราย ดังที่วนิดา บำรุงไทย (2544 : 17) ให้คำนิยามว่า นวนิยายสยองขวัญมีลักษณะเด่นที่สุดคือความน่าสะพรึงกลัวและความลึกลับ ขณะที่ Joshi (2011, อ้างใน วัชรีย์ อินทะชิต และกาญจนา วิชญาปกรณ์, 2568 : 18) พบว่านวนิยายสยองขวัญมีลักษณะ 3 ประการ คือ (1) กระตุ้นความกลัวให้กับผู้อ่าน (2) บรรยากาศในนวนิยายสยองขวัญสร้างความรู้สึกอันตรายและกระตุ้นการตอบสนองทางอารมณ์จากผู้อ่าน และ (3) เรื่องราวประกอบด้วยสิ่งเหนือธรรมชาติที่อันตราย สัตว์ประหลาด ภูตผี ปีศาจ วิญญาณ และฆาตกรต่อเนื่อง

ในบริบทของวรรณกรรมสยองขวัญ วัชรีย์ อินทะชิต และกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2568 : 15-24) อธิบายว่านวนิยายสยองขวัญมีลักษณะเฉพาะที่ผู้อ่านสามารถรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ (1) ภาพ เกิดจากการรับรู้ด้วยตา เช่น การนองเลือด แผลเหวอะหวะ ศพเน่า การแปรเปลี่ยนสภาพร่างกาย อวัยวะหัก ขาด (2) รส เกิดจากการรับรู้ด้วยลิ้น เช่น ผีดิบกัดคอดูดเลือดได้รับรสคาว รสกร่อยของเลือด (3) กลิ่น เกิดจากการรับรู้ด้วยจมูก เช่น การได้กลิ่นเน่าของซากศพ กลิ่นสาบ กลิ่นตุ ๆ กลิ่นคาวเลือด

(4) เสียง เกิดจากการรับรู้ด้วยหู เช่น เสียงหมาหอน เสียงของอมนุษย์ เสียงร้องโหยหวนทรมาน และ (5) สัมผัส เกิดจากการรับรู้ด้วยกาย เช่น สัมผัสกายผีดิบ สัมผัสโครงกระดูก

Noël Carroll (1990) เสนอแนวคิด “art-horror” โดยอธิบายว่าความสยองขวัญในงานศิลปะเกิดจากตัวละคร “อสูรกาย” (monster) ที่ละเมิดหมวดหมู่ทางความคิดปกติ เช่น เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต หรือมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์ในร่างเดียว ทำให้เกิดความรู้สึกทั้ง “คุกคาม” (threatening) และ “แปดเปื้อน/น่ารังเกียจ” (impure) พร้อมกันปฏิกิริยาของตัวละครในเรื่องต่ออสูรกายนี้เองที่ชี้นำอารมณ์ความกลัวของผู้ชม/ผู้อ่านให้คล้อยตาม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านในวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน ในวรรณกรรม พบว่า ภาคินัยใช้ผี วิญญาณ หรือพิธีกรรมเพื่อสะท้อนและขับเคลื่อนโครงเรื่อง ไม่เพียงเพื่อความสยองขวัญเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อสะท้อนวัฒนธรรมพื้นบ้าน อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านและความเชื่อถือเป็นส่วนสำคัญของสังคมไทยที่ผ่านมาเป็นเวลานานหลายศตวรรษ การศึกษาในด้านนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมและความเชื่อในระบบสังคม รวมถึงการปรากฏตัวของวัฒนธรรมเหล่านี้ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย ดังที่ รัชนีกร กรรณสูต (2553) ได้เสนอมุมมองที่ครอบคลุมเกี่ยวกับ “วรรณกรรมไทยในมุมมองสังคมและวัฒนธรรม” สรุปได้ว่าวรรณกรรมเป็นสิ่งสะท้อนและสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมไทยสามารถสะท้อนภาพสังคมและความเชื่อในยุคสมัยต่าง ๆ ผ่านตัวละคร การดำเนินเรื่อง และสัญลักษณ์ นอกจากนี้ ยังวิเคราะห์ว่าวรรณกรรมมีบทบาทใน การหล่อหลอมอัตลักษณ์ ค่านิยม และความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม

วรรณกรรมเป็นกระจกที่สะท้อนภาพสังคมในยุคสมัยต่าง ๆ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความเชื่อ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจบริบททางสังคมที่วรรณกรรมนั้น ๆ เกิดขึ้น นอกจากสะท้อนแล้ว วรรณกรรมยังมีพลังในการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ

วัฒนธรรมได้ โดยการนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ท้าทายขนบเดิม และกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ อีกทั้งยังเน้นย้ำบทบาทของวรรณกรรมในการหล่อหลอมและประกอบสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนในสังคม

นอกจากนี้ อัมพร โปษยะจินดา (2555) ที่ศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของวิญญาณ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานในวัฒนธรรมไทย โดยมองว่าวิญญาณไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศาสนา แต่ยังเป็นส่วนประกอบของความเข้าใจตัวตนและความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม วิญญาณเป็นศูนย์กลางของการดำรงอยู่และสังคม โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างโลกมนุษย์และโลกอื่น และเป็นเครื่องมือควบคุมสังคม โดยมีบทบาททั้งในทางบวก เช่น การให้คุณช่วยเหลือ และในทางลบ เช่น การลงโทษ บั่นทอน และเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบ และได้เน้นว่าความเชื่อเรื่องวิญญาณส่งผลต่อ การดำเนินชีวิต การสร้างความสัมพันธ์ และการรักษาสัมพันธภาพทางสังคมผ่านพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ

หากจะกล่าวถึงการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านในวรรณกรรมร่วมสมัย ได้มีนักวิชาการที่ศึกษาในประเด็นนี้ โดยที่ พิมพ์ใจ หาญพาณิชย์ (2562) ได้ศึกษาการผสมผสานของวัฒนธรรมพื้นบ้านในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมสมัยใหม่นั้นมักสร้างสมดุลระหว่างการใช้ธรรมชาติวัฒนธรรมพื้นบ้านและการพัฒนารูปแบบวรรณกรรมที่สอดคล้องกับความรู้สึกและประสบการณ์ของสมัยใหม่ พิมพ์ใจ หาญพาณิชย์ วิเคราะห์ว่านักเขียนใช้มิติทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ตำนาน นิทาน ความเชื่อ หรือวิถีชีวิตท้องถิ่น มาเป็นเครื่องมือในการสร้างเรื่องราว ส่วน การผสมผสานกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ พบว่าวัฒนธรรมพื้นบ้านไม่ได้ถูกนำเสนอแบบดั้งเดิม แต่ถูกนำมาหลอมรวมกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ทั้งในด้านโครงสร้างการเล่าเรื่อง แนวคิด และการนำเสนอ วัฒนธรรมพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นทั้งแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์และเป็นพื้นที่สำหรับการวิพากษ์วิจารณ์และสะท้อนปัญหาของสังคม

“โลงลิเก” ของ ภาคินัย (2563) เป็นนวนิยายแนวสยองขวัญที่นำเสนอให้เห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านและความเชื่อของไทยในรูปแบบวรรณกรรมสร้างสรรค์ ผลงานนี้สะท้อนให้เห็นว่าวรรณกรรมไทยร่วมสมัยยังคงมีความน่าสนใจต่อการสำรวจรากเหง้าของวัฒนธรรมและการปรับเปลี่ยนการตีความเหล่านั้น

เพื่อให้เหมาะสมกับผู้อ่านสมัยใหม่ ภาคินัย อาจ “ยืม”องค์ประกอบพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ และพิธีกรรม มาเติมสีสันให้นวนิยายเพื่อสร้างบรรยากาศของความสยองขวัญที่เพิ่มมิติทางวัฒนธรรม

อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน ความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ และพิธีกรรม ถือเป็นหลักสำคัญที่ยังคงมีความหมายและมีการวิวัฒนาการต่อไปในสังคมและวรรณกรรมไทย วรรณกรรมไทยจึงไม่เพียงแต่บันทึกวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ แต่ยังเป็นตัวกลางในการตีความและสร้างความเข้าใจใหม่ต่อกับขนบธรรมเนียมประเพณีในสมัยที่เปลี่ยนแปลง

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของภาคินัย

งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับนวนิยายของภาคินัยมุ่งศึกษาในหลายมิติ ได้แก่ จิตติพร บุญพูล (2561) ศึกษาภาพเสนอผีในนวนิยายของภาคินัย พบว่าผู้แต่งนำเสนอผีในฐานะสัญลักษณ์ของความ อยุติธรรมทางสังคมและปมที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข โดยผีทำหน้าที่เปิดเผยความจริงและสร้างความยุติธรรมให้แก่ผู้ถูกกระทำ สะท้อนให้เห็นว่าความสยองขวัญในงานของภาคินัยมิได้มีเพียงมิติความหวาดกลัว แต่ยังแฝงนัยวิพากษ์สังคมอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ กิจตปุณศ์ ดอนไพรเมือง (2562) วิเคราะห์ตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง นางซฎา พบว่าตัวละครมีความซับซ้อนทางจิตวิทยาและเป็นพื้นที่แสดงความขัดแย้งระหว่างโลกมนุษย์กับโลกเหนือธรรมชาติ ชี้ให้เห็นว่าภาคินัยใช้ตัวละครเป็นสื่อกลางในการสร้างความตึงเครียดเชิงอัตลักษณ์และเชื่อมโยงมิติอภินิหารกับประสบการณ์มนุษย์ ส่วน วราพรรณ ทิ้งโคตร (2562) ศึกษาการใช้ภาษาสร้างจินตภาพในนวนิยายสยองขวัญชุด 4 ทิศตาย พบว่าผู้แต่งเลือกใช้ภาษาที่กระตุ้นประสาทสัมผัสได้อย่างเฉียบคม ทั้งด้านการมองเห็น การได้ยิน และการสัมผัส จนสามารถสร้างบรรยากาศสยองขวัญและดึงดูดผู้อ่านให้รู้สึกร่วมกับเหตุการณ์ในตัวบท ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ปรีชญา สุขมี (2562) ศึกษากลวิธีการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายชุด Six Scream พบว่า ภาคินัยใช้โครงเรื่องแบบพลิกผันและเทคนิคการเล่าเรื่องที่ซับซ้อน เช่น การซ้อนมุมมอง การหักมุมตอนท้าย และการเปิดเผยข้อมูลแบบทยอยเพื่อรักษาความตึงเครียดและสร้างความสยองขวัญได้อย่างต่อเนื่องตลอดเรื่อง

และสุทธิดา สุวรรณพงษ์ (2566) ศึกษาภาพสะท้อนสังคมเมืองร่วมสมัยในวรรณกรรมสยองขวัญของภาคินัย พบว่า นวนิยายใช้องค์ประกอบสยองขวัญเป็นเครื่องมือแสดงความวิตกกังวล ความแปลกแยก และความสัมพันธ์ที่เปราะบางของมนุษย์ในบริบทสังคมเมือง

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยทั้งหมดข้างต้นยังคงมุ่งเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบภายในของตัวบทเป็นหลัก โดยยังไม่มีงานใดที่ศึกษากลวิธีการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านในฐานะกลไกสร้างความสยองขวัญโดยตรง งานวิจัยชิ้นนี้จึงเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวด้วยการวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง โลงลิเก อย่างเจาะจง

ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของจิตติพร บุญพูล (2561) ปรีชญา สุขมี (2562) และสุทธิดา สุวรรณพงษ์ (2566) พบว่ามีจุดร่วมกันในการมองว่าความสยองขวัญในงานของภาคินัยมิได้มีเพียงมิติความบันเทิง แต่ทำหน้าที่สะท้อนและวิพากษ์ประเด็นทางสังคมควบคู่กันไปด้วย ขณะที่งานของ กิจตปุณศ์ ดอนไพรเมือง (2562) และ วราพรรณ ทิ้งโคตร (2562) สอดคล้องกันในแง่ที่ให้ความสำคัญกับกลวิธีทางวรรณศิลป์ ได้แก่ การสร้างตัวละครและการใช้ภาษา ในฐานะเครื่องมือหลักในการถ่ายทอดความสยองขวัญ

กล่าวโดยสรุป คือ งานวิจัยทั้งห้าชิ้นมีจุดเน้นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ จิตติพร บุญพูล (2561) และ สุทธิดา สุวรรณพงษ์ (2566) เน้นมิติสังคมและอุดมการณ์ ส่วนกิจตปุณศ์ ดอนไพรเมือง (2562) เน้นมิติจิตวิทยาของตัวละคร วราพรรณ ทิ้งโคตร (2562) เน้นกลวิธีทางภาษา และปรีชญา สุขมี (2562) เน้นโครงสร้างการเล่าเรื่อง อย่างไรก็ตามงานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษานวนิยายเรื่องอื่นของภาคินัย มิได้ศึกษานวนิยายเรื่องโลงลิเก โดยตรง

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษากลวิธีการสร้างความสยองขวัญในนวนิยายเรื่องโลงลิเก ของ ภาคินัย มากที่สุด คืองานของ ปรีชญา สุขมี (2562) เนื่องจากการศึกษาโครงเรื่องแบบพลิกผันและเทคนิคการเล่าเรื่อง มีความสอดคล้องกับลักษณะการประพันธ์ของภาคินัยที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องโลงลิเก รองลงมาคืองานของ วราพรรณ ทิ้งโคตร (2562) ที่ศึกษาการใช้ภาษากระตุ้นประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นกลวิธีที่ภาคินัยใช้อย่างเด่นชัดในการ

สร้างบรรยากาศของโรงละครลิเกร้างในนวนิยายเรื่องโลงลิเกเช่นกัน และงานของจิตติพร บุญพูล (2561) ที่ศึกษาผีในฐานะสัญลักษณ์แห่งความอยุติธรรม ก็มีความสัมพันธ์กับแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องกรรมและความยุติธรรมที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาโดยตรงถึงกลวิธีการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านใน นวนิยายเรื่องโลงลิเก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยเลือกศึกษานวนิยายเรื่องโลงลิเกของภาคินัยเป็นกรณีศึกษา ด้วยเหตุผลสามประการ ประการแรก ผลงานดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะในการผสมผสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านอย่างลิเก ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อ พิธีกรรม และครูบาอาจารย์ในวงการ เข้ากับโครงเรื่องสยองขวัญได้อย่างกลมกลืน อันเป็นลักษณะที่ไม่ปรากฏโดยทั่วไปในนวนิยายสยองขวัญไทยเรื่องอื่น จึงเหมาะสมต่อ การวิเคราะห์กลวิธีการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านกับความสยองขวัญ ประการที่สอง ผู้แต่งเป็นนักเขียนที่ได้รับการยอมรับในแวดวงวรรณกรรมสยองขวัญร่วมสมัย มีกลวิธีการประพันธ์ที่มีเอกลักษณ์ และผลงานดังกล่าวได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางนับแต่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2563 จึงเป็นตัวแทนที่เหมาะสมของนวนิยายสยองขวัญไทยร่วมสมัย ประการสุดท้าย จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบการศึกษาเชิงวิชาการที่วิเคราะห์กลวิธีการสร้างความสยองขวัญของเรื่องนี้อย่างเป็นระบบ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างทางองค์ความรู้ในประเด็นดังกล่าว (โครงการวิจัยนี้อยู่ระหว่างดำเนินการขอใบรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)[2]

[2] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รหัสโครงการ PSU-IRB (อยู่ระหว่างดำเนินการ)

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล

1. สำรวจและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับนวนิยายสยองขวัญและกลวิธีการสร้างความสยองขวัญ

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านในวรรณกรรม

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของภาคินัย

2. ศึกษาบริบทของงานเขียนนวนิยายแนวสยองขวัญของภาคินัย รวมทั้งประวัติของผู้แต่ง

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

3. อ่านและวิเคราะห์กลวิธีการสร้างความสยองขวัญในนวนิยายเรื่องโลงลิเกของภาคินัย

4. ประเมินคุณค่างานเขียนตามหลักการวิจารณ์วรรณคดี

ขั้นตอนการสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5. เสนอผลการวิจัยโดยพรรณนา วิเคราะห์ สรุป อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะ

แนวคิดและทฤษฎี

การวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง โลงลิเก อาศัยแนวคิดที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมและโลกทัศน์ของสังคมไทยโดยเฉพาะ เนื่องจากภาคินัยได้ผูกโยงความสยองขวัญเข้ากับระบบความเชื่อ พิธีกรรม และสัญลักษณ์ที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของผู้อ่านชาวไทย แนวคิดสำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ 1) แนวคิดเรื่องกรรมและความเชื่อพื้นบ้านไทย และ 2) แนวคิดสัญญะทางวัฒนธรรม รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องกรรมและความเชื่อพื้นบ้านไทย

แนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทอธิบายว่าการกระทำทุกอย่างย่อมส่งผลตอบสนองกลับมายังผู้กระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะในชาตินี้หรือชาติหน้า หลักการนี้เรียกว่า “กฎแห่งกรรม” ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) (2546)

อธิบายไว้ว่า กรรมคือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา และผลของกรรมย่อมตามสนองผู้กระทำตามความหนักเบาของการกระทำนั้น แนวคิดนี้เชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับความเชื่อพื้นบ้านไทยเรื่องวิญญาณผู้ตายโหง กล่าวคือผู้ที่เสียชีวิตด้วยความอยุติธรรมหรือถูกกระทำโดยมิชอบ วิญญาณของผู้นั้นจะยังคงวนเวียนอยู่ในโลกมนุษย์เพื่อทวงความยุติธรรม จนกว่าจะได้รับการปลดปล่อยอย่างถูกต้องตามพิธีกรรม ซึ่งสอดคล้องกับที่ เสฐียรโกเศศ (2514) ได้อธิบายไว้ว่าความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณในสังคมไทยนั้นผูกพันอย่างใกล้ชิดกับระบบคุณค่าทางศีลธรรมและความยุติธรรมของชุมชน

ในนวนิยายเรื่อง โลงลิเก แนวคิดนี้ปรากฏในสองระดับพร้อมกัน ระดับแรกคือระดับความเชื่อพื้นบ้าน วิญญาณของลุงชาตรีผู้ถูกฆาตกรรมยังคงสิงสถิตอยู่กับโรงลิเกเพราะความอาฆาตแค้นและความจริงที่ยังไม่ถูกเปิดเผย สะท้อนความเชื่อไทยที่ว่าวิญญาณผู้ตายไม่ดีจะไม่ยอมไปจนกว่าจะได้รับความยุติธรรม ระดับที่สองคือระดับหลักกรรม เมื่อความจริงถูกเปิดเผยในตอนท้าย กวีซึ่งเป็นฆาตกรต้องเผชิญกับผลกรรมของตนเอง นอกจากนี้ “พ่อแก่” หรือเศียรครูประจำคณะลิเกยังสะท้อนโลกทัศน์ไทยที่มองว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดำรงอยู่ในทุกพื้นที่แห่งชีวิต มีความสัมพันธ์เชิงพันธสัญญากับมนุษย์ในชุมชน ทำให้นวนิยายมีมิติทางจริยธรรมที่ลึกซึ้งควบคู่กับความสยองขวัญ

2. แนวคิดสัญญะทางวัฒนธรรม (Cultural Symbolism)

แนวคิดสัญญะวิทยา (Semiotics) มีรากฐานมาจากงานของ Saussure (1983) ที่อธิบายว่าสัญญะ (sign) ประกอบด้วยสองส่วนคือ ตัวบ่งชี้ (signifier) อันได้แก่รูปลักษณ์ภายนอก และความหมายที่ถูกบ่งชี้ (signified) อันได้แก่ความหมายที่สังคมกำหนดให้ ต่อมา Barthes (1972) ได้ขยายแนวคิดนี้โดยอธิบายว่าสัญญะในวัฒนธรรมมวลชนนั้นแบกรับความหมายซ้อนชั้น (myth) ที่สะท้อนอุดมการณ์และค่านิยมของสังคมนั้น ๆ ในบริบทวรรณกรรม สัญญะทางวัฒนธรรมจึงหมายถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในเนื้อเรื่องที่แบกรับความหมายผูกพันกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมของผู้อ่านกลุ่มเป้าหมาย

ในนวนิยายเรื่อง โลงลิเก ภาคินัยใช้สัญญะทางวัฒนธรรมไทยอย่างแนบเนียน ใน 4 ระดับ ได้แก่ ระดับแรกคือสัญญะของสี ชุดลิเกสีแดงสื่อถึงเลือดและความตาย ในมิติสากล ขณะที่ในมิติวัฒนธรรมไทยสื่อถึงความโอ่อ่าของการแสดงที่แปรสภาพเป็นสัญญาณแห่งอันตราย ระดับที่สองคือสัญญะของพื้นที่ เวทีลิเกคือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่แยกโลกผู้แสดงออกจากผู้ชม ส่วนใต้เวทีเชื่อมโยงกับโลกวิญญาณตามคติพื้นบ้านไทย ระดับที่สามคือสัญญะของเครื่องแต่งกาย หน้ากากและชุดลิเกสื่อถึงการแปรอัตลักษณ์ระหว่างคนเป็นและคนตาย และระดับที่สี่คือสัญญะของเสียงและความเงียบ เสียงลิเกในยามดึกและความเงียบของชุมชนต่างพลิกความหมายจากปกติกลายเป็นสัญญาณของอำนาจเหนือธรรมชาติ สัญญะเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านชาวไทยรับรู้ความสยองขวัญได้อย่างเข้มข้นกว่า เพราะฝังอยู่ในจิตสำนึกและประสบการณ์ทางวัฒนธรรมโดยตรง

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา

ตามที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์นวนิยายเรื่องโลงลิเก ของ ภาคินัย พบกลวิธีการสร้างความสยองขวัญสำคัญ 2 ด้านหลัก ดังนี้

1. กลวิธีการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านกับความเชื่อเรื่องผี วิญญาณและพิธีกรรม

ผู้แต่งใช้ลิเก ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทย เป็นแกนกลางในการสร้างความสยองขวัญตลอดทั้งเรื่อง โดยเปลี่ยนโรงลิเกร้างให้กลายเป็น “พื้นที่กำกวม” ที่พร่าเลือนเส้นแบ่งระหว่างโลกของคนเป็นและคนตาย ดังจะเห็นได้จากรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การใช้ลิเกเป็นแกนกลางของความสยองขวัญ

โลงลิเกเป็นนวนิยายที่ผู้แต่งนำศิลปะลิเกซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านดั้งเดิมของไทย มาเป็นแกนหลักของโครง เรื่อง โดยโรงลิเกร้างทำหน้าที่เป็น “พื้นที่กำกวม” (liminal space) หรือพื้นที่ระหว่างโลกคนเป็นและโลกคนตาย ดังปรากฏในฉากที่กวีและเมลดาย้ายเข้ามาอยู่บ้านใหม่ที่ติดกับ โรงลิเกร้างซึ่งเคยเกิดเหตุฆาตกรรมลุงชาตรี

เจ้าของโรงลิเก ภาคินัยสร้างบรรยากาศสยองขวัญผ่านสภาพทรุดโทรมของโรงลิเกร้าง เงาของผ้าม่านเวที และเสียงที่หลงเหลือจากการแสดงในอดีต ดังตัวบทที่ปรากฏว่า “โรงลิเกมันเงียบสงัดอย่างที่ไม่ควรจะเงียบ ราวกับว่ามันกำลังกลั้นหายใจ รอคอยบางสิ่งบางอย่างที่ยังไม่มาถึง เงาของผ้าม่านเวทีที่ขาดรุ่ยไหวแกว่งเบา ๆ ทั้งที่ไม่มีลม” (ภาคินัย, 2563 : 47)

ตัวบทดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการสร้าง liminal space ผ่านภาษาที่กระตุ้นประสาทสัมผัสด้านการมองเห็นและความรู้สึกความเงียบที่ “ไม่ควรจะเงียบ” และเงาที่เคลื่อนไหวโดยไม่มีแรงลมล้วนเป็นสัญญาณของพื้นที่ที่ขอบเขตระหว่างโลกทั้งสองเริ่มเลือนราง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Turner (1969) ที่อธิบายว่า liminal space คือพื้นที่ที่โครงสร้างปกติของโลกถูกระงับทำให้เกิดความไม่แน่นอนและความหวาดกลัว

การที่ผู้แต่งเลือกลิเกเป็นสัญลักษณ์หลักมีความลึกซึ้งในเชิงวัฒนธรรม เพราะลิเกเป็น การแสดงที่เกี่ยวพันกับชีวิตชุมชนความเชื่อและพิธีกรรมการแปรสภาพจากพื้นที่แห่งชีวิตและ ความสนุกสนานมาเป็นพื้นที่แห่งความตายและความกลัว สร้างความขัดแย้งทางความหมายที่ทรงพลัง ชุดลิเกและเครื่องแต่งกายบนเวทีจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ที่สร้างความหวาดหวั่นเพราะสิ่งที่ควรสวมใส่เพื่อความบันเทิงกลับกลายเป็นเครื่องแบบของผู้กลับมาจากความตาย ดังที่ภาคินัยพรรณนาว่า “ชุดลิเก สีแดงแขวนอยู่บนราวตรงมุมห้อง หน้ากากนักแสดงจ้องมาที่เธออย่างว่างเปล่า แต่ในความว่างเปล่านั้นกลับมีบางอย่างซ่อนอยู่ เมลดาไม่อาจหันตาไปที่อื่นได้ ราวกับว่ามันกำลังจดจำหน้าเธออยู่” (ภาคินัย, 2563 : 83)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นสัญญะทางวัฒนธรรมไทย (Thai Cultural Sign) กล่าวคือ ชุดลิเกสีแดง ไม่ใช่เพียงเสื้อผ้า แต่คือสัญญะที่ซ้อนกัน สีแดง หมายถึง เลือด, อันตราย, ความตาย ชุดลิเก หมายถึง ตัวตนของผู้แสดง, วิญญาณของนักแสดงที่ล่วงลับ, พื้นที่ระหว่างโลก การ “แขวน” หมายถึง ความว่างเปล่าของร่าง, เหมือนร่างที่ไม่มีเจ้าของ กล่าวได้ว่าภาคินัยผสมผสานสัญลักษณ์สากล (สีแดง สื่อความหมายถึงอันตราย) เข้ากับสัญลักษณ์เฉพาะวัฒนธรรมไทย (ลิเก สื่อความหมายถึง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์/พื้นที่ผี) ได้อย่างแนบเนียน

1.2 ความเชื่อเรื่องวิญญาณและกฎแห่งกรรม

ภาคินัยผสมผสานความเชื่อพื้นบ้านเรื่องวิญญาณที่ยังไม่ได้รับความยุติธรรมเข้ากับหลักกรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างแนบเนียน กล่าวคือ ในโลงลิเกวิญญาณของลุงชาตรีไม่ไปไหนเพราะยังมีความอาฆาตแค้น และความจริงที่ยังไม่ถูกเปิดเผย ลักษณะนี้สอดคล้องกับความเชื่อพื้นบ้านไทยที่ว่าผู้ตายไม่ตายดีหรือถูกกระทำด้วยความอยุติธรรมจะยังคงวนเวียนอยู่เพื่อทวงความยุติธรรม ขณะที่ผู้กระทำผิดจะต้องรับกรรมทำให้นวนิยายมีมิติทั้งในเชิงความสยองขวัญและในเชิงจริยธรรม ดังที่ปรากฏในตัวบท “เสียงกลองยาวดังกระหึ่มขึ้นกลางดึก กวีลืมตาขึ้นมองเพดาน หัวใจเต้นแรงโดยไม่มีเหตุ เขาไม่รู้ว่าทำไมถึงรู้สึกว่ามีใครบางคนกำลังรอให้เขาไปพบ รอมานานมากแล้ว” (ภาคินัย, 2563 : 112)

ป้าบุษบาภรรยาของลุงชาตรีเป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้น เพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างโลกคนเป็นและโลกวิญญาณ พฤติกรรมประหลาดของเธอ การแต่งชุดลิเกออกมาร้องลิเกด้วยเสียงโหยหวนในตอนกลางคืน และการแอบมองบ้านของกวีและเมลดาด้วยความไม่พอใจ สร้างความหวาดกลัวที่เกิดจากความไม่แน่นอน ผู้อ่านไม่ทราบว่าป้าบุษบาเป็นเพียงคนที่มีพฤติกรรมแปลกหรือกำลังถูกวิญญาณเข้าสิง ความกำกวมนี้คือเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสยองขวัญ

นอกจากภาคินัยจะผสมผสานความเชื่อพื้นบ้านเรื่องวิญญาณแล้ว ยังแสดงให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงลิเก นั่นคือ พ่อแก่ เช่นในตอนที่ทองแม่บุษบาหาย ผู้เขียนบรรยายว่า

พ่อแก่คือสิ่งที่พวกเราทุกคนให้ความเคารพที่สุดในคณะลิเกชาตรีบุษบาเสียงสวรรค์ท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองป้องกันคณะของเรามาช้านานพี่เชื่อว่าไม่มีใครกล้าโกหกและลบหลู่ต่อหน้าพ่อแก่เป็นแน่ดังนั้นพี่จะให้ทุกคนเดินมาสาบานต่อหน้าเศียรพ่อแก่ว่าไม่ได้ขโมยทองของแม่บุษบาไปหากใครขโมยไปขอให้ตายโหงภายใน 3 วัน 7 วัน (ภาคินัย, 2563 : 156)

“พ่อแก่” หรือเศียรครูในวงการลิเก ถือเป็น เทวดาผู้พิทักษ์ (tutelary spirit) ประจำคณะการแสดง ความเชื่อนี้สะท้อนระบบความคิดแบบไทยที่มองว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้อยู่เฉพาะในวัดหรือ ศาสนสถาน หากแต่สิงสถิตอยู่กับอาชีพและชุมชนปฏิบัติ

(community of practice) โดยเฉพาะ ข้อความระบุชัดว่าพ่อแก่ “คุ้มครองป้องกันคณะมาช้านาน” แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องเชิง พันธสัญญา (covenantal relationship) ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

1.3 โรงลิเกร้างในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อันน่าสะพรึงกลัว

ในวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย สถานที่ประกอบการแสดงและพิธีกรรมถือเป็นพื้นที่ที่มีพลังงานพิเศษสะสมอยู่ โรงลิเกในนวนิยายเรื่อง โลงลิเก จึงมิใช่เพียงฉากหลังของเรื่อง หากแต่ทำหน้าที่เป็น (liminal space) กล่าวคือเป็นพื้นที่ที่ความศักดิ์สิทธิ์และความสยองขวัญดำรงอยู่ร่วมกันอย่างแยกไม่ออก ภาคินัยสร้างมิติทางวัฒนธรรมนี้ผ่านกลวิธีสองประการที่สำคัญ ดังนี้

ประการแรก การใช้ความเงียบของชุมชนเป็นเครื่องบ่งชี้พลังเหนือธรรมชาติในความเชื่อพื้นบ้านไทย ความเงียบของผู้คนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมักสื่อถึงการยอมรับอำนาจที่มองไม่เห็นโดยปริยาย มิใช่การไม่รับรู้ ดังปรากฏในตัวบทว่า “ใต้ฐานเวทีมีบางอย่างที่ไม่ควรมี ทุกคนในละแวกนั้นรู้ดีแต่ไม่มีใครพูดถึง เพราะบางความจริงนั้นน่ากลัวกว่าการที่ไม่รู้เสียอีก” (ภาคินัย, 2563 : 156) ตัวบทนี้เผยให้เห็นว่าชุมชนมิได้เพิกเฉยต่อความผิดปกติ แต่เลือกที่จะนิ่งเงียบอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนพฤติกรรมที่พบได้ทั่วไปในสังคมไทยที่มีความเชื่อว่าการกล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติโดยไม่จำเป็นอาจนำมาซึ่งอันตราย ความเงียบจึงกลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการยอมรับอำนาจและในขณะเดียวกันก็เป็นกลไกสร้างความสยองขวัญที่ทรงพลังยิ่งกว่าการบรรยายโดยตรง

ประการที่สอง การใช้ตำแหน่งใต้เวทีเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมซ้อนชั้นในนวนิยาย ภาคินัยเลือกให้ความลับฝังอยู่ “ใต้ฐานเวที” อันเป็นตำแหน่งที่มีนัยทางวัฒนธรรมลึกซึ้ง เพราะในการแสดงลิเก เวทีคือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่แยกโลกของผู้แสดงออกจากผู้ชม และในพิธีกรรมไทยโบราณ พื้นที่ใต้เวทีมักเชื่อมโยงกับโลกใต้ดินหรือโลกของวิญญาณ ดังปรากฏในตัวบทที่ว่า “เวทีผุพังแต่ยังคงตั้งตระหง่าน ราวกับมันปฏิเสธที่จะสูญสลายไปพร้อมกับความทรงจำที่ควรถูกลืม บางคืนได้ยินเสียงดังมาจากใต้พื้น เหมือนมีคนเดินอยู่ในที่ที่ไม่มีทางลง” (ภาคินัย, 2563 : 89) ตัวบทนี้แสดงให้เห็นการทำงานของสัญลักษณ์สองชั้นอย่างชัดเจน กล่าวคือเวทีที่ “ปฏิเสธการสูญสลาย”

สื่อถึงพลังของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกทอดทิ้งแต่ยังคงทรงอำนาจ ขณะที่เสียงจากใต้พื้นบ่งชี้ถึงพรมแดนระหว่างโลกคนเป็นและโลกวิญญาณ ที่บางเฉียบจนแทบไม่อาจแยกออกจากกัน

โดยรวมแล้ว ภาคินัยใช้โรงลิเกร้างเป็นพื้นที่ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกทอดทิ้งได้แปรสภาพเป็นพลังอันน่าสะพรึงกลัว สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง liminal space ของเทอร์เนอร์ (Turner, 1969) ที่อธิบายว่าพื้นที่ระหว่างสถานะสองขั้ว ทั้งศักดิ์สิทธิ์และเสื่อมโทรม ทั้งอดีตและปัจจุบัน คือพื้นที่ที่ทรงพลังและอันตรายที่สุด

2. กลวิธีทางวรรณศิลป์ในการสร้างความสยองขวัญ

นวนิยายเรื่องนี้สร้างความสยองขวัญผ่านกลวิธีทางวรรณศิลป์หลายประการที่ทำงานประสานกัน ทั้งการบรรยายบรรยากาศ การใช้ภาษา และการลำดับเหตุการณ์ ซึ่งในส่วนนี้จะเริ่มวิเคราะห์จากกลวิธีการสร้างบรรยากาศและฉากสยองขวัญเป็นประเด็นแรก

2.1 การสร้างบรรยากาศและฉากสยองขวัญ

ภาคินัยใช้การบรรยายบรรยากาศอย่างพิถีพิถัน เพื่อสร้างความรู้สึกอันตรายและความ ไม่ปลอดภัย บ้านที่ติดกับโรงลิเกร้างถูกบรรยายด้วยรายละเอียดที่กระตุ้นประสาทสัมผัสหลายด้าน ทั้งภาพของเงาในยามค่ำคืน เสียงที่ไม่ควรได้ยิน และกลิ่นที่ทำให้นึกถึงความเน่าเปื่อย การวางฉากในสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย เช่น บ้านพักอาศัย สร้างความตึงเครียดที่มีพลังมากกว่าการวางฉากในสถานที่ลึกลับที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคย เพราะความกลัวที่เกิดขึ้นในสถานที่ที่ควรปลอดภัยที่สุดนั้นทรงพลังที่สุด ดังตัวบทที่ว่า “แสงไฟในบ้านดับลงเองโดยไม่ทราบสาเหตุ ทั้งที่เพิ่งเปลี่ยนหลอดไฟเมื่อสัปดาห์ที่แล้ว ในความมืดนั้น เมลดาได้กลิ่นบางอย่างที่ทำให้เธอนึกถึงดอกไม้ที่เหี่ยวเฉาบนหลุมศพ” (ภาคินัย, 2563 : 68)

นอกจากนี้ ผู้แต่งยังใช้เสียงโหยหวนของการร้องลิเกในยามดึก เป็นกลวิธีสร้างความสยองขวัญที่ตรึงใจ เสียงลิเกที่ควรเป็นสัญลักษณ์ของความสนุกสนานและงานรื่นเริง กลับกลายเป็นสัญญาณแห่งความน่าสะพรึงกลัวเมื่อดังขึ้นในเวลาที่ไม่ควรมีการแสดง จากการวิเคราะห์พบว่าภาคินัยใช้กลวิธีตามแนวคิดของ Morreall (2009)

ที่อธิบายว่า incongruity3 ไม่ใช่แค่ทำให้ขำ แต่สามารถสร้างบรรยากาศสยองขวัญได้ในเวลาเดียวกัน ดังบทร้องลิเกที่ป้าบุษบาไขปริศนาว่าใครคือฆาตกรที่ฆ่าป้าและสาม

กูแสนจงเกลียด กูแสนจงชัง
คิดถึงครั้งหลัง ที่มันทำไว้
อยากจะหักแขน หักขามันให้ตาย
เผาให้มอดไหม้ ควักตากลบดิน
ดึงเล็บสิบนิ้ว ตัดหัวประจานเสียบ
ที่หน้าบ้าน ให้รู้กันทั่ว
ว่าลูกที่เลี้ยง มันเห็นแก่ตัว
ใจดำแสนชั่ว ใจให้หมากิน
มันหาใช่ใคร ก็ไอ้ “กวี”
ลูกทรพี ฆ่าบุพการีสิ้น (ภาคินัย, 2563 : 108)

ฉากนี้ในบริบทนวนิยายสยองขวัญ บทกลอนนี้ทำหน้าที่หลายอย่างพร้อมกันในโครงสร้าง นวนิยายกล่าวคือ สร้างตัวร้ายที่มีมิติ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเหตุการณ์สยองขวัญไม่ได้เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติเพียงอย่างเดียว แต่มีรากจากความเจ็บปวดของมนุษย์จริง ๆ อีกทั้งสร้างความสยองขวัญ สองชั้น ชั้นแรกคือความรุนแรงในเนื้อหา ชั้นที่สองคือความตระหนักว่ามนุษย์ธรรมดาสามารถรู้สึกแบบนี้ได้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การเชื่อมพื้นที่ลิเกกับความรุนแรง โดยการใช้บทกลอนลิเกเป็นพาหะของความเกลียดชัง ตอกย้ำว่าโรงลิเกไม่ใช่พื้นที่บันเทิงอีกต่อไป หากแต่กลายเป็นพื้นที่ที่อารมณ์มืดดำของมนุษย์ถูกปลดปล่อย

กล่าวโดยสรุปบทกลอนนี้สร้างความสยองขวัญที่ทรงพลัง โดยอาศัยความขัดแย้งระหว่างรูปแบบที่งดงาม กับ เนื้อหาที่โหดร้าย ระหว่างความรักที่ควรมีกับความเกลียดที่ปรากฏ และระหว่างระเบียบศักดิ์สิทธิ์ กับ การล้มล้างระเบียบนั้น ความสยองขวัญที่ปรากฏในข้อความนี้จึงไม่ใช่ภาพความรุนแรงทางร่างกาย แต่คือการเผยให้เห็นว่า ความรักและความเกลียดชังสามารถอาศัยอยู่ในที่เดียวกันได้อย่างน่าสะพรึงกลัว

[3] Incongruity หมายถึง ภาวะที่สิ่งสองสิ่ง (หรือมากกว่า) มาอยู่ร่วมกันโดยขัดกับความคาดหวังของผู้อ่าน สิ่งที่ “ไม่ควรจะอยู่ด้วยกัน” กลับปรากฏพร้อมกัน สร้างความตึงเครียดทางความรู้สึกในจิตใจผู้อ่าน

2.2 การบรรยายด้วยประสาทสัมผัส

ตามที่วัชรีย์ อินทะชิต และกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2568) ชี้ให้เห็นว่า นวนิยายสยองขวัญ มีความสามารถในการกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้ง 5 ภาคินัยใช้กลวิธีนี้เพื่อสร้างความสยองขวัญในนวนิยายเรื่องโลงลิเก โดยเฉพาะการบรรยายเสียง ซึ่งเป็นสื่อหลักของลิเก เสียงร้องโหยหวนที่ได้ยินในยามดึก เสียงฝีเท้าบนเวทีร้าง และเสียงกระแทกของโลงไม้ ล้วนทำหน้าที่สร้างบรรยากาศสยองขวัญที่เข้าถึงผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมา ดังที่ภาคินัยพรรณนาเสียงไว้ว่า “เสียงร้องลิเกแว่วมาจากด้านโรงเก่า เนื้อเพลงไม่อาจได้ยินชัดเจน แต่ท่วงทำนองโหยหวนนั้นแทงเข้าในหัวใจเหมือนเสียงคร่ำครวญของคนที่รอคอยอยู่นานเกินไป” (ภาคินัย, 2563 : 95)

ในด้านภาพ ผู้แต่งบรรยายรายละเอียดของเครื่องแต่งกายลิเกที่ชำรุดทรุดโทรม หน้ากากที่ร้าวแตก และแสงเทียนในความมืด ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจน ส่วนการบรรยายภาพของโรงลิเกร้าง ความชำรุดทรุดโทรมรกร้าง ยิ่งสร้างความรู้สึกขนลุกและหวาดกลัวให้แก่ผู้อ่าน ดังตัวอย่าง

คืนนี้มันเงียบเงียบเสียจนได้ยินเสียงยอดหญ้าที่กำลังปลิวไสวด้วยแรงลม ส่งเสียงเซ็งแซ่ราวกับเป็นเสียงของมนุษย์กำลังจับกลุ่มคุยกันอยู่หน้าโรงลิเกร้างกลางใจเมืองหลวง ซึ่งรายล้อมด้วยรั้วสังกะสีที่ปิดไว้ไม่ให้ผู้ใดมาบุกรุกได้ แสงจันทร์ในคืนวันเพ็ญส่องสว่างจนทำให้มองเห็นโรงลิเกไม้ที่ผุพังตามกาลเวลาตั้งตระหง่านชัดเจน ผ้าระบายที่แขวนเป็นกรอบเวทีนั้นห้อยรุ่งริ่งไม่มีสีสันสวยงามแบบเมื่อก่อน ซ้ำยังต้นไม้เลื้อยขึ้นไปพันตามตามเสาจนรกรุงรัง ตรงกลางเวทีนั้นมีตั่งไม้สภาพทรุดโทรมตั้งอยู่ ขาที่หักไปข้างหนึ่งทำให้มันเอียงกระเท่เร่ ต้นหญ้าโผล่ขึ้นจากพื้นเวทีไปงอกงามบนนั้นเสียแล้ว (ภาคินัย, 2563 : 259)

ผู้อ่านจะพบว่าภาคินัยใช้ภาษาเชิงประสาทสัมผัสอย่างละเอียด เพื่อสร้างบรรยากาศของความงามที่เสื่อมสลาย ควบคู่กับความน่าสะพรึงกลัวที่แฝงอยู่ อีกทั้งยังสร้างบรรยากาศผ่านการผสมผสานระหว่างความเงียบสงัดกับเสียงหญ้าที่ปลิวราวเสียงมนุษย์ แสงจันทร์เพ็ญที่ส่องสว่างทำให้ โรงลิเกร้างปรากฏชัดในความมืด สร้างความรู้สึกขัดแย้งระหว่างความสว่างและความน่ากลัว

2.3 การสร้างตัวละครที่กำกวมระหว่างโลกทั้งสอง

ป้าบุษบาเป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้นด้วยความตั้งใจให้มีความกำกวมในเชิงอัตลักษณ์ ผู้อ่านไม่แน่ใจตลอดเวลาว่าเธอเป็นเพียงหญิงชราที่เสียสติจากเหตุการณ์สูญเสีย หรือเธอเป็นผู้ที่ถูกวิญญาณของลุงชาตรีเข้าสิง หรือแม้แต่เธอเองเป็นผู้กระทำบางสิ่ง ความกำกวมนี้สร้างความตึงเครียดตลอด ทั้งเรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ความเวิ้งว้างน่าหวาดหวั่น” (uncanny) ของฟรอยด์ ที่อธิบายว่าความกลัวที่ทรงพลังที่สุดคือสิ่งที่คุ้นเคยแต่กลับกลายเป็นสิ่งแปลกประหลาด (ฟรอยด์, 1999 : 217-256) ดังที่ปรากฏในตัวบท “ป้าบุษบายืนอยู่ริมรั้ว ชุดลิเกสีทองที่สวมอยู่สว่างวาบในแสงจันทร์ เธอหันมามองกวีด้วยดวงตาที่ดูเหมือนจะเห็นอะไรบางอย่างอยู่เบื้องหลังเขา ไม่ใช่ตัวเขา” (ภาคินัย, 2563 : 134)

หากกล่าวถึงแง่มุมของอัตลักษณ์ในบริบทวัฒนธรรมไทย บริบทลิเกและความเชื่อไทย ตัวละครที่ “มองเห็นสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็น” มักมีอัตลักษณ์พิเศษ เช่น คนทรง ผู้มีญาณทิพย์ หรือผู้ที่ใกล้จะสิ้นใจ การที่ป้าบุษบายืนอยู่ริมรั้วโรงลิเกร้างในชุดการแสดง ผู้แต่งจึงวางเธอไว้ในเส้นกึ่งกลางระหว่างโลกมนุษย์กับโลกอื่น ข้อความที่ยกมานี้สร้างความกำกวมทางอัตลักษณ์ได้อย่างลึกซึ้ง โดยทำให้ทั้งป้าบุษบาและกวี(ลูกชาย)สูญเสียตัวตน ในขณะเดียวกันก็เปิดคำถามว่า สิ่งที่อยู่เบื้องหลังของกวีคืออะไร ซึ่งเป็นคำถามที่แขวนค้างอยู่ในใจผู้อ่านและขับเคลื่อนแรงตึงเครียดให้ผู้อ่าน

2.4 โครงเรื่องแบบพลิกผัน (Twist Ending)

กลวิธีสำคัญที่สุดในโลงลิเกคือโครงเรื่องแบบพลิกผัน ที่ทำให้ผู้อ่านค้นพบในตอนท้ายว่าสิ่งที่เชื่อตลอดมานั้นผิด ความจริงเบื้องหลังการฆาตกรรมของลุงชาตรีและต่อมาป้าบุษบา ถูกเปิดเผยในลักษณะที่ทำให้ผู้อ่านต้องทบทวนการตีความเหตุการณ์ทั้งหมดที่ผ่านมา กลวิธีนี้ไม่เพียงสร้างความตื่นเต้นในเชิงบันเทิงแต่ยังสะท้อนแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม เพราะการเปิดเผยความจริงนำมาซึ่งความยุติธรรมสำหรับผู้ถูกกระทำ ดังปรากฏในตัวบทตอนคลี่คลายเรื่องว่า “ทุกอย่างมันเชื่อมกันหมด ลิเก โลง และเลือด ลุงชาตรีไม่ได้ตายเพราะอุบัติเหตุ และคนที่รู้ความจริงก็ไม่ได้นิ่งเฉยเพราะไม่รู้ แต่เพราะรู้ดีเกินไปว่ากรรมจะตามทัน” (ภาคินัย, 2563 : 198)

เหตุการณ์เช่นนี้พบได้อีกในตอนที่ “กวี” ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นฆาตกรฆ่าลุงชาตรีและป้าบุษบา ผู้ที่เป็นพ่อและแม่ ดังตัวอย่าง

จากนั้นกวีก็เล่าเรื่องราวที่เมลดาไม่เคยรู้มาก่อน...เมื่อความจริงถูกเฉลย เมลดาถึงกับยืนตัวแข็งที่อไม่อยากจะเชื่อในสิ่งที่ได้ยินไม่อยากจะเชื่อว่าเรื่องที่คิดว่าไกลตัวจะเป็นเรื่องที่ใกล้มากกว่าที่เคยรู้ฆาตกรใจชั่วแท้ที่จริงคือสามีที่นอนเคียงข้างเธออยู่ทุกคืนแต่จะว่าใจชั่วก็คงน้อยไปเพราะฆาตกรคนนี้เป็นลูกของเหยื่อที่ถูกฆ่าฝังไว้หลังโรงลิเก...ลูกทรพี (ภาคินัย, 2563 : 162-216)

ภาคินัยใช้กลวิธีการเล่าเรื่องจากมุมมองของกวีและเมลดาซึ่งเป็นผู้มาใหม่ที่ไม่รู้ประวัติศาสตร์ของสถานที่ ทำให้ผู้อ่านค้นพบความจริงพร้อมกับตัวละคร กระบวนการไขปริศนานี้สร้างทั้งความตึงเครียดและความพึงพอใจเมื่อปมถูกคลี่คลาย

2. อภิปรายผล

ผลการวิจัยชี้ว่าภาคินัยสร้างความสยองขวัญใน โลงลิเก ผ่านการนำ “ลิเก” มาเป็นแกนกลางของเรื่อง แทนที่จะใช้สัญลักษณ์สากลอย่างบ้านผีสิงหรือปราสาทดังนวนิยายสยองขวัญทั่วไป การเลือกนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่านักเขียนร่วมสมัยมักผสานทุนทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้ากับรูปแบบวรรณกรรมสมัยใหม่ (พิมพ์ใจ หาญพาณิชย์, 2562) และทำให้ผีในเรื่องทำหน้าที่มากกว่าการสร้างความน่ากลัว หากยังสะท้อนระบบจริยธรรมของสังคมไทยที่วิญญาณทำหน้าที่ทั้งให้คุณและลงโทษ (อัมพร โปษยะจินดา, 2555) ในด้านกลวิธี เสียงลิเกโหยหวนที่ถูกบิดความหมายจากสัญญาณแห่งความรื่นเริงให้กลายเป็นลางร้าย เป็นตัวอย่างเด่นของการกระตุ้นประสาทสัมผัสเพื่อสร้างความสยองขวัญ (วัชรีย์ อินทะชิต และกาญจนา วิชญาปกรณ์, 2568) และตอกย้ำหลักที่ว่าวรรณกรรมสยองขวัญที่ทรงพลังต้องอาศัยทุนทางวัฒนธรรมที่ผู้อ่านผูกพัน (Joshi, 2011)

เมื่อเทียบกับงานวิจัยที่ศึกษาผลงานเรื่องอื่นของภาคินัย พบว่าโลงลิเกมิได้เพียงยืนยันข้อค้นพบเดิม แต่ขยายพรมแดนความรู้ในหลายมิติ กล่าวคือ หาก จิตติพร บุญพูล (2561) อธิบายว่าผีทำหน้าที่เปิดเผยความอยุติธรรมทางสังคม งานนี้ชี้ให้เห็น “กลไกเชิงพื้นที่” ที่รองรับหน้าที่ดังกล่าว โดยโรงลิเกร้างถูกสร้างให้เป็นพื้นที่กำกวม (liminal space) ตามแนวคิดของ Turner (1969) อันเป็นเงื่อนไขให้ผีดำรงอยู่ได้

ในประเด็นตัวละครกำกวม แม้ กิจตปุณศ์ ดอนไพรเมือง (2562) จะพบความกำกวมเชิงจิตวิทยาในตัวละครเรื่องนางชฎา แต่ความกำกวมของป้าบุษบาในโลงลิเกกลับตั้งอยู่บนความเชื่อเรื่องการทรงเจ้าเข้าผีและอัตลักษณ์ “คนทรง” อันเป็นการเสนอมิติวัฒนธรรม (cultural liminality) เพิ่มจากมิติจิตวิทยาเดิม เช่นเดียวกัน แม้ วราพรรณ ทิ้งโคตร (2562) จะพบว่าภาคินัยใช้ภาษากระตุ้นประสาทสัมผัสหลายด้านอย่างเท่าเทียมในชุด 4 ทิศตาย แต่ในโลงลิเก เสียงกลับทำหน้าที่เป็น “แกนกลาง” เพียงหนึ่งเดียวที่ผูกพันโดยตรงกับอัตลักษณ์ศิลปะการแสดง ส่วนโครงเรื่องพลิกผันที่ ปรีชญา สุขมี (2562) พบในชุด Six Scream นั้น ในโลงลิเกถูกผูกเข้ากับหลักกรรมทางพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น ทำให้จุดเฉลยความจริงทำหน้าที่ทั้งพลิกผันทางวรรณศิลป์และคลี่คลายทางจริยธรรมไปพร้อมกัน และต่างจากสุทธิดา สุวรรณพงษ์ (2566) ที่พบว่าความสยองขวัญในงานของภาคินัยมักวิพากษ์สังคมเมือง โลงลิเกกลับหันไปรื้อฟื้นคุณค่าวัฒนธรรมพื้นบ้านที่กำลังเสื่อมความนิยม สะท้อนว่าความสยองขวัญของภาคินัยทำหน้าที่ทางสังคมได้หลากหลายทิศทางตามบริบทของแต่ละเรื่อง

จากการเปรียบเทียบดังกล่าว องค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัยนี้จึงมิได้อยู่ที่การค้นพบองค์ประกอบความสยองขวัญแยกส่วน ผี ตัวละครกำกวม ภาษาเชิงประสาทสัมผัส หรือโครงเรื่องพลิกผันซึ่งเคยถูกกล่าวถึงมาแล้ว หากอยู่ที่การเสนอ “แบบจำลองการสร้างความสยองขวัญเชิงบูรณาการ” (integrative horror-construction model) ที่แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบเหล่านี้ถูกร้อยเรียงเข้าด้วยกันผ่านแกนกลางเดียวคือศิลปะการแสดงลิเก ซึ่งทำหน้าที่พร้อมกันสี่ประการ ได้แก่ (1) เป็นพื้นที่กำกวมที่รองรับการดำรงอยู่ของวิญญาณ (2) เป็นแหล่งกำเนิดสัญญะทางวัฒนธรรมหลายชั้นทั้งสี พื้นที่ เครื่องแต่งกาย และเสียง (3) เป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์กำกวมของตัวละครผ่านคติการทรงเจ้าเข้าผี และ (4) เป็นพาหะเชื่อมโครงเรื่องพลิกผันเข้ากับหลักกรรม

แบบจำลองนี้ยังชี้ให้เห็นข้อจำกัดของกรอบทฤษฎีตะวันตก อาทิแนวคิด art-horror ของ Carroll (1990) ที่เน้น “อสูรกาย” เป็นตัวกระตุ้นความกลัวหลัก โดยมิได้ผนวกมิติจริยธรรมแบบกรรมและความยุติธรรมไว้ด้วย ผลการวิจัยนี้จึงสะท้อนว่าความสยองขวัญแบบไทยมีโครงสร้างซับซ้อนกว่านั้น กล่าวคือ แฝงระบบจริยธรรมที่คลี่คลายความกลัวไปสู่ความยุติธรรมในท้ายที่สุด อันเป็นลักษณะเฉพาะที่สะท้อนโลกทัศน์แบบพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นบ้านไทยอย่างแนบแน่น และเป็นกรอบวิเคราะห์

ที่อาจนำไปประยุกต์ใช้กับวรรณกรรมสยองขวัญไทยเรื่องอื่นที่มีรากฐานจากศิลปะการแสดงพื้นบ้านต่อไป

สรุปเนื้อหาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปเนื้อหา

ผลการวิจัยนวนิยายสยองขวัญเรื่องโลงลิเก ของ ภาคินัย แล้วพบว่า มีกลวิธีการสร้างความสยองขวัญ 2 กลวิธี สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านที่ 1 การผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน ผู้แต่งนำลิเกซึ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทยมาเป็นแกนกลางของความสยองขวัญได้อย่างแนบเนียนและมีความหมาย โรงลิเกร้างทำหน้าที่เป็นพื้นที่กำกวมระหว่างโลกคนเป็นและโลกวิญญาณ ขณะที่ความเชื่อเรื่องผีและกฎแห่งกรรมถูกนำมาใช้เป็นกลไกของโครงเรื่องและมิติทางจริยธรรม สัญลักษณ์ของโลงศพ ชุดลิเก และเสียงโหยหวนของ การร้องลิเกในยามดึก สร้างชั้นความหมายที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและความทรงจำของผู้อ่านชาวไทยอย่างลึกซึ้ง

ด้านที่ 2 กลวิธีทางวรรณศิลป์ ผู้แต่งใช้การบรรยายสร้างบรรยากาศสีดำที่กระตุ้นประสาทสัมผัสหลายด้าน การสร้างตัวละครที่มีความกำกวมในเชิงอัตลักษณ์ มุมมองการเล่าเรื่องของ “คนนอก” ที่ค่อย ๆ ค้นพบความจริง และโครงเรื่องแบบพลิกผันที่สร้างทั้งความตื่นเต้นและสะท้อนหลักกรรม โลงลิเกจึงเป็นนวนิยายที่ประสบความสำเร็จในการสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในฐานะนวนิยายสยองขวัญไทยแท้

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการสร้างความสยองขวัญใน นวนิยายของภาคินัยเรื่องอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้เห็นพัฒนาการและรูปแบบเฉพาะตัวของผู้แต่ง เช่น เปรียบเทียบโลงลิเกกับชุด Six Scream และชุด 4 ทิศตาย

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบนวนิยายสยองขวัญไทยร่วมสมัยในบริบทวัฒนธรรมอาเซียน เพื่อระบุลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของนวนิยายสยองขวัญที่รากฐานอยู่บนวัฒนธรรมพื้นบ้าน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สัณห์ธวัช ธัญวงษ์ ที่กรุณาชี้แนะในการเขียนบทคัดย่อภาษาอังกฤษและขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิฌามญชุ์ วรรณชาติ ที่กรุณาให้ข้อชี้แนะในแง่ของการวิจารณ์วรรณกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้

บรรณานุกรม

กิจตปุณศ์ ดอนไพรเมือง. (2562). **การศึกษาวิเคราะห์ตัวละครเอกในนวนิยายเรื่องนางชฎาของภาคินัย** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). อุตรดิตถ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

จิตติพร บุญพูล. (2561). ภาพเสนอ “ผี” ในนวนิยายของภาคินัย. ใน **การนำเสนอโครงการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1/2561**, หน้า 19-31. 15 กันยายน, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. กรุงเทพฯ : มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

ปรีชญา สุขมี. (2562). **การวิเคราะห์กลวิธีการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายผีชุด Six Scream ของภาคินัย** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 12). พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิมพ์ใจ หาญพาณิชย์. (2562). การผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย, **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.** 38(4), 99–114.

ภาคินัย. (2563). **โลงลิเก**. กรุงเทพฯ : โซฟาพับลิชชิ่ง.

มติชนออนไลน์. (2566). **อาลัย ‘ภาคินัย’ นักเขียนชื่อดัง เสียชีวิตแล้วด้วยวัย 41 ปี.** มติชนออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2569 จาก https://

www.matichon.co.th

รัชนีกร กรรณสูต. (2553). **วรรณกรรมไทยในมุมมองสังคมและวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วนิดา บำรุงไทย. (2544). **ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย.** กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

วราพรรณ ทิ้งโคตร และนนทชา คัยนันทน์. (2562). การใช้ภาษาสร้างจินตภาพในนวนิยายสยองขวัญชุด 4 ทิศตายของภาคินัย, **วิวิธวรรณสาร.** 3(2), 63-80.

วัชรีย์ อินทะชิต และกาญจนา วิชญาปกรณ์. (2568). ลักษณะเฉพาะความสยองขวัญในนวนิยายของตรี อภิรุม, **วารสารครุพิบูล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.** 12(1), 15–26.

สำนักพิมพ์โซฟาพับลิชชิ่ง. (2563). **ประวัตินักเขียน ภาคินัย กสิรักษ์, โซฟาพับลิชชิ่ง.** สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2569, จาก https://www.sofa-publishing.com

สุทธิดา สุวรรณพงษ์. (2564). **สังคมเมืองร่วมสมัยในวรรณกรรมสยองขวัญของภาคินัย** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสฐียรโกเศศ. (2514). **ความเชื่อถือของไทย.** กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา.

อัมพร โปษยะจินดา. (2555). **วิญญาณในวัฒนธรรมไทย: การศึกษาเชิงมานุษยวิทยา.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

Barthes, R. (1972). **Mythologies** (A. Lavers, Trans.). New York : Hill and Wang.

Carroll, N. (1990). **The philosophy of horror: Or, paradoxes of the heart.** London : Routledge

Freud, S. (1999). The “uncanny.” In J. Strachey (Ed. & Trans.), **The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud.** 17, 217–256.

Joshi, A. D. (2011). **Ramsey Campbell as a writer of horror fiction** (Doctoral dissertation), Kolhapur : Shivaji University.

Morreall, J. (2009). **Comic relief: A comprehensive philosophy of humor.** Massachusetts : Wiley-Blackwell.

Saussure, F. de. (1983). **Course in general linguistics (R. Harris, Trans.).** London : Duckworth.

Turner, V. (1969). **The ritual process: Structure and anti-structure.** Chicago : Aldine Publishing.

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี

The Development of an Interactive Electronic Book on English Reading Comprehension through Using SQ6R and Think-Pair Share Strategies to Enhance the Undergraduate Students' Reading Comprehension Ability

จุรีภรณ์ มะเลโลหิต[1*] (Jureeporn Malelohit)[1*]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์โดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรีก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ฯ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรีที่มีต่อการเรียนการอ่านโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตชั้นปีที่ 2 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ที่ได้ลงทะเบียนรายวิชา

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์., สาขาวิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย 90000 อีเมล: mjureeporn@tsu.ac.th

[1] Asst. Prof. Western Languages Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: mjureeporn@tsu.ac.th

*Corresponding author: E-mail address: mjureeporn@tsu.ac.t

Received November 14,2025 Revised: July 16,2026 Accepted: August 3,2026

หลักการอ่าน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี 2) แบบทดสอบการอ่านก่อนและหลัง 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ฯ เท่ากับ 84.67/86.33 เป็นไปตามเกณฑ์ 2) ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรีหลังเรียนโดยการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรีที่มีต่อการเรียนการอ่านโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (4.57)

คำสำคัญ : หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์, การอ่านภาษาอังกฤษ, กลวิธีการสอนแบบ SQ6R, การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด, นิสิตปริญญาตรี

Abstract

This research aimed to 1) develop an interactive electronic book (e-book) incorporating the SQ6R instructional strategy and peer-assisted learning to enhance undergraduate students' English reading comprehension, ensuring its efficiency met the 75/75 standard; 2) compare students' English reading comprehension before and after learning through the interactive e-book; and 3) examine undergraduate students' opinions toward learning reading through the interactive e-book integrated with the SQ6R strategy and peer-assisted learning. The sample consisted of 30 second-year English major students from the Faculty of Humanities and Social Sciences, selected through cluster sampling. They were enrolled in the course "Principles of Reading" in the first semester of the 2024 academic year. The research instruments included: 1) the interactive e-book, 2) pre- and post-reading comprehension tests, and 3) a student opinion questionnaire regarding the interactive e-book. The statistics statistical methods employed in the data analysis included efficiency analysis, mean, standard deviation, and t-test. The findings revealed that: (1) the interactive e-book on English reading comprehension achieved efficiency scores of 84.67/86.33, meeting the predetermined efficiency criterion; (2) the students' post-test scores were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level, indicating that the interactive e-book effectively improved their reading comprehension; and (3) the students' overall opinions toward learning through the interactive e-book using the SQ6R strategy and peer-assisted learning were at the highest level, with an average rating of 4.57. These results suggest that integrating SQ6R and peer-assisted learning into an interactive e-book format can effectively support and enhance undergraduate learners' English reading comprehension.

Keywords: Interactive Electronic Book, English Reading Comprehension, SQ6R strategy, Think-Pair Share Learning, Undergraduates

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษในทุกระดับขั้นการศึกษาถือเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับนักการศึกษา ครู อาจารย์ รวมทั้งตัวผู้เรียนที่กำลังเผชิญหน้ากับยุคที่นวัตกรรมและเทคโนโลยีการสื่อสารก้าวล้ำไปในทุก ๆ ด้าน เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของผู้เรียนไทยในระดับอุดมศึกษา สิ่งหนึ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนในชั้นเรียนของผู้วิจัยในปัจจุบัน คือ ผู้เรียนมีแรงจูงใจและสนใจในการเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยี ส่งผลให้ผู้สอนมีการสะท้อนคิดและพัฒนาออกแบบสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จำนวนเพิ่มมากขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความสะดวกและเข้าถึงง่าย โดยที่ผู้เรียนสามารถพกพาและอ่านได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ ด้วยสื่อมัลติมีเดียที่หลากหลายและสามารถโต้ตอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประโยชน์ของการใช้สื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยจากนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในไทยและต่างประเทศ อาทิ Alice Chen, M. R., Hwang, G. J., Majumdar, R., Toyokawa, Y., & Ogata, H. (2023 : 2411 ; Almadhi, M. A., Alanazi, M. Z. (2024 : 2416356; Lariego, E. R. (2024:20; Tinh, D. C., Nam, N. T., Bon, B. N. (2024 : 111 ; Fadhil, M. F., Niah, S., Febtiningsih, P. (2025 : 657)

อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์ในการสอนทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของผู้วิจัย พบว่า การอ่านภาษาอังกฤษก็ยังคงเป็นยาขมและเป็นปัญหาสำหรับผู้เรียนไทยในห้องเรียนการอ่านภาษาอังกฤษของผู้วิจัย โดยมีปัจจัยหลายประการ อาทิ ผู้เรียนไทยส่วนใหญ่มักจะไม่สนใจการอ่านภาษาอังกฤษและละเลยการพัฒนาสมรรถนะการอ่านของตนเองทั้งในชีวิตประจำวันและในการพัฒนาการการอ่านในงานเขียนทางวิชาการ จากการได้สัมภาษณ์ผู้เรียนในเชิงลึก ผู้เรียนมักจะไม่มีแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษในชั้นเรียน เนื่องจากไม่มีแรงจูงใจในการอ่าน ทั้งยังไม่มีความรู้เดิมเพื่อเชื่อมโยงกับเรื่องที่อ่านในชั้นเรียน ในขณะที่อ่านผู้เรียนขาดสมาธิและความสนใจในการอ่าน ไม่สามารถตรวจสอบความเข้าใจของตนเองจากบทอ่าน เนื่องจากขาดทักษะด้านคำศัพท์ ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนทักษะการอ่านผ่านวิธีการสอนของผู้สอนภาษาอังกฤษที่มักจะไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนเท่าที่ควร มีการอ่านผ่านกระบวนการสอน

ไวยากรณ์และการแปลเป็นหลัก ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นปัญหาหลักที่ไม่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะการอ่าน และยังมีปัจจัยด้านทัศนคติของนิสิตเกี่ยวกับด้านการเรียนการสอนและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางบ้านส่งผลต่อสมรรถนะการเรียนรู้การอ่านของผู้เรียนอีกด้วย (สิริดนย์ แจ้งโห้ , สิริมา ป้วนป้อม, อมลณัฐ หุ่นธานีและ สำราญ มีแจ้ง, 2564 : 42-56 ; Hezam, T. A., Ali, J. K. M., Imtiaz, S., Saifi, M. A., Islam, M. R. (2022 : 11-12)

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้มีการทบทวนวรรณกรรม ในประเด็นของแนวทางการสร้างและออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ที่เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมเชิงโต้ตอบ และแนวทางการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้กลวิธี SQ6R ช่วยพัฒนากระบวนการอ่านอย่างเป็นระบบตั้งแต่การสำรวจเนื้อหา การตั้งคำถาม การสรุป และการสะท้อนความคิด ส่วนการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดช่วยเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน ดังนั้น การบูรณาการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลวิธี SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด จึงคาดว่าจะช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตระดับปริญญาตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจับใจความ การตีความ การวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ข้อมูลจากบทอ่าน อนึ่ง กลวิธีการอ่านแบบ SQ6R เป็นกลวิธีการอ่านที่ได้รับการพัฒนาต่อยอดจากเทคนิค SQ3R ของ Robinson (1946) โดย Pauk และ Owens (2021) ได้ขยายขั้นตอนการเรียนรู้ให้ครอบคลุมกระบวนการคิดเชิงลึกและการสะท้อนความรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูล และจดจำสาระสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ SQ6R ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) Survey สำรวจเนื้อหาโดยรวมผู้เรียนสำรวจหัวข้อ ภาพ ตาราง และโครงสร้างบทอ่าน เพื่อสร้างภาพรวมของเรื่อง 2) Question ตั้งคำถามผู้เรียนสร้างคำถามจากหัวข้อหรือประเด็นสำคัญเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายในการอ่าน 3) Read อ่านเนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อตอบคำถามที่ตั้งไว้ 4) Record จดบันทึกคำสำคัญ แนวคิดหลัก หรือสรุปสาระสำคัญ 5) Recite ทบทวนความรู้ด้วยการอธิบายหรือพูดด้วยภาษา

ของตนเอง 6) Reflect เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม วิเคราะห์ และประเมินข้อมูล 7) Review ทบทวนเนื้อหาอีกครั้งเพื่อเสริมความเข้าใจและความจำระยะยาว และ 8) Respond แสดงความคิดเห็น ตอบคำถาม หรือประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กลวิธี SQ6R ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) เนื่องจากผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการตั้งคำถาม การสรุป การสะท้อนความคิด และการประยุกต์ใช้ความรู้ (Pauk & Owens, 2021) ทั้งนี้มีงานวิจัยหลายชิ้นพบว่า SQ6R ช่วยเพิ่มความสามารถในการอ่านจับใจความ การคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา เนื่องจากผู้เรียนมีส่วนร่วมกับบทอ่านอย่างเป็นระบบ และสามารถติดตามกระบวนการคิดของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามในยุคที่เทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถเข้าถึงผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้ง่ายมากขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มีแนวคิดในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้บทอ่านภาษาอังกฤษที่มีขั้นตอนของการใช้กลวิธีการอ่านแบบ SQ6R มาประกอบการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่เข้าถึงผู้เรียนได้ง่ายมากขึ้น ซึ่งสื่อดังกล่าวมีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) มีมัลติมีเดียประกอบการเรียนรู้ เช่น ภาพ เสียง วิดีโอ และภาพเคลื่อนไหว 2) ผู้เรียนสามารถโต้ตอบกับบทเรียนได้ทันที 3) มีแบบฝึกหัดพร้อมการให้ผลย้อนกลับ 4) ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจังหวะของตนเอง (Self-paced Learning) และ 5) สามารถใช้ได้ทุกเวลาและทุกสถานที่ผ่านอุปกรณ์ดิจิทัล ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีส่วนร่วมมากกว่าการอ่านหนังสือแบบดั้งเดิม ผู้เรียนสามารถคลิกเลือกหัวข้อ ทำแบบฝึกหัด รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และทบทวนเนื้อหาได้ตามความต้องการ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียน (Mayer, 2021)

การดำเนินการออกแบบแผนการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับไว้ใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้

กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และ 3) การจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด ผู้วิจัยสรุปไว้ดังนี้ งานวิจัยของเพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต (2563 : 191) ได้มีการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์: โครงสร้างวลีในภาษาอังกฤษตามหลักวากยสัมพันธ์สำหรับนิสิตภาษาอังกฤษมหาวิทยาลัยพะเยา โดยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โครงสร้างวลีในภาษาอังกฤษตามหลักวากยสัมพันธ์ สำหรับนิสิตสาขาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และ 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โครงสร้างวลีในภาษาอังกฤษตามหลักวากยสัมพันธ์ของนิสิตสาขาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยพะเยา ชั้นปีที่ 2 จำนวน 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โครงสร้างวลีในภาษาอังกฤษตามหลักวากยสัมพันธ์ แบบประเมินคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ฯ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ส่วนในงานวิจัยของ วิลดา ศรีทองกุล (2565 : 89) ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อผสมวิชาภาษาอังกฤษเพื่อทักษะการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อผสมวิชาภาษาอังกฤษเพื่อทักษะการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาภาษาอังกฤษเพื่อทักษะการเรียนของนักศึกษาก่อนและหลังการเรียนการสอนและ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มีจำนวน 40 คน โดยการโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อผสม แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ แบบสอบถามความพึงพอใจ ผลการศึกษาพบว่า 1) ประสิทธิภาพของการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อผสม มีประสิทธิภาพ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อผสมมีในระดับมาก ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษสูงขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอไปโดยภาพรวมผลการวิจัย พบว่า การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนทักษะการอ่านภาษาอังกฤษในยุคปัจจุบัน

ประเด็นถัดมาเป็นการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กลวิธีการอ่านแบบ SQ6R ซึ่งเป็นเทคนิคเป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องที่อ่านด้วยตนเอง โดยแต่ละขั้นตอนนั้นจะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้อ่านมีบทบาทในการสร้างความเข้าใจต่อบทอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญา เชี่ยวภาษาและกำธร คงอรุณ. (2566 : 63) ได้มีการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และเพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณซึ่งเป็นแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา HSTH307 การอ่านคิดพัฒนาชีวิต (มคอ. 3) ผลการศึกษาพบว่าความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R อยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สูงกว่าก่อนเรียน

ส่วนงานวิจัยของสุดตา อ่อนไชเวียง, สรรพสิริ ส่งสุขรุจิโรจน์และกชกร ธิปัตดี (2567 : 61) ได้มีการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิค SQ6R สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการเงินภาคใต้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : ชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความ เข้าใจโดยใช้เทคนิค SQ6R การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยเทคนิค SQ6R สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการเงินภาคใต้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 2) เปรียบเทียบ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยเทคนิค SQ6R และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีต่อชุดฝึกทักษะการอ่านด้วยเทคนิค SQ6R ตัวอย่างในการวิจัยคือนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการเงินภาคใต้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษด้วยเทคนิค SQ6R จำนวน 12 ชุด ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีค่าความยาก และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจในการเรียนรู้ของนักศึกษาที่มีต่อชุดฝึกทักษะการอ่านด้วยเทคนิค SQ6R ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีผลการวิจัยพบว่า 1. ชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิค SQ6R ประกอบด้วยเรื่อง Greeting Customs, Education and Schooling, Technology in Education, Digital Marketing, The Piracy Business, Advantages of Accounting, Finance vs. Accounting, Logistics, Government Jobs vs. Private Jobs, A Job Application, A Job Interview และ Business Communication มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) เท่ากับ 81.5/82.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2.นักศึกษาที่เรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิค SQ6R มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .013 ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีต่อการเรียนด้วยชุดฝึกทักษะอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิค SQ6R อยู่ในระดับมาก ส่วนในงานวิจัยของจิรภาภรณ์ จันทร์สารโสภณ, สำราญ ท้าวเงิน, ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์และนิคม โยกัญญา (2569 : 17) ได้มีการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านร่วมกับเทคนิค SQ6R การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ 2) เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเทคนิค SQ6R ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 3) เพื่อเปรียบเทียบผลการทดสอบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ก่อนและหลังเรียน และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาหลังจากการทำแบบทดสอบของการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบฝึกทักษะ

การอ่านเพื่อการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาหลักจากการทำแบบทดสอบแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า 1. จากการทดสอบด้วยแบบทดสอบการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ทั้งนี้ยังมีงานวิจัยต่างประเทศ อาทิ งานวิจัย ของ Hmadi, H. K. (2021 : 293 ; Rusmiati, R., Maharani, P. R., Susidamaiyanti, S. (2022 : 31) ผลการวิจัยกล่าวให้ผลเชิงบวกของผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้กลวิธีการอ่านแบบ SQ6R

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องประเด็นที่สาม คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบคู่คิดซึ่งในประเทศไทยยังมีงานวิจัยด้านนี้ไม่มากนัก การเรียนรู้แบบคู่คิดถือเป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาได้

การเรียนรู้แบบร่วมมือแบบคู่คิดนี้ ช่วยสร้างเสริมปฏิสัมพันธ์เชิงบวก การพึ่งพาอาศัยกัน และความรับผิดชอบรายบุคคล ซึ่ง เทคนิค Think-Pair-Share ช่วยเพิ่มความมั่นใจในการแก้ปัญหาและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญการนำเกมส์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นอีกแนวคิดที่มีประสิทธิภาพ มีงานวิจัยของ เบญจวรรณ ขุนฤทธิ์ (2562 : 88) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค เค ดับ บลิว แอล พลัส (KWL Plus) ร่วมกับกิจกรรมการเรียนแบบคู่คิดเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และการสรุป ความเข้าใจในการอ่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus ร่วมกับกิจกรรมการเรียนแบบคู่คิดเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน เชิงวิเคราะห์และการสรุปความเข้าใจในการอ่านตามเกณฑ์ 75/75 2) เปรียบเทียบทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และการสรุปความเข้าใจในการอ่านก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus ร่วมกับกิจกรรมการเรียนแบบคู่คิด และ 3) ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus ร่วมกับกิจกรรมการเรียนแบบคู่คิด ในงานวิจัยของ นันทนา ช้างหัวหน้าและชลธิชา หอมฟุ้ง (2567 : 135) ได้พัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการทำงาน

ร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด 2) เพื่อศึกษาความสามารถด้านการทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด

ส่วนงานวิจัยของ เอกศิษฎ์ สมัครเขตการณ์และทรงภพ ขุนมธุรส (2567 : 266) ได้พัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบ MIA ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบ MIA ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) 2) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียน หลังเรียนโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบ MIA ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) กับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบ MIA ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเขาหินเทิน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 19 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบ MIA ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) คะแนนการทดสอบหลังเรียนของนักเรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบ MIA ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) อยู่ในระดับมากที่สุด

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยต่างประเทศ อาทิ Surbakti, D., Suhadi, J., Suhendi, A. (2022 : 264; Valle, V. V. Y., Novillo, A. C. M., Ortega, C. P. C., Araujo, M. C. R. , 2022 : 1592; Kepirianto, C., Mariam, S., Ashari, M. U. (2022 : 119 ;

Anzalina, L., & Ningrum, A. S. B.. ,2023 : 176; Hamzah, H., Fajriani, F. , 2023 : 2157 ; Harisma, R., Niswa, K. , 2023 : 125) ผลการวิจัยดังกล่าวให้ผลลัพธ์การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี โดยมีจุดประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

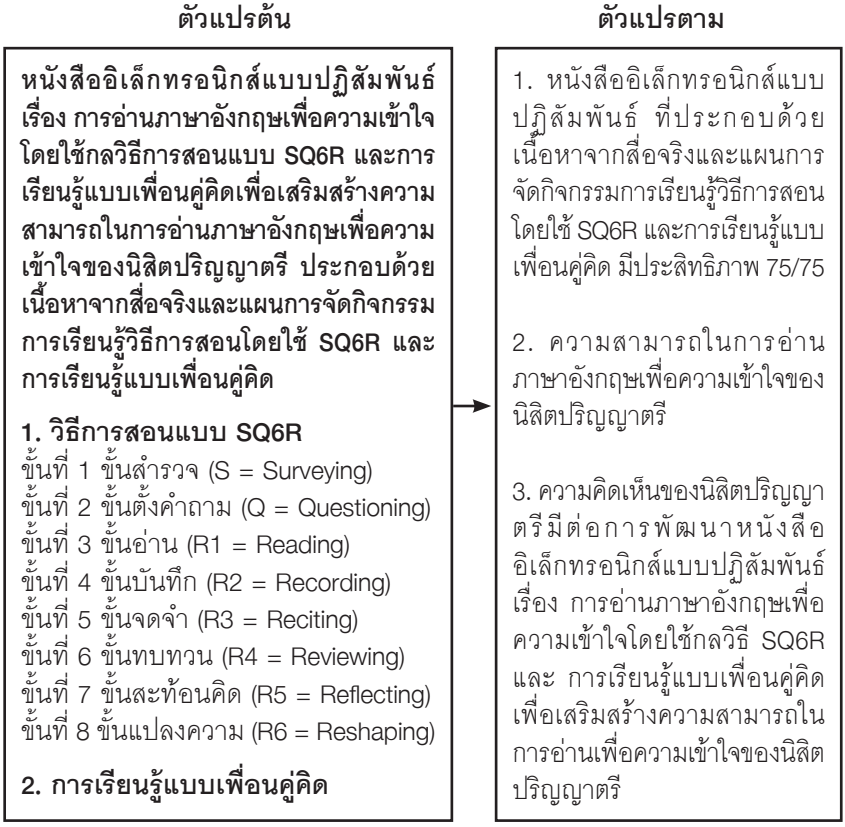
งานวิจัยนี้ คือ การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2545 : 495)

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรีก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรีที่มีต่อการเรียนการอ่านโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา : จุรีภรณ์ มะเลโลหิต (2568 : 22)

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตวิชาเอกภาษาอังกฤษชั้นปีที่ 2 จำนวน 124 คน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาหลักการอ่าน (0115221) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (สองปริญญา) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ–จีน ชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 30 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาหลักการอ่าน (0115221) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการวิจัยดำเนินการเป็นเวลา 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 5 ประเภท ได้แก่ (1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่องการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด (Peer Learning) (2) แผนการจัดการเรียนรู้ (3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ (4) แบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ และ (5) แบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด (Peer Learning) รวมทั้งวิเคราะห์ความต้องการของ

ผู้เรียน เพื่อกำหนดองค์ประกอบ เนื้อหา และรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนา

ผู้วิจัยออกแบบโครงสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วยการจัดทำแผนผังเนื้อหา (Mind Map) การออกแบบส่วนติดต่อผู้ใช้ (Graphic User Interface: GUI) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอน SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด ตลอดจนออกแบบสื่อมัลติมีเดีย ภาพ เสียง แบบฝึกหัด และแบบทดสอบภายในบทเรียน จากนั้นพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยโปรแกรม 3D PageFlip Professional ร่วมกับ Adobe Animate, Adobe Photoshop และ Adobe InDesign

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุง

ผู้วิจัยนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ ด้านเทคโนโลยีการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล เพื่อประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบสื่อ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านภาษา และด้านการใช้งาน โดยใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้เบื้องต้น (Try-out)

ผู้วิจัยนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปทดลองใช้กับนิสิตชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาหลักการอ่าน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมของการใช้งาน ความเข้าใจในเนื้อหา และความคิดเห็นของผู้เรียน ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1. การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

ผู้วิจัยนำเครื่องมือทุกประเภท ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และแบบสอบถามความพึงพอใจ เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความสอดคล้องของเนื้อหา วัตถุประสงค์การเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item–Objective Congruence: IOC) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การยอมรับไว้ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

2. การตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบ

ผู้วิจัยนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนิสิตที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์คุณภาพของข้อสอบ ได้แก่ ค่าความยาก (Difficulty Index: p) ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Index: r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 หรือสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ตามลักษณะของแบบทดสอบ

3. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ผู้วิจัยประเมินประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ตามเกณฑ์ E1/E2 (80/80) โดยวิเคราะห์คะแนนระหว่างเรียนและคะแนนหลังเรียน พร้อมทั้งปรับปรุงสื่อให้มีประสิทธิภาพตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผลการทดลองใช้เบื้องต้น

4. การตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความพึงพอใจ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แล้วคำนวณค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ยอมรับไม่น้อยกว่า .70

ลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Electronic Book: Interactive E-book) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่ออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตระดับปริญญาตรี โดยบูรณาการกลวิธีการสอนแบบ SQ6R ร่วมกับการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด (Peer Learning) เพื่อส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน การคิดอย่างเป็นระบบ และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หน้าคำแนะนำการใช้งาน วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาบทอ่านภาษาอังกฤษ แบบฝึกกิจกรรมตามลำดับขั้นของกลวิธี SQ6R ได้แก่ Survey, Question, Read, Record, Recite, Reflect, Review และ Respond แบบฝึกหัดระหว่างเรียน แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน รวมทั้งการใช้สื่อมัลติมีเดีย เช่น ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และปุ่มเชื่อมโยง (Hyperlinks) เพื่อเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบทเรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอนของกลวิธี SQ6R อย่างเป็นลำดับ เริ่มจากการสำรวจเนื้อหา (Survey) การตั้งคำถาม (Question) การอ่านเพื่อค้นหาคำตอบ (Read) การบันทึกสาระสำคัญ (Record) การสรุปด้วยภาษาของตนเอง (Recite) การสะท้อนความคิด (Reflect) การทบทวนความรู้ (Review) และการตอบสนองหรือประยุกต์ใช้ความรู้ (Respond) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและเกิดความเข้าใจเชิงลึก

นอกจากนี้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังส่งเสริมการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด (Peer Learning) โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนทำงานเป็นคู่หรือกลุ่มย่อย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกันวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบคำตอบ อภิปรายประเด็นสำคัญ และให้ข้อมูลย้อนกลับระหว่างกัน ซึ่งช่วยส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน พัฒนาทักษะการสื่อสาร และเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้

ลักษณะดังกล่าวทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมิได้เป็นเพียงสื่อสำหรับการอ่านเนื้อหาเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจอย่างเป็นระบบตามแนวคิดของ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติข้อมูลพื้นฐานมาตรฐานการเรียนรู้ 5 ด้าน คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์และคำอธิบายรายวิชา หลักการอ่านที่กำหนดในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษ ฉบับปรับปรุง 2564

2. ศึกษา วิเคราะห์ หลักการ ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะการอ่านภาษาอังกฤษของนิสิตระดับปริญญาตรี โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธี SQ6R และ การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี และศึกษาวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม

3. พัฒนารูปแบบการสอน หลังจากการสังเคราะห์แนวทางการสอนอ่านแบบ SQ6R และ การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการอ่านภาษาอังกฤษพัฒนาเครื่องมือ ประกอบ รูปแบบ การสอน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผล เอกสารประกอบการสอน

4. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และส่งผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาความเหมาะสมและปรับ แก้เครื่องมือตามผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ และ ออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล แบบทดสอบสมรรถนะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและแบบสอบถามความคิดเห็น

5. ทดลองใช้รูปหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธี SQ6R และ การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดกับนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 สาขาภาษาอังกฤษ จำนวน 30 คน โดยมีการชี้แจงรายละเอียดการใช้รูปแบบการสอน หลักการ เหตุผลและประโยชน์ให้ผู้เรียนทราบและทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน วิธีการเรียน วิธีการวัดประเมินผล และกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลการใช้รูปแบบการสอนที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

6. ทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบสมรรถนะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

7. ดำเนินการทดลองการปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบการสอนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธี SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด

8. ทดสอบหลังเรียนและศึกษาคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการสอนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธี SQ6R และ การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด วิเคราะห์ เปรียบเทียบสมรรถนะในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ จากแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน และวิเคราะห์ผลแบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการสอน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ ดังนี้

1. ศึกษาประสิทธิภาพของการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี

2. เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรีหลังเรียนโดยการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้

3. ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรีที่มีต่อการเรียนการอ่านโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด จากแบบสอบถามความคิดเห็น

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลการศึกษา

การประเมินประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ฯ โดยใช้แบบทดสอบระหว่างเรียน (E1) และแบบทดสอบหลังเรียน (E2) เป็นเกณฑ์วัดประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ (E1) เท่ากับ 84.67 ประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์ปลายทาง (E2) เท่ากับ 86.33 และผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ ฯ สูงกว่าก่อนเรียน ดังตารางที่ 1

ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E1/E2)

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี ก่อนและหลังเรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์

ตัวแปร	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value	ผลการทดสอบ
ก่อนเรียน	30	22.87	3.52	12.45	.000*	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
หลังเรียน	30	28.97	2.85			

*หมายเหตุ : * $t = 12.45, p < .05$*
ที่มา : จุรีภรณ์ มะเลโลหิต (2568 :26)

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรีหลังเรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์สูงกว่าก่อนเรียน โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 22.87 คะแนน (S.D. = 3.52) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 28.97 คะแนน (S.D. = 2.85) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนด้วยการทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Paired Samples t-test) พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 12.45, p < .001$) แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการสำรวจความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรีที่มีต่อการเรียนการอ่านโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรีที่มีต่อการเรียนการอ่านโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ฯ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์

ด้าน / รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านที่ 1 : เนื้อหาและกลวิธีการสอน (SQ6R)			
1. เนื้อหาในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้ มีความถูกต้อง ครบถ้วน และเหมาะสมกับระดับของนิสิต	4.63	0.49	มากที่สุด
2. การจัดเนื้อหามีลำดับขั้นตอนชัดเจนและสอดคล้องกับกระบวนการอ่านโดยใช้วิธีการอ่าน SQ6R	4.57	0.50	มากที่สุด
3. แบบฝึกหัดและกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจในการอ่าน	4.47	0.57	มาก
4. การใช้กลวิธี SQ6R ช่วยให้นิสิตเข้าใจเนื้อหาการอ่านได้ดีขึ้น	4.60	0.50	มากที่สุด
5. การสรุปและทบทวนในตอนท้ายช่วยให้นิสิตจำสาระสำคัญได้	4.53	0.57	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมด้านที่ 1	**4.56**	**0.53**	**มากที่สุด**
ด้านที่ 2 : รูปแบบและการออกแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
6. รูปแบบการนำเสนอมีความน่าสนใจ ทันสมัย และสวยงาม	4.70	0.46	มากที่สุด
7. มีการใช้สื่อมัลติมีเดีย (ภาพ เสียง วิดีโอ) ที่เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้	4.60	0.50	มากที่สุด

8. การโต้ตอบกับผู้ใช้ช่วยเพิ่มความมีส่วนร่วมของนิสิต	4.67	0.48	มากที่สุด
9. การเข้าถึงและการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทำได้ง่าย	4.50	0.51	มาก
ระบบแสดงผลมีความเสถียร ไม่ซับซ้อน และใช้งานสะดวก	4.57	0.50	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมด้านที่ 2	**4.61**	**0.49**	**มากที่สุด**
ด้านที่ 3 : การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด (Think–Pair–Share)	**$\bar{X}$**	**S.D.**	**ระดับความคิดเห็น**
11. การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	4.50	0.57	มาก
12. การทำงานร่วมกับเพื่อนช่วยให้เข้าใจบทอ่านมากขึ้น	4.47	0.57	มาก
13. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีมและการช่วยเหลือกัน	4.43	0.63	มาก
14. การอภิปรายกับเพื่อนทำให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งในเนื้อหา	4.50	0.57	มาก
15. การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดสร้างแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษ	4.57	0.50	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมด้านที่ 3	**4.49**	**0.57**	**มาก**
ด้านที่ 4 : ผลที่เกิดกับผู้เรียน	**$\bar{X}$**	**S.D.**	**ระดับความคิดเห็น**
16. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ช่วยเพิ่มความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ	4.67	0.48	มากที่สุด
17. นิสิตมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านภาษาอังกฤษมากขึ้น	4.63	0.49	มากที่สุด
18. การเรียนรู้ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.57	0.50	มากที่สุด
19. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ช่วยเพิ่มความมั่นใจในการอ่านภาษาอังกฤษ	4.60	0.50	มากที่สุด
20. โดยรวมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์	4.70	0.46	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมด้านที่ 4	**4.63**	**0.49**	**มากที่สุด**
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	**4.57**	**0.52**	**มากที่สุด**

ที่มา : จุรีภรณ์ มะเลโลหิต (2568 : 27)

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนิสิตกลุ่มตัวอย่าง พบว่า โดยภาพรวม นิสิตมีความคิดเห็นต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์อยู่ในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ยรวม $\overline{X}$= 4.57, S.D. = 0.52)

กล่าวโดยสรุป จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมทั้งในด้านเนื้อหา การออกแบบ กลวิธีการสอน และผลต่อผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาในการเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตระดับปริญญาตรี

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้

จุดประสงค์ที่ 1 ศึกษาประสิทธิภาพของการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรี 84.67/86.33 สูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้ เนื่องด้วยกระบวนการออกแบบ e-Book ได้สอบถามความสนใจในหัวข้อเรื่องแก่ผู้เรียนก่อนนำมาออกแบบบทเรียนส่งผลให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจใจการอ่านและการเรียนรู้โดยการอ่าน ebook เรียนได้ทุกทีทุกเวลา มีสอดคล้องกับงานวิจัยของ คมเดช บุญประเสริฐและคณะ (2565 : 79) ได้มีการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผลการวิจัย พบว่า 1) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนใหญ่ มีวิธีการเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทางอินเทอร์เน็ต ผ่านเครื่องมือช่วยค้นที่เป็นเสิร์จเอ็นจิ้นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.72)

นอกจากนั้นแล้วยังมีผลการวิจัยของ นฤมล เทพนวลและเกียรติศักดิ์ พันธ์ลำเจียก (2564 : 84) ได้มีการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการสอนอ่านแบบนำ

ตนเองที่มีผลต่อพฤติกรรมการอ่าน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และน้ำมนต์ เรืองฤทธิ์ (2567 : 178) ได้ศึกษาผลการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบอินโฟกราฟิกส์ร่วมกับการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่วนงานวิจัยของวรากร แซ่พุ่น, ชุติมา คำแก้วและฮุสนา หะยีวาจิ (2566 : 153) ได้มีการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาจีนระดับต้น สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จากการศึกษาผลการวิจัยที่ผ่านแสดงการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาการเรียนรู้ด้านการอ่านภาษาอังกฤษของผู้เรียน

จุดประสงค์ที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรีหลังเรียนโดยการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ฯ พบว่าความสามารถในการอ่านของกลุ่มตัวอย่างสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากกระบวนการสอนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ประยุกต์ใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด มีกระบวนการและขั้นตอนในการนำผู้เรียน อ่านอย่างเป็นระบบตามขั้นตอน การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ กระบวนการทางความคิดที่ใช้ความรู้ ประสบการณ์เดิมขอผู้อ่านมาสร้างความหมายให้เข้าใจเรื่องที่อ่าน โดยผู้อ่านจะต้องสามารถตีความ และสรุปความในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้ผู้อ่านรับรู้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียน

ผู้วิจัยใช้เป็นฐานคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้และวัดได้จากการทำแบบฝึกหัดและทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิด ซึ่งเป็นการวัดความเข้าใจ ในการอ่านแบบ 1) Literal Comprehension คือ คำถามที่ถามหารายละเอียดของเรื่อง (Details), คำถามที่ถามหาคำอ้างอิง (Reference), คำถามการใช้คำสรรพนามแทนคำนาม (Pronoun Reference), คำถามที่ถามการเดาความหมายของคำศัพท์ (Vocabulary in context), คำถามที่ถามความหมายของคำศัพท์ (Vocabulary), คำถามที่ถามถึงใจความหลัก (Main Idea), 2) การอ่านระดับการตีความ (Reinterpretation comprehension) คำถามที่ถามถึง การตีความ การสรุปใจความสำคัญสาระสำคัญ (Conclusion and Summarize) และคำถามที่ถามถึงวัตถุประสงค์ (Purpose) ของผู้เขียน ทั้งนี้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะการอ่านตาม 8 ขั้นตอนนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสำรวจ (S = surveying) เป็นขั้นตอนการสำรวจหัวเรื่อง รูปภาพ กราฟ ตัวเลข เพื่อหาจุดสำคัญของเรื่อง ขั้นที่ 2 ขั้นตั้งคำถาม (Q = Questioning) เป็นขั้นตอนการตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่อ่านไปจะทำให้ผู้อ่านมีความอยากรู้อยากเห็น ขั้นที่ 3 ขั้นอ่าน (R1 = Reading) เป็นขั้นตอนการอ่านข้อความในบทหรือตอนนั้น ๆ ซ้ำอย่างละเอียด และในขณะเดียวกันก็ค้นหาคำตอบขั้นที่ 4 ขั้นบันทึก (R2 = Recording) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะต้องบันทึกข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 3 แล้ว ขั้นที่ 5 ขั้นจดจำ (R3 = Reciting) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนทบทวนคำถามที่ตั้งขึ้นก่อนหน้านี้ และตั้งใจที่จะตอบคำถามโดยการออกเสียง หรือทำสรุปใจความสำคัญ ๆ ไว้พยายามใช้ถ้อยคำของตนเอง ขั้นที่ 6 ขั้นทบทวน (R4 = Reviewing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนักเรียนทบทวนหัวข้อหรือประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จดบันทึกไว้หลังจากที่อ่านจบแล้ว ขั้นที่ 7 ขั้นสะท้อนคิด (R5 = Reflecting) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนอ่านแล้วแสดงความคิดเห็นอาจเชื่อมโยงความคิดจากบทอ่านกับความรู้เดิม ขั้นที่ 8 ขั้นแปลงความ (R6 = Reshaping) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนช่วยกันแปลงความจากเรื่องที่อ่านเป็นข้อมูลของตนเองโดยการทำ Mind Mapping แล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน จากขั้นตอนการสอนจะเห็นได้ว่าในกระบวนการจัดการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษในกระบวนการวิจัยนี้ยังมีการจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด ซึ่งเป็นเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือโดยเป็นวิธีการจับคู่เพื่อให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนร่วมกัน เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาหรือ แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และร่วมมือกันทำ กิจกรรมตามกระบวนการเรียนจนค้นพบข้อสรุป ข้อความรู้หรือคำตอบร่วมกัน ช่วยเสริมสร้างทั้งทักษะความเข้าใจเนื้อหาการอ่านและร่วมแสดงความคิดเห็นเรื่องที่อ่านกับเพื่อนคู่คิด กลวิธีการสอนนี้มีผลดีต่อต่อผู้เรียนและช่วยเสริมสร้างทักษะทางสังคมได้ขณะมีการอ่านภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติรัตน์ ประสาทศรี, ศันสนีย์ บุญเฉลียวและ เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม (2568: 305) ที่ได้มีการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษโดยการ จัดการเรียนรู้เทคนิค SQ6R ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ6R สำหรับการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความสามารถในอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการ

จัดการเรียนรู้เทคนิค SQ6R และ 3) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ6R เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า 1. แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ6R มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามเกณ์ 80/80 2. การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ 3. ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนงานวิจัยของกรัชกาย ใจวงค์และวิไลภรณ์ วิชญาวัฒน์ (2568 : 40) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการอ่าน SQ6R ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการอ่าน SQ6R 2) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง และ 3) ศึกษาระดับและพัฒนาการความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการอ่าน SQ6R ผลการศึกษาพบว่า 1) การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการอ่าน SQ6R มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด 2) ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการอ่าน SQ6R หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการอ่าน SQ6R โดยภาพรวมมีระดับพัฒนาการอยู่ในระดับสูง

จุดประสงค์ที่ 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรีที่มีต่อการเรียนการอ่านโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (4.57) ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิรา ศรีสุภา และคณะ (2566 : 41) ที่ได้พัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ T5 โมเดลชุดภาษาและวัฒนธรรมจีน

ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (online course) วิชาวัฒนธรรม ประเพณีจีน และศิลปะจีน เรื่อง ชุดภาษาและวัฒนธรรมจีน ในรูปแบบ T5 Model 2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ ชุดภาษาและวัฒนธรรมจีน และการจัดการเรียนการสอนรูปแบบ T5 Model ผลการวิจัย สรุปว่า บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์นี้ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ความพึงพอใจของกลุ่ม ตัวอย่าง อยู่ในระดับมาก (4.14)

ในส่วนงานวิจัยของวิลดา ศรีทองกุล. (2565 : 89) ได้มีการพัฒนาหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อผสมวิชาภาษาอังกฤษเพื่อทักษะการเรียนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีสมุทรปราการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อผสมวิชาภาษาอังกฤษเพื่อทักษะการเรียนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีสมุทรปราการ ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาภาษา อังกฤษเพื่อทักษะการเรียนของนักศึกษาก่อนและหลังการเรียนการสอนและเพื่อ ศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบ สื่อผสม มีประสิทธิภาพ

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ เรื่อง การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้กลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้ แบบเพื่อนคู่คิด สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลการประเมินประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ พบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์มีประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ (E1) เท่ากับ 84.67 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์การเรียนรู้ (E2) เท่ากับ 86.33 ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 80/80 แสดงให้เห็นว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบ ปฏิสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการอ่านภาษา อังกฤษเพื่อความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิผล

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตปริญญาตรีก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\overline{X}$ = 28.97, S.D. = 2.85) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 22.87, S.D. = 3.52) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษาความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลวิธีการสอนแบบ SQ6R และการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57) สะท้อนให้เห็นว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ กิจกรรมการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียน ซึ่งช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

โดยสรุป ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ที่บูรณาการกลวิธีการสอนแบบ SQ6R ร่วมกับการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน สามารถยกระดับความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนิสิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และได้รับการยอมรับจากผู้เรียนในระดับมากที่สุด จึงนับเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีศักยภาพในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับอุดมศึกษาได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ควรศึกษาประสิทธิผลของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) หรือการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning: PjBL) เพื่อเปรียบเทียบผลที่มีต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

2.2 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังผู้เรียนในระดับการศึกษาและบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา หรือระดับบัณฑิตศึกษา รวมทั้งผู้เรียนในสาขาวิชาอื่น เพื่อศึกษาความเหมาะสมและประสิทธิผลของนวัตกรรมในบริบทที่หลากหลาย และเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผลการวิจัย

2.3 ควรศึกษาการบูรณาการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ร่วมกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหาและภาษา (Content and Language Integrated Learning: CLIL) หรือการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) และเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของผู้เรียน

2.4 ควรมีการศึกษาผลของการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ในระยะยาว เพื่อติดตามความคงทนของการเรียนรู้ (Retention) รวมทั้งศึกษาผลที่มีต่อทักษะทางภาษาอื่น ๆ เช่น การเขียน การพูด การคิดวิเคราะห์ และแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ด้วยงบประมาณรายได้ ปีงบประมาณ 2567 ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

กรัชกาย ใจวงค์ และวิไลภรณ์ วิชญาวัฒน์. (2568). ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการอ่าน SQ6R ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3, **Journal of Lanna Societies.** 3(1), 40-63.

คมเดช บุญประเสริฐ, น้ำทิพย์ วิภาวิน, ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ และโกวิท รพีพิศาล. (2565). การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ, **Information.** 29(1), 79-79.

จิรภาภรณ์ จันทร์สารโสภณ, สำราญ ท้าวเงิน, ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์ และนิคม โยกัญญา. (2026). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านร่วมกับเทคนิค SQ6R, **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนสุนันทา.** 9(1), 17-26.

ฐิติรัตน์ ประสาทศรี, ศันสนีย์ บุญเฉลียว และเจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม. (2568). การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ6R ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1,**วารสารวนัมฎองแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์.** 12(1), 305-314.

นฤมล เทพนวล และเกียรติศักดิ์ พันธ์ลำเจียก. (2564). การพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการสอนอ่านแบบนำตนเองที่มีผลต่อพฤติกรรมการอ่านของนักศึกษาระดับปริญญาตรี, **วารสารห้องสมุดสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ.** 65(2), 84-101.

นันทนา ช้างหัวหน้า และชลธิชา หอมฟุ้ง. (2567). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด, **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 22(1), 135-147.

น้ำมนต์ เรืองฤทธิ์. (2567). ผลการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบอินโฟกราฟิกส์ร่วมกับการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, **The Journal of Sirindhornparidhat.** 25(1), 178-188.

เบญจวรรณ ขุนฤทธิ์. (2562). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเค ดับ บลิว แอล พลัส (KWL Plus) ร่วมกับกิจกรรมการเรียนแบบคู่คิดเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และการสรุปความเข้าใจในการอ่าน, **Journal of Southern Technology.** 12(2), 88-97.

พิชญา เชี่ยวภาษา และกำธร คงอรุณ. (2566). การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.** 12(3),-63.

เพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต. (2563). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์: โครงสร้างวลีในภาษาอังกฤษตามหลักวากยสัมพันธ์สำหรับนิสิตภาษาอังกฤษมหาวิทยาลัยพะเยา, **Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University.** 28(2), 191-211.

รุจิรา ศรีสุภา, พชรมน ซื่อสัจลือสกุล, วรยศ ชื่นสบาย, วิชมัย อิ่มวิเศษ และแก้วตา ลีลาตระการกุล. (2566).ได้พัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ T5 โมเดลชุดภาษาและวัฒนธรรมจีน, **วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์.** 3(2), 41-50.

วรากร แซ่พุ่น, ชุติมา คำแก้ว และฮุสนา หะยีวาจิ. (2566). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาภาษาจีนระดับต้นสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** 18(2), 153-167.

วิภารัตน์ แสงจันทร์. (2562). การพัฒนาชุดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับครูเพื่อการจัดการเรียนการสอนคิดเชิงบูรณาการให้กับนักเรียนในศตวรรษที่ 21, **The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal**. 25(4), 22-35.

วิลดา ศรีทองกุล. (2565). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อผสมวิชาภาษาอังกฤษเพื่อทักษะการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.** 16(1), 89-100.

สิริดนย์ แจ้งให้, สิริมา ป้วนป้อม, อมลณัฐ หุ่นธานี และสำราญ มีแจ้ง. (2564). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อปัญหาในการอ่านภาษาอังกฤษของนิสิตสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, **วารสารอักษราพิบูล.** 2(2), 42-56.

สุชาวดี พรมศรี และชิดชไม วิสุตกุล. (2566). การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิค SQ3R ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์, **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์.** 8(2), 183-194.

สุดตา อ่อนไชเวียง,สรรพสิริ ส่งสุขรุจิโรจน์ และกชกร ธิปัตดี. (2567). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิค SQ6R สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการเงินภาคใต้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว: ชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิค SQ6R, **Ubon Ratchathani Journal of Research and Evaluation.** 13(2), 61-72.

อรัญญา บำรุงกลาง. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ SQ3R โดยประยุกต์ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในรายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, **วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.** 5(1), 97-108.

เอกศิษฎ์ สมัครเขตการณ์ และทรงภพ ขุนมธุรส. (2567). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบ MIA ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share), **วารสารมณีเชษฐารามวัดจอมมณี.** 7(2), 266-284.

Adil Shareef, L. (2023). Perceptions of EFL Students on e-Book Based Extensive Reading at a Tertiary Level, **Amazonia Investiga.** 12(63), 134-147.

Alice Chen, M. R., Hwang, G. J., Majumdar, R., Toyokawa, Y. and Ogata, H. (2023). Research Trends in the Use of E-books in English as a Foreign Language (EFL) Education from 2011 to 2020: a Bibliometric and Content Analysis, **Interactive Learning Environments.** 31(4), 2411-2427.

Almadhi, M. A. and Alanazi, M. Z. (2024). The Effect of E-book Reading on EFL Saudi Learners' Reading Comprehension and Reading Attitudes, **Cogent Education.** 11(1), 2416356.

Anzalina, L. and Ningrum, A. S. B. (2023). Enhancing Reading Proficiency: An Investigation into the Effectiveness of Think Pair Share and Jigsaw, **Journal of English Language Teaching and Cultural Studies.** 6(2), 176-187.

Ariski, S., Rositasari, T. and Saraswaty, D. R. (2021). The Influence of Think-Pair-Share Technique (Tps) to Teach Reading Comprehension to the Tenth Grade Students, **English Community Journal.** 5(1), 27-36.

Avila, M. (2010). **Instructional Practice SQ6R.** Online: Retrieved November 12, 2023.from http://web.bcoe.org/minicorps/foreading//index.cfm?.

Berliana, A. and Forsia, L. (2025). The Effect of Cooperative Integrated Reading and Composition(CIRC) and Think-Pair-Share Methods and Reading Comprehension of Narrative text. Premise: **Journal of English Education and Applied Linguistics.** 14(1), 63-84.

Chen, T. H. (2023). Is a Video Worth a Thousand Words? Enhancing Second Language Reading Comprehension through Video-Based E-book Design and Presentation, **English Teaching Learning**. 47(1), 69-93.

Dwigustini, R., and Widiya, J. (2020). Think Pair Share Technique to Promote Students' Reading Comprehension, **Jurnal Ilmu Pendidikan (JIP) STKIP Kusuma Negara.** 12(1), 25-34.

Fadhil, M. F., Niah, S. and Febtiningsih, P. (2025). Development of Ebook Using Book Creator to Enhance Students' Understanding Text on Reading Skill, **Jurnal Basataka** (JBT). 8(1), 657-665.

Hamzah, H. and Fajriani, F. (2023). The Influence of Think-Pair-Share Technique on Students' Reading Comprehension at Junior High School, **IDEAS: Journal on English Language Teaching and Learning, Linguistics and Literature.** 10(2), 2157-2168.

Harisma, R., and Niswa, K. (2023). The Implementation of Think-Pair-Share Strategy in Improving Grade XI Students' Achievement in Reading Comprehension. Current issues Research in Social Sciences, **Education and Management (CIR-SSEM).** 1(1), 125-132.

Hezam, T. A., Ali, J. K. M., Imtiaz, S., Saifi, M. A. and Islam, M. R. (2022). Challenges and Problems of Reading Comprehension Experienced by EFL Learners, **Journal of English Studies in Arabia Felix.** 1(2), 11-21.

Kepirianto, C., Mariam, S. and Ashari, M. U. (2022). Integrating Mind-Mapping Collaborated with Think-Pair-Share to Teach Reading Comprehension in Descriptive Text, PAROLE: **Journal of Linguistics and Education.** 12(1), 119-129.

Kholis, A. and Azmi, U. (2023). A Need Analysis on Developing English Interactive Multimodal E-Book Oriented to 21st Century Skills, **Journal of English Language Studies.** 5(1), 85-106.

Lariego, E. R. (2024). Electronic Books as Interactive Digital Learning Materials: Its Efficacy in Improving Reading Performance and Motivation of Manobo Tigwahanon Learners, **International Journal of All Research Writings.** 6(3), 20-28.

Manurung, L., Sinaga, A. R. and Nababan, I. A. (2023). The Effect of Using Think-Pair-Share Technique on Reading Comprehension of Grade Eight Students at SMP Negeri 1 Jorlang Hataran in Narrative Text, **Journal on Education**. 6(1), 1788-1797.

Mayer, R. E. (2021). **Multimedia learning** (3rd ed.). Cambridge : Cambridge University Press.

Nisrina, D. D., Bahing, B. and Perdana, I. (2023). Students' Perception of Using E-book to Improve Literacy Skill at the English Education Department of UNISKA Banjarmasin, **Journal on Education.** 5(4), 13391-13402.

Rosalia, S. and Candraloka, O. R. (2023). The Effect of Using Think Pair Share to Improve Students' Reading Skills, J-SHMIC: **Journal of English for Academic**. 10(2), 155-165.

Rusmiati, R., Maharani, P. R. and Susidamaiyanti, S. (2022). The Use of SQ6R Method in Increasing EFL Students' Reading Comprehension, ACCENTIA: **Journal of English Language and Education**. 2(1), 31-39.

Surbakti, D., Suhadi, J. and Suhendi, A. (2022). Think-Pair Share (TPS) Strategies and Directed Reading Thinking Activity (DRTA) to Improve Students' Motivation on Reading Comprehension Achievement, **Journal of Language.** 4(2), 264-271.

Tinh, D. C., Nam, N. T. and Bon, B. N. (2024). Exploring the Impact of Technology in Enhancing English Reading Skill, **International Journal of English Language Studies.** 6(2), 111-116.

Valle, V. V. Y., Novillo, A. C. M., Ortega, C. P. C. and Araujo, M. C. R. (2022). The Think-Pair-Share Strategy and the Development of Reading Skills in the English as a Foreign Language Classroom, **Polo Del Conocimiento: Revista Científico-Profesional.** 7(6), 1592-1605.

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) โครงการการเพิ่มศักยภาพแพลตฟอร์มบูรณาการการศึกษาสุวรรณภูมิเชื่อมโยงโลก

A Social Return on Investment Evaluation of the World Integrated Suvarnabhumi Education Platform (WISE Platform)

วิทวัส เหมทานนท์[1] (Wittawat Hemtanon)[1]
อริศรา ร่มเย็น[2*] (Arisara Romyen)[2*]
พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณรัตน์[3] (Pimpawee Suwannarat)[3]

บทคัดย่อ

การประเมินนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดผลกระทบทางสังคมและผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของโครงการเพิ่มประสิทธิภาพแพลตฟอร์มการศึกษาโลกแบบบูรณาการสุวรรณภูมิ (WISE Platform) โดยใช้ระเบียบวิธีเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

[1] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110, อีเมล: wittawat.h@psu.ac.th
[2] ผู้ช่วยศาตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและธุรกิจเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110, อีเมล: arisara.r@psu.ac.th
[3] เจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัย ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและศักยภาพเศรษฐกิจเกษตรภาคใต้ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110, อีเมล: pimpawee.s@psu.ac.th
[1] Lecturer, Dr., Department of Economics, Faculty of Economics, Prince of Songkla University, Songkhla, 90110, Thailand, E-mail: wittawat.h@psu.ac.th
[2] Asst. Prof. Dr., Department Of Agricultural Economics And Agri-Business, Faculty of Economics, Prince of Songkla University, Songkhla, 90110, Thailand, E-mail: arisara.r@psu.ac.th
[3] General Administration, Research Center for Fundamental Economic Development and Agricultural Economic Potential in the Southern Region, Faculty of Economics, Prince of Songkla University, Songkhla, 90110, Thailand, E-mail: pimpawee.s@psu.ac.th
*Corresponding author : E-mail address : arisara.r@psu.ac.th
Received March 13,2026 Revised: August 8,2026 Accepted: August 11,2026

กับผู้ดำเนินโครงการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กรอบการประเมิน SROI ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง การวางแผนผลลัพธ์ การกำหนดตัวชี้วัด การคำนวณส่วนที่เกิดขึ้นเองตามปกติ (Deadweight) การย้ายที่ของผลกระทบ (Displacement) การระบุส่วนที่เกิดจากปัจจัยภายนอก (Attribution) การลดลงของผลลัพธ์ตามกาลเวลา (Drop-off) และการใช้ตัวแทนทางการเงิน (Financial Proxy) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักประกอบด้วย ครู นักเรียน นักวิจัย นิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัย และศิลปินแห่งชาติ ผลการศึกษาเผยให้เห็นถึงผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจ เช่น การลดระยะเวลาในการเตรียมสื่อการสอน การพัฒนาทักษะด้านไอที การใช้เทคโนโลยีในงานด้านประวัติศาสตร์เพื่อสร้างงานและรายได้ รวมถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม (มโนราห์) โดยศิลปินแห่งชาติ ส่วนผลลัพธ์ด้านสังคมประกอบด้วยความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่คนรุ่นหลัง จากการวิเคราะห์พบว่า โครงการมีมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ 18,745,470.52 บาท มูลค่าปัจจุบันของต้นทุน 11,495,272.63 บาท มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) 7,250,197.89 บาท โดยแบ่งเป็นมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ 13,146,822.89 บาท และมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ทางสังคม 5,598,647.62 บาท คิดเป็นอัตราส่วน SROI เท่ากับ 1:1.63 ซึ่งระบุว่าทุกการลงทุน 1 บาท จะสร้างมูลค่าทางสังคมและเศรษฐกิจรวม 1.63 บาท ข้อค้นพบเชิงนัยยะชี้ให้เห็นว่าการลงทุนในแพลตฟอร์มการศึกษาดิจิทัลด้านมรดกวัฒนธรรมมีความคุ้มค่าเชิงนโยบาย สามาถใช้เป็นแบบอย่างในการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณภาครัฐเพื่อขยายผลแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลตลอดจนการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การประเมินผลตอบแทนทางสังคม, ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน, มรดกทางวัฒนธรรม, แพลตฟอร์มการศึกษาดิจิทัล

Abstract

This evaluation aims to assess the social impact and Social Return on Investment (SROI) of the World Integrated Suvarnabhumi Education Platform (WISE Platform) project. The study employs a mixed-methods data collection approach, including documentary research, focus group discussions, and in-depth interviews with project implementers and key stakeholders. The SROI assessment framework applies the Theory of Change, outcome mapping, indicator identification, deadweight, displacement, attribution, drop-off, and financial proxies. Key stakeholders include teachers, primary/secondary students, researchers, undergraduate students, the university, and national artists. Findings reveal significant economic outcomes, such as reduced lesson preparation time for educators, enhanced IT skills, application of technology in historical studies to generate employment and income, and increased tourism revenue from cultural promotion activities (Manohra) led by national artists. Social outcomes include heightened pride and community engagement in preserving and transmitting local cultural heritage to future generations. The financial analysis demonstrates a Present Value of Benefits of 18,745,470.52 THB and a Present Value of Costs of 11,495,272.63 THB, resulting in a Net Present Value (NPV) of 7,250,197.89 THB (comprising 13,146,822.89 THB in economic benefits and 5,598,647.62 THB in social benefits). The resulting SROI ratio of 1:1.63 indicates that every 1 THB invested generates 1.63 THB in social and economic value. Crucially, the key policy implication of this finding underscores that public investment in digital education platforms for cultural heritage is highly cost-effective and viable. It provides evidence-based justification for funding agencies and policymakers to scale up digital learning infrastructures and integrate local cultural capital with modern digital tools to drive the creative economy and sustainable cultural preservation.

Keywords : SROI, Mixed Methods, Cultural Heritage, Digital Education Platform

Introduction

The Office of Digital Innovation and Intelligent Systems at Prince of Songkla University (PSU), funded by the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation (MHESI) and the National Research Council of Thailand (NRCT), led the initiative “Enhancing the Suvarnabhumi Integrated Education”. This initiative focuses on developing core infrastructure and expanding the Suvarnabhumi ecosystem through the World Integrated Suvarnabhumi Education Platform (WISE Platform: wise.psu.ac.th). Designed as a two-way communication and learning hub, the WISE Platform serves as a central repository for Suvarnabhumi Studies, connecting instructors, learners, researchers, and content creators to facilitate flexible digital education and open-data access. Prior to this evaluation, the platform had achieved significant operational milestones. It developed specialized modules including WISE Platform (a digital repository of archaeological and historical datasets accessible via API), WISE Trip (a tool empowering users to create cultural tourism itineraries), and WISE Classroom (an online social science learning portal) which collectively engaged diverse user groups across academic and community domains (Choksuchat, C., Saewong, S., 2023).

Despite these practical and academic accomplishments, the initiative lacks a formal evaluation of its broader economic and social impacts. Traditional financial matrices (such as internal rate of return or net profit) fail to capture non-monetary societal value, such as cultural preservation, digital literacy enhancement, and educational time savings. While research gaps persist regarding the holistic valuation of digital educational platforms in cultural contexts, applying the Social Return on Investment (SROI) framework allows for the quantification of these multifaceted impacts into standardized monetary metrics, providing empirical evidence to justify public funding, optimize platform performance, and support scalability.

Research Objectives

To conduct a rigorous evaluation of the WISE Platform, this study establishes the following specific objectives

To evaluate the social impact and calculate the Social Return on Investment (SROI) of the WISE Platform project.

To measure the extent of economic, social, and environmental changes generated by the project.

To analyze the distinct impacts experienced by key stakeholder groups, including teachers, primary/secondary students, undergraduate students, researchers, educational institutions, and national artists.

To assess the cost-effectiveness and efficiency of the financial capital invested in enhancing the platform.

Literature Review

Theoretical Foundations of SROI Evaluation

Social Return on Investment (SROI) is a holistic analytical framework designed to measure and account for a broader concept of value, incorporating social, environmental, and economic outcomes generated by an intervention (Achavanuntakul and Yamlaor, 2017; SROI Network, 2012). Unlike conventional financial cost-benefit analyses, SROI assigns monetary proxies to non-market and intangible outcomes, enabling decision-makers to evaluate whether invested resources yield meaningful social transformation (Olsen & Nicholls, 2005).

The implementation of SROI is guided by seven fundamental principles 1) Involving stakeholders, 2) Understanding what changes, 3) Valuing things that matter using financial proxies, 4) Including only material outcomes, 5) Avoiding over-claiming,

6) Maintaining transparency, and 7) Verifying results through rigorous standardizations (SROI Network, 2012). Central to this analysis is the Theory of Change (ToC), which constructs a logical continuum mapping inputs and activities to outputs, short-term outcomes, and long-term societal impacts (New Economy Foundation, 2009). To ensure that reported impacts are not overstated, the evaluation incorporates critical adjustment factors, namely Deadweight (outcomes that would have happened anyway), Displacement (outcomes that displaced other positive activities), Attribution (contributions from external factors), and Drop-off (the attenuation of impact over time).

SROI in Higher Education and Digital Platform Contexts

The application of SROI in educational initiatives has gained traction as funding agencies demand greater accountability and proof of social utility. Educational platforms generate multifaceted returns that extend beyond formal academic achievements to include enhanced digital literacy, improved pedagogical efficiency, and expanded intellectual access.

In higher education, evaluation models frequently highlight how educational investments generate positive externalities. For instance, Sitthisopasakul et al. (2021) evaluated the SROI of a doctoral program in educational measurement and evaluation in Thailand, demonstrating that advanced academic training creates systemic social benefits such as enhanced research capacity, educational policy innovation, and institutional efficiency that significantly surpass direct financial investments. When applied to digital platform ecosystems, SROI frameworks must account for the dual nature of outcomes: direct technical efficiency (e.g., time saved in lesson preparation and research data retrieval) and indirect capacity building (e.g., elevated digital skills and collaborative networks).

Cultural Heritage Preservation and Social Impact Assessment

Quantifying the value of cultural heritage initiatives poses unique methodological challenges due to the intangible nature of historical capital, collective memory, and artistic expression. Modern social impact literature advocates for viewing cultural heritage not as a static historical artifact, but as a dynamic asset capable of driving the creative economy, community empowerment, and local tourism.

Evaluating cultural development projects requires capturing both economic returns (e.g., job creation, tourism revenue, performance fees) and intangible social value (e.g., cultural pride, intergenerational transmission of traditional arts). In the Thai context, community-level interventions have successfully integrated SROI methodologies to evaluate localized social transformations. For example, Atsalikorn et al. (2023) assessed the social impact and SROI of a local capacity-building project in Lampang Province, demonstrating how structured social interventions enhance quality of life, strengthen local networks, and generate measurable socio-economic returns for community stakeholders. Extending this methodology to digital cultural platforms like the WISE Platform allows researchers to evaluate how digital repositories and tools (such as WISE Trip and WISE Classroom) safeguard intangible cultural heritage such as traditional Manohra performances while empowering local artists and fostering cultural appreciation among younger generations.

Beyond the SROI framework itself, the broader literature on economic analysis of cultural heritage investments points to a persistent gap in quantified, education-linked applications: Tišma et al. (2022) find that most cultural-heritage social-value evaluations to date rely on qualitative social impact assessment rather than monetized SROI-type methods, while related work on cultural-heritage institutions such as public libraries has likewise emphasized combining objective and subjective indicators to capture social returns that purely finan-

cial evaluation would miss. Situating the WISE Platform evaluation within this literature clarifies its contribution: it is among a small number of studies applying a fully monetized SROI methodology to a digital, education-oriented cultural-heritage intervention, rather than a qualitative heritage impact assessment.

Academic Contextualization of the WISE Platform

From a digital humanities and educational technology perspective, the WISE Platform represents a specialized ecosystem designed to bridge academic research, cultural preservation, and public pedagogy. In academic literature, open-access digital repositories are evaluated based on their ability to democratize knowledge, reduce transaction costs for researchers, and foster cross-disciplinary engagement.

The WISE Platform operates through three core functional pillars

1. WISE Platform (Data Infrastructure): Provides an open API and a standardized digital repository for archaeological, historical, and Suvarnabhumi study datasets. Academically, this reduces redundant research efforts, minimizes data retrieval times for scholars, and promotes data transparency.

2. WISE Trip (Cultural Tourism Application): Connects historical data with geographic and community contexts. It serves as an economic bridge between academic preservation and community-based cultural tourism, enabling content creators to market heritage sites and artistic performances.

3. WISE Classroom (Pedagogical Hub): Facilitates digital humanities education through structured online courses. It enhances the digital capabilities of educators and students while integrating local cultural narratives into primary, secondary, and higher education curricula.

By positioning the WISE Platform within the broader scholarship of digital learning platforms, educational SROI, and cultural valuation, this study establishes a robust theoretical framework for measuring the total social value generated by public investments in Thailand's digital educational infrastructure.

Key Tools and Frameworks

1) Theory of Change: This is the foundation of the evaluation, outlining how the initiative creates societal impact. It defines goals and desired outcomes, and explains the difference the initiative makes compared to a scenario in which it does not exist. This tool clarifies the initiative's significance in driving tangible social change (New Economy Foundation, 2009).

2) Stakeholder Analysis: This involves identifying and analyzing all individuals or groups affected by the initiative, both positively and negatively. Including stakeholder perspectives ensures a holistic and fair evaluation of the initiative's impact.

3) Mapping outcomes: This tool breaks down the initiative's activities and outputs, mapping the path from inputs to outcomes. It includes input, activities, outputs, and outcomes, demonstrating how each stage contributes to achieving the Theory of Change (New Economy Foundation, 2009).

4) Social Indicators: These are measurable tools used to track social outcomes, reflecting changes in areas such as behavior, consumption, health, and the environment. Indicators should be "SMART" (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, and Time-bound) to ensure effective tracking and measurement.

5) Base Case Scenario: This establishes a realistic baseline for comparison by assessing what would have happened without the initiative. It uses principles such as attribution, deadweight, displacement, and drop-off to accurately assess long-term outcomes. A well-defined base case enhances the evaluation's credibility and accuracy.

Research Methodologies

Key Informants

These criteria are designed to identify individuals who can provide in-depth and comprehensive information about the project. Selection is based on the number of stakeholders they represent, their understanding of the project, and their ability to facilitate access to other relevant stakeholders. The specific criteria are as follows: At least 10–15 percent of the total number of stakeholders will be selected as key informants. The specific criteria for selecting key informants are as follows: (1) Stakeholder status: They must be active stakeholders in the project. (2) Project knowledge: They should have a thorough understanding of the project. Individuals involved since the project's inception are preferred, as they are likely to possess detailed knowledge of its progress and changes. (3) Community leadership: They should be community or group leaders. This facilitates easier access to other stakeholders, as they can serve as intermediaries for contacting community members. (4) Willingness to participate: They must be willing to cooperate with evaluators, including participating in periodic follow-ups or retrospective data collection.

Stakeholder analysis is a crucial process in the planning and execution of successful projects. Understanding stakeholders enables project teams to identify their needs, expectations, and the potential impacts of the project. Insights gained from this analysis are instrumental in developing effective communication strategies, managing risks, and fostering collaboration. Stakeholder analysis involves examining individuals, groups, or organizations that are directly or indirectly involved in a project or activity -particularly those likely to experience changes as a result of the project. In this study, six key stakeholder groups have been identified: teachers, pupil students, researchers, undergraduate students, lecturers, and national artists.

Data Collection

Focus Group: A focus group is a qualitative research method used to collect data by bringing together members of a target group to discuss and exchange opinions on pre-determined topics. A moderator facilitates the discussion, guiding participants through the conversation and encouraging in-depth exchanges. This method is valuable for gaining insights into the perspectives, attitudes, and behaviors of the target group.

In-Depth Interview: An in-depth interview is a qualitative research technique that involves one-on-one conversations to gather detailed information about the interviewee's opinions, attitudes, motivations, and experiences. This method uses open-ended questions to encourage respondents to express their thoughts freely. It is typically conducted as a semi-structured interview, allowing for flexibility while maintaining focus on key topics (Atsalikorn, W., 2023).

Data Analysis

Primary Data: Collected through semi-structured, in-depth interviews with key informants. Secondary Data: Sourced from academic articles, reports, books, and other relevant documents used in calculating the project's social return on investment.

The data analysis in this evaluation consists of five stages, as outlined below:

Stage 1 : Defining the scope of the evaluation. The project, implemented in 2022 as a three-year initiative, is being evaluated in 2024 using an ex-post evaluation method. The total project budget amounts to 10,730,960 THB. This stage involves establishing the boundaries of the evaluation, including the timeframe, objectives, and financial scope, to ensure a focused and accurate assessment of the project's outcomes.

Stage 2 : Stakeholder analysis. This stage focuses on identifying and analyzing the individuals, groups, and organizations affected by the project either directly or indirectly. The analysis aims to understand the distinct changes each stakeholder group is expected to experience because of the project. This understanding helps ensure that the social value created is accurately captured and reflects the perspectives of those most impacted.

Stage 3 : Outcome Mapping Analysis. Outcome mapping is used to systematically and comprehensively understand and track the project's impacts particularly in terms of social development and change. This method illustrates the logical linkages between inputs, activities, outputs, and outcomes across different stakeholder groups. By visualizing these relationships, project managers can better assess how each component contributes to meaningful change and measure progress toward the intended social outcomes.

Stage 4 : Considering Deadweight, Attribution, Displacement, and Drop-off. When evaluating Social Return on Investment (SROI), it is important to recognize that some social outcomes are intangible or abstract and require the use of financial proxies. Moreover, different stakeholder groups may have varying perceptions of how much an outcome can be attributed to the project or activity. Since not all observed changes can be solely credited to the intervention, it is essential to account for other influencing factors to avoid overstating the project's impact. To ensure a realistic and credible analysis, the following four adjustment factors are considered: (1) Deadweight: The portion of the outcome that would have occurred even if the project or activity had not taken place. (2) Attribution: The share of the outcome that can be directly linked to the project, excluding contributions from other interventions or factors. (3) Displacement: The extent to which the positive outcome may have replaced or negatively impacted other activities or groups. (4) Drop-off: The reduction in the value or significance of the outcome over time. By incorporating these

factors, the analysis provides a more accurate reflection of the project's true social impact.

Stage 5 : SROI analysis. After accounting for all relevant factors such as deadweight, attribution, displacement, and drop-off the resulting value reflects the project's social benefits. The calculation of the Social Return on Investment (SROI) involves aggregating the Net Present Value (NPV) of all stakeholder benefit values across the entire project period. This total is then divided by the NPV of the total investment. The result is the SROI ratio, which indicates how much social value (in baht) is generated for every baht invested in the project.

The present value of all social benefit indicators reflects the total value of the project's positive impact on the target group over the entire duration of its influence. This duration begins from the year the project concludes and continues until the expected end of the impact period. The present value can be calculated using the following formula:

$$Present\ value\ (PV) = \sum_{i=0}^{n} \frac{Net\ benefit\ value}{(1+r)^t}$$

Where: r = discount rate of 3.5 percent

t = duration of net benefit persistence (years)

The discount rate of 3.5 percent was adopted with reference to internationally used social discount rates for social- and health-value evaluations, notably the standard rate applied by the United Kingdom National Institute for Health and Care Excellence (NICE) in social cost-benefit appraisal. This rate also falls within the 0-6 percent sensitivity range recommended by the Health Intervention and Technology Assessment Program (HITAP) under the Thai Guidelines for Health Technology Assessment, whose 3 percent base-case rate is the closest published Thai benchmark for a study of this kind, since

Thailand has no single mandated social discount rate for SROI evaluations. The 3.5 percent rate was therefore treated as a reasonable, internationally consistent middle value for the three-year benefit-persistence horizon used in this evaluation; the Sensitivity Analysis subsection below reports how the SROI ratio would change under alternative rates.

The SROI ratio represents the relationship between the present value of the net social benefits generated by the project and the present value of the total investment. It provides a quantitative measure of how much social value is created for every baht invested. The SROI ratio can be calculated using the following formula:

$$SROI = \frac{\text{PV of Net Benefits}}{\text{PV of Costs}}$$

Where :

Net Benefits = Total Benefits – Adjustments (Deadweight, Attribution, Displacement, Drop-off)

Present Value (PV) = Adjusted future values discounted to the present year

Assuming the calculated SROI value is ‘a’, the Social Return on Investment (SROI) can be interpreted as follows: f for every 1 unit invested in the project, ‘a’ units of social benefits are generated. Therefore, it is generally recommended to invest in projects with an SROI value greater than or equal to 1, as this indicates that the benefits at least match the costs of investment. The higher the SROI value is above 1, the more it demonstrates that the project has delivered social benefits that exceed its costs, thereby reflecting the project’s greater value and effectiveness in generating positive impact (Sektrakul, K., 2023).

Results and Discussion

After data collection and analysis of the relevant factors following the SROI analysis steps outlined earlier the study produced the following key results: The outcome mapping for this analysis is illustrated in Figure 1.

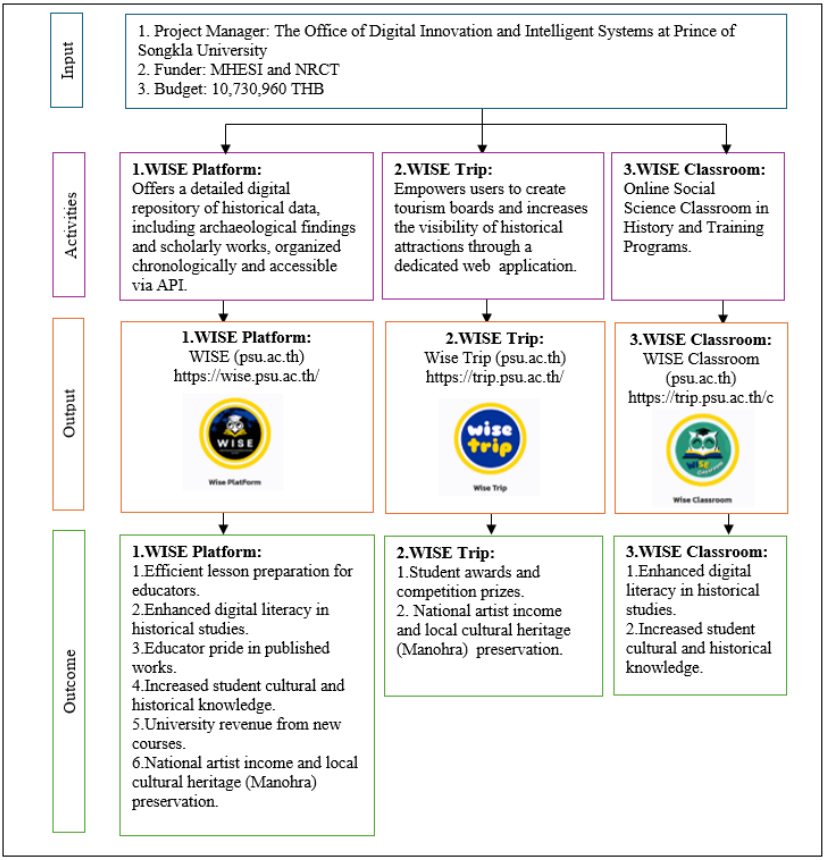

Figure 1 Outcome Mapping framework
Source: Wittawat Hemtanon et al. (2023)

Financial Valuation of Outcomes

To assess the project's outcomes, evaluators conducted interviews with stakeholders, identifying six primary stakeholder groups, each experiencing different types of outcomes. Financial proxies were then developed to assign monetary value to these outcomes. The resulting analysis, which draws on both stakeholder interview data and relevant secondary sources, is presented in Table 1.

Table 1 Financial value

Stakeholders	Population size	Outcomes	Financial proxy	Monetary Valuation Source	Value (THB/year)
1. Teachers	150	Save time on teaching preparation	Reduced costs are calculated by multiplying the number of hours by the minimum wage.	- Minimum wage of 50 baht per hour (Ministry of Labour, 2024)	5,600
	150	Develop technology skills and be able to apply them more to historical work.	Average cost of technology skills training courses.	Video Media Creation Training Course of 10,000 baht per course	10,000

Stakeholders	Population size	Outcomes	Financial proxy	Monetary Valuation Source	Value (THB/year)
	150	Experiencing pride in the publication of one's own writing.	Time dedicated to passion work is calculated by multiplying the number of hours by minimum wage.	- Minimum wage of 50 baht per hour (Ministry of Labour, 2024)	4,160
2. Pupil Students	200	Developed significantly improved skills in creating historical video content.	Average cost of video production training courses.	- Video Media Creation Training Course of 10,000 baht per course (NSTDA, 2024)	10,000
	200	Expanded knowledge of culture/ history	Average cost of history learning courses.	- Average cost of history learning of 2,000 baht per course (MAC education, 2024).	2,000
	10	Received an award	Average award winnings from contest participation.	- Quantitative data from stakeholder interviews	500

Stakeholders	Population size	Outcomes	Financial proxy	Monetary Valuation Source	Value (THB/year)
3. Researchers	100	Improve technological proficiency and its applicability to historical research.	Average cost of technology skills training courses.	Video Media Creation Training Course: 10,000 baht per course	10,000
	100	Save time on research data retrieval	Reduced costs are calculated by multiplying the number of hours by the minimum wage.	- Minimum wage of 50 baht per hour (Ministry of Labour, 2024)	6,400
	100	Experiencing pride in the publication of one's own writing.	Time dedicated to passion work is calculated by multiplying the number of hours by minimum wage.	- Minimum wage of 50 baht per hour (Ministry of Labour, 2024)	4,160

Stakeholders	Population size	Outcomes	Financial proxy	Monetary Valuation Source	Value (THB/year)
4. University Students	120	Expanded knowledge of culture/ history	Average cost of history learning courses.	- Average cost of history learning of 2,000 baht per course (MAC education, 2024).	2,000
	120	Experiencing pride in the publication of one's own writing.	Time dedicated to passion work is calculated by multiplying the number of hours by minimum wage.	- Minimum wage of 50 baht per hour (Ministry of Labour, 2024)	2,080
	1	Increased income from leveraging technology skills.	Net revenue from work.	- Quantitative data from stakeholder interviews	12,000
5. University	1	Increased income from developing new courses.	Net revenue from education fees by attracting more students	- Quantitative data from stakeholder interviews	570,000

Stakeholders	Population size	Outcomes	Financial proxy	Monetary Valuation Source	Value (THB/year)
6. National Artists	1	Income derived from tourists and students engaging in visits and workshops.	Net revenue from tourism and workshop activities.	- Quantitative data from stakeholder interviews	348,000
		Experiencing deep satisfaction in promoting Manora culture to ensure its longevity.	Time dedicated to passion work is calculated by multiplying the number of hours by minimum wage.	- Minimum wage of 50 baht per hour (Ministry of Labour, 2024)	665,600

Source: Wittawat Hemtanon et al. (2023)

Overview of the Deadweight, Attribution, Displacement, and Drop off Adjustments

Some social outcomes are intangible or abstract and thus require the use of financial proxies to estimate their value. Additionally, stakeholder groups may hold differing perspectives on the extent to which the outcomes observed can be attributed directly to the project or its activities. It is also important to recognize that not all changes result solely from the project being evaluated. To ensure an accurate and credible assessment and to avoid overestimating the project's social impact four key adjustment factors must be considered: Deadweight, Attribution, Displacement, and Drop-off. These considerations are summarized in Table 2.

Table 2 Overview of the Deadweight

Stakeholders	Outcomes	Deadweight	Explanation
1. Teachers	Save time on teaching preparation	0%	If the project did not exist, teachers would invariably have to dedicate significant time to locating historical information for teaching preparation.
	Develop technology skills and be able to apply them more to historical work.	30%	If the project did not exist, teachers would have already acquired some technological skills such as institutional support (10%) - training, workshops; previous experience (10%) and self-learning, or technological advancements (10%), a total of 30%.
	Experiencing pride in the publication of one's own writing.	0%	If the project had not existed, teachers would not have been able to disseminate their self-authored content.
2. Pupil Students	Developed significantly improved skills in creating historical video content.	60%	If the project did not exist, students would still develop skills through several activities such as existing school curriculum (10%), extracurricular activities (10%), technological familiarity among younger generations (20%), or peer learning (10%) and self-directed practice (10%), a total of 60%.

Stakeholders	Outcomes	Deadweight	Explanation
	Expanded knowledge of culture/history	30%	If the project did not exist, students would still acquire some cultural/ historical knowledge from other sources such as access to public resources (20%), self-driven learning (10%), a total of 30%.
	Received an award	0%	If the project had not existed, students would be unable to obtain awards and certificates from the Wise project.
3. Researchers	Improve technological proficiency and its applicability to historical research.	30%	If the project did not exist, researchers continue to make strides in enhancing their technological skills for historical research. Advancements in digital humanities to access easily open-source tools (20%), self-directed learning, peer collaboration (10%), a total of 30%.
	Save time on research data retrieval	0%	If the project had not existed, researchers would have spent a long time searching for historical information.
	Experiencing pride in the publication of one's own writing.	0%	If the project had not existed, researchers would not have been able to disseminate their self-authored content.

Stakeholders	Outcomes	Deadweight	Explanation
4. Undergraduate Students	Expanded knowledge of culture/history	30%	If the project had not existed, students would still acquire some cultural/historical knowledge from other sources such as university curriculum and coursework (15%), public academic and digital resources (15%), a total of 30%.
	Experiencing pride in the publication of one's own writing.	0%	If the project had not existed, students would not have been able to disseminate their self-authored content.
	Increased income from leveraging technology skills.	0%	If the project did not exist, students will find it impossible to make money in history-related jobs.
5. University	Increased income from developing new courses.	50%	If the project did not exist, universities will continue to receive revenue from registration fees. This provides a boost to revenue from an increase in student applications of approximately 50%, thus reflecting a 50% deadweight.

Stakeholders	Outcomes	Deadweight	Explanation
6. National Artists	Increased income from tourists and students engaging in visits and workshops.	60%	If the project had not existed, national artists would still earn income from the same sources (tourist visits and student workshops), but the increase in income would be only 40% of the potential increase, thus reflecting a 60% deadweight.
	Experiencing deep satisfaction in promoting Manora culture to ensure its longevity.	60%	If the project had not existed, national artists would still promote culture via alternative platforms. The national artist conducts activities regularly to foster a deep appreciation for Manora. The platform serves as an additional channel to further enhance this appreciation. It is determined to be a deadweight.

*Note: ** Deadweight is the percentage of changes that would have happened anyway*
Source: Wittawat Hemtanon et al. (2023)

Attribution Analysis: The outcomes resulting from the implementation of this project are not influenced by any other initiatives related to the “Enhancing the Potential of the Suvarnabhumi Integrated Education Platform Connecting the World” project. As a result, the Attribution value is determined to be zero, indicating that the observed outcomes can be fully attributed to the project under evaluation.

Displacement Analysis: The outcomes generated by the implementation of the “Enhancing the Potential of the Suvarnabhumi Integrated Education Platform Connecting the World” project do not negatively impact other stakeholder groups or displace the benefits of other initiatives. Therefore, the

Displacement value is assessed as zero, indicating that the project's positive outcomes were achieved without shifting resources or benefits away from other areas.

Drop-off Analysis: Based on interviews with all stakeholder groups, and considering the continuous relevance and rapid evolution of IT technologies, it was determined that the project's impact particularly in areas such as IT skill development, the use of technology in historical and cultural work, and stakeholder pride in publishing self-authored content will persist for approximately 2 to 3 years following project completion.

As such, for these specific outcomes, a Drop-off value of 30% has been applied to account for the gradual decline in impact over time. For other outcome areas, the effects are expected to remain stable throughout the 3-year project evaluation period, and no drop-off is applied.

Sensitivity Analysis

To test how sensitive the SROI ratio is to the key adjustment assumptions, the base-case result (SROI = 1.63) was recalculated under alternative deadweight, drop-off, attribution, and discount-rate assumptions. Because deadweight in the base case ranges from 0 to 60 percent across outcomes (weighted average of approximately 30-35 percent across all outcome lines in Table 2), a uniform +/-10 percentage-point shift in deadweight and drop-off was applied to approximate a low, medium (base case), and high scenario, holding Displacement at 0 percent and varying Attribution between 0 and 20 percent as discussed above. Under these combined adjustments, the SROI ratio moves within an approximate range of 1.3 to 1.9, remaining above the minimum viable threshold of 1.0 in all scenarios; this indicates that the project's positive social return is robust to reasonable variation in the adjustment factors, even though the precise point estimate is sensitive to the Attribution assumption in particular.

SROI Evaluation Results

Based on the analysis of outcomes and Social Return on Investment (SROI), the project demonstrates significant social and economic value. The resulting SROI ratio is 1.63, indicating that for every 1THB invested in the project, 1.63 THB in social value is generated for all stakeholders. These results are summarized in Table 3.

Table 3 SROI Evaluation Results

Year	Year	Present Value of Costs	Present Value of Benefits	Net Present Value (NPV)
-2	2022	11,495,272.63	6,930,868.60	-4,564,404.03
-1	2023		6,083,895.60	6,083,895.60
0	2024		5,455,344.00	5,455,344.00
1	2025		275,362.32	275,362.32
			Total PV Costs	11,495,272.63
			Total PV Benefits	18,745,470.52
			NPV	7,250,197.89
			SROI	1.63

Source: Wittawat Hemtanon et al. (2023)

Note on Table 3 cost structure: the full Present Value of Costs (11,495,272.63 THB) is recorded entirely in Year -2 (2022) because the project's total budget of 10,730,960 THB was disbursed to the implementing office as a single upfront capital grant at project inception, covering infrastructure development, platform build-out, and setup activities for the full three-year period; the PV figure differs from the nominal budget because it reflects the future value of that upfront disbursement compounded to the evaluation's base year, consistent with the discounting formula presented under Data Analysis.

No further direct costs were incurred in Years -1, 0, and 1 because operating and maintenance activities during those years were absorbed within Prince of Songkla University's existing recurrent budget rather than charged to the project.

Conclusion and Suggestions

Discussion

The resulting SROI ratio of 1:1.63 sits within the range typically reported for education- and culture-related social investments in Thailand and internationally, though direct comparison is limited by differing methodologies and adjustment assumptions across studies. It is broadly consistent with the order of magnitude reported by Atsalikorn et al. (2023) for a community-level capacity-building project in Lampang province, and is more conservative than ratios reported for some digital-platform social interventions in other sectors, reflecting the WISE Platform's relatively high initial infrastructure investment relative to its three-year benefit-persistence horizon. In the cultural-heritage evaluation literature specifically, Tišma et al. (2022) note that quantitative social-value methods such as SROI remain comparatively rare for heritage and cultural-education interventions, most existing applications relying on qualitative social impact assessment; the present study therefore contributes one of the few quantified SROI applications to a digital cultural-heritage education platform, a research gap the Introduction and Literature Review identify. The comparison also underscores a methodological caution raised by the reviewers: SROI ratios are highly sensitive to Attribution and Deadweight assumptions, and studies that set Attribution to zero, as in the present base case, should be read as reporting an upper-bound rather than a definitive point estimate, which is why the Sensitivity Analysis subsection above is presented alongside the base-case result.

Proportions of Economic and Social Benefit

The project evaluation revealed that the total present value of benefits, amounting to 18,745,470.52 THB, is distributed across two primary sectors: Economic Sector: This sector accounts for the majority of the benefits, with a total of 13,146,822.89 THB, representing 70% of the overall benefits. Key contributing factors include increased revenue for universities, higher income for students and national artists, time savings for educators, researchers, and students, expansion of historical knowledge, improved technological skills in historical research, and student recognition through academic competitions. Social Sector: This sector received 5,598,647.62 THB in benefits, accounting for the remaining 30%. These benefits stem from the sense of accomplishment experienced by educators, researchers, and students in publishing their own content, as well as the pride felt by National Artists involved in Manora performances for preserving and promoting cultural heritage. These proportions are visually represented in Figure 2.

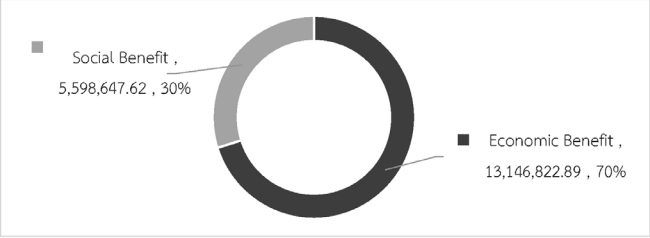

Figure 2 Economic and Social Benefit Proportions
Source: Wittawat Hemtanon et al. (2023)

- The implementation of this project has led to meaningful changes across several areas: Cultural and Historical Awareness: Students demonstrated increased knowledge and appreciation of local culture and history.

- Information Technology Skill Development: The project significantly enhanced IT skills among students, teachers, researchers, and professors, promoting digital literacy and competence in academic and cultural contexts.

- Student Confidence and Engagement: Activities within the project fostered self-confidence and motivated students to participate in academic competitions by presenting their work.

- Sense of Pride and Ownership: Participants, including students and educators, expressed pride in publishing their work on the project's website, contributing to a shared knowledge base.

- Improved Teaching Efficiency: The compilation of historical and cultural data reduced the time teachers and professors needed to prepare educational materials, streamlining lesson planning and content delivery.

Key Findings from the SROI Evaluation

1. Budget Efficiency: The project has produced significant positive changes for stakeholders, demonstrating strong value for investment. Key outcomes include:

- Innovative Cultural and Historical Learning: The use of website-based data and promotion of video content creation has enabled students to engage with historical research in a dynamic and modern format.

- Enhanced IT Skills: Students, teachers, and professors improved their digital competencies, supporting long-term educational development.

- Student Empowerment: The project fostered a sense of pride and boosted student confidence through opportunities for content creation and participation in competitions.

- Academic Resource Development: By compiling historical and cultural information, the project has served as a valuable academic resource, significantly reducing the time educators spend searching for teaching materials.

- Support for National Artists: National artists benefited through increased income and the recognition of their contributions shown on the platform, particularly in traditional art forms like Manora.

Although the project involved a substantial investment mainly in infrastructure development and the creation of the Suvarnabhumi ecosystem, the resulting benefits clearly outweigh the initial costs. This indicates high operational efficiency and cost-effectiveness. However, researchers identified potential areas for further improvement: Stakeholder Engagement: The platform could generate greater impact by attracting broader stakeholder participation, which would amplify its positive outcomes. Tourism Integration (WISE Trip Feature): While the project includes tourism-related content, researchers found no evidence that stakeholders are currently utilizing this data for tourism purposes. Unlocking this potential would require targeted promotion to tourism-related agencies and the collection of usage data to assess its impact. To maximize the platform's effectiveness, it is recommended that project organizers actively encourage the use of tourism data and deepen engagement with a broader range of stakeholders.

2. Role of the Digital Innovation and Intelligent Systems Office, Prince of Songkla University. The Digital Innovation and Intelligent Systems Office at Prince of Songkla University plays a pivotal role in the successful implementation of the project through the development of an integrated education platform. This platform has had a substantial positive impact on a range of stakeholders by transforming traditional learning approaches to align with the digital era and promoting integrated, multidisciplinary knowledge acquisition. Project activities have not only strengthened information technology skills among students, teachers, and researchers, but also provided a space for students to publish and showcase their work. This opportunity has enhanced student self-confidence, digital literacy, and creative expression, all of which will contribute to their long-term academic and professional development. Additionally, the platform's inclusion of national artists, particularly through the showcasing of cultural works such as Manora performances, has broadened public awareness of

Thai arts and heritage. This has had a direct positive impact on the artists themselves, increasing their visibility, pride, and potential income. As previously discussed, the project has already yielded notable outcomes. However, its full potential has yet to be realized. The platform serves as a critical information hub. To further enhance its effectiveness, project implementers are encouraged to : Raise awareness of the platform's content and features. Expand outreach to additional stakeholder groups such as tour operators, tourists, and tourism-related agencies. Actively promotes the use of the WISE Trip feature as a tool for cultural tourism. By deepening stakeholder engagement and broadening usage, the project can generate even more substantial social and economic benefits in the future.

3. Outcomes Achieved: The project has successfully delivered its planned outputs and generated widespread, meaningful outcomes across all stakeholder groups. Notably, it has introduced innovative learning modalities within the context of Suvarnabhumi-related studies, offering a fresh and engaging approach to education in this cultural domain. A key achievement of the project is the clear establishment of a Suvarnabhumi learning ecosystem, an integrated environment that fosters interdisciplinary learning, cultural appreciation, and community participation. This ecosystem supports not only academic growth but also the broader goals of cultural preservation and awareness. By continuing to strengthen this Suvarnabhumi learning ecosystem, the project will play a vital role in promoting the dissemination, learning, and intergenerational transmission of Suvarnabhumi's arts, culture, and historical narratives. This will ensure the sustained progression of cultural identity and heritage for future generations.

Theoretical and Policy Contribution

Theoretically, this study extends the SROI literature by applying the framework to a digital cultural-heritage education platform, a context in which

quantified social-value studies remain scarce both in Thailand and internationally (Tišma et al., 2022). Practically, the findings support several concrete policy recommendations for the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation (MHESI) and the National Research Council of Thailand (NRCT): (1) prioritize continued funding for digital platforms that combine educational infrastructure with cultural-heritage preservation, given the demonstrated positive net social return; (2) require SROI or comparable social-value evaluation as a standard component of ex-post reporting for similarly funded platform projects, to build a comparable evidence base across MHESI/NRCT-funded initiatives; and (3) support targeted expansion of tourism-facing features such as WISE Trip through partnership through tourism-sector agencies, an outcome pathway identified in this evaluation as currently under-realized.

Acknowledgments

Grateful Acknowledgements to The Office of Digital Innovation and Intelligent Systems at Prince of Songkla University

References

Achavanuntakul, S., and Yamlaor, P. (2017). **Handbook for Social Impact Assessment and Social Return on Investment (SIA & SROI Handbook)**. Retrieved September 5, 2025, from http://www.salforest.com/knowledge/sia-handbook-2017.

Atsalikorn, W., Laothamatas, J. and Prasoptham, J. (2023). Social impact and social return on investment of the potential development project for elderly care service in Mae Mok subdistrict, Thoen district, Lampang province, **Kasetsart Journal of Social Sciences.** 44(3), 665–674.

Choksuchat, C. and Saewong, S. (2023). **Optimization of the World Integrated Suvarnabhumi Education Platform (WISE Platform).** Retrieved September 4, 2025, from https://wise.psu.ac.th/.

Hemtanon, W., Romyen, A., and Suwannarat, P. (2023). **SROI evaluation results. Social Return on Investment (SROI) Assessment of the Project on Enhancing the Capacity of the Suvarnabhumi Education Integration Platform for Global Connectivity.** (Research Results Report). Songkla : Prince of Songkla University.

MAC education. (2024). **History book.** Retrieved September 5, 2025, from https://www.maceducation.com/.

Ministry of Labour. (2024). **Minimum wage.** Retrieved September 5, 2025, from https://www.mol.go.th/.

New Economy Foundation. (2009). **A guide to social return on investment.** Retrieved September 6, 2025, from https://neweconomics.org/2009/05/guide-social-return-investment.

NSTDA. (2024). **Video Media Creation Training Course.** Retrieved September 7, 2025, from https://www.nstda.or.th/home/.

Olsen, S., and Nicholls, J. (2005). **A framework for approaches to SROI analysis.** London : The Social Return on Investment Network.

Sektrakul, K. (2023). **Social Return on Investment (SROI).** Retrieved September 7, 2025, from https://setsustainability.com/libraries/1233/item/social-return-on-investment-sroi-6.

SROI Network. (2012). **A guide to social return on investment.** Retrieved September 7, 2025, from http://www.socialvaluelab.org.uk/wp-content/uploads/2016/09/SROI-a-guide-to-social-return-on-investment.pdf.

Sitthisopasakul, T., Kanjanawasee, S. and Bhongmakapat, T. (2021). Social Returns on Investment for Doctor of Philosophy program in educational measurement and evaluation, **Kasetsart Journal of Social Sciences.** 42(4), 878–885.

Tišma, S., Uzelac, A., Jelinčić, D. A., Franić, S., and Mileusnić Škrtić, M. (2022). Overview of social assessment methods for the economic analysis of cultural heritage investments, **Journal of Risk and Financial Management.** 15(8), 1-19.

บทวิจารณ์หนังสือ “คัมภีร์เจ้าของธุรกิจ”
Book Review: The Entrepreneur’s Handbook

วลัยลักษณ์ รัตนวงศ์[1*] (Walailak Rattanawong)[1*]
นวิทย์ เอมเอก[2] (Nawit Amage)[2]

บทคัดย่อ

การดำเนินธุรกิจในโลกยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่คาดเดายาก ธุรกิจจึงจำเป็นต้องอาศัยการวางระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน ทั้งวิธีคิดอย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การประเมินโอกาส การกำหนดกลยุทธ์ การหาแหล่งเงินทุน การขยายธุรกิจ รวมถึงการวางแผนเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ของธุรกิจ โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจให้เติบโต คือผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจ ในการค้นหาเส้นทางเดินของธุรกิจที่มั่นคง มีความเสี่ยงน้อย การมองหาหนังสือแนวปฏิบัติที่ดี เป็นหนึ่งในวิธีการที่จะไปสู่ความสำเร็จควบคู่วิธีการอื่น ๆ หนังสือ “คัมภีร์เจ้าของธุรกิจ” นำเสนอไอเดีย และเป็นคู่มือที่มีแนวทางการดำเนินธุรกิจทุกขั้นตอนที่ดี โดยผู้วิจารณ์สะท้อนแง่คิด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในทุกแง่มุมต่าง ๆ ของการนำไปปรับใช้

คำสำคัญ : เจ้าของธุรกิจ, คู่มือ, การประกอบธุรกิจ, วิจารณ์

---

[1] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: walailak.r@tsu.ac.th
[2] อ.ดร.นวิทย์ เอมเอก สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: nawit.a@tsu.ac.th
[1] Lecturer, Dr., Human Resource Management, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, Email: walailak.r@tsu.ac.th
[2] Lecturer, Dr., Human Resource Management, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, Email: nawit.a@tsu.ac.th
*Corresponding author: E-mail address: walailak.r@tsu.ac.th
Received January 22,2026 Revised: May 7,2026 Accepted: May 10,2026

Abstract

Business operations in the contemporary world are confronted with highly uncertain and unpredictable changes. As a result, businesses need to rely on clear management systems and step-by-step thinking processes, beginning with opportunity assessment, strategic formulation, funding acquisition, business expansion, and including plans to reap the benefits of the business. A key figure in driving business growth is the entrepreneur or business owner, who plays a crucial role in identifying a stable and low-risk pathway for the business. Looking for best-practice books is one way to achieve success, alongside other approaches. The Entrepreneur's Handbook presents ideas and serves as a practical guide for every step of running a business. The reviewer offers insights that will be valuable to readers in various aspects of practical application.

Keywords : entrepreneurship, handbook, business management, review

บทนำ

"คัมภีร์เจ้าของธุรกิจ" เป็นหนังสือที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ สำหรับผู้ประกอบการ เจ้าของธุรกิจ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่ต้องการเริ่มต้นธุรกิจที่กำลังมองหาหนทางในการศึกษาและทำความเข้าใจองค์ประกอบ รวมถึงบริบทสำคัญในการดำเนินธุรกิจ ในยุคสมัยที่ เทรนด์และเป้าหมายการทำงานได้เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบงานประจำ การเป็นลูกจ้าง สู่การเป็นเจ้าของธุรกิจในรูปแบบใหม่ ๆ นโยบายประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยต่างให้การส่งเสริมความรู้ ทุน งบประมาณ แก่ผู้ประกอบการ เจ้าของธุรกิจ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ คณาจารย์ที่กำลังมองหาหนังสือหรือตำราเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การอ้างอิงผลงานทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการศึกษาเพื่อเป็นความรู้ โดยผู้เขียนได้นำเสนอองค์ประกอบในภาพรวมที่ทำให้มองเห็น

ว่า เส้นทางการเป็นเจ้าของธุรกิจจะต้องคำนึงถึงปัจจัยใดบ้าง อะไรคือขั้นตอนและวิธีการที่สำคัญ หนังสือคัมภีร์ธุรกิจจึงเปรียบเสมือน ที่ปรึกษาส่วนตัว ที่ให้คำแนะนำด้านการดำเนินธุรกิจในเบื้องต้นได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 1 ปกหนังสือ "คัมภีร์เจ้าของธุรกิจ"
ที่มา : Harvard Business Review Press (2018)

ภายในเล่มมีเนื้อหาที่แบ่งเป็น 5 ส่วน ใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่ 1 “เตรียมให้พร้อมสำหรับการเดินทาง” เป็นเนื้อหาที่เสนอแนะให้ผู้ประกอบการวิเคราะห์จุดยืนของคุณลักษณะที่เอื้อต่อความพร้อมในการเป็นเจ้าของธุรกิจ ส่วนที่ 2 “กำหนดนิยามธุรกิจของคุณ” เป็นการนำเสนอการระบุปัญหาและประเมินโอกาสของธุรกิจ การกำหนดรูปแบบและกลยุทธ์ธุรกิจ เพื่อกำหนดลักษณะเฉพาะและความเป็นเอกลักษณ์ของธุรกิจ ส่วนที่ 3 “จัดหาเงินทุนสำหรับธุรกิจของคุณ“ กล่าวถึงวิธีการระดมทุนในรูปแบบใหม่ควบคู่กับวิธีการเดิม ๆ ส่วนที่ 4 “ขยายธุรกิจ” เป็นเนื้อหาชี้ให้เห็นว่า การเติบโตของธุรกิจอาจมาพร้อมกับผลกระทบที่ต้องพึงระวัง และส่วนที่ 5 “มองไปในอนาคต” เป็นการแนะนำถึงวิธีการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับเจ้าของธุรกิจ นักลงทุน หรือผู้ร่วมหุ้นว่าผลลัพธ์สุดท้ายควรจะได้อะไร ธุรกิจจะมีมูลค่าเท่าไร นอกจากนี้ยังนำเสนอข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบริบทของธุรกิจ ได้แก่ การทำความเข้าใจงบการเงิน การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน และการประเมินมูลค่า ไว้ในภาคผนวก ผู้วิจารณ์ขอนำเสนอข้อคิดเห็นและสรุปประเด็นเกี่ยวกับเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ดังนี้

1. เกี่ยวกับผู้เขียน

Entrepreneur’s Handbook หรือ “คัมภีร์เจ้าของธุรกิจ” เป็นหนังสือที่เขียนและจัดทำขึ้นโดย Harvard Business Review (2018) โดยเป็นผลงานที่อยู่ในเครือของ Harvard Business School ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงในด้านธุรกิจระดับโลก ด้วยผลงานและคุณภาพทางวิชาการ การจัดการเรียนการสอนแบบกรณีศึกษา (Case Method) ที่เป็นต้นตำรับของการใช้กรณีศึกษาจริงจากธุรกิจทั่วโลก คณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญนำความรู้จากการวิจัยและประสบการณ์จริงมาถ่ายทอด การมีเครือข่ายศิษย์เก่าที่กว้างขวางและทรงพลัง ทั้งผู้บริหาร นักการเมือง รวมถึงผู้ประกอบการ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงวิชาการและสายอาชีพ นอกจากนี้การเผยแพร่แนวคิดด้านการบริหาร การจัดการ กลยุทธ์ ภาวะผู้นำ การปฏิบัติที่ดีผ่านนิตยสาร หนังสือดิจิทัล ต่าง ๆ ยังได้รับการจัดอันดับให้เป็นหนึ่งในโรงเรียนธุรกิจที่ดีที่สุดในโลกอย่างต่อเนื่อง จากสถาบันการจัดอันดับชั้นนำ เช่น Quacquarelli Symonds (QS) ซึ่งเป็นผู้ทำการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลก (QS World University Ranking) โดยใช้เกณฑ์ ความมีชื่อเสียงทางวิชาการ ทัศนคติของนายจ้างต่อบัณฑิต

สัดส่วนของอาจารย์ต่อนักศึกษา ความเป็นสากล เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับการได้รับการจัดอันดับโดย Financial Times ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ และสื่อชั้นนำทางธุรกิจของประเทศอังกฤษอีกด้วย

ทำไมหนังสือในเครือ Harvard Business Publishing ได้รับความนิยม? อาจเป็นเพราะการนำเสนอแนวคิดที่ล้ำสมัย จากผู้เชี่ยวชาญระดับโลกสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้จริง การมีเนื้อหาที่ลึกซึ้งและเป็นนวัตกรรม ประกอบกับมีผลงานวิจัยรองรับอย่างกว้างขวาง มีความน่าเชื่อถือและมีคุณภาพที่ดี จึงทำให้ผู้อ่านมั่นใจในข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ได้รับ

2. เนื้อหา

ผู้เขียนกล่าวถึงเนื้อหาที่บอกเล่าถึงปัจจัยและแนวปฏิบัติของการเป็นเจ้าของธุรกิจอย่างน่าสนใจ โดยสรุปใจความสำคัญแบ่งเป็น 5 ส่วน คือ

2.1 ส่วนที่ 1 เตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการเดินทาง

เป้าหมายการเป็นเจ้าของธุรกิจเป็นเรื่องความคิดและการวางแผน จุดเริ่มต้นสำคัญคือการได้ทบทวนคุณลักษณะเฉพาะ หรือภูมิหลังที่จะทำให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ ผู้เขียน จุดประกายและชวนให้คิดถึงจุดเริ่มต้นของการเป็นเจ้าของธุรกิจด้วยการประเมินตนเอง โดยทำการรวบรวมลักษณะนิสัยทั่วไปของผู้ที่จะเป็นเจ้าของธุรกิจหรือผู้ประกอบการจากหนังสือและบทความหลายฉบับ และสรุปสิ่งที่ต้องประเมินไว้ 5 ด้าน คือ

1. ความคิดและแรงขับ

เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ การทำความเข้าใจปัญหา การหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ เล็งเห็นโอกาส รวมถึงแรงปรารถนาเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจควรมี

2. ทักษะด้านการบริหารจัดการคน

เป็นความสามารถในการชี้นำ โน้มน้าว รับฟัง สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ ซึ่งทำให้ผู้คนในกลุ่มต่าง ๆ มองเห็นคุณค่า และยอมรับต่อความคิดเห็นนั้น

3. รูปแบบการทำงาน

รูปแบบการทำงานชี้ให้เห็นถึงลักษณะนิสัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จด้วยมุมมอง ความคิดและการลงมือทำ เช่น ท้าทายตัวเองอยู่เสมอ ชอบทดลอง และความสามารถในการทำให้ข้อตกลงลุล่วง เป็นต้น

4. ความรอบรู้ด้านการเงิน

ผู้ที่เป็นเจ้าของธุรกิจที่มีลักษณะความคุ้นเคย และไม่อึดอัด กับการกำกับดูแลด้านการเงิน จะมีคุณสมบัติของความสามารถในการจัดการการเงินได้ดี

5. ภูมิหลังการเป็นผู้ประกอบการ

เป็นการย้อนคิด ถึงเบื้องหลังความเป็นมาว่าผู้ที่จะเป็นเจ้าของธุรกิจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจหรือไม่ เช่น สมาชิกในครอบครัวเริ่มทำธุรกิจมาก่อน หรือตัวเองได้ผ่านการทำงานกับธุรกิจมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดเล็ก หรือธุรกิจเกิดใหม่หรือไม่

หัวข้อการประเมินเหล่านี้จะช่วยทำให้เห็นถึงความพร้อมในด้านคุณลักษณะของการก้าวไปสู่การเป็นเจ้าของธุรกิจอย่างมั่นคง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนยังสรุปและให้ข้อแนะนำว่าแบบทดสอบอาจนำมาใช้เพื่อวัดและประเมินอย่างคร่าว ๆ เท่านั้น สิ่งสำคัญคือผู้ประกอบการ หรือเจ้าของธุรกิจที่จะประสบความสำเร็จนั้นควรผสมผสานลักษณะส่วนบุคคลเข้ากับการวางแผนอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการมีแรงจูงใจที่แข็งแกร่ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของจุดเริ่มต้นในการดำเนินธุรกิจ และด้วยพลังของคุณสมบัติ บวกกับเป้าหมายที่ชัดเจน จะสามารถย่นย่อระยะทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จได้เร็วขึ้น

2.2 ส่วนที่ 2 กำหนดนิยามธุรกิจของคุณ

ในส่วนนี้ผู้เขียนนำเสนอที่มาของการนิยามธุรกิจ ซึ่งเกิดจากกระบวนการพิจารณา 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การระบุปัญหาและประเมินโอกาสของธุรกิจ 2) กำหนดรูปแบบและกลยุทธ์ธุรกิจ 3) กำหนดรูปแบบการจัดตั้งบริษัท และ 4) การเขียนแผนธุรกิจ กล่าวโดยสรุปดังนี้

1. การระบุปัญหาและการประเมินโอกาสของธุรกิจ

ผู้เขียนเริ่มต้นอธิบายด้วยสถานการณ์จริงของธุรกิจต่าง ๆ แยกแยะปัญหาให้เห็นว่า ในแต่ละธุรกิจประสบปัญหาอะไร มีวิธีการระบุปัญหาแบบไหน ขณะที่การประเมินโอกาสจะก่อให้เกิดผลกำไร โดยมีมุมมองของการสร้างโอกาสที่ดีคือการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าอย่างแท้จริง รวมถึงความเหมาะสมของทีมผู้บริหารก็ส่งผลเช่นเดียวกัน นอกจากนี้การประเมินโอกาสจากการพิจารณาตลาด สภาวการณ์แข่งขันในปัจจุบัน และสิ่งที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต รวมถึงทรัพยากรและความจำเป็นพื้นฐาน เหล่านี้อาจเป็นที่มาของผลสำเร็จทางธุรกิจ

2. การกำหนดรูปแบบและกลยุทธ์

ผู้เขียนยกตัวอย่าง รูปแบบธุรกิจต่าง ๆ จากบทความที่ตีพิมพ์ในวารสาร Harvard Business Review รวมถึงการอ้างอิงผลการวิจัย หนังสือ หรือตำราในเชิงธุรกิจที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำเสนอเปรียบเทียบรูปแบบต่าง ๆ ให้เห็นและเข้าใจง่าย ทั้งยังสนับสนุนให้ผู้อ่านทดลองนำรูปแบบธุรกิจตัวอย่างไปใช้ เช่น ลิงค์อิน (LinkedIn) ใช้รูปแบบธุรกิจ การให้ฟรีแต่มีส่วนต้องจ่ายเพิ่ม (Freemium) โดยหลักการทำงานของธุรกิจคือ เสนอบริการพื้นฐานให้ใช้ฟรี และเก็บค่าธรรมเนียมสำหรับบริการส่วนเพิ่ม ขณะที่ วอลมาร์ท (Walmart) อิเกีย (IKEA) มีรูปแบบธุรกิจที่เน้นการบริการตัวเองเป็นหลัก โดยหลักการทำงานของธุรกิจคือ การทำราคาให้ต่ำลงด้วยการลดการบริการ พร้อมทั้งอ้างอิงคำจำกัดความรูปแบบธุรกิจของศาสตราจารย์ ริชาร์ด เฮเมอร์เซ (Richard Hamermesh) และ พอล มาร์แชล (Paul Marshall) ของบัณฑิตวิทยาลัยแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์ดวาร์ด ในการตัดสินใจเพื่อเลือกรูปแบบธุรกิจไว้ 4 ประเด็น คือ แหล่งที่มาของรายได้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุน ขนาดการลงทุน และปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ และเมื่อกำหนดรูปแบบแล้ว สิ่งที่จะรับมือได้ดีกับคู่แข่งขันคือการกำหนดกลยุทธ์ที่ดี ผู้เขียนเชื่อมโยง ยกตัวอย่าง สรุปประเด็นให้เห็นภาพของธุรกิจที่ประสบความสำเร็จกับ กลยุทธ์ที่เลือกใช้ รวมถึงการนำเสนอขั้นตอนของการกำหนดกลยุทธ์ ขั้นตอนการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเขียนแผนธุรกิจ และองค์ประกอบสำคัญของแผนธุรกิจ

3. การกำหนดรูปแบบการจัดตั้งบริษัท

รูปแบบการจัดตั้งบริษัทที่เหมาะสม จะปูทางไปสู่การก่อร่างสร้างธุรกิจอย่างมั่นคง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าของธุรกิจจะต้องศึกษารูปแบบการจัดตั้งบริษัทให้ถ่องแท้ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องของรูปแบบที่จัดตั้งกับวัตถุประสงค์หลักที่ต้องการ นอกจากนี้บริษัทในแต่ละรูปแบบจะมาพร้อมกับภาระทางภาษีและความรับผิดชอบทางข้อกฎหมายที่แตกต่างกัน ในบทนี้ผู้เขียนยกตัวอย่างรูปแบบการจัดตั้งบริษัท 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) กิจการเจ้าของคนเดียว (Sole proprietorship) 2) ห้างหุ้นส่วน (Partnership) และ 3) บริษัท (Corporation) หรือ บริษัทจำกัด (Limited-liability company) พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดการจัดตั้งบริษัทในแต่ละรูปแบบ หยิบยกตัวอย่างสถานการณ์ วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย พร้อมทั้งแนะนำรูปแบบการจัดตั้งที่เหมาะสม

4. การเขียนแผนธุรกิจ

แผนธุรกิจที่ดีมักจะมาพร้อมโอกาสดี ๆ ในการได้รับการสนับสนุนทุนเพื่อดำเนินการ ในบทนี้ผู้เขียนกล่าวถึงประโยชน์ของการเขียนแผนธุรกิจ ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญของการวางแผนคาดการณ์ โดยเชื่อมโยงแนวคิดไปสู่การปฏิบัติด้วยการแจกแจงองค์ประกอบที่สำคัญให้ครบทุกด้าน เช่น ทีมงาน แผนการตลาด แผนดำเนินงาน และ แผนการเงิน เป็นต้น นอกจากนี้แผนธุรกิจที่ดีต้องแสดงให้เห็นถึงความเป็นมืออาชีพ ความน่าเชื่อถือ พร้อมทั้งเสนอแนะหลักการเขียนแผนที่ตอบโจทย์ ตรงประเด็น ไม่ยืดเยื้อและต้องคำนึงถึงผู้อ่านแผนธุรกิจว่าจะได้ประโยชน์อย่างไรบ้าง

การกำหนดนิยามธุรกิจให้ชัดจะทำให้เจ้าของธุรกิจมองเห็นแหล่งที่มาของรายได้ ปัจจัยและขนาดของการลงทุน และการกำหนดกลยุทธ์ยังเป็นการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับภัยคุกคามภายนอก ซึ่งอาจจะมาพร้อมโอกาสเมื่อสร้างสภาพความสอดคล้องให้เป็นหนึ่งเดียวทั้งบุคลากร แผนธุรกิจ กิจกรรมและการดำเนินงาน ในบทนี้ผู้อ่านจะได้ประโยชน์จากการมองเห็นภาพร่างที่ผูกโยงเรื่องราวในเส้นทางธุรกิจที่ต้องเผชิญ พร้อมทั้งคำแนะนำแบบมืออาชีพในการเตรียมการให้พร้อมต่อสถานการณ์ต่าง ๆ

2.3 ส่วนที่ 3 จัดหาเงินทุนสำหรับธุรกิจของคุณ

เงินทุนเป็นส่วนประกอบสำคัญของกิจการทุกขนาด หากการดำเนินกิจการเป็นไปอย่างราบรื่น แต่ไม่มีเงินทุนสนับสนุนธุรกิจก็อาจจะเดินไม่ถึงฝั่ง เจ้าของธุรกิจจึงควรเรียนรู้วิธีการจัดหาเงินทุนที่เหมาะสม ในบทนี้ผู้เขียนนำเสนอเงินทุนประเภทต่าง ๆ เช่น การจัดหาเงินทุนในช่วงเริ่มธุรกิจใหม่ การจัดหาเงินทุนในระยะเติบโต การลงทุนโดยนักลงทุนอิสระและธุรกิจเงินร่วมลงทุน กล่าวคือ

1. การจัดหาเงินทุนในช่วงเริ่มธุรกิจใหม่ เป็นการจัดหาเงินทุนใกล้ตัว เช่น เงินออมส่วนตัว เพื่อน ครอบครัว หรือ การขอสินเชื่อผ่านธนาคาร ผู้เขียนยกตัวอย่างธุรกิจที่เริ่มต้นจากธุรกิจขนาดเล็ก แต่เติบโตอย่างรวดเร็ว เช่น เฟซบุ๊ค (Facebook) อเมซอน (Amazon) อูเบอร์ (Uber) เป็นต้น ซึ่งบริษัทเหล่านี้ผ่านการจัดหาทุนระยะเริ่มต้น ระยะเติบโต และระยะโตเต็มที่ และค่อย ๆ ระดมทุนที่สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยแสดงความเห็นว่าจุดเริ่มต้นของธุรกิจไม่เพียงแค่การมีความรู้เท่านั้น แต่ควรมีสินทรัพย์ทางการเงิน และสินทรัพย์ในการผลิต โดยแจกแจงธุรกิจตัวอย่างให้เห็นว่า สินทรัพย์หมุนเวียน สินทรัพย์ถาวร หนี้สินของเจ้าของกิจการประกอบด้วยรายการใดบ้าง

2. การจัดหาเงินทุนในระยะเติบโต หลังการพิสูจน์ว่าธุรกิจมีความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่งแล้ว ถึงเวลาของการหาเงินทุนเพิ่มขึ้นเพื่อขยายกิจการ ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อถึงเวลานี้ชื่อเสียงของแบรนด์ ทำให้สามารถจัดหาเงินทุนจากแหล่งภายนอกได้ง่ายกว่าในระยะเริ่มต้น ในส่วนนี้ผู้เขียนแนะแนวทางการลงทุนในรูปแบบการกู้ยืมเงินจากธนาคาร หลักการในการให้กู้ยืมของธนาคาร ด้วยคำถาม 3 ข้อ คือ 1) ผู้กู้ยืมจะสามารถจ่ายคืนเงินได้หรือไม่ 2) ลักษณะนิสัยของผู้กู้ยืมเป็นแบบที่จะจ่ายคืนเงินหรือไม่ และ 3) หากไม่สามารถจ่ายคืนได้ ธนาคารจะมีสิทธิ์ในสินทรัพย์ที่อยู่ในความต้องการของตลาดรายการใดบ้าง จากนั้นให้ข้อมูลเพื่อตอบคำถามในแต่ละข้อ ยกตัวอย่างผู้ให้กู้ยืมเงินผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การพิจารณาจำนวนเงินกู้ที่เหมาะสม ด้วยสูตรการคำนวณต่าง ๆ ยกตัวอย่างการจัดหาเงินทุนเพื่อสนับสนุนการเติบโตของอีเบย์ (eBay) ซึ่งเป็นธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในด้านเทคโนโลยี โดยมีระยะเติบโตที่ได้มาจากการจัดหาเงินทุนภายในธุรกิจเอง การจัดหาเงินทุนภายนอกจากเงินกู้ยืม และ หุ้นในบริษัท นอกจากนี้ยังสรุปและแนะนำวิธีที่ดีที่สุดในการจัดหาเงินทุน

3. การลงทุนโดยนักลงทุนอิสระและธุรกิจเงินร่วมลงทุน ในเนื้อหานี้ผู้เขียนอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนจากบุคคลภายนอก 2 รูปแบบ คือ นักลงทุนอิสระ (Angel investor) และ ธุรกิจเงินร่วมลงทุน (Venture capitalist) โดยนักลงทุนอิสระ อาจอยู่ในสถานะนักธุรกิจ หรือผู้ประกอบการวิชาชีพที่ประสบความสำเร็จ ต้องการสนับสนุนเงินทุนต่อธุรกิจเกิดใหม่ในระยะเริ่มต้นของธุรกิจ โดยอยู่ในรูปของเงินให้กู้ยืม เงินร่วมลงทุน หรืออาจเป็นทั้ง 2 รูปแบบ การจัดหาทุนนี้เรียกว่า การระดมทุนรอบซีรีส์เอ (Series A) ตัวอย่างบริษัทที่เริ่มต้นด้วยเงินลงทุนจากทุนอิสระ เช่น กูเกิล (Google) อเมซอน (Amazon) และ สตาร์บัคส์ (Starbucks) เป็นต้น นอกจากนี้ยังแนะนำช่องทางการติดต่อและกลุ่มเครือข่ายของนักลงทุนอิสระ การโน้มน้าวนักลงทุนอิสระ มีการอธิบายโดยใช้ข้อมูลจากศูนย์วิจัยธุรกิจ ผลการศึกษาจากนักวิจัยเช่น มหาวิทยาลัยชั้นนำ ที่เกี่ยวกับ “แรงจูงใจของนักลงทุนอิสระ” โดยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินใจคือ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ก่อตั้ง หรือเจ้าของธุรกิจ ขณะที่ “ธุรกิจเงินร่วมลงทุน” เมื่อธุรกิจต้องการเติบโตอย่างต่อเนื่อง จะต้องการเพิ่มเงินทุนมากขึ้นนี้ เรียกว่า การระดมทุนรอบซีรีส์บี (Series B) โดยบริษัทบริหารเงินร่วมลงทุน จะมองหาโอกาสในการร่วมลงทุนกับธุรกิจเกิดใหม่ ซึ่งเป็นบริษัทที่อยู่ระยะการเติบโต ที่มีศักยภาพสูง มีความเสี่ยงสูง ผู้เขียนแจกแจงถึงข้อดี ข้อเสีย สิ่งที่พึงระวัง กระบวนการทำงานของธุรกิจเงินร่วมทุน วิธีการติดต่อ พร้อมทั้งยกตัวอย่างธุรกิจประกอบการอธิบายอย่างชัดเจนด้วยข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

4. การเสนอขายหุ้นต่อประชาชนทั่วไปเป็นครั้งแรก (IPO – Initial Public Offering) เป็นการนำเสนอวิธีการระดมทุน ในตลาดทุนที่ใหญ่ขึ้น ด้วยการเสนอส่วนแบ่งความเป็นเจ้าของให้กับ นักลงทุนรายย่อยและนักลงทุนจากสถาบันทั่วโลก โดยวิธีนี้จะเพิ่มโอกาสให้เจ้าของธุรกิจมีสภาพคล่องจากเม็ดเงินที่หลั่งไหลเข้ามา โดยวิเคราะห์ตัวอย่างธุรกิจที่ประสบความสำเร็จจากการเสนอขายหุ้นต่อประชาชนทั่วไปด้วยวิธีที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะเกิดผลดีต่อธุรกิจแต่ก็พบข้อจำกัดในหลายด้าน เช่น ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น การถูกตรวจสอบจากสาธารณชน และแรงกดดันต่อการสร้างผลกำไรในระยะสั้น เป็นต้น จากข้อมูลส่วนนี้ทำให้ผู้อ่านเรียนรู้ว่าการตัดสินใจที่จะเลือกทุนประเภทนี้อาจต้องอาศัยความเชี่ยวชาญของที่ปรึกษาทางการเงินคอยชี้แนะเพื่อให้เผชิญกับความเสี่ยงที่น้อยที่สุด

การลงทุนเป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินธุรกิจ ผู้เขียนมีการนำเสนอเนื้อหาในส่วนนี้อย่างละเอียดชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเรียนรู้ที่มาของแหล่งทุน โดยชี้ให้เห็นข้อดีและข้อจำกัดของเงินทุนแต่ละประเภทนำไปสู่การวางแผนด้านการเงินได้อย่างรอบคอบ หากเจ้าของธุรกิจมีความรู้ในการพิจารณา งบการเงิน งบดุล งบกระแสเงินสด การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน และการประเมินคุณค่า จะช่วยให้ การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์มีทิศทางเป็นเหตุเป็นผลที่ดี โดยการก้าวสู่แหล่งทุนที่เหมาะสมก็เป็นรากฐานและความมั่นคงที่ดีของธุรกิจในอนาคต

2.4 ส่วนที่ 4 ขยายธุรกิจ

การทำให้ธุรกิจเติบโตอย่างยั่งยืน เป็นเป้าหมายสำคัญของผู้ที่เป็นเจ้าของธุรกิจ ขณะเดียวกันความสำเร็จและความล้มเหลวเป็น 2 เรื่องที่มีความเป็นไปได้ทั้ง 2 ทาง ในส่วนนี้ ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการให้ข้อมูลถึงผลกระทบของการเติบโตของธุรกิจตัวอย่าง โดยกล่าวถึงการเติบโตอาจต้องเผชิญกับความท้าทายการยอมรับของตลาด การบริหารจัดการภายในเพื่อเตรียมรองรับการเติบโต ไม่ว่าจะเป็น การบริการลูกค้า การทำบัญชีธุรกรรมการซื้อขาย การบริหารสินค้าคงคลัง การผลิต การขนส่ง การเพิ่มทรัพยากรบุคคล เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลในการทำงานด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นหนทางให้บริษัทมีโอกาสประสบความสำเร็จ ขณะเดียวกันความล้มเหลวอาจเกิดขึ้นได้หากไม่สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การมีกลยุทธ์ที่ดีจึงเป็นเรื่องสำคัญ ผู้เขียนยกตัวอย่าง กลยุทธ์ของบริษัทเน็ตฟลิกซ์ ในการตัดคู่แข่งไม่ให้เข้ามาแข่งขันในตลาดเดียวกัน แนะนำการค้นหาวิธีในการขยายธุรกิจเข้าตลาดใหม่ ด้วยเอกลักษณ์และสไตล์ของผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ไม่เหมือนใคร กล่าวถึงความเป็นผู้นำสำหรับธุรกิจที่กำลังเติบโตที่จะต้องบริหารจัดการ 4 แนวทางหลัก คือ 1) การบริหารจัดการเนื้องาน หากเจ้าของธุรกิจละเลยไม่ตระหนักถึงความสำคัญของเนื้องานที่ทำอยู่ก็อาจจะพบกับความล้มเหลวได้ 2) การจัดการพฤติกรรม โดยแนะนำว่าบริษัทควรระบุและสร้างพฤติกรรมของพนักงาน ผ่านนโยบาย ระเบียบ ขั้นตอนปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ 3) การบริหารผลลัพธ์ ด้วยการบอกเป้าหมายผลลัพธ์สุดท้ายของงานว่าควรเป็นอย่างไรและเชื่อว่าพนักงานจะสามารถสร้างผลลัพธ์ที่ดีกว่าได้ด้วยตนเอง และ

4) การบริหารจัดการบริบทแวดล้อม โดยผู้นำที่มุ่งเน้นบริบทแวดล้อมนี้จะดึงดูดบุคลากรที่มีศักยภาพสูง เพื่อปรับสภาพแวดล้อมให้เป็นแบบที่ต้องการ นอกจากนี้ยังเพิ่มเติมประเด็นการรักษาจิตวิญญาณความเป็นผู้ประกอบการให้คงอยู่ต่อไป โดยชูประเด็นความสามารถในการสร้างนวัตกรรม พร้อมทั้งยกตัวอย่างนวัตกรรมของธุรกิจต่าง ๆ เช่น ฮอนด้า และโตโยต้า เป็นผู้นำรถยนต์ระบบไฮบริดเข้ามาในตลาดเป็นรายแรก ๆ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความท้าทาย ทั้งปัญหาเรื่องขนาดขององค์กร ลูกค้าเดิม หรือ ความชะล่าใจ ซึ่งเป็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในช่วงที่บริษัทเติบโต ขณะที่การรักษาวัฒนธรรมที่เป็นมิตรต่อนวัตกรรม เป็นประเด็นสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมองค์กรที่มีความคิดสร้างสรรค์ ผู้เขียนจุดประกายคำถามที่ชวนคิด และเสนอแนวทางการประเมินวัฒนธรรมขององค์กร ประกอบด้วย 3 แนวทาง คือ

1. การสร้างเสริมสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้ดีขึ้น ด้วยการสนับสนุนให้คนในองค์กรมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โดยเฉพาะการส่งเสริมสถานที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เช่น การวางเครื่องมือกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารตรงจุดที่ไม่มีใครคาดคิด

2. การกล้าเสี่ยงและการเรียนรู้ ผลักดันให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันทุกส่วนในองค์กร ส่งเสริมการสร้างชุมชนของผู้มีความสนใจร่วมกันเป็นต้น

3. การสร้างระบบการให้รางวัลตอบแทน เพื่อผลักดันให้เกิดผู้ที่คอยสนับสนุนความคิดใหม่ เช่น ยกย่องชมเชย การควบคุม การเฉลิมฉลอง และการฟื้นคืนพลัง เป็นต้น

การขยายธุรกิจต้องใช้ทั้งความรู้และทักษะที่ขึ้นอยู่กับชั่วโมงบินของการดำเนินธุรกิจ ทุกย่างก้าวต้องอาศัยกลยุทธ์ของการเติบโตเพื่อสร้างความแข็งแกร่งและการยอมรับ ผู้เขียนได้ขยายให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการทั้งการเปลี่ยนแปลง คนในองค์กร ลูกค้า พันธมิตรทางธุรกิจ สะท้อนให้เห็นสิ่งที่พึงระวังที่เข้าใจง่ายจากกรณีตัวอย่าง

2.5 ส่วนที่ 5 มองไปในอนาคต

บทส่งท้าย ที่ผู้เขียนปิดจบด้วยการปูทางให้ผู้อ่านมองภาพธุรกิจในระยะยาวด้วยก้าวที่มั่นคง โดยการคำนึงถึง สถานการณ์โอกาสหรือวาระในการยุติบทบาท สะท้อนวิธีการออกจากธุรกิจ ด้วยสาเหตุในหลาย ๆ ปัจจัย เช่น การต้องการถอนทุน การเข้าซื้อกิจการ ซึ่งการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการถอนทุนอาจมาจากแรงจูงใจของเหตุผลหลายประการ เช่น ความต้องการกระจายทรัพย์สินการลงทุน ธุรกิจมาถึงจุดสุดทางแล้ว หรือ แรงกระตุ้นภายในใจเจ้าของให้เริ่มต้นใหม่ทั้งหมด โดยนำเสนอวิธีการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ที่พบได้บ่อย เช่น การเสนอขายหุ้นต่อประชาชนทั่วไปเป็นครั้งแรก (IPO- Initial Public Offering) ทั้งนี้เจ้าของธุรกิจซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและผู้ร่วมลงทุนรายย่อย สามารถขายหุ้นบางส่วนหรือทั้งหมดที่ตนเองถือได้ โดยอยู่ภายใต้ข้อกฎหมายที่กำหนด โดยวิธีนี้จะขายหุ้นได้ในราคาที่สูงกว่าวิธีอื่น ๆ ส่วนการเข้าซื้อและการควบรวมกิจการ (Merger and Acquisition) ผู้เขียนแสดงทัศนะว่า บริษัทหลายแห่งร่วมธุรกิจกับบริษัทอื่นในรูปแบบของการควบรวมกิจการเชิงกลยุทธ์ โดยมุ่งหวังที่จะได้ประโยชน์จากสิทธิบัตร กลุ่มผลิตภัณฑ์ หรือความสามารถในการผลิต และหากต้องการจะทำข้อตกลงจริงก็ควรให้ความสนใจใน 3 ประเด็น คือ

1. วิธีการประเมินมูลค่าของข้อตกลง โดยมูลค่าที่แตกต่างกัน จะให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน

2. วิธีการจ่ายชำระ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบเงินสด การจ่ายเงินสดบางส่วนและจ่ายเป็นหุ้นของบริษัทที่จะเข้าซื้อกิจการ หรือการจ่ายด้วยเงินกู้ยืมไม่ว่าจะจ่ายในรูปแบบใด ผลของการจ่ายในแต่ละประเภทย่อมแตกต่างกัน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการที่ขายกิจการและบริษัทที่จะมาควบรวมหรือซื้อกิจการ

ผู้เขียนกล่าวย้ำถึงความยากในการที่ผู้ซื้อกิจการจะให้อิสระเต็มที่ในการบริหารเหมือนก่อนหน้าที่ยังไม่มีการควบรวม ดังนั้นจึงควรพิจารณาข้อตกลงต่าง ๆ อย่างระมัดระวัง ขณะที่การขายกิจการให้ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ซื้ออีกกลุ่มหนึ่ง ที่มีความรู้อย่างลึกซึ้ง มีกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ดูเหมือนจะเป็น “นักล่ากิจการ” ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายต่อการ

ได้ประโยชน์จากกลุ่มนี้ และไม่ว่าจะใช้วิธีใดในการเก็บเกี่ยวต้นทุนและผลประโยชน์ “ช่วงจังหวะเวลาที่เหมาะสมเป็นเรื่องสำคัญ” อย่างไรก็ตามหัวใจสำคัญของวิธีการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ คือการประเมินมูลค่าธุรกิจ โดยกล่าวว่า การเจรจาต่อรองเพื่อทำข้อตกลง อาจเสียเปรียบได้หากไม่รู้ว่ามูลค่าของธุรกิจมีเท่าไร นอกจากนี้ยังให้ข้อสังเกตถึงวิธีเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ที่ดี รวมถึงวิธีวัดมูลค่าที่ได้รับความนิยม ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยในการตัดสินใจได้ดี

การมองไปในอนาคต เป็นการสะท้อนมุมมองให้เห็นว่าเมื่อช่วงเวลาของการฝ่าฟันอุปสรรคตั้งแต่ต้น ไม่ว่าจะเป็น การสร้างระบบ การสร้างทีม การบริหารจัดการ กลยุทธ์ รวมถึงรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ เดินทางมาถึงจุดสูงสุด ก็ถึงเวลาแล้วที่จะต้องเปลี่ยนธุรกิจให้สามารถเป็นเครื่องจักรทำเงิน โดยสามารถทำงานได้ด้วยตัวเอง เพื่อให้เจ้าของได้มีอิสรภาพทางการเงิน และเวลาอย่างแท้จริง

บทสรุป

จุดเด่นของหนังสือ

สิ่งที่เป็นจุดเด่นและแตกต่างจากหนังสือประเภทเดียวกัน คือ การอธิบายเนื้อหาในทุก ๆ บท มีการยกตัวอย่างการดำเนินงานของธุรกิจที่มีชื่อเสียงระดับโลกประกอบเพื่อทำให้เห็นภาพ เข้าใจ ในทุกประเด็น มีเนื้อหาที่อธิบาย ยกตัวอย่างข้อมูล เหตุการณ์ วิธีการคำนวณ ที่ทำให้มีน้ำหนักความน่าเชื่อถือ หักล้างประเด็นที่เป็นข้อสงสัย ด้วยการแนะนำวิธีการแก้ไข พยากรณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นจากข้อมูลจริง

การวางบทและโครงสร้างของหนังสือ

ผู้เขียนมีการวางบทและโครงสร้างของหนังสือที่สอดคล้องสัมพันธ์ส่งต่อในแต่ละบท โดยรวบรวมสิ่งเป็นวงจรการทำธุรกิจตั้งแต่ **1. กระบวนการเกิดขึ้น** ว่าธุรกิจควรวิเคราะห์หรือพิจารณาจุดใด อะไรคือสิ่งที่เป็นพื้นฐานของการเริ่มต้น ความเหมาะสมของผู้ก่อตั้ง ความรู้ การประเมินโอกาส กลยุทธ์ รูปแบบของธุรกิจและแผนธุรกิจ ควรเป็นอย่างไร **2. การตั้งอยู่** โดยเสนอกลไกและปัจจัยที่ธุรกิจต้องดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็น ทุนและจุดเริ่มต้นของทุน ประเภททุน กระบวนการ

ที่จะทำให้บริษัทขยายตัว เติบโต มั่นคง ยั่งยืน **3. จากไปอย่างมั่นคง** ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการศึกษาแรงจูงใจที่นำไปสู่การออกจากธุรกิจ ด้วยการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากสิ่งที่สร้างไว้ไม่ว่าจะเป็น การเสนอขายหุ้น การเสนอขายหลักทรัพย์ การขายกิจการ การประเมินมูลค่าทางธุรกิจ โดยเนื้อหาทั้งหมดถูกหลอมรวม เพื่อให้ผู้อ่านทำความเข้าใจ ตั้งแต่การเริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุด โดยการเล่าเรื่องราวในแต่ละช่วงค่อย ๆ แทรกซึม ความคิด การต่อยอด วิธีการแก้ปัญหา การตั้งคำถามเมื่อต้องเผชิญสถานการณ์จริง และได้คำตอบจากกรณีตัวอย่างให้กับผู้อ่าน ทำให้มองเห็นภาพความเป็นจริงของสรรพสิ่ง ที่เปรียบเสมือนเหรียญ 2 ด้าน ที่มีทั้งประโยชน์และโทษหากปราศจากการวางแผน และการดำเนินการอย่างรอบคอบ

คุณค่าทางวิชาการ

หากพิจารณาถึงประโยชน์และความสำคัญของผลงานที่เกิดจากการค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ที่ลึกซึ้ง แก้ปัญหา พัฒนาต่อยอด จนเป็นที่ยอมรับในแวดวงธุรกิจทั่วโลก ก็นับได้ว่าหนังสือเล่มนี้มีคุณค่ามาก เนื่องจากมีการรวบรวมอ้างอิงงานวิจัยเชิงลึก นำเสนอแนวคิด กลยุทธ์และกรณีศึกษาที่เข้มข้นทันสมัย ครอบคลุมเนื้อหาและหัวข้อในหลากหลายมิติ ทั้งเรื่องการตลาด การเงิน นวัตกรรม และเรื่องของคน โดยเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง

การนำไปปรับใช้

หนังสือ “คัมภีร์เจ้าของธุรกิจ” เปรียบเสมือนแนวทางที่จะให้ข้อคิดสำหรับผู้ที่กำลังตัดสินใจ ผู้ที่กำลังเริ่มต้นทำธุรกิจหรือแม้กระทั่งผู้เป็นเจ้าของธุรกิจมานานแล้ว ได้รับทราบมุมมอง โอกาส และความท้าทาย ในสิ่งที่ต้องเผชิญ และไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะอยู่ในธุรกิจใด ก็สามารถที่จะใช้แนวทางอย่างหนังสือเล่มนี้ในการดำเนินการเพื่อไปสู่เป้าหมายได้ ขณะที่กลุ่ม ครู อาจารย์ สามารถเห็นมุมมอง สะท้อนปัญหา ศึกษารายละเอียด ต่อยอดผลงาน นำไปสู่การทำการพัฒนาแนวทางการวิจัย กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ได้เปิดโลกเรียนรู้ ค้นหาตัวเองจากแนวคิดต่าง ๆ ต่อการเป็นเจ้าของธุรกิจ ในอนาคต ส่วนผู้ที่สนใจก็จะได้เข้าใจระบบ ขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน ผลประโยชน์ ที่เจ้าของธุรกิจได้รับ เพื่อแนะนำ บอกต่อ ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสาระและประเด็นที่สนใจต่อผู้อื่นต่อไป

การเป็นเจ้าของธุรกิจในโลกของการแข่งขัน แย่งชิง เพื่อกำหนดจุดยืน ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ก็ไม่ได้ยากต่อการเตรียมความพร้อม เรียนรู้ ปรับตัว เรื่องราวที่ผู้เขียนนำเสนออย่างรอบด้านของ การดำเนินธุรกิจกลายเป็นคัมภีร์ที่จะนำผู้อ่านไปสู่การสร้างตัวตนในแบบฉบับของตัวเอง

บรรณานุกรม

Harvard Business Review Press. (2018). **คัมภีร์เจ้าของธุรกิจ.** [HBR Entrepreneur's Handbook] (ณัฐยา สินตระการผล, ผู้แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : เอ็กซเปอร์เน็ท.

วารสาร อินทนิลทักษิณสาร

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
INTHANINTHAKSIN JOURNAL Thaksin University

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

การเตรียมต้นฉบับ (Article Preparation Guidelines)

1. ข้อกำหนดทั่วไป

1.1 เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

1.2 เว้นขอบด้านบน/ขอบด้านซ้าย 1.5 นิ้ว เว้นขอบด้านล่าง/ขอบด้านขวา 1 นิ้ว

1.3 ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขกำกับหน้าทุกหน้า พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ใช้แบบอักษร TH SarabunPSK รายละเอียดขนาดตัวอักษรดังตารางข้างล่าง

ส่วนประกอบของบทความ	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร	ลักษณะตัวอักษร
ชื่อบทความ	กลางหน้ากระดาษ	18	**ตัวหนา B**
ชื่อผู้แต่ง	ชิดขวา	14	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ	ชิดซ้าย	16	**หัวข้อตัวหนา**
- ภาษาไทย			เนื้อหาตัวปกติ
- ภาษาอังกฤษ			
หัวข้อแบ่งตอน	ชิดซ้าย	16	**ตัวหนา B**
หัวข้อย่อย	ใช้หมายเลข	16	ตัวปกติ
เนื้อหาบทความ	-	16	ตัวปกติ
การเน้นความในบทความ	-	16	ตัวปกติ
ข้อความในตาราง	-	14	ตัวปกติ
บรรณานุกรม	กลางหน้ากระดาษ	16	**ตัวหนา B**
ภาพประกอบ / คำอธิบายใต้ภาพ	กลางหน้ากระดาษ	14	ปกติ

1.4 ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่ายขาว-ดำ ที่ชัดเจน

1.5 ถ้าเป็นภาพวาดลายเส้น ให้วาดบนกระดาษขาวโดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด

1.6 ความยาวของเนื้อเรื่องภาพประกอบตารางและบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษรวมเอกสารอ้างอิงไม่ควรเกิน 20 หน้า

2. ชื่อบทความ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กำหนดให้ชื่อเรื่องหลักใช้ตัวอักษร ขนาด 18 ตัวหนา จัดวางไว้กลางหน้า และชื่อเรื่องหลักที่เป็นภาษาอังกฤษ กำหนดให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ที่ตัวอักษรแรกของคำนาม คำกริยา คำขยาย โดยเว้นบรรทัด 1 บรรทัดจากชื่อเรื่องหลัก *** ไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาคหรือจุด (.) หลังชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ**

3. ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และ อีเมล

3.1 กำหนดให้ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และอีเมล อยู่ในตำแหน่งชิดขวาใต้ชื่อบทความภาษาอังกฤษ โดยชื่อภาษาไทยให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 14 ตัวธรรมดา และชื่อภาษาอังกฤษใส่ในวงเล็บตามหลังภาษาไทย

3.2 ขีดเส้นใต้ชื่อผู้เขียนที่รับผิดชอบบทความ (corresponding authors) และใส่ * หลังเลขเชิงอรรถทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3 ในกรณีบทความภาษาไทยใส่ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และ ที่อยู่อีเมลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้านล่างหน้าแรกของบทความ

3.4 เชิงอรรถของผู้เขียน ซึ่งประกอบด้วย (1) ตำแหน่งทางวิชาการ (2) คุณวุฒิ (3) สาขาวิชา/ภาควิชา (4) คณะ (5) สถาบัน (6) เมืองและ (7) อีเมล ตามลำดับ หากมีผู้เขียนหลายคนให้เรียงตามลำดับคนละบรรทัด (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ดังตัวอย่างข้างล่าง

3.5 บรรทัดล่างสุด เขียน *Corresponding author : E-mail address : และใส่ที่อยู่อีเมลของผู้เขียนหลัก

ตัวอย่างการเขียนตำแหน่งทางวิชาการและคุณวุฒิของผู้เขียน

เจ้าหน้าที่ (ใส่ชื่อตำแหน่งเป็นอังกฤษ) เช่น เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปนักวิชาการช่างศิลป์	General Administration, Art Academician,
นักศึกษาระดับปริญญาตรี	Undergraduate Student, Bachelor of (ใส่ชื่อคุณวุฒิปริญญา) in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักศึกษาระดับปริญญาโท	Graduate Student, Master of (ใส่ชื่อคุณวุฒิปริญญา) in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักศึกษาระดับปริญญาเอก	Doctoral Student, Doctor of Philosophy Program in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักวิชาการอิสระ	Independent scholars,
อาจารย์	Lecturer,
อาจารย์ ดร.	Lecturer, Dr.,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	Asst. Prof.,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	Asst. Prof. Dr.,
รองศาสตราจารย์	Assoc. Prof.,
รองศาสตราจารย์ ดร.	Assoc. Prof. Dr.,
ศาสตราจารย์	Prof.,
ศาสตราจารย์ ดร.	Prof. Dr.,
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the thesisentitled“ (ชื่อวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the dissertation entitled “(ชื่อดุษฎีนิพนธ์ภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the research project entitled “(ชื่อโครงการวิจัยภาษาอังกฤษ)”

ตัวอย่าง

ชื่อไทย//นามสกุลไทย[1*] (Name//Familyname)[1*]
ชื่อไทย//นามสกุลไทย[2] (Name//Familyname)[2]
ชื่อไทย//นามสกุลไทย[3] (Name//Familyname)[3]

บทคัดย่อ

(เนื้อหา)

[1]ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:
[2]ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล: } ภาษาไทย
[3]ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:
[1]ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:
[2]ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล: } ภาษาอังกฤษ
[3]ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:
[*]Corresponding author : E-mail address :

เช่น

หากจำเป็นต้องใส่ “บทความที่เป็นส่วนหนึ่งของ...” ก็ให้เป็นลำดับที่ [1] และชื่อผู้เขียนเป็นลำดับที่ [2, 3, 4]

[1]อาจารย์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com

[2]อาจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com

[3]รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com

[1]Lecturer, Communication Arts Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com

[2]Lecturer, Dr., Oriental Languages Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com

[3]Assoc. Prof., Western Languages Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com

*Corresponding author : E-mail address :xxx@xxx.com

จำเป็นต้องใส่

*บทความภาษาอังกฤษใช้ E-mail : บทความภาษาไทยใช้ อีเมล : (ไม่มีตัวการันต์)

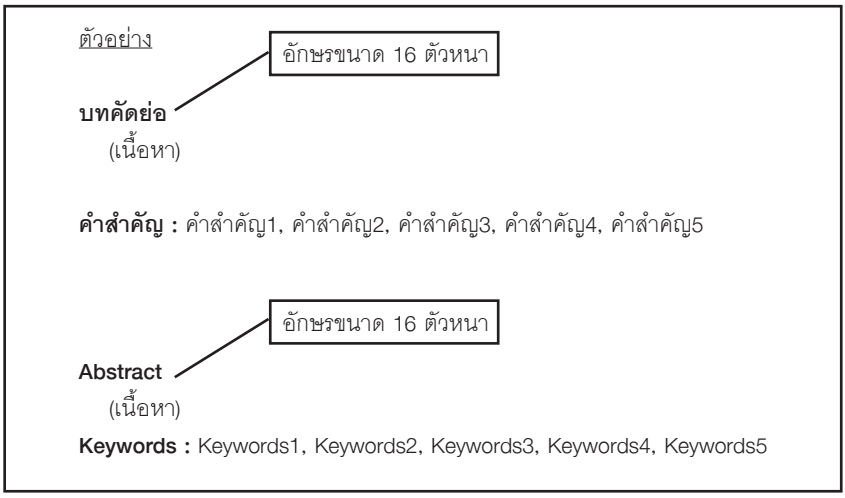
4. บทคัดย่อ

4.1 หัวเรื่องของ บทคัดย่อ ให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา อยู่ในตำแหน่งชิดซ้ายและเนื้อหาของบทคัดย่อใช้อักษร ขนาด 16 ตัวปกติ ไม่ต้องเว้นบรรทัดระหว่างหัวเรื่องและเนื้อหาบทคัดย่อ

4.2 บทความภาษาไทยต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทยและจำนวนคำไม่เกิน 300 คำ

4.3 บทความภาษาอังกฤษต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาไทยก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษและจำนวนคำไม่เกิน 300 คำ

4.4 คำสำคัญท้ายบทคัดย่อให้ผู้เขียนกำหนดคำสำคัญ (Keywords) สำหรับคำดัชนีเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 5 คำ โดยหัวเรื่องให้ใช้เป็นตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา แล้วตามด้วยคำสำคัญที่เป็นอักษรขนาด 16 ตัวปกติ และมีจำนวนคำสำคัญ ไม่เกิน 5 คำ ระหว่างคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้องใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) เว้นหลัง 1 ระยะ และไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาคหรือ (.) หลังคำสำคัญคำสุดท้าย

5. หัวเรื่อง มีข้อกำหนดดังนี้

5.1 หัวเรื่องแบ่งตอนหรือหัวข้อหลัก เช่น บทนำ บทสรุป บรรณานุกรม กำหนดให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 16 ตัวหนา ชิดขอบซ้าย และไม่ต้องเว้นบรรทัดหลังจากหัวเรื่อง ไม่มีต้องมีเลขกำกับ

5.2 หัวเรื่องย่อย กำหนดให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา ชิดขอบซ้ายและไม่ต้องเว้นบรรทัดหลังจากหัวเรื่องแบ่งตอนใช้หมายเลขกำกับ

ตัวอย่าง

บทนำ
(เนื้อหา)

บทสรุป
1. หัวข้อย่อย
(เนื้อหา)

6. เนื้อเรื่อง

ที่อยู่ภายใต้หัวเรื่องทุกลำดับให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ ไม่ต้องเว้นบรรทัดระหว่างย่อหน้าในหัวเรื่องเดียวกัน แต่ต้องเว้นบรรทัดระหว่างหัวข้อหลัก

7. ภาพและตาราง

7.1 รูปภาพ รูปเขียน แบบ แผนที่ หรือไดอะแกรม ให้ใช้คำว่า “ภาพ” ทั้งหมด หัวเรื่องของภาพใช้คำว่า “***ภาพที่*** (หมายเลขภาพ) โดยใช้เลขเดี่ยวตามด้วยชื่อภาพ (ชื่อภาพไม่ต้องนำด้วยคำว่า “แสดง”) ด้วยตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติตำแหน่งใต้ภาพและเขียนที่มาของภาพด้วย “***ที่มา :*** *ชื่อผู้เขียน (ปีที่พิมพ์ : หน้าที่)*” ด้วยตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติใต้ชื่อภาพ

ตัวอย่าง

ภาพที่ 1 .....
ที่มา : *Johnson และ Smith (1980 : 25)*

*หากหรือผู้เขียนบทความถ่ายภาพด้วยตนเอง อ้างอิงดังนี้ ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว (ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

*ควรกำกับหมายเลขภาพและชื่อภาพใต้ภาพทุกภาพ หากผู้เขียนบทความจัดวางรูปภาพในแนวเดียวกันซ้ายและขวา ควรใส่หมายเลขภาพและชื่อภาพใต้ภาพทั้งด้านซ้ายและขวา

7.2 ตาราง เนื้อหาในตารางเป็นตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และหัวเรื่องของตารางให้ใช้คำว่า **"ตารางที่ 1"** โดยให้ใช้ตัวเลขเดี่ยว ตามด้วยชื่อตาราง (ชื่อตารางไม่ต้องนำด้วยคำว่า "แสดง") โดยให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวตรง ปกติ และมีความยาวมากที่สุดได้ไม่เกิน 2 บรรทัด ชื่อตารางให้อยู่เหนือตาราง และใส่ที่มาของตาราง/หมายเหตุ (ถ้ามี) ใต้ตาราง "***ที่มา :*** *ชื่อผู้เขียน (ปีที่พิมพ์ : หน้าที่)*" เป็นตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติ

ตัวอย่าง

ตารางที่ 1 .....

หมายเหตุ : (ถ้ามี) .....
ที่มา : *จินตนา และคณะ (2015 : 25)*

8. บทความวิจัย ต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- ชื่อเรื่อง (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทคัดย่อ (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทนำ (Introduction)
- การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review of Literature)
- วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือวิจัย และวิธีการศึกษา (Materials and Methods)
- ผลการศึกษาและอภิปรายผล (Results and Discussion)
- สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ (Conclusions)
- กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments) *ถ้ามี
- เอกสารอ้างอิง (References)

9. บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ ต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- ชื่อเรื่อง (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทคัดย่อ (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทนำ (Introduction)
- เนื้อหา (Substance)
- บทสรุปหรือบทส่งท้าย (Conclusion)
- เอกสารอ้างอิง (References)

10. การอ้างอิง

10.1 การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนามปี (author-date in text citation) โดยใส่วงเล็กชื่อชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิงเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าเอกสารอ้างอิงในกรณียกข้อความมาทั้งหมดด้วยอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

10.1.1 หนังสือที่มีผู้แต่ง 1 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/(ปี/ : /เลขหน้า) เนื้อหา.....

2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล, // ปี/ : /เลขหน้า)

เช่น ชฎาพร ขุนทองเพชร (2550 : 58).....

.....(ชฎาพร ขุนทองเพชร, 2550 : 58)

10.1.2 หนังสือที่มีผู้แต่ง 2 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล/(ปี/:/เลขหน้า) เนื้อหา....

2. เนื้อหา....(ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล, //ปี/ : /เลขหน้า)

เช่น ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน (2524 : 3-5).....

.....(ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน, 2524 : 3-5)

10.1.3 หนังสือที่มีผู้แต่ง 3-6 คน 1. ชื่อ/นามสกุล,/ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล/(ปี/:/เลขหน้า) เนื้อหา....

2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล,/ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล,//ปี/:/เลขหน้า)

เช่น คุณัชญ์ สมชนะกิจ, ศิรินทร์ญา เปียกลิ่น และพัชราภรณ์ นิลอุบล (2560 : 10-12)

.....(คุณัชญ์ สมชนะกิจ, ศิรินทร์ญา เปียกลิ่น และพัชราภรณ์ นิลอุบล, 2560 : 10-12)

*การอ้างอิงเลขหน้าแบบนามปี ไม่ต้องใส่ “หน้า” “น.” หรือ “p.” “pp.” หน้าเลขหน้าในวงเล็บ
**การอ้างอิงเลขหน้าแบบนามปี ตามจำนวนหน้า
- อ้างอิงเพียงหน้าเดียว เช่น (..... : 1)
- อ้างอิงตั้งแต่ 2 หน้าขึ้นไปต่อเนื่องกัน เช่น (..... : 1-2) หรือ (..... : 1-5)
- อ้างอิงโดยที่หน้าไม่ต่อเนื่องกันใช้เครื่องหมาย (,) คั่นเช่น (..... : 1,3-5)

10.1.4 หนังสือที่มีผู้แต่ง 6 คน ขึ้นไป

1. ชื่อ/นามสกุล/และอื่น/ ๆ/(ปี/:/เลขหน้า) เนื้อหา....

2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล/และคณะ, // ปี /:/เลขหน้า)

เช่น จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ และอื่น ๆ (2557) .....

.....(จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ และคณะ, 2557.)

*แต่ในการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทจำเป็นจะต้องเขียนชื่อผู้แต่งทั้งหมด ไม่ใช้ “อื่น” หรือ “และคณะ”

10.1.5 การอ้างอิงเอกสารหลายเล่มในย่อหน้าเดียวกัน

แบ่งแยกแต่ละเอกสารไว้ด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

เช่น (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี, 2550 :

1 ; อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548 : 85, 88 ; สุจิตรสุวภาพ, 2560 : 68)

10.1.6 อ้างอิงจากเอกสารทุติยภูมิ

เช่น 村崎恭子 (2000 : 23, อ้างถึงในณัฏฐิราทับทิม, 2557 : 72) กล่าวว่า....

(村崎恭子, 2000 : 23, อ้างถึงในณัฏฐิราทับทิม, 2557 : 72)

10.1.7 การอ้างอิงคำพูดคำต่อคำ

ถ้าจำนวนคำน้อยกว่า 40 คำ ให้ใส่เครื่องหมายอัญประกาศ “.....” และสามารถรวมคำและประโยคไว้ในเนื้อหา

ในกรณีที่ข้อความมีจำนวนคำมากกว่า 40 คำขึ้นไปให้เริ่มต้นบรรทัดใหม่และย่อหน้าเข้าไปครึ่งนิ้วจากกั้นซ้าย

(Left-Margin) และหากมีย่อหน้าใหม่ในข้อความที่อ้างอิงให้เริ่มต้นบรรทัดใหม่ที่บรรทัดแรกและย่อหน้าเข้าไป

ครึ่งนิ้วจากกั้นซ้ายเช่นเดียวกันและอ้างอิงในเนื้อเรื่องโดยใส่ผู้แต่งปีและระบุเลขหน้าหรือเลขย่อหน้าเมื่อจบ

ประโยคหากระบุชื่อผู้แต่งไว้ต้นประโยคให้ใส่ปีและระบุเลขหน้าหรือเลขย่อหน้าไว้ในวงเล็บต่อจากชื่อผู้แต่ง

10.2 การอ้างอิงในเชิงอรรถ (footnote) ด้านล่างของหน้ากระดาษให้ใช้ตัวอักษร ThaiSarabun PSK ตัวปกติขนาด 12 และให้โน้ตอยู่ด้านล่างในหน้าเดียว โดยความยาวของเชิงอรรถ ทั้งหมดต้องไม่เกิน 4 บรรทัด

11. เอกสารอ้างอิง การอ้างอิงส่วนท้ายเล่มโดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้น ๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่งภายใต้หัวข้อ “บรรณานุกรม” สำหรับผลงานวิชาการภาษาไทยหรือ “Reference” สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

1. หนังสือ

1.1 ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//**ชื่อเรื่อง**/(ครั้งที่พิมพ์).//เมืองที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์.

*ตัดคำว่าสำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัดบริษัทหรือคำว่า Publishers, Co., และ Inc. แต่คงคำว่า โรงพิมพ์ Press หน้าหรือหลังชื่อสำนักพิมพ์

**ชื่อผู้แต่ง หากเป็นนามแฝงสามารถใส่ชื่อนามแฝงตามที่ปรากฏต่อด้วยปีที่พิมพ์ได้เลย เช่น ทมยันตี. (2547).

ตัวอย่าง

โกวิท วงศ์วัฒน์. (2550). **การเมืองการปกครองรัสเซีย.** กรุงเทพฯ : ดวงกมล.

ผ่องพรรณ ตรัยมงคงกูล และสุภาพ ฉัตราภรณ์. (2550). **การออกแบบการวิจัย.** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิชัย น้อยวัฒน์. (2556). **เมืองแม่กลองจังหวัดสมุทรสงคราม.** กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.

Wong, W. (2005). **Input enhancement from theory and research to the classroom.** New York : McGraw – Hill.

1.2 หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่องที่แปล/[ชื่อต้นฉบับ(ถ้ามี)](ชื่อผู้แปล,ผู้แปลและเรียบเรียง).//เมืองที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

สหพันธ์แรงงานนานาชาติในกิจการเคมีภัณฑ์พลังงานเหมืองแร่และแรงงานทั่วไป (ICEM). (2554). **คู่มือฉบับพกพาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิคนงานในระบบจ้างเหมา** (เกรียงศักดิ์ ธีระ โกวิท ขจร และวรดุลย์ ตุลารักษ์, ผู้แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : เล็ทโกโปร์.

2. บทความ / เรื่อง / ตอนในหนังสือรวมเรื่อง

ชื่อผู้เขียนบทความ.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ,ใน/ชื่อผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ (ถ้ามี),/ชื่อหนังสือ,/เลขหน้าของบทความ./ / / / / / / เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

อรทัย วารีสะอาด. (2537). **ความขัดแย้งระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง,** ในสุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ และพวาพันธุ์ เมฆา (บรรณาธิการ), **บนถนนสายวิชาชีพ**, 127 – 130. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Arhuckle, J.L. (1996). “Full information estimation in the presence of incomplete data,” In G.a. Morcoulides and R.E. Schumaker (Eds), **Advanced structural equation modeling : Issues and techniques,** 243 -277. Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates.

3. บทความในวารสาร

3.1 วารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ / (ปีที่พิมพ์)./ / ชื่อบทความ, / **ชื่อวารสาร**./ / ปีที่ (ฉบับที่),/ เลขหน้า.

ตัวอย่าง

วริสรา พึ่งทองหล่อ. (2553). สมุนไพรไทยโอกาสอาหารเพื่อสุขภาพ, **วารสารส่งเสริมการลงทุน**. 21(2), 43 – 47.

กฤษณา อยู่พ่วง, เทิดศักดิ์ ไม้เท้าทอง และสุมรรษตรา แสนวา (2557). ความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดบริการและกิจกรรมของห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สวนลุมพินี, **วารสารบรรณศาสตร์**. 7(1), 24-38.

Mollet, J. A. (2007). Educational investment in conflict areas of Indonesia : The case of West Papua Province, **International Education Journal.** 2007, 8(2), 155-166.

Taylor, A. (2006). Factors associated with glossing : comments on ko, **Reading in a Foreign Language.** 18(1), 72 – 73.

*วารสารฉบับพิเศษใส่ [ฉบับพิเศษ] หลังชื่อวารสาร

3.2 วารสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้เขียนบทความ./ / (ปีที่พิมพ์)./ / ชื่อบทความ, / **ชื่อวารสาร**./ / ปีที่ (ฉบับที่),/ เลขหน้า.//สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก http;//www.xxxxxxxxxxx

ตัวอย่าง

ณัฏฐิรา ทับทิม. (2017). การศึกษาการใช้รูป て・てから・たあとで ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในมหาวิทยาลัย 8 แห่ง, **วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา**. 7(1), 1-20. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2560, จาก http://jsat.or.th/jsn-journal/jsn-vol-7-no-1-2017/

4. บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์,/วันที่,/เดือน).//ชื่อบทความ,/**ชื่อหนังสือพิมพ์**.// เลขหน้า.

ตัวอย่าง

กัมปนาท ขันตระกูล. (2555, 7 ธันวาคม). เสียงสะท้อน SME : วิสาหกิจชุมชนโคกขาม จังหวะก้าวที่รอการช่วยเหลือ, **คมชัดลึก.** 10.

พฤทธิ์ ศิริพรรณพิทักษ์. (2550, 2 กรกฎาคม). ครูต้องใฝ่รู้– พัฒนาตัวเอง, **ข่าวสด.** 11. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2554, จาก http : / /www.moe.go.th/new_centerlnews--htm.

*หากไม่มีผู้แต่งให้นำด้วยชื่อบทความแทนชื่อผู้เขียนบทความ

ตัวอย่าง

Abdullah-Mahathir row FrustatedM'sian PM strikes back. (2006, October28). **The Nation.** 4A.

5. บทความจากนิตยสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ.//(ปี, เดือน). //ชื่อเรื่อง,/**ชื่อนิตยสาร**.//ปีที่ (ฉบับที่), / เลขหน้า-เลขหน้า.

ตัวอย่าง

จรูญ หยูทอง. (2549, มกราคม). รากเหง้าของปัญหาสังคมและวัฒนธรรมชุมชนภาคใต้, **ศิลปวัฒนธรรม**. 27(3). 160-169.

6. บทความวิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง นามสกุล.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อวิทยานิพนธ์** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต).//เมืองที่พิมพ์/:/ชื่อสถานการศึกษา.

*หากเป็นการค้นคว้าอิสระ หลังชื่อเรื่องใส่ (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต)

ตัวอย่าง

ชฎาพรขุน ทองเพชร. (2550). **การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาถ้ำภูผาเพชร** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

สฤษดิ์พงศ์ ขุนทรง. (2553). **พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครปฐมโบราณในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19** (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีนิพนธ์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

7. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// **ชื่อเรื่อง** (รายงานผลการวิจัย).//เมืองที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

นฤมล ขุนวีช่วย และคณะ. (2558). **การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของครัวเรือนเพื่อแสวงหาที่ทำกินในเขตป่าอำเภอมะนังจังหวัดสตูล** (รายงานผลการวิจัย). นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

นิศากร ทองนอก. (2552). **การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย : กรณีศึกษาการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

8. เอกสารสืบเนื่องในที่ประชุมวิชาการ

8.1 จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง./ใน/**ชื่อการประชุม**,/เลขหน้า.//วันที่/เดือน/ปี/สถานที่ประชุม.//เมืองที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

เตวิช เสวตไอยาราม. (2558). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการเรียนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย. **ในการประชุมวิชาการระดับชาติเนื่องในโอกาสครบรอบปีที่ 49 แห่งการสถาปนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,** 537–555. วันที่ 1 เมษายน 2558 ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

9. บุคลานุกรม

การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่อง

ใส่วงเล็บ ( ) เช่น...เนื้อหา...(สายทิพย์ เครือแก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิระเดช ทองคำ (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 5 ตำบลโคกทราย อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558.)

การอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์/(ผู้ให้สัมภาษณ์).//ชื่อผู้สัมภาษณ์/(ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สัมภาษณ์./ เมื่อวันเดือนปีที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

จำเนียร หนูชุม (ผู้ให้สัมภาษณ์). มานะ ขุนวีช่วย (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 134 หมู่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล. เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2558.

จุรี สังขภิญโญ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ก้องกิดากร บุญช่วย และรัชนีย์ ศรีศักดา (ผู้สัมภาษณ์). ที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560.

10. บทความจากเว็บไซต์

10.1 บทความจากเว็บไซต์กรณีปรากฏชื่อผู้แต่ง

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//**ชื่อเรื่อง**.//สืบค้นเมื่อวันเดือนปีที่สืบค้น,/จากชื่อเว็บไซต์.

*หากไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ใส่ (ม.ป.ป.)

ตัวอย่าง

กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (ม.ป.ป.). **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด.** สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2558, จาก http://web3.dnp.go.th/wildlifenew/anim

วานิช สุนทรนนท์. (2551). **ห้องสมุดเคลื่อนที่เทศบาลนครสงขลา.** สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2560, จาก https://www.oknation. Nationtv.tv/blog/print.php?id=331222.

Ministry of Foreign Affairs. (2017). **MOFA's Overseas Travel Safety Information (Online).** Retrieved February7, 2017, from http://www.anzen.mofa.go.jp/info/pcinfectionspothazardinfo_007.html#ad-image-0

Brooklyn public library. (2017). **Services for Older Adults.** Retrived March 1, 2017, from https://www.bklynlibrary.org/outreach/older-adults 2017.

10.2 บทความจากเว็บไซต์กรณีไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง

ชื่อบทความ.//(ปีที่พิมพ์).//สืบค้นเมื่อวันเดือนปีที่สืบค้น,/จากชื่อเว็บไซต์.

ตัวอย่าง

เทคนิคการสืบค้นข้อมูล. (2550). สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2550, จากhttp :/ / www.gtoknow.org/blogs.com.

Economic indicators and releases. (2013). Retrieved February 19, 2013, from http://www.nber.org/releases/.

11. เอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอน

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//**ชื่อเรื่อง**.//เมืองที่พิมพ์/:/ชื่อสถานการศึกษา.

*ใส่รหัสรายวิชาหลังชื่อเรื่อง

ตัวอย่าง

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2558). **เอกสารคำสอนวจีวิภาคและวากยสัมพันธ์ภาษาศาสตร์ในแนวหน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษา 209522.** พิษณุโลก : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

12. การเรียงลำดับตัวอักษร สระภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

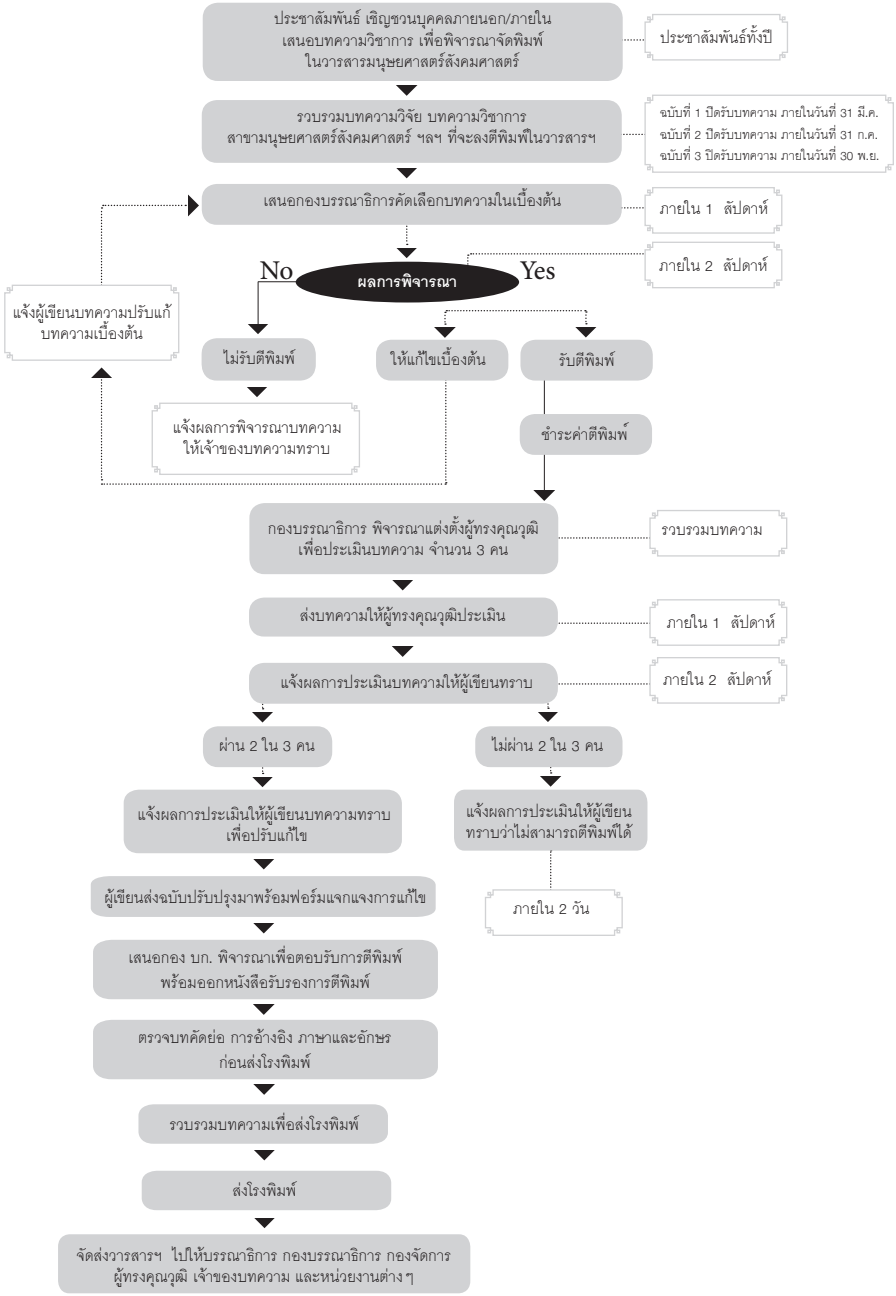
ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฤๅ ล ฦ ฦๅ ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

อะ อั อา อำ อิ อี อึ อื อุ อู เอ แอ โอ ใอ ไอ (ลำดับวรรณยุกต์ : ไม้ไต่คู้, ไม้เอก, ไม้โท, ไม้ตรี, ไม้จัตวา, ทัณฑฆาต)

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

****

ขั้นตอนระบบงาน (System Procedure)
งานวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Reader)

ต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลทักษิณสาร ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569) ได้รับการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิดังรายนามต่อไปนี้

รศ.ดร.วัลลภัช สุขสวัสดิ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
รศ.ดร.เพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ.ดร.โดม ไกรปกรณ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.วิทวัส ขุนหนู	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผศ.ดร.ชัยวัฒน์ โยธี	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผศ.ดร.สุนีตา โฆษิตชัยวัฒน์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.ภัทริยา สังข์น้อย	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผศ.ดร.ฉัตรชัย แก้วดี	คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ผศ.ดร.วีระยุทธ พรพจน์ธนมาศ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผศ.ดร.อภิเชษฐ กาญจนดิฐ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผศ.ดร.วัลลภา พัฒนา	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ผศ.ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผศ.ดร.กฤษณะ โชติรัตนกมล	วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผศ.ดร.ภาวิน ชินะโชติ	สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผศ.จิรทัศน์ ดาวสมบูรณ์	คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผศ.ดร.อัศว์ศิริ ลาปีอี	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผศ.ธีรพร พรหมมาศ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผศ.กนกกุล เพชรอุทัย	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผศ.มัทนา ชาญกิจ	คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี
อ.ดร.พีรพงษ์ พันธะศรี	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อ.ดร.วศิน โกมุท	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
อ.ดร.ปิยธิดา คงวิมล	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
อ.ดร.ธนพล เอกพจน์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
อ.ดร.จริยา ก่อภัททสิริกุล	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

วารสาร
อินทนิลทักษิณสาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
140 หมู่ที่ 4 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
โทรศัพท์ 074-317607 โทรสาร 074-443970, 074-443972
อีเมล : sumalee@tsu.ac.th